

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1949

ANDRA KAMMAREN

Nr 10

12—16 mars.

Debatter m. m.

Sid.

Lördagen den 12 mars.

Svar på interpellation av herr Ahlsten ang. betryggande försäkringsformer för fiskebåtar	5
Interpellationer av:	
Fröken Vinge ang. förfarandet i fråga om val av nämnder och styrelser, då en kommun erhåller stadsrättigheter	9
Herr Nihlfors ang. användningen av staten tillhöriga motorfordon	10

Tisdagen den 15 mars.

Svar på fråga av herr Ohlin ang. handläggningen av ansökningar från baltter om svenskt medborgarskap	13
Interpellationer av:	
Herr Wedén ang. avstående i vissa fall av kronans yrkanden på förmånsrätt i fråga om fordringar på av arbetsgivare uppburna, men ej redovisade källskattemedel	26
Herr Lindahl ang. beredande av sysselsättning åt permitterade vägarbetare	28
Herr Onsjö ang. avveckling av vid domstolarna inskrivna godmanskap för små arvslotter	30

Onsdagen den 16 mars fm.

Riksdagens påskferier	31
Utgifter under riksstatens nionde huvudtitel:	
Planeringskommittéer	33
Lagringsforskning	44
Sveriges utsädesförening	48
Verksamheten å Weibullsholm	50
Föreningen för växtförädling av fruktträd	59

	Sid.
Statens avdikningsanslag.....	63
Fiskefyrrar.....	66
Betesanläggningar i Norrland.....	68
Grunderna för mandatfördelningen mellan valkretsarna vid val till riksdagen.....	71
Utgifter under riksstatens fjärde huvudtitel:	
Vissa beredskapsfrågor (forts. se em.).....	74
Interpellation av herr Thapper ang. tidpunkten för förstatligandet av vissa järnvägar i Östergötland.....	91

Onsdagen den 16 mars em.

Utgifter under riksstatens fjärde huvudtitel:	
Vissa beredskapsfrågor (forts.)	92
Avlöningar till värnpliktiga.....	133
Anskaffning av tygmateriel	135
Frivilliga skytteväsendets befrämjande	138
Försvarets forskningsanstalt:	
Avlöningar	141
Omkostnader	143
Viss forskningsverksamhet	143
Utrustning	145
Utgifter under riksstatens sjunde huvudtitel:	
Löneklassuppflyttning för tullvakter.....	146
Lokaler i berg för försvarets forskningsanstalt	147

Samtliga avgjorda ärenden.

Onsdagen den 16 mars fm.

<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 1, ang. nionde huvudtiteln	33
<i>Utrikesutskottets</i> utlåtande nr 2, ang. handels- och betalningsavtal med Argentina	71
<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 5, ang. ändring i grunderna för mandatfördelningen mellan valkretsarna vid val till riksdagen	71
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 4, ang. fjärde huvudtiteln	74

Onsdagen den 16 mars em.

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 4, ang. fjärde huvudtiteln (forts.)	92
— nr 5, ang. femte huvudtiteln	145
— nr 7, ang. sjunde huvudtiteln	145
— nr 34, ang. lokaler i berg för försvarets forskningsanstalt	147

	Sid.
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 35, ang. forskningsverksamhet vid försvarets forskningsanstalt	148
— nr 36, ang. proprie-balanser i försvarets civilförvaltnings räkenskaper	148
— nr 37, ang. disposition av vissa äldre reservationsanslag	148
— nr 38, ang. säkerhetsanstalter för sjöfarten	148
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 11, ang. höjd tull på ostron m. m.	148
— nr 12, ang. ändringar i tulltaxan, m. m.	148
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 7, ang. livränta till Anna Söderkvist m. m.	148
— nr 8, ang. förteckning över bondeståndet 1600—1697	148
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 9, ang. översyn av skadeståndsreglerna för ideell skada och hinder eller brist i näring	148
— nr 10, ang. ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket	148
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 6, ang. ändrad lydelse av lagen om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus	148
<i>Första tillfälliga utskottets</i> utlåtande nr 3, ang. rikets allmänna flaggdagar	148
<i>Andra tillfälliga utskottets</i> utlåtande nr 1, ang. frågan om 40 timmars arbetsvecka för alla	148
— nr 2, ang. fonden för reglering av läkemedelsprisen m. m.	149
<i>Tredje tillfälliga utskottets</i> utlåtande nr 3, ang. landsbygdens intressen beträffande post och telefon	149

Lördagen den 12 mars.

Kl. 2 em.

På grund av förfall för sekreteraren tjänstgjorde undertecknad jämlikt herr talmannens förordnande vid protokollet.

§ 1.

Justerades protokollet för den 5 innevarande mars.

§ 2.

Herr statsrådet *Sträng* avlämnade Kungl. Maj:t:s propositioner:

nr 95, med förslag till vapenförordning;

nr 97, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § lotteriförordningen den 19 maj 1939 (nr 207);

nr 98, med förslag till lag om ändring i militära rättegångslagen den 30 juni 1948 (nr 472) m. m.;

nr 99, med förslag till lag om straff för olovlig varuutförsel, m. m.; och

nr 106, angående vissa ersättningar av statsmedel till arbetstagare som drabbats av silikos (stendammslunga).

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Svar på interpellation ang. betryggande försäkringsformer för fiskebåtar.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som anförde: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Ahlsten frågat mig, om jag med anledning av de förlikningar, som under den senaste tiden inträffat för gotländska fiskebåtar, är villig att tillsätta en utredning, som får i uppdrag att skyndsamt undersöka möjligheterna att bereda fiskarena

kring Östersjöns kuster betryggande försäkringsformer för sina fiskebåtar. Jag ber nu att få besvara denna fråga.

Som antyds i interpellationen förhåller det sig otvivelaktigt så, att svårigheterna att ordna försäkringsfrågan till stor del bero på att normer saknas beträffande båtarnas konstruktion m. m. och att dessa svårigheter blivit särskilt besvärande sedan fisket i allt större utsträckning måst omläggas till havsfiske. Efter framställning av Gotlands läns hushållningssällskap har Kungl. Maj:t nyligen beviljat statsbidrag med 4 500 kronor för byggande av en fiskebåt, som skulle kunna tjänstgöra som mönster för båtar, avsedda för vissa fisken i Östersjön långt från land. Om en sådan båt finnes lämplig och tas till förebild, bör detta kunna underlätta lösningen av försäkringsfrågan.

Problemet att finna normer, som kunna användas vid bedömning av båtarnas sjöduglighet och deras försäkringsvärde, är emellertid bara en av de svårigheter, som resa sig i detta sammanhang. Med hänsyn till den betydelse, som möjligheten att få ett tillfredsställande försäkringsskydd har för hela ostkustens fiskarbefolkning, anser jag det angeläget, att man här skall komma fram till en för fiskarna tillfredsställande lösning, och är också beredd att medverka härtill. Enligt vad jag inhämtat är emellertid frågan för närvarande föremål för utredning inom Ostkustfiskarens Centralförbund och kommer att tagas upp till diskussion där inom den närmaste tiden. Jag anser det lämpligt, att man från statsmakternas sida avvaktar resultatet av denna diskussion, innan några åtgärder vidtagas. Skulle det därefter visa sig, att en av statsmakterna igångsatt utredning kan bidra till att lösa frågan, ämnar jag hos Kungl. Maj:t begära bemyndi-

Svar på interpellation ang. betryggande försäkringsformer för fiskebåtar.

gande att igångsätta en sådan utredning.

Härpå yttrade

Herr AHLSTEN: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framföra mitt tack för svaret på min interpellation.

Med hänsyn till att i interpellationssvaret hänvisats till att Gotlands läns hushållningssällskap erhållit ett anslag på 4 500 kronor för byggande av en försöksbåt såsom mönster för båtar, som skulle användas vid fiske längre ut till havs, vill jag begagna tillfället att till statsrådet uttala en försäkran, att det hos hushållningssällskapet väckt både tacksamhet och tillfredsställelse, att den frågan vunnit en så snabb och god lösning.

Statsrådets svar är också i övrigt så tillmötesgående och positivt, att kommentarer från min sida egentligen äro onödiga. Jag ber dock att få anföra ett par allmänna synpunkter på frågan.

Försöksbåten skulle, såsom statsrådet säger, i viss mån kunna bereda vägen för möjligheter till försäkring av nybyggda båtar. Kvar står dock, att hela den nuvarande fiskeflottan i Östersjön knappast kan bli föremål för försäkring på grund av de förhållanden, vilka jag berört i min interpellation. Jag tror att det är ganska svårt för fiskarna själva att komma fram till en lösning av frågan med hänsyn till dennas stora ekonomiska räckvidd. Att läget är synnerligen otillfredsställande gav en notis vid handen, som stod att läsa i Gotlandstidningen någon dag efter det att jag framställt min interpellation, en notis som meddelade, att en trälare från Karlshamn förlist vid Gotlandskusten. Denna trälare var värd 40 000 å 50 000 kronor. I notisen tilllades utan kommentarer: »Den var helt oförsäkrad.» Detta visar, att det är illa ställt med försäkringsfrågan när det

gäller båtarna i Östersjön. Det är icke bara vederbörande familjeförsörjare som drabbas av olyckan, utan all den egendom han äger går förlorad vid olyckstillfället, och de hemmavarande bli så gott som blottställda.

Jag delar statsrådets uppfattning, att fiskarena själva först böra undersöka möjligheterna att komma fram till ett resultat på detta område, men man måste ställa sig den frågan, om man skall behöva vänta en längre tid, innan den utredning statsrådet har ställt i utsikt kan komma till stånd. Det är ju ett gammalt ordspråk som säger, att medan gräset växer dör kon. Medan vi hålla på och diskutera sker den ena olyckan efter den andra, och frågan är därför av den karaktären, att den bör vinna en mycket snabb lösning. Om jag ser denna fråga ur gotländsk synpunkt är jag angelägen framhålla, att för oss där ute på ön, som ligger mitt ute i havet och där ju möjlighet finns till fiske runt om längs öns kuster, är det av synnerlig vikt, att frågan blir löst på sådant sätt, att man kan skapa trygghet för vår fiskarbefolkning. Vi sträva efter att uppnå ett differentierat näringsliv såsom utgörande en av de viktigaste förutsättningarna för att vi skola kunna få befolkningen att kvarstanna på ön. 1947 lämnade inte mindre än 1 500 personer i de arbetsföra åldrarna ön, och det är ju bekymmersamt, när så sker. Nu ser jag saken så, att om man kunde bereda fiskarena större trygghet skulle därigenom möjligheterna till ökat fiske längs de gotländska kusterna uppnås, vilket i mycket hög grad skulle medverka till att skapa ett differentierat näringsliv där nere. Det är ju egentligen bara från jordbruket, som man kan utvinna någon industri. I övrigt lämnar ju den gotländska jorden inte mycket av råmaterial för industriell verksamhet. Därför är det synnerligen önskvärt att denna fråga får sin lösning.

Ja, herr talman, jag kan inte annat

Svar på interpellation ang. betryggande försäkringsformer för fiskebåtar.

än önska, att de som hålla på med den nu pågående diskussionen och de som eventuellt få hand om den kommande utredningen, då och då skola uppleva en mardröm, att de gå omkring i sin fattigdom och be om borgen för byggnad av en båt, som de icke kunna få försäkring för, eller att de gripas av den skräck, som den känner, vilken befinner sig i en liten redlös båt långt ifrån land och i 25 sekundeters storm. Då tror jag denna fråga skulle finna en skälig och lycklig lösning. Med hänsyn till det mycket välvilliga svaret på min fråga vill jag dock inte önska, att statsrådet skall få sådana mardrömmar. Det är kanske litet illa gjort att uttala en dylik önskan för sina medmänniskors del, men det är ju inte annat än vad våra fiskare dagligen möta vid utövande av sin gärning i folkhushållningens tjänst.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4.

Föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till bankoutskottet propositionen nr 77, angående pension åt vissa i statens tjänst anställda personer;

till jordbruksutskottet propositionen nr 79, angående organisationen av forskning, undervisning och försöksverksamhet på mejerinäringens område samt av trädgårdsundervisning och trädgårdsförsök, m. m.;

till bevillningsutskottet propositionen nr 84, angående befrielse från tull för vissa från Finland införda kreatur;

till jordbruksutskottet propositionen nr 87, angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m.;

till statsutskottet propositionen nr 88, angående garnisonssjukhusets i Sollefteå framtida ställning;

till jordbruksutskottet propositionen nr 89, angående anslag till nötboskapsavelns befrämjande under budgetåret 1949/50;

till statsutskottet propositionerna:

nr 91, angående förstärkning av tionde huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga; och

nr 92, angående vissa anslag till tandläkarhögskolorna; samt

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 93, med förslag till föräldrabalk, m. m.; och

nr 96, med förslag till förordning angående fortsatt giltighet av förordningen den 15 december 1944 (nr 779) om kristillägg å daghjälp från erkända arbetslöshetskassor.

§ 5.

Föredrogs och remitterades till jordbruksutskottet den på bordet liggande motionen nr 309 av herr *Pettersson* i Dahl *m. fl.*

§ 6.

Föredrogs den av herr *Staxäng* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående förbättring av hamnförhållandena i Hönöklova.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7.

Föredrogs den av herr *Staxäng* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående ersättning för intrång på jordbruks- och skogsfastigheter vid framdragande av vissa ledningar.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8.

Föredrogs den av herr *Andersson* i Ronneby vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet angående redogörelse för åtgärder, som vidtagits för att öka flygsäkerheten inom flygvapnet.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 9.

Föredrogs den av herr *Hansson* i Skediga vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående åtgärder för ökad användning av vissa läkemedel mot tuberkulösa sjukdomar.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 10.

Föredrogs den av herr *Johnsson* i Kastanjegården vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till hans excellens herr statsministern angående befolknings- och näringsförhållandena i Blekinge län.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 11.

Till bordläggning anmäldes:

utrikesutskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett mellan svenska regeringen och argentinska regeringen träffat handels- och betalningsavtal;

konstitutionsutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckt motion angående viss ändring i grunderna för mandatfördelningen mellan valkretsarna vid val till riksdagen;

statsutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1949/50 under fjärde huvudtiteln, avseende anslagen inom försvarsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1949/50 under femte huvudtiteln, avseende anslagen inom socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1949/50 under sjunde huvudtiteln, avseende anslagen inom finansdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1949/50 under tionde huvudtiteln, avseende anslagen inom handelsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1949/50 till lokaler i berg för försvarets forskningsanstalt;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49 till viss forskningsverksamhet vid försvarets forskningsanstalt;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av vissa medelsbrister, redovisade såsom propriebalanser i försvarets civilförvaltnings räkenskaper;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag; och

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda fram-

Interpellation ang. förfarandet i fråga om val av nämnder och styrelser, då en kommun erhåller stadsrättigheter.

ställning angående anslag för budgetåret 1949/50 till säkerhetsanstalter för sjöfarten;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 11, i anledning av väckta motioner om höjning av tullen på ostron m. m.; och

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vissa ändringar i gällande tulltaxa, m. m.;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående livränta till Anna Söderkvist m. m.; och

nr 8, i anledning av väckta motioner angående tryckning av en förteckning över bondeståndets ledamöter under tiden 1600—1697;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 9, i anledning av väckt motion om en översyn av nuvarande skadeståndsregler avseende ideell skada och hinder eller brist i den skadades näring; och

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket;

andra lagutskottets utlåtande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 10 § 2 mom. lagen den 20 december 1940 (nr 1044) om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus;

jordbruksutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar jämte i ämnet väckta motioner;

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, i anledning av väckt motion angående rikets allmänna flaggdagar;

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 1, över motion om direktiv till arbetstidsutredningen att utreda frågan om 40 timmars arbetsvecka för alla arbetstagare; och

nr 2, över motion angående användningen av fonden för reglering av läkemedelsprisen m. m.; samt

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, i anledning av väckt motion angående bättre tillgodoseende av landsbygdsbefolkningens intressen beträffande postgång och telefonförbindelser.

§ 12.

Avlämnades följande motioner, nämligen:

nr 310, av herrar *Kollberg* och *Kristensson* i Osby, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 65, angående lån till Svenska lastbilaktiebolaget;

nr 311, av fröken *Höjer* och fröken *Vinge*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 75, angående vissa anslag till barnmorskeläroanstalterna;

nr 312, av herr *Hedlund* i Rådom m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 78, angående anslag till bidrag till vissa anläggningar för vattenförsörjning och avlopp; och

nr 313, av herr *Hedlund* i Rådom m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 62, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete.

Dessa motioner bordlades.

§ 13.

Interpellation ang. förfarandet i fråga om val av nämnder och styrelser, då en kommun erhåller stadsrättigheter.

Fröken *VINGE* erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Tvekan och oklarhet ha i praxis yppats, hur det skall förfaras i fråga om val av

Interpellation ang. användningen av staten tillhöriga motorfordon m. m.

nämnder och styrelser, då en kommun erhåller stadsrättigheter.

Om stadsblivandet är förenat med en ändring av kommunens område, gälla indelningslagens bestämmelser. Dessa synas innebära, att nyval av såväl drätselkammare som samtliga övriga styrelser skall förrättas av den nyvalda stadsfullmäktigeförsamlingen.

Blir en kommun stad utan att dess område ändras, ha skilda meningar framförts, huru det skall förfaras. En sakkunnig har menat, att indelningslagen gäller eller rimligen bör analogivis tillämpas. Andra åter äro av den meningen, att nyval endast skall ske av drätselkammare och andra nämnder, som icke tidigare funnits inom kommunen eller för vilkas sammansättning andra regler gälla för stad än för landskommun. Praxis har varit skiftande.

I *Solna* förrättade de nyvalda stadsfullmäktige val till samtliga nämnder och styrelser. Beslutet överklagades hos länsstyrelsen, som inte fann skäl undanröja beslutet. Ärendet fullföljdes inte till högsta instans. I *Kiruna* förrättades nyval till nämnder och styrelser endast i den utsträckning som direkt betingades av stadsbildningen. Stadens myndigheter hade dessförinnan inhämtat yttrande från Svenska stadsförbundet, som tillrätt ett sådant förfaringssätt. I *Nacka* väcktes vid de nyvalda stadsfullmäktiges första sammanträde, sedan vissa nyval förrättats, förslag om att fullmäktige skulle besluta företaga nyval även av övriga nämnder och styrelser, som skola utses av stadsfullmäktige. Förslaget avslogs.

Diskussionen av den rättsliga sidan av denna fråga har icke lett till önskvärd klarhet. Ser man emellertid saken ur praktisk kommunal synpunkt, är detta förhållande högst otillfredsställande. Huru i sådant fall som här påtalats skall förfaras bör nämligen icke bero på den skiftande uppfattningen i olika kommuner. Regeln bör

enligt min mening vara, att fullständigt nyval skall äga rum. Det kan nämligen icke ur demokratisk synpunkt anses riktigt, att efter ett nyval av kommunalrepresentationen, som kan ha medfört stora förskjutningar i dess sammansättning, endast vissa av de verkställande organen nyväljas, medan andra kvarstå i oförändrad sammansättning.

Detta spörsmål synes böra klarläggas genom uttryckliga lagbestämmelser. I avvaktan härpå synes det önskvärt, att Kungl. Maj:t i samband med förordnandet om stadsrättigheter lämna fullständiga föreskrifter i varje särskilt fall av innebörd, att nyval över hela linjen skall äga rum.

Med hänvisning härtill hemställer jag om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få framställa följande fråga:

Är statsrådet villig att medverka till denna frågas lösning i enlighet med vad jag här anfört?

Denna anhållan bordlades.

§ 14.

Interpellation ang. användningen av staten tillhöriga motorfordon m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Herr **NIHLFORS**, som yttrade: Herr talman! I Kungl. Maj:ts kungörelse nr 339 år 1931 stadgas, att staten tillhörigt motorfordon allenast må användas vid färd eller transport i tjänsten samt undantagsvis utom tjänsten mot ersättning enligt grunder, som bestämmas av vederbörande centrala myndighet, där det påkallas med hänsyn till sjukdoms- eller olycksfall eller av annan särskild omständighet.

De olika myndigheterna ha utfärdat skilda tillämpningsföreskrifter till ovan nämnda kungörelse i avsikt att klarlägga, när tjänstebil får användas utom tjänsten. Kungörelsens uttryckssätt »el-

Interpellation ang. användningen av staten tillhöriga motorfordon m. m.

ler av annan särskild omständighet» har givit anledning till skilda och många gånger synnerligen restriktiva tolkningar av myndigheterna.

Genom beslut den 26 april 1946 uppdrog Kungl. Maj:t åt statens sakrevision att verkställa utredning angående rätt för statsanställd att använda tjänstebil för resor, som icke äro uteslutande föranledda av tjänsten, samt att i tjänstebil medföra passagerare.

Sakrevisionen slutförde sin utredning i november 1946 och uttalade därvid, att förhållandena voro så olikartade inom skilda förvaltningsgrenar, att generella föreskrifter icke lämpligen kunde utfärdas, samt förklarade, att det borde vara tillräckligt »att Kungl. Maj:t angiver de allmänna förutsättningar, under vilka medgivande må av vederbörande myndighet lämnas till användande av staten tillhörigt motorfordon för annat än tjänstebruk». Såsom allmänt villkor för dylikt medgivande borde gälla, att icke statens intressen åsidosattes eller statsverket åsamkades extra kostnader. Vederbörande myndighet borde få utfärda närmare tillämpningsföreskrifter under beaktande av de speciella behov och synpunkter, som för resp. förvaltningsgrenar göra sig gällande. Dylika tillämpningsföreskrifter borde för kontrollens skull enligt sakrevisionen insändas till Kungl. Maj:t för att finnas centralt tillgängliga i t. ex. finansdepartementet.

I fråga om innehållet av blivande tillämpningsföreskrifter framhölls bl. a., att hinder icke syntes böra föreligga att i begränsad utsträckning och mot erläggande av fastställd ersättning låta personal på enligt belägna tjänstgöringsställen använda tillgängliga tjänstebilar för provianteringsresor, läkarbesök och liknande enskilda angelägenheter av vikt för egen eller familjens del, dock under förutsättning att missbruk ej förekomme och att den som disponerade bilen iklädde sig full ersättningsskyldighet för skada eller för-

lust, som genom hans förvållande kunde drabba statsverket till följd av bilens utlånande.

Sakrevisionen ansåg även att en befattningshavare i chefsställning borde kunna begagna tjänstebil, då fråga vore om representation, som utövades på grund av vederbörandes befattning. Efter eget bedömande borde han vid dylikt tillfälle äga rätt medtaga passagerare. I utredningen redogöres även för resultatet av en på privat initiativ år 1939 företagen undersökning rörande kostnadsökningen vid ökat passagerarantal. Det enda praktiskt mätbara kostnadselementet vore drivmedelsförbrukningen. För en Volvo personvagn skulle merförbrukningen vid normal landsvägskörning med fyra i stället för en passagerare och en genomsnittshastighet av 60 km/tim. uppgå till endast 0,02 liter bensin per mil. En så liten ökning saknar tydligen praktisk-ekonomisk betydelse.

En annan faktor anser utredningen däremot icke böra lämnas obeaktad. När statens bilar i allmänhet icke äro försäkrade, kan, om passagerare till följd av olyckshändelse under färden skadas, statsverket åsamkas dryga skadeståndskostnader. Föreskrift borde därför uttryckligen lämnas, att, därest någon privatperson erhöle tillstånd att som passagerare medfölja tjänstebil, detta endast måtte ske på vederbörandes egen risk.

Det borde ankomma på respektive myndigheters eget bedömande, när passagerare må kunna medfölja tjänstebil. Inom vissa förvaltningsgrenar kunde det enligt utredningen vara till direkt fördel om en passagerare finge medfölja och därvid skulle kunna avlösa förrättningsmannen som förare av bilen under vissa sträckor, varigenom förrättningsmannen mera odelat kunde ägna sig åt fullgörande av det tjänsteuppdrag, som föranlett resan. Inför utredningen hade verksrepresentanterna särskilt påpekat, att man genom en dylik anordning i vissa fall kunde åt stats-

Interpellation ang. användningen av staten tillhöriga motorfordon m. m.

verket inbespara kostnaderna för särskild chaufför.

Ett spørsmål som sakrevisionen icke hade att i sin utredning taga upp till prövning var frågan, huruvida tjänstebil bör tillhandahållas av staten eller om staten i den ena eller andra formen bör lämna bidrag till bilkostnadernas täckande. Sakrevisionen uttalade dock att en närmare utredning av detta frågekomplex föreföll vara motiverad.

På många håll bland statsanställda, som ofta använda bil för resor i tjänsten, finnes ett utbrett önskemål att få använda egen bil för dessa resor, givetvis mot särskild ersättning.

I detta sammanhang vill jag slutligen framhålla en omständighet, som åtskilliga statliga befattningshavare, vilka mera regelbundet föra tjänstebil, anse borde föranleda ändring. Jag syftar på det förhållandet, att ingen kompensation medgives för själva bilförandet. Om i särskild instruktion för vederbörande befattningshavare eller grupp av befattningshavare föreskrives, att det åligger dem att föra tjänstebil, torde man kanske kunna utgå från — ehuru det ej alltid är säkert — att deras löneställning blivit avvägd med hänsyn till detta åliggande. Emellertid föreligger icke dylik formell skyldighet på alla håll, utan i stället förutsättes att den tjänsteman, som innehar körkort, själv skall föra tjänstebilen. Det kan bli mycket långa vägsträckor som vederbörande har att köra med ty åtföljande extra arbete för tjänstebilens skötsel. Det är icke att undra på att man bland dessa tjänstemän anser, att en mindre ersättning borde kunna utgå, då vederbörande själv för tjänstebil.

På grund av vad ovan anförts får jag anhålla om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få ställa följande frågor:

1. Har herr statsrådet för avsikt att

inom den närmaste framtiden framlägga förslag till nya föreskrifter angående användning av staten tillhöriga motorfordon i enlighet med statens sakrevisions förslag?

2. Är herr statsrådet beredd att låta verkställa utredning rörande vidgad rätt för statstjänsteman till användning av egen bil i tjänsten mot skäligen ersättning?

3. Kan det förväntas, att frågan om särskild gottgörelse för tjänstemans förande av tjänstebil tagas upp till välvilligt övervägande?

Denna anhållan bordlades.

§ 15.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från konstitutionsutskottet, nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående allmänt kyrkomöte (kyrkomötesförordning);

från statsutskottet, nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående upptagande å riksstaten för budgetåret 1949/50 av ett underskott för luftfartsfonden;

från andra lagutskottet, nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 26 juni 1931 (nr 280) om erkända sjukkassor; samt

från jordbruksutskottet, nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en försöksgård i Sunne socken, Värmlands län.

§ 16.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 2.28 em.

In fidem
Per Bergsten.

Tisdagen den 15 mars.

Kl. 4 em.

§ 1.

Justerades protokollen för den 8 och den 9 innevarande mars.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Till riksdagens 2:a kammare.

Härmed får jag intyga, att riksdagsmannen, agronom Eric Nilsson, Svalöv, på grund av febersjukdom (influenza ac. epid. c. bronchopneumonia dx) är förhindrad infinna sig under en tid av 2—3 veckor framåt.

Svalöv den 14 mars 1949.

Bengt Berggren.

Kammaren beviljade herr Nilsson i Svalöv ledighet från riksdagsgörömbalen från och med den 14 innevarande mars tills vidare.

§ 3.

Herr statsrådet *Andersson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 90, angående anslag för budgetåret 1949/50 till veterinärinrättningen i Skara m. m.;

nr 100, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 29 juni 1945 (nr 520) om återställande av viss från ockuperat land härrörande egen- dom, m. m.;

nr 101, med förslag till lag om rätten till arbetstagares uppfinningar;

nr 102, med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker;

nr 103, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 29 november 1946 (nr 722) med särskilda bestämmelser om uppfinningar av betydelse för försvaret;

nr 104, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 14 § lagen den 30 juni 1948 (nr 449) om disciplinstraff för krigsmän och lag angående ändrad lydelse av 66, 68 och 69 §§ militära rättegångslagen den 30 juni 1948 (nr 472);

nr 105, angående anslag till statens sockernämnd för budgetåret 1949/50;

nr 109, med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 30 juni 1943 (nr 449) angående dyrtidstillägg åt vissa ersättningstagare enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete, m. m.;

nr 110, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 79 § 2 mom. lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet, m. m.;

nr 112, angående anslag till viss lagerhållning inom väg- och vattenbyggnadsverket; och

nr 113, angående inrättande av en personlig professur vid statens skogsforskningsinstitut för docenten Ludvig Harald Mattsson Mårn.

Dessa propositioner bordlades.

§ 4.

Svar på fråga ang. handläggningen av ansökningar från balter om svenskt medborgarskap.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr statsrådet ANDERSSON, som yttrade: Herr talman! Herr Ohlin har till chefen för justitiedepartementet riktat en fråga, huruvida denne avsåge att vidtaga ytterligare åtgärder för att möjliggöra att balter, som ansökt om svenskt medborgarskap, skola kunna er- hålla detta snabbare än som med hittills-

Svar på fråga ang. handläggningen av ansökningar från balter om svenskt medborgarskap.

varande praxis ifråga om sådana ärendens handläggning blir möjligt.

Då medborgarskapsärendena numera ankomma på min föredragning, tillåter jag mig att i justitieministerns ställe besvara frågan.

Jag vill först i korthet redogöra för lagbestämmelser och praxis beträffande naturalisation. Enligt medborgarskapslagen *äger* Konungen till svensk medborgare upptaga utlänning, som sedan fem år har hemvist i riket och som uppfyller vissa andra i lagen uppställda fordringar. Finnes sökandens upptagande till svensk medborgare medföra gagn för riket, eller har sökanden förut ägt svenskt medborgarskap, eller föreligga eljest med hänsyn till sökandens förhållanden synnerliga skäl för hans upptagande till svensk medborgare, må svenskt medborgarskap beviljas honom utan hinder av att han icke uppfyller villkoret om viss tids hemvist i riket. Denna s. k. förtidsnaturalisation har fått sin huvudsakliga användning i fråga om till Sverige återflyttade före detta svenska medborgare. Dispensskälet »gagn för riket» tillämpas mycket restriktivt och vanligen beträffande personer, som genom utmärkt kunnighet och skicklighet anses vara av särskilt värde för svensk vetenskap eller svenskt näringsliv. Dispensskälet har aldrig använts kollektivt på viss grupp av utlänningar. Under den mera allmänt formulerade dispensgrunden »föreligga eljest med hänsyn till sökandens förhållanden synnerliga skäl för hans upptagande till svensk medborgare» falla exempelvis styv- och adoptivbarn till svensk medborgare, personer som genom andra släktskapsförhållanden äro nära knutna till Sverige och personer, som under föregående tidsperioder vistats avsevärd tid i Sverige.

I förarbetena till medborgarskapslagen framhölls klart, att den föreslagna tiden av fem år vore en minimitid, som

i regel borde förbehållas för tillämpning allenast å utlänningar, tillhörande med Sverige närbesläktade nationer, främst de båda skandinaviska staterna samt den svensktalande befolkningen i Finland, under det en längre tid borde fordras för personer, tillhörande oss mera fjärrstående folk. Alltsedan lagens ikraftträdande har stadgandet även tillämpats så, att endast norrmän, danskar och islänningar samt svenskfinnar och svenskester naturaliserats efter en hemvisttid å fem år. För övriga utlänningar har i praxis uppställts fordran på längre vistelsetid. Tidigare krävde man beträffande dessa i regel minst sju år, men efter krigsutbrottet 1939 höjdes tiden till minst tio år. För omkring ett år sedan ansågs tidpunkten vara inne för en uppmjukning av praxis, och minimitiden sänktes till nio år. Nyligen har en ytterligare nedsättning skett till åtta år. Avsikten är att efter någon tid återgå till förkrigspraxis med krav å minst sju års oavbrutet hemvist i Sverige. Undantag från fordringen på den längre tiden i praxis göres stundom, men då efter samma grunder som vid dispens från lagens minimitid.

Avgörande för frågan om minimitiden för naturalisation bör självfallet vara, hur lång tid det regelmässigt kan beräknas ta, innan en i Sverige bosatt utlänning vuxit in i det svenska samhälls- och kulturlivet. Det torde därför finnas fog för den meningen, att en ganska stor skillnad bör upprätthållas mellan å ena sidan de förut nämnda med oss närmast besläktade nationaliteterna och å andra sidan övriga europeiska och utomeuropeiska folk. Det är uppenbart, att exempelvis finländare med svenskt ursprung och språk samt övriga skandinaver som regel ha helt andra förutsättningar att snabbt leva sig in i svenska förhållanden än utlänningar från andra länder.

Generellt undantag från den lagliga

Svar på fråga ang. handläggningen av ansökningar från balter om svenskt medborgarskap.

minimitiden har skett endast för två grupper av utlänningar, nämligen för de hitförda gammalsvenskbyborna samt estlandssvenskarna. Och även då det gällt de sistnämnda har favören begränsats till personer, som före hitkomsten större delen av sitt liv vistats i de utpräglade svenskbygderna i Estland.

Man torde knappast kunna göra gällande, att sådan särskild anknytning till Sverige eller sådana synnerliga skäl till förtidsnaturalisation, som jag nyss exemplifierat, föreligga för de balter som avses med herr Ohlins fråga. Vi ha i landet även andra stora flyktinggrupper, som skulle kunna påyrka särbehandling av det skälet, att de icke vilja eller kunna återvända till det land de lämnat. Var skulle man här dra gränsen? Det är enligt min mening av vikt, att Kungl. Maj:t på detta område söker hålla en såvitt möjligt jämn och sakligt grundad praxis. Och skulle avvikelser ske för dylika stora utlänningsgrupper, komme man nära nog att göra undantagen till regel. Jag kan därför icke beträffande balterna ställa i utsikt något frångående av den praxis, som för övriga utlänningar av jämförbara kategorier kommer att tillämpas vid den tidpunkt, då ansökningarna behandlas. Däremot ämnar jag vidtaga på mig ankommande åtgärder för att justitiedepartementets medborgarskapsbyrå, då denna stora massa av ansökningar är att vänta, erhåller sådan förstärkt organisation, att balans och försening av ärendenas avgörande kan undvikas. Den tidigare förefintligen balansen är avarbetad, och nu inkommande ärenden upptagas omedelbart till behandling.

Jag vill i detta sammanhang understrika den självklara saken, att de härvarande balterna äro tillförsäkrade samma rättsskydd som varje annan utlänning i Sverige och att de äga full frihet att stanna i landet. Med den brist på arbetskraft, som råder inom industri

och andra näringar, utgör deras arbetsinsats ett värdefullt tillskott, då det gäller att uppehålla och höja den svenska produktionen.

Härefter anförde:

Herr OHLIN: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet få framföra mitt tack för det lämnade svaret. Jag delar herr statsrådets mening att det är viktigt med en så vitt möjligt jämn och sakligt grundad praxis vid handläggning av dessa frågor. Jag vill också uttrycka den meningen, att det är ett väsentligt framsteg att den tid, som en balt nu behöver ha sin hemvist i Sverige för att bli svensk medborgare har reducerats till åtta år och att man har kommit så långt att en sådan fråga kan tagas upp till behandling utan något väsentligt dröjsmål, att alltså den tidigare balansen i fråga om sådana ärenden har försvunnit. Herr statsrådet säger att avsikten är att efter någon tid ändra praxis, så att sju års oavbruten hemvist i Sverige skall vara tillräcklig för erhållande av medborgarskap. Jag tillåter mig fråga, om det inte skulle vara möjligt för myndigheterna att omedelbart övergå till en praxis av denna art och således endast kräva sju års hemvist för vinnande av svenskt medborgarskap? Ifall balansen redan är avarbetad och man har möjligheter att hålla myndigheterna i funktion i erforderlig omfattning, skulle det väl förefalla möjligt att redan nu förverkliga det som regeringen har för avsikt att göra »efter någon tid».

En särskild fråga, som jag skall be att få beröra i förbigående, gäller barnen till en i Sverige bosatt balt och en svensk moder. De balter, som inkommit till Sverige före augusti 1940, betraktas här som statslösa. Barnen till en sådan baltisk fader och en svensk moder bli också statslösa. Under fjol-årets riksdag väckte herr Holmbäck en

Svar på fråga ang. handläggningen av ansökningar från balter om svenskt medborgarskap.

motion i denna fråga, och riksdagen uttalade sig med anledning därav till förmån för en utredning rörande möjligheterna för sådana barn att snabbare erhålla svenskt medborgarskap, att man således inte skulle behöva avvakta att fadern blev svensk medborgare. Jag vet inte om denna utredning är igångsatt eller om man möjligen i regeringen menar, att detta spörsmål inte längre har någon större betydelse, eftersom de balter det här är fråga om väl i allmänhet vid detta laget redan hunnit bli svenska medborgare. Men kvar står ju frågan om barn till baltisk fader och svensk moder i sådana fall, då fadern har inkommit till Sverige efter augusti 1940. De redovisas sålunda här i Sverige såsom sovjetryska medborgare, en fråga som jag här inte på nytt skall ta upp till behandling, då den ju har dryftats senast i fjol. Jag förstår mycket väl att behandlingen av dessa barn, framförallt om man vill behandla dem annorlunda än barn till annan utländsk fader och svensk moder, får ses som en prejudikatsfråga. Men jag tillåter mig i alla fall att hemställa, att regeringen ville överväga vilka möjligheter som dock kunna finnas att åstadkomma ändrade bestämmelser i fråga om sådana barns medborgarskap, så att det blir möjligt för de föräldrar som fästa vikt därvid att uppnå en förändring. Jag vill erinra därom, att åtskilliga länder ha en sådan lagstiftning, att barn som födas inom landet i fråga, även av två utländska föräldrar, omedelbart erhålla medborgarskap i detta land. Om något av den inställningen kunde sätta sin prägel på svensk praxis vid behandlingen av det av mig nu berörda spörsmålet, skulle kanske vissa resultat kunna uppnås. Frågan om mödrarnas möjligheter att återfå sitt svenska medborgarskap är i och för sig en stor fråga, som jag inte här skall ingå på.

Jag återvänder till spörsmålet om de

vuxna balterna. För deras vidkommande reser sig naturligtvis den frågan, huruvida inte en reduktion av den tid för hemvist i Sverige som kräves för medborgarskap skulle kunna i praxis reduceras till det som lagen stadgar som minimivillkor, nämligen fem år. För närvarande råder ju som herr statsrådet angav denna praxis i fråga om norrmän, danskar, islänningar, finlandssvenskar och svenskester. Statsrådet påpekar för det första att det måste föreligga synnerliga skäl för att någon skall få medborgarskap efter mindre tids vistelse här i landet än fem år, och för det andra menar herr statsrådet att det även tarvas synnerliga skäl för att någon skall kunna få svenskt medborgarskap efter mindre tid än sju år, om han eller hon icke tillhör den nyssnämnda nordiska gruppen. Jag vill dock understryka, att det här inte blir fråga om någon förtidsnaturalisation i lagens mening, om man håller på femårsgränsen och inte vill gå under denna. Herr statsrådets ståndpunkt är nu den, att det för balterna inte finns några sådana synnerliga skäl till att man skulle kunna tänka sig att gå lägre än sju år. Var skall man draga gränsen mellan balterna och andra icke svenska medborgare? frågar han. Det är egentligen kvintessensen av herr statsrådets och regeringens ställning, såvitt jag förstår.

Om man är överens om att det inte kan komma i fråga att utom i alldeles speciella undantagsfall kräva en kortare tids hemvist i Sverige än fem år, blir frågan alltså: finns det för den baltiska gruppens del några sådana speciella skäl, som skulle kunna motivera att man avstode ifrån sjuårsgränsen och tillämpade den lagligen stadgade minimigränsen på fem år? Enligt min mening, herr talman, finns det sådana speciella skäl. Jag tänker då särskilt på att det här gäller en grupp människor, som lever i Sverige under

Svar på fråga ang. handläggningen av ansökningar från balter om svenskt medborgarskap.

delvis andra omständigheter än andra utläningar. De leva här under trycket av den verksamhet, som utövas av anställda vid sovjetryska ambassaden, en verksamhet som uppenbarligen avser att pressa dessa balter att återvända till Sovjetryssland och som såsom alla veta av de närmast berörda uppfattas som ett hot. Den känsla av ångslan och otrygghet, som därigenom framkallas, har naturligtvis stärkts genom de noter, som Sovjetrysslands ambassad har överlämnat, den senaste under gårdagen. Dessa noters utformning och grundlösa påståenden visa ju, att avsikten är att skrämja dels balterna och dels måhända även regeringen och opinionen i Sverige. Jag är förvissad om att regeringen i det svar, som kommer att ges på denna nya not, kommer att liksom i sitt svar på den föregående noten intaga en fast hållning och hävda de svenska rättssynpunkter, som för oss äro självklara, fastän de måhända i polisstater äro svårare att förstå. På det sättet hoppas man att det så småningom blir klart för de sovjetryska myndigheterna, att de genom aktioner av detta slag uppnå motsatsen till vad de eftersträva. Jag utgår då ifrån att syftet med noterna inte bara varit att i hemlandet förklara, varför så många flyktingar inte tycks ha lust att lämna ett land, där de leva under kapitalismens slaveri, för att återvända till det kommunistiska paradiset. Det är uppenbarligen en hederssak för vårt land att ge skydd åt de baltiska flyktingarna samtidigt som vi lämna full frihet åt den som vill resa härifrån. Det förutsätter naturligtvis, att han eller hon inte är åtalad för brott.

Som alla veta är balternas oro för närvarande stor och inte oförklarlig, även om den kan framstå som överdriven. Den gör åtskilliga av dem benägna att utvandra till andra länder längre i väster. Kunde den tid, under vilken hemvist kräves i Sverige för erhållan-

de av medborgarskap, reduceras till fem år och kunde omedelbart en utvidgning av den personal, som handlägger sådana ärenden, åstadkommas, skulle större delen av det stora antalet balter, som flydde hit under åren 1944—45, kunna erhålla svenskt medborgarskap under loppet av åren 1949, 1950 och 1951. Man skulle då kunna se fram emot att hela denna fråga avvecklades under loppet av ett par år. Vore det inte en fördel detta, inte bara för balterna utan även för vårt land? Jag förstår mycket väl att vissa betänkligheter resa sig juridiskt sett med hänsyn till konsekvenserna ur prejudikatssynpunkt, då utläningar i allmänhet fortfarande skulle få vistas sju år här före medborgarskaps erhållande. Men jag är förvissad om att svenska folkets rättsmedvetande inte skulle bli sårat av en sådan olikhet i behandlingen utan att man tvärtom skulle finna den ganska naturlig. Balternas speciella ställning här i landet är tillräckligt olika flertalet andra utläningars för att motivera en sådan skillnad. Jag förbiser då inte, att herr statsrådet utan tvivel har lätt att ange en del gränfall. Sådana finnas ju alltid att peka på.

Tillåt mig, herr talman, innan jag slutar, att endast i förbigående beröra en annan fråga av mindre räckvidd. En del balter i Sverige ha nära anförvanter t. ex. bröder och systrar i Väst-Tyskland; dessa önska gärna komma hit för att träda in i svenskt arbete, och deras i Sverige varande släktingar äro mycket intresserade av att få dem hit. Det lär förhålla sig så, att inrese- och arbetstillstånd i dylika fall i regel inte medgivits. Skulle detta vara fallet, undrar jag om man inte här skulle kunna överväga någon uppmjukning av praxis. Men det är klart att det i varje särskilt fall tarvas en mycket noggrann undersökning.

Till sist, herr talman, vill jag uttala min glädje över att herr statsrådet ger

Svar på fråga ang. handläggningen av ansökningar från balter om svenskt medborgarskap.

uttryck åt uppfattningen, att den folkgrupp, det här är fråga om, utgör ett värdefullt tillskott till svenskt arbetsliv. Jag tror att herr statsrådet därvid uttrycker en allmän mening.

Herr statsrådet ANDERSSON: Herr talman! Herr Ohlins anförande ger mig anledning att i korthet påpeka ett par ting i samband med mitt föregående svar.

Beträffande den svenska lagstiftningen i det fall, som herr Ohlin tog upp, nämligen rörande barn som födas i blandäktenskap, där fadern är balt, vill jag endast påpeka, att den utredning som herr Ohlin i detta sammanhang efterhörde, pågår. Den svenska lagstiftningen på detta område är 25 år gammal och — det erkännes — inte riktigt i takt med utvecklingen. Utredningen är sysselsatt med revidering av denna lagstiftning. Jag vågar inte nu säga när riksdagen får tillfälle att taga ställning till förslag i frågan, men utredningen pågår för fullt.

Herr Ohlin gjorde tiden för balternas vistelse här i landet innan de kunna erhålla svenskt medborgarskap till den stora frågan och menade att regeringen borde taga under omprövning, om det inte vore möjligt att låta balterna redan efter fem års vistelse i Sverige bli upptagna som svenska medborgare. Jag vill då erinra om att det antal balter det här gäller uppgår till 28 000, barnen inräknade. Den stora massan av dem kom till vårt land under hösten 1944. Inte mindre än 2 000 ha utrest, därav cirka 200 till Ryssland. Den ståndpunkt som regeringen i detta fall intagit bygger såsom i svaret angavs på den förutsättningen, att det måste ta längre tid för balterna att anpassa sig efter svenska förhållanden än för t. ex. skandinaver och finlandssvenskar. Jag tror att man har anledning att hålla fast vid detta. Vi känna alla till att det bland balterna

finns en strävan att komma längre västerut. Många av våra balter i Sverige ha säkerligen, oavsett om man kan vinka med ett svenskt medborgarskap, för avsikt att fara vidare till annat land. I varje fall får man den uppfattningen. Jag tror att det måste vara klart uttrönt om balternas vilja att stanna kvar i Sverige verkligen existerar. Detta gäller självfallet alla andra utläningar. Vi få inte glömma att Sverige är betydligt generösare än de allra flesta länder när det gäller att bevilja medborgarskap. Jag skulle kunna anföra exempel från utlandet, som visa, att Sverige faktiskt i detta fall intar en särställning. Det kan i detta sammanhang även vara anledning att peka på att den stora folkström, som kom från Tyskland under 1930-talet, i stort sett har fått vänta nio till tio år, innan man tagit upp frågan om deras svenska medborgarskap till prövning.

Vid vilken tidpunkt praxis kan komma att ändras till sju år kan jag inte bestämt ange. Meningen är att gå ner till denna tid, när man inte riskerar någon större anhopning av ärenden. Det är alldeles klart att man har kommit ner till denna tid, innan den stora gruppen av balter om cirka två år skall prövas för vinnande av svenskt medborgarskap.

Det är riktigt att det bland balterna råder en viss oro och ängslan och en uppbrottsstämning. Att denna osäkerhet sammanhänger med de förhållanden som herr Ohlin här angav är alldeles klart. Men jag tror också att den sammanhänger med det förhållandet, att Sverige ligger där det ligger, i ett utsatt läge i det kalla krig som pågår mellan öst och väst. Man kan förstå denna oro. Men jag vill upprepa vad jag sade tidigare och vad regeringen vid andra tillfällen har deklarerat, nämligen att balterna äro tillförsäkrade samma rättskydd som andra utläningar och att inte någon balt mot sin vilja kommer att behöva återvända till sitt forna land.

Svar på fråga ang. handläggningen av ansökningar från balter om svenskt medborgarskap.

Jag tror inte heller att balterna på den punkten hysa någon ängslan. Det gäller väl närmast en ängslan över huvud taget för att ett nytt krig skall bryta ut. I det fallet stå balterna inte på något sätt i särställning. Det finns många andra flyktingsgrupper, som kunna hysa samma osäkerhetskänsla. Det gäller väl för övrigt oss alla.

Herr HÅSTAD: Herr talman! Jag har självfallet inte haft tillfälle att i förväg taga del av herr statsrådets svar, och mina korta kommentarer anknyta därför till vad jag trots mig uppfatta vid det muntliga framförandet av detsamma.

Jag vill först för att varje missförstånd skall undvikas betona, att det enligt min mening vare sig det gäller balter eller andra folk blir nödvändigt att företaga en ganska noggrann individuell prövning av medborgarrättsärenden. Ty det är ju alldeles uppenbart, att det finns åtskilliga element, som inte äro särskilt önskvärda här i landet, även om de ojämförligt största grupperna som det redan sagts under debatten utgöra mycket värdefulla tillskott till vår arbetskraft.

Om jag uppfattade herr statsrådet rätt, ville han särskilt trycka på att det egentligen inte nu föreligger några sådana omständigheter, att man skulle behöva gå ned till den i lagen stadgade minimigränsen, alltså till fem år, vid beviljande av svenskt medborgarskap. Ja, men det är väl därom man i alla fall kan disputera. Faktum är att man vid diskussionen om de tyska flyktingar, som kommo hit efter 1933, särskilt vid tiden omkring 1940 inte visste hur det skulle gå för Tyskland i kriget. De tyska flyktingarna hade ju förhoppningar om att kriget skulle öppna möjligheter för dem att snart återvända till det egna landet. Men när det gäller Baltikum, torde det dock stå klart, att balternas förhopp-

ningar att kunna återvända äro mycket svagare än de tyska flyktingarnas och att vi synas snarare nu gå mot en tid, då gränserna ha stabiliserats, d. v. s. då de baltiska staterna tills vidare införlivats i den stora ryska unionen. Detta är en omständighet, som i detta sammanhang inte kan alldeles förbigås. Den säger enligt min mening ganska mycket.

Vidare anförde herr statsrådet att man måste göra skillnad mellan, om jag så får uttrycka mig, eminent nordiska medborgare, alltså finlandssvenskar, norrmän och danskar, och andra, fjärrstående folk. Jag fäste mig vid att enligt statsrådets uppdelning finnar av finsk härkomst uppenbarligen skulle räknas för »utomnordiska», att vi alltså i det nordiska samarbetet skulle ställa dem i sämre klass än norrmän och danskar, trots att vi under 600 år delat ljuvt och lett med Finland. Jag undrar om inte detta är en orimlig uppdelning och om vi inte, inte minst i nuvarande läge, böra fasthålla vid en nordisk politik i detta avseende. Och när man sedan för över resonemanget till ester, letter och litauer, kan det väl ändå inte vara alldeles ur vägen att erinra om att dessa stått oss närmare än exempelvis folk ifrån Balkanstaterna eller en del länder i Centraleuropa. Estland har ju dock hört tillsammans med oss under ett och ett halvt århundrade, och vi ha under alla tider ända fram till 1940 haft utomordentligt livliga kommersiella och kulturella förbindelser med dessa folk. En gränsdragning är naturligtvis alltid svår att göra men bör i alla fall inte vara omöjlig att genomföra.

Jag begärde emellertid, herr talman, främst ordet för att försöka klarlägga vad som kan vara ett reellt svenskt intresse i medborgarskapsfrågan, alldeles oavsett de rent formella rättssynpunkterna och hänsynen till administrativ praxis. Som herr Ohlin redan har framhållit, råder för närvarande en stor oro bland balterna, och denna oro står up-

Svar på fråga ang. handläggningen av ansökningar från balter om svenskt medborgarskap.

penbarligen i hög grad i sammanhang med att Sverige — som någon i ett annat sammanhang har sagt — befinner sig under kulbanan i ett framtida krig. Så långt har herr statsrådet uppenbarligen rätt. Men det vore oriktigt att fördölja, att denna oro har sammanhang med balternas egen syn på sin tillvaro och sin trygghet. Vare sig deras oro är befogad och rättmätig eller inte, så hade i vissa hänseenden inte betraktat sig lika säkra här som svenska medborgare och kanske också som en del andra härvarande utlänningar. Jag behöver inte gå tillbaka till 1945 och 1946 års sorgliga utlämningar för att belysa detta. Jag tänker endast på frågan om kyrkobokföringen. Det är inte tu tal om att det sätt, på vilket denna hastigt kom att beslutas för nio år sedan och sedan dess tillämpats, har vållat inte bara mycket administrativt besvär utan också stor oro bland de berörda. Jag vill i detta sammanhang endast fästa kammarens uppmärksamhet på att högsta domstolen nyligen i ett mycket uppmärksammat mål ansett sig nödsakad att frångå den princip, som ligger till grund för 1940 års regeringsbeslut, nämligen när det gäller hemskillnad mellan två balter. Där har man alltså helt enkelt ansett att den praxis, som utgestaltat sig, har varit orimlig.

Jag vill därutöver endast fästa uppmärksamheten på att det spritts rykten — jag vet inte på vilket sätt — i baltiska kretsar, att balterna i händelse av ett krig skulle bli föremål för internering. Sedan jag försökt taga reda på myndigheternas inställning har jag varit mycket angelägen att genom de förbindelser jag har och så långt mitt ringa ord kunnat nå dementera dessa uppgifter. Det har ju alltid stridit emot svenska principer att internera folkslag. Dessa rykten äro ju fullkomligt orimliga. Men det har ännu inte gjorts någonting ifrån officiellt håll här i Sverige för att verkligen lugna ner den

stämning som, om än något uppjagad, har uppkommit på baltiskt håll.

Självfallet bör icke något hinder resas för de balter, som vilja återvända till Sovjetunionen. Inte heller vill någon här i Sverige lägga hinder i vägen för de balter, som vilja utnyttja Sverige som transmigrationsland, d. v. s. resa vidare västerut. Men jag tror i alla fall att det är ett svenskt intresse att skapa största möjliga trygghet för dem, som vilja stanna här, som äro oförvitliga och som gjort en insats inom svenskt arbetsliv. Det är också ett svenskt intresse att så fort som möjligt lösa de mycket stora administrativa problem, som sammanhånga med att ha här i vårt land flera tiotusental människor, som äro flyktingar utan utsikt att kunna återvända till ett fritt hemland men som arbeta precis som vanliga medborgare och som utan alltför långt dröjsmål kunna ställa samma anspråk på rättsskydd som övriga arbetande. Sålunda behöver ej blott kyrkobokföringen redas ut utan även frågan hur de i socialvårdshänseende skola behandlas.

Ja, herr talman, detta är vad jag har velat anföra. Själva tendensen i mitt anförande är givetvis klar. Jag önskar att det meddelande, som herr statsrådet lämnat, inte skall betraktas såsom en fastlåsning av regeringens politik utan att regeringen skall fästa större avseende än hittills skett vid de svenska intressen, som på detta område föreligga speciellt i fråga om balterna.

Herr OHLIN: Herr talman! Endast ett par mycket korta reflexioner. Herr statsrådet sade, att från Tyskland under 1930-talet kommande flyktingar ha fått vänta tio år innan de blivit svenska medborgare. Detta förefaller mig vara ett ganska svagt skäl varför man nu skall hålla på ett icke allt för mycket avvikande antal år, när det gäller balterna.

Svar på fråga ang. handläggningen av ansökningar från balter om svenskt medborgarskap.

Herr statsrådet sade också att många balter ha för avsikt att resa vidare västerut och att man, innan man beviljar svenskt medborgarskap, bör utröna deras vilja att stanna kvar här i landet. Ja, det är utan tvivel önskvärt att man utröner detta så långt sig göra låter. Men svårigheterna med den saken har man väl kvar vare sig frågan om det stora antalet balter tas upp 1949 eller 1951 — såvida inte herr statsrådet räknar med att antalet balter skall vara väsentligt mindre år 1951.

Herr statsrådet sade sig tyvärr icke kunna ange den tidpunkt, då regeringen har för avsikt att övergå till vad jag för korthetens skull kallar för sjuårspraxis. Herr statsrådet upplyste emellertid inte om varför inte denna övergång skulle kunna ske tämligen snart. Herr statsrådet sade, att man måste ta hänsyn till antalet flyktingar. Men är det verkligen så, att antalet flyktingar från Baltikum under åren 1941 och 1942 var så stort, att man inte rent praktiskt skulle kunna klara av behandlingen av dem innevarande år? Om så inte är fallet — den stora anhopningen kom under åren 1944 och 1945 — så måste man ju fortfarande efterlysa orsakerna till att man skall behöva vänta med att införa denna sjuårspraxis.

Men, herr talman, den stora frågan är naturligtvis om regeringen skall inrikta sig på att så snart som möjligt skaffa de arbetsresurser som behövas, om man vill övergå till femårspraxis. Där reser sig en fråga, i vilken jag har samma uppfattning som herr Håstad, nämligen denna: Är det ett svenskt intresse att detta spörsmål hålles levande och brännande under 4 å 5 år framåt i tiden, när vi i stället kunde försöka avveckla det på 2 å 3 år? Det är klart, att om spörsmålet hålles vid liv under ett större antal år, så kan det uppstå en lång och livlig motväxling mellan Sovjetunionen och Sverige, men det är väl icke i och för sig något att eftertrakta.

Herr statsrådet ANDERSSON: Herr talman! Herrar Ohlin och Håstad ha i debatten endast fäst avseende vid frågan om balternas naturalisation, men vi ha ju också ett mycket stort antal flyktingar från andra länder, vilka resa samma anspråk som balterna på att bli svenska medborgare. Vi ha bl. a. polacker, som väl intaga ungefär samma ställning som balterna, och vi ha flyktinggrupper från Östeuropa, t. ex. från Tjeckoslovakien och andra länder. Vi kunna inte tänka oss att behandla balterna på annat sätt än polackerna och de andra flyktinggrupper som jag här nämnt. Därför är detta problem icke begränsat till enbart balterna, utan samma problem måste ställas för samtliga utlänningar som finnas i landet, tillsammans överstigande hundratusental. Vi ha t. ex. i runda tal 7 500 polacker i landet, och antalet flyktingar i de övriga grupperna, icke närmare specificerade, utgör 138 000. De flesta av dem komma, föreställer jag mig, från de skandinaviska länderna.

Det är alltså här fråga om huruvida nuvarande praxis för naturalisation över huvud taget skall ändras, och då få vi icke glömma att vi alltid ha ställt och väl alltid måste ställa vissa anspråk på dem, som vi taga upp i den svenska folkfamiljen. Sålunda böra vi ställa det kravet att vederbörande skall kunna tala vårt språk och något så när känna till svenska lagar. Vid den individuella prövning som självfallet skall göras med alla som söka svenskt medborgarskap bör man också undersöka om vederbörande uppfyller de absoluta krav på hedrande liv och vandel i vårt land, som vi måste ställa på dem vi göra till svenska medborgare. Allt detta måste vi noggrant beakta.

När den nu gällande lagen kom till, rådde också allmän enighet om att vi skulle förfara efter ungefär den praxis, som vi nu tillämpa. Jag har redan förut sagt att denna praxis är mycket gene-

Svar på fråga ang. handläggningen av ansökningar från balter om svenskt medborgarskap.

rös i förhållande till andra länders. Om en flykting t. ex. kommer till Danmark, så måste han leva där minst 15 år, innan han kan bli dansk medborgare, och frågan avgöres inte sedan helt lättvindigt av Kungl. Maj:t, utan den danska riksdagen skall själv pröva om någon får bli dansk medborgare.

Jag tror att vi skola akta oss för att härvidlag allt för mycket glida ifrån gamla bestämmelser, som visat sig vara och alltjämt äro mycket hållbara. Jag har tidigare berört den oro som balterna i gemen hysa i nuvarande läge. Jag tror icke att den grupp det här gäller kommer att i någon nämnvärd grad ändra sinnesstämning, om vi skulle upptaga dem samtliga till svenska medborgare. Dessa människor hysa stor ängslan och oro för rysk aggression. De ha erfarenheter, som vi inte ha, och detta bidrar naturligtvis till att öka deras oro. I det avseendet tror jag icke att själva medborgarskapet har någon avgörande betydelse.

De lugnande försäkringar som gång efter annan lämnats från regeringens sida äro ett faktiskt uttryck för de svenska myndigheternas inställning till balterna. Balterna äro skyddade här i landet, och det finns således icke någon reell anledning till den panik, som ibland griper omkring sig bland balterna. Jag är emellertid rädd för att vi icke i alla avseenden gjort tillräckligt för att lugna balterna. Det finns anledning framför allt för tidningspressen att lägga nyhetsförmedlingen beträffande balterna på ett sådant sätt, att man icke i onödan skapar en alltför stark oro bland dem.

Herr Ohlin berörde även en praktisk fråga rörande dessa ärendens behandling. Jag kan försäkra herr Ohlin att man inom justitiedepartementet kommer att göra allt vad på departementet ankommer för att få till stånd en så snabb behandling av dessa ärenden som möjligt. Man får emellertid inte glömma

bort att dessa ärenden kräva en tidsödande och omfattande handläggning även ute hos länsstyrelserna.

Herr talman! Jag har i övrigt icke något att tillägga utöver vad jag tidigare anfört.

Herr HÅSTAD (kort genmäle): Herr talman! Jag är angelägen att än en gång understryka, att jag inte tror att naturaliseringen av balterna eller av över huvud taget några utlänningar är möjlig utan en mycket ingående granskning. Så långt är jag således helt på statsrådet Anderssons linje. Jag tror emellertid att statsrådet Andersson är alltför angelägen att se på konsekvenserna i den ena eller andra riktningen. Det föreligger dock en stor skillnad mellan den här ifrågavarande flyktinggruppen av balter och övriga flyktinggrupper, som här kunna komma i fråga. I den mån vi till vårt land fått in relativt betydande flyktinggrupper från Polen, Tjeckoslovakien och andra liknade länder, gäller det personer som kommit hit under de allra senaste åren, och deras svenska medborgarskapsfråga blir således inte aktuell förrän om fyra à fem år. För övrigt ha flyktingar från dessa länder inte kommit in i samma antal till vårt land som balterna. Den enda grupp från dessa länder som skulle kunna tänkas bli satt på samma plan som balterna är de flyktingar, vilka restera från den s. k. Bernadotte-expeditionen.

Jag vill även ytterligare understryka, att de flyktingar som kommit från Polen, Tjeckoslovakien, Tyskland eller Ungern ändock ha vissa utsikter — dessa utsikter må sedan bedömas som stora eller små — att förhållandena i deras respektive hemländer skola kunna ändras under de närmaste åren. Framför allt vad Tyskland beträffar ha flyktingarna därifrån flera zoner att välja på. I dessa hänseenden stå emellertid

Svar på fråga ang. handläggningen av ansökningar från balter om svenskt medborgarskap.

balterna i en olycklig särställning mänskligt att döma.

Herr HAGBERG i Luleå: Herr talman! Jag har inte kunnat lyssna på denna debatt utan att här komma med ett par kommentarer.

Herr Ohlin visade en viss omsorg om att man skulle få bort ett friktionselement mellan den svenska och den ryska regeringen. Jag skulle tro att den väg, som herr Ohlin här rekommenderat, näppeligen skulle vara lämplig, om man vill betjäna ett sådant syfte. Jag vill påstå att om syftet verkligen varit att få bort ett friktionselement mellan dessa båda regeringar, så har herr Ohlin valt en ganska olämplig metod. Jag kan för egen del inte draga någon annan slutsats av denna framstöt än att bakom denna ligger en vilja att utnyttja de meningsskiljaktigheter mellan de båda regeringarna i baltfrågan, som kommit till uttryck i notväxlingen. Det förefaller mig, som om herr Ohlin med sin framstöt skulle åsyfta att ytterligare skärpa dessa meningsskiljaktigheter och förstärka de krafter, som nu försöka att på alla möjliga sätt skapa ökade friktioner mellan Sverige och Sovjetunionen.

Jag vill i denna fråga även anknyta till en mycket anmärkningsvärd kommentar. De människor som det här gäller kan man nog dela upp i två huvudgrupper. Den ena gruppen består av hyggliga personer som, när kriget återigen närmade sig deras hemland genom röda arméns framryckning, sökte en fristad här i Sverige. Det råder emellertid ingen tvekan om att det å andra sidan även finns en grupp bland dessa flyktingar, som trivdes mycket bra, så länge tyskarna hade ockuperat Baltikum. Dessa människor, som således understödde tyskarna, sökte sig till Sverige för att därigenom undkomma bestraffning för sitt uppträdande under den tyska ockupationen. Det råder vidare ingen tvekan

om att den sistnämnda gruppen av flyktingar fick ett mycket livligt bistånd från svensk sida i sin flyktingstrafik. Det skulle över huvud taget inte ha varit möjligt att genomföra denna sensationellt stora folkförflyttning på denna jämförelsevis korta tid, om vederbörande inte hade fått hjälp från svenskt håll. Allt detta är emellertid gamla och kända fakta, som jag inte behöver uppehålla mig vid här.

Jag skulle vilja ställa den frågan, om det verkligen på något sätt är stridande mot den mellan Sverige och Sovjetunionen träffade överenskommelsen att sovjetregeringen här försöker repatriera sovjetryska medborgare. Såvitt jag förstår är den verksamheten helt i överensstämmelse med den träffade uppgörelsen och strider icke mot praxis på området. Å andra sidan är det uppenbart att starka krafter här i Sverige vilja hindra en sådan repatriering. Det är ingen hemlighet, att dessa balter ha bildat särskilda organisationer och att där mycket reaktionära och aggressivt sovjetfientliga krafter spela en bestämmande roll i fråga om denna verksamhet bland balterna för att få dem att avstå från att resa tillbaka till sina hemländer. De ge t. o. m. ut tidningar i Sverige, och det är känt, att ingen av dessa tidningar försöker skapa någon förståelse hos dessa flyktingar för att återvända till sina hemländer. Jag undrar emellertid, om man tjänar något svenskt intresse, när man understödjer denna verksamhet och på olika sätt försöker utnyttja de friktioner som kunna uppstå, när repatrieringsmyndigheterna försöka komma till tals med balterna. Utan att ta ställning till vem som har rätt eller orätt i de tvistefrågor, som uppstått mellan de båda regeringarna, skulle jag vilja säga, att man dock inte kommer ifrån att berörda människor själva ha förklarat, att de utsatts för påtryckning i Sverige. Jag tror inte att det går att alldeles bagatellisera detta

Svar på fråga ang. handläggningen av ansökningar från balter om svenskt medborgarskap.

och bara slå sig för sitt bröst och säga, att här tillämpa vi så stränga rättsregler, att ingen kan trakasseras av polisen o. s. v. Vi ha alltför goda minnen från andra världskriget, hur pass stor garanti för den personliga friheten dessa rättsregler kunde utgöra, för att vi skola ta dessa förklaringar alldeles kontant. Nu är läget det, att dessa balter på många sätt utgöra ett irritationsmoment på arbetsplatserna, och det har inte alls särskilt varit för de kommunistiska arbetarna. Det har uppkommit många konflikter och friktioner genom balterna. Många av dem ha kommit i konflikt med rättvisan, såsom statsrådet Andersson också påpekat. Det finns därför, såvitt jag förstår, ingen anledning till annat än att man mycket sakligt och mycket lugnt tar ställning till dessa frågor och inte försöker göra extra svårigheter för sovjetmyndigheterna, när de försöka repatriera så många ryska medborgare som önska resa tillbaka.

Mot vad statsrådet i sitt svar uttalade angående de principer regeringen önskar följa vid naturaliseringsfrågornas behandling har jag för min del ingen särskild anmärkning att göra.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet MOSSBERG: Herr talman! Eftersom denna debatt i viss mån har utvidgats till en diskussion om vår utlänningspolitik i allmänhet gentemot de baltiska flyktingarna, kanske det må ursäktas mig, om jag avrundar denna debatt med ett litet inlägg. Det förhåller sig nämligen så, att jag väl får anses vara en av dem inom regeringen som bära ansvaret för den politik, som vi här i landet föra mot flyktingar, så länge de ännu inte vunnit svenskt medborgarskap. Jag vill då helt allmänt endast slå fast, att varje försök att göra gällande, att vi från svensk sida skulle föra en ogin och snål politik gentemot denna eller andra grupper av flyktingar,

är dömt att misslyckas. Jag vågar stå för det omdömet om svensk flyktingpolitik i allmänhet, att det kanske inte finns något annat land i världen, som under det sista decenniet fört en lika vidsynt och humanitär politik gentemot de utläningar, som där sökt sin tillflykt.

Balterna, den grupp vi nu resonera om, leva här i Sverige som fullkomligt jämställda med svenska medborgare. De ha samma frihet på arbetsmarknaden som svenska medborgare. De åtnjuta praktiskt taget samma sociala förmåner som svenska medborgare. De äro i fråga om fattigvård, socialvård, barnbidrag och en hel rad andra förmåner fullkomligt likaberättigade med svenska medborgare. Balterna ha i allmänhet gjort en god arbetsinsats här i landet. Inom vissa grupper av industrien ha balterna faktiskt spelat en betydande roll, när det gällt att lätta efterkrigstidens arbetskraftssvårigheter. Det finns visserligen inom denna stora folkgrupp lika väl som inom alla andra grupper vissa personer, som inte äro önskvärda, människor, som ha svårt att socialt anpassa sig i vårt land, men det gäller icke huvuddelen av den baltiska flyktinggruppen.

Herr Håstad påtalade den oro, som spritt sig bland balterna, och ansåg sig kunna göra det påståendet, att ingenting har gjorts från de svenska myndigheternas sida för att lugna ned stämningen bland balterna. Jag skulle gentemot det vilja säga, att jag anser, att hela den politik, som vi ha fört och föra gentemot de baltiska flyktingarna, borde vara ägnad att inge dem en känsla av trygghet. Jag tror inte att de i något annat land skulle kunna leva på så jämställd fot med landets befolkning som de få göra här.

Sedan skulle jag vilja göra en replik till herr Hagberg. Jag skall inte gå in på den allmänna inställning till baltflyktingarna, som kom till uttryck i hans

Svar på fråga ang. handläggningen av ansökningar från balter om svenskt medborgarskap.

yttrande. Jag skall bara inskränka mig till att konstatera det faktum, att sedan vårt flyktingsproblem till huvudsaklig del kommit att gälla flyktingar från länder i östra Europa, har det svenska kommunistiska partiet visat sig vara det enda parti i landet, som vill föra en principiellt flyktingsfientlig politik. Jag skulle därutöver till sist vilja ställa en fråga till herr Hagberg: Varför är det egentligen så svårt att få balterna att resa tillbaka till sina hemländer?

Herr HAGBERG i Luleå: Herr talman! Jag tror, att det kanske vore lättare för herr inrikesministern att bilda sig en bestämd uppfattning i den frågan, om man en tid skulle avstå från att utöva det psykologiska tryck som nu övas mot balterna, och inte minst om man skulle kunna göra slut på den systematiska propaganda som nu bedrivs. Den kan visserligen inte regeringens på något sätt lastas för, men den är ju ett av alla känt faktum. Om den upphörde, skulle kanske många av balterna ganska snart vara färdiga att söka sig tillbaka. Å andra sidan är det ingen som inbillar sig, att alla balterna någonsin skulle vilja tillbaka, ty det är uppenbart, att den grupp, som understödde nazisterna under ockupationen, inte vill komma tillbaka.

Sedan ligger kanske redan i ett faktum som här omnämnts något av förklaringen till att de andra partierna, som tidigare voro så snåla och ogina, när det gällde politiska flyktingar, nu plötsligt blivit så ömsinta. Det har redan omvitnats, att de flyktingar, som flydde undan den nazistiska terrorn, finga vänta tio år på att få svenskt medborgarskap. Vi kommunister förde ju en väldig kampanj för dessa flyktingar, och vi interPELLERADE i riksdagen och påtalade många gånger den ogina behandlingen av dem, ty då kunde man verkligen många gånger

med starkt fog tala om att de behandlades illa. Då fanns det intet intresse bland de borgerliga partierna för dessa flyktingar. Det fanns för all del enstaka rättsinniga välvilliga människor, men generellt sett fanns icke något intresse, som motsvarade det intresse, som man för närvarande har för balterna och andra flyktingar från de länder, som nu genomföra en socialistisk samhällsordning.

Vi kommunister intaga inte en principiellt flyktingsfientlig hållning. Tvärtom anse vi, att man skall försöka följa folkrättens regler och handla på ett sådant sätt, att det inte med skäl skall kunna sägas, att man favoriserar någon, när det gäller behandlingen av flyktingfrågor. Men vi kunna inte komma ifrån att konstatera, att man faktiskt, bakom den humanitära fasad, som man försökt resa upp här, understött en massa element, som utöva en verksamhet, som det icke kan vara ett intresse på längre sikt, att man fortsätter att stödja.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5.

Föredrogos var för sig följande på kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 95, med förslag till vapenförordning;

nr 97, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § lotteriförordningen den 19 maj 1939 (nr 207);

nr 98, med förslag till lag om ändring i militära rättegångslagen den 30 juni 1948 (nr 472) m. m.; och

nr 99, med förslag till lag om straff för olovlig varuutförsel, m. m.; samt

till statsutskottet propositionen nr 106, angående vissa ersättningar av statsmedel till arbetstagare som drabbats av silikos (stendammslunga).

Interpellation ang. avstående i vissa fall av kronans yrkanden på förmånsrätt i fråga om fordringar på av arbetsgivare uppburna, men ej redovisade källskattemedel.

§ 6.

Föredrogos var för sig följande på bordet liggande motioner; och remitterades därvid

till statsutskottet motionerna:

nr 310 av herrar *Kollberg* och *Kristensson* i Osby;

nr 311 av fröken *Höjer* och fröken *Vinge*; och

nr 312 av herr *Hedlund* i Rådomb. fl.; samt

till behandling av lagutskott motionen nr 313 av herr *Hedlund* i Rådomb. fl.

§ 7.

Föredrogos, men bordlades åter utrikesutskottets utlåtande nr 2, konstitutionsutskottets utlåtande nr 5, statsutskottets utlåtanden nr 4, 5, 7 och 10 samt 34—38, bevillningsutskottets betänkanden nr 11 och 12, bankoutskottets utlåtanden nr 7 och 8, första lagutskottets utlåtanden nr 9 och 10, andra lagutskottets utlåtande nr 6, jordbruksutskottets utlåtande nr 1, andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden nr 1 och 2 samt andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 3.

§ 8.

Föredrogos den av fröken *Vinge* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående förfarandet i fråga om val av nämnder och styrelser, då en kommun erhåller stadsrättigheter.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 9.

Föredrogos den av herr *Nihlfors* vid kammarens nästföregående sammanträ-

de gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående användningen av staten tillhöriga motorfordon m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 10.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN erhöill på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren måtte besluta, att å morgondagens föredragningslista jordbruksutskottets utlåtande nr 1 skall uppföras främst och statsutskottets utlåtande nr 10 sist bland två gånger bordlagda ärenden.

Denna hemställan bifölls.

§ 11.

Herr *Kristensson* i Osby avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 314, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 10, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 14 juni 1929 (nr 131) om försäkring för vissa yrkessjukdomar.

Denna motion bordlades.

§ 12.

Interpellation ang. avstående i vissa fall av kronans yrkanden på förmånsrätt i fråga om fordringar på av arbetsgivare uppburna, men ej redovisade källskattemedel.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr WEDÉN, som anförde: Herr talman! Genom ett beslut av högsta domstolen i mitten på februari i år, beträffande kronans möjligheter att i konkurser bevaka med förmånsrätt fordringar för av arbetsgivare oredovisade källskattemedel, har gällande lags tolk-

Interpellation ang. avstående i vissa fall av kronans yrkanden på förmånsrätt i fråga om fordringar på av arbetsgivare uppburna, men ej redovisade källskattemedel.

ning fastslagits på en punkt av stor betydelse för många konkursmål.

Arbetsstagare åtnjuta ju för lönefordringar i konkurser första prioritet. Sedan uppbojdsreformen genomfördes ha kronans ombud emellertid gjort gälalande, att fordringar på oredovisade av arbetsgivare från löntagare uppburna källskattemedel vid konkurser i fråga om förmånsrätt till utdelning skola jämföras med lönefordringar. Vissa konkursförvaltare ha anfört jäv mot kronans krav i detta avseende, men underrätter såväl som hovrätter ha bifallit kronans yrkanden. Efter hovrätternas utslag ha säkerligen konkursförvaltare avstått från att göra jäv mot kronans krav eller avstått från att efter underrätts utslag föra fortsatt talan. Ett antal domar, genom vilka första förmånsrätt tillerkänts kronan för fordringar på oredovisade källskattemedel, torde därför ha vunnit laga kraft.

Genom högsta domstolens ovannämnda beslut har emellertid nu förklarats, att kronans krav på sådan förmånsrätt saknar fog. Detta beslut torde också stå i överensstämmelse med lekmannens rättskänsla. De av underrätter och hovrätter fällda domarna måste nämligen i praktiken i stor utsträckning ha inneburit, att arbetare och andra anställda hos företagare, som gått i konkurs, tvingats betala en viss del av sin skatt två gånger, dels i form av löneavdrag och dels, på grund av kronans krav, i form av reducerad utdelning i konkurser.

Efter högsta domstolens beslut komma givetvis dylika yrkanden om förmånsrätt ej längre att ställas från kronans sida. Beträffande de konkurser, som redan avvecklats på basis av den nu av högsta domstolen underkända lagtolkningen, är det naturligtvis svårt att tänka sig att något skall kunna göras. Men ett antal fall torde finnas, där kronans krav på lika förmånsrätt

med lönefordringar av förut nämnda skäl vunnit laga kraft men utdelningsförslag ej upprättats eller avveckling ej skett. Hur stort detta antal är, har jag icke kunnat bedöma, men med hänsyn till det ökade antalet konkurser, t. ex. inom byggnadsbranschen, är det möjligen relativt betydande. Kronan har ju i dessa fall formell rätt att fullfölja sina krav. Detta skulle emellertid i stor utsträckning gå ut över arbetare och andra löntagare, vilka självklart ha svårare än kronan att bära i samband med en konkurs uppstående förluster. Det skulle också framstå som sårande för rättskänslan, om kronan av formella skäl fullföljde krav, som högsta rätt förklarat sakna fog. Då högsta domstolens beslut, som jag nyss framhållit, också torde stå i överensstämmelse med lekmannamässig uppfattning om vad som är rätt och billigt i detta hänseende, skulle det även vara beklagligt, om Kungl. Maj:t med anledning av högsta domstolens utslag skulle överväga en ändring av ifrågasvarande lagrum.

Av uppgifter i pressen synes framgå, att kronans ombud i något fall med anledning av det skedda förklarat sig ämna avstå från att fullfölja bevakning av särskild förmånsrätt. I andra fall har emellertid kronans ombud icke ansett sig kunna avstå från detta. Beträffande några konkurser har framställning gjorts till Kungl. Maj:t att bemyndiga sina ombud att avstå från yrkande om förmånsrätt. Då det kan antagas, att en viss oklarhet här är rådande och att icke alla konkursförvaltare i de berörda fallen skola genom särskilda framställningar söka möjliggöra respektive konkursers avveckling i överensstämmelse med högsta domstolens beslut, anhåller jag om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få rikta följande frågor:

1) Avser statsrådet att generellt be-

Interpellation ang. beredande av sysselsättning åt permitterade vägarbetare.

myndiga kronans ombud i de ovan berörda konkursmålen, som avgjorts efter annan lagtolkning än den av högsta domstolen nu fastställda, men beträffande vilka utdelningsförslag icke uppjorts eller avveckling ej påbörjats, att avstå från sina yrkanden att fordringar på av arbetsgivare uppburna men oredovisade källskattemedel skola åtnjuta samma förmånsrätt som lönefordringar?

2) Överväger statsrådet med anledning av det inträffade att föreslå någon ändring av ifrågakvarande lagrum?

Denna anhållan bordlades.

§ 13.

Interpellation ang. beredande av sysselsättning åt permitterade vägarbetare.

Herr LINDAHL erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Under innevarande vinter ha omfattande permitteringar företagits inom vägförvaltningarna. Beträffande de nordligaste förvaltningsområdena äro ju vinterpermitteringar inte ovanliga, men de ha i år tagit hårdare former än tidigare. Särskilt framträdande ha dessa permitteringar varit i Norrbottens och Väster-norrlands men också Örebro län. Arbetsmarknadsstyrelsen hade sålunda angett att den högsta tillåtna styrkan av arbetare vid underhållet i Norrbottens län skulle vara 1 000 man. För närvarande sysselsätts i runt tal 470 man. I Västernorrlands län, där arbetsmarknadsstyrelsen medgivit en högsta arbetsstyrka av 900, äro nu 450 man sysselsatta. Inom Örebro län, där en högsta styrka av 320 man tillåts, finnas för närvarande 210 anställda. Vägförvaltningarna ha således icke — ehuru de haft arbetsmarknadsmyndigheternas medgivande att erhålla erforderlig arbetskraft — kunnat i behöflig omfattning bedriva vägunderhållsarbeten. Under de sistförflutna vintersäsongerna ha vägförvaltningarna kunnat bedriva arbetena så att alla s. k. p-arbetare, var-

med avses arbetare som blivit underställda tjänstepensionsreglementet för arbetare, beretts sysselsättning vid vägbyggnadsföretag eller vid förstärknings- och förbättringsarbeten i den mån de friställts från underhållet. Denna för såväl arbetare som verket värdefulla praxis har i år icke kunnat fullföljas, då förvaltningarna sakna erforderliga ekonomiska medel. Den tidigare av arbetsmarknadsstyrelsen och även i visst sammanhang av departementschefen angivna uppfattningen har ändå varit att p-arbetarna borde beredas sysselsättning även under vintern. Arbetarna komma ju under pensionsreglementet först efter att ha varit anställda antingen 21 månader i följd eller 7 månader under vart och ett av 3 på varandra följande kalenderår eller också 30 månader under 5 på varandra följande kalenderår. P-arbetarna ansågos följaktligen som stadigvarande vägarbetare. Under innevarande vinter har det i Norrbottens län fastställts, att endast arbetare med 10 års anställning inom verket skola beredas sysselsättning vintertid. Den ekonomiska politiken kräver utan tvekan sparsamhet och restriktiv investeringsverksamhet, även då det gäller de statliga verken.

Den saken står klar, men frågan kan ställas om inte sparsamheten på det område jag här berört har drivits för långt och inte heller ger avsett resultat. Avsikten med minskade investeringar på vissa områden är ju, att arbetskraften skall söka sig över till de delar av arbetsmarknaden, som behöva öka produktionen men icke ha full arbetsstyrka. Självfallet finns det väl också bland vägarbetarna de som vid permittering från vägarbetet kunna gå över i annan verksamhet. Det gäller främst de yngre, men för de medelålders och äldre vägarbetarna finns vid permittering inte mycket att välja på. Det är grovarbete, som främst kan sökas, och just nu är det ont om grovarbete. De anmäla sig på arbetsförmed-

Interpellation ang. beredande av sysselsättning åt permitterade vägarbetare.

lingen men ha icke kunnat erhålla lämpligt arbete utan bli följaktligen berättigade till arbetslöshetsunderstöd. Väg- och vattenbyggnadsarbetarförbundets arbetslöshetskassa har sålunda till dem som entledigats inom Västernorrlands län under januari månad 1949 utbetalat 40 000 kronor mot 70 000 under hela året 1948. I Örebro län ha under januari månad 1949 utbetalats 3 500 kronor mot 7 000 kronor under hela 1948. Siffrorna väntas bli betydligt högre under februari månad. Det kan ju då ställas frågan om det inte vore ur alla synpunkter förnuftigare, att vederbörande arbetare i stället för att kvittera ut arbetslöshetsunderstöd finge sysselsättning vid vägunderhåll eller, då inte sådant kan erhållas, vid förbättrings- och förstärkningsarbeten. Massor av dylika arbeten vänta på att bli utförda, lika väl som underhållsarbetet kräver betydande insatser. Jag vill sålunda framhålla, att det för verkets eget vidkommande vore tacknämligt, att medel ställdes till verkets förfogande i den utsträckning att de s. k. p-arbetarna även nu liksom under tidigare vintersäsonger beredas arbete. I detta sammanhang bör ju också framhållas betydelsen av att gamla vana vägarbetare bibehållas inom yrket. Ty även vägarbete, det må gälla underhåll eller nybyggnad, är ett yrke som kräver erfarenhet, om arbetet skall bli utfört på det riktigaste och för verket billigaste sättet.

Beredandet av sysselsättning åt de friställda vägarbetarna under ett par månader kräver inga stora belopp. För Västernorrlands län skulle för att deras 60-tal permitterade vägarbetare finge arbete endast erfordras 150 000 kronor, och för Örebro län erhöles sysselsättning åt de permitterade för 145 000 kronor. Detta som exempel. Vad som erfordras är emellertid inte nya anslag, utan att möjligheter skapas för utnyttjande av redan nu befintliga medel.

Under budgetåret 1943—44 beviljades

ett särskilt anslag under sjätte huvudtiteln — det s. k. 15 milj.-anslaget, vilket var avsett att tagas i anspråk för beredande av sysselsättning av permitterade s. k. stadigvarande underhållsarbetare. Arbeten under detta anslag skulle utgöras av exempelvis smärre kurvkröningar, bortsprängning av backkrön, borttagande av för sikten skymmande föremål etc. Det överenskomms med dåvarande arbetsmarknadskommissionen att arbetare, som voro underställda tjänstepensionsreglementet, skulle få sysselsättning i säsongutjämnande syfte vid de arbeten, som utfördes med anlitan av 15 milj.-anslaget. Detta anslag har varit värdefullt och verkat utjämnande på arbetstillgången. Av 15 milj.-anslaget finnas enligt uppgift ännu 9 milj. kvar. Ett stort belopp om hänsyn tages till de relativt små summor, som erfordras för att ge de permitterade p-arbetarna sysselsättning.

I årets statsverksproposition under sjätte huvudtiteln, s. 36, under anslaget »Förstärkning och förbättring av vägar» synes departementschefen ha förutsett att en viss permittering skulle bli följd på grund av det minskade medelsanslaget och medlens disposition.

Departementschefen har uttalat:

»Förstärknings- och förbättringsarbetena utföras i nära anslutning till vägunderhållsarbeten med anlitande huvudsakligen av samma arbetskraft, som disponeras för detta ändamål. En del av ifrågavarande arbeten, såsom dränerings- och sprängningsarbeten samt makadamkrossning, kan i allmänhet utan större olägenhet utföras även under vintermånaderna och har därför särskild betydelse såsom säsongutjämnande sysselsättningsobjekt för underhållsarbetarna.»

Vidare har departementschefen framhållit:

»Jag föreslår, att anslaget till förstärkning och förbättring av vägar för budgetåret 1949—50 anvisas med 11,6 milj. kronor, vilket innebär en minsk-

Interpellation ang. avveckling av vid domstolarna inskrivna godmanskap för små arvslotter.

ning, i förhållande till det av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen äskade beloppet, med 8,4 milj. kronor.

I den mån den sålunda förordade begränsningen av anslaget skulle visa sig medföra ökade svårigheter i fråga om sysselsättningen vintertid av den fast anställda arbetskraften vid verket, torde det på tilläggsstat för budgetåret 1943/44 anvisa anslaget till vissa vägbyggnadsarbeten få tagas i anspråk för utförande av förstärknings- och förbättringsarbeten i säsongutjämnande syfte.» Så långt departementschefen.

Med stöd av vad sålunda anförts får undertecknad anhålla om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få rikta följande fråga:

Kan statsrådet under nuvarande situation finna det möjligt att sysselsättning beredes de permitterade vägarbetarna, i främsta rummet p-arbetarna, genom att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för arbeten i säsongutjämnande syfte nu får använda medel ur det 15 milj.-anslag, som riksdagen för detta ändamål beslutade?

Denna anhållan bordlades.

§ 14.

Interpellation ang. avveckling av vid domstolarna inskrivna godmanskap för små arvslotter.

Ordet lämnades på begäran till

Herr ONSJÖ, som anförde: Herr talman! Finnes i dödsbo arvinge som vistas å okänd ort förordnar domstolen en god man för den bortovarande. Godemannen skall bevaka den bortovarandes rätt under boutredningen och förvalta arvsloten till dess att denne ger sig till känna eller till dess att denne kan dödförklarad och arvsloten kan överlämnas till arvingarna. Under den tid godemannen förvaltar arvsloten

skall han årligen till överförmyndaren avge årsräkning över förvaltningen, och överförmyndaren i sin tur har att likaledes årligen till rätten lämna uppgift rörande de förmynderskap och godemanskap som stå under hans tillsyn. Godemännen sträva i allmänhet efter att så snart som möjligt bli av med sitt uppdrag, som medför en hel del besvär utan möjlighet till nämnvärd ersättning.

Under årens lopp har det inom de olika överförmyndardistrikten hopat sig en hel del godemanskap, som det knappast finns någon möjlighet att få ett slut på. Det rör sig ofta om så små arvslotter, ibland kanske endast några tiotal kronor, att arvsloten kanske ej ens räcker till för att efterforska den bortovarande eller få honom dödförklarad. Beloppen spela ingen roll för arvingen och äro så små, att de inte stå i rimlig proportion till det arbete och besvär, de förorsaka godemän och överförmyndare. Dessa arvslotter kunna ej rimligen förvaltas under all framtid. Förr eller senare blir det nödvändigt att söka finna en möjlighet att få dem avvecklade. En tänkbar lösning vore, att arvslotter upp till ett visst belopp, som förvaltats vissa år, kunde överlämnas till allmänna arvsfonden, som då kunde hålla arvsloten tillgänglig, ifall den bortovarande gäve sig till känna och begärde att få sin arvslott. Ett av allmänna arvsfonden på så sätt övertaget godemanskap bör kunna avskrivas, utan att den bortovarande behöver dödförklarad. Hur här berörda spörsmål än skall lösas, bör det ske så, att godemän och överförmyndare befrias från besväret av förvaltningen av arvslotter, som äro så små, att de sakna betydelse för de bortovarande arvingarna.

Med stöd av ovanstående anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet få rikta följande frågor:

Har herr statsrådet observerat, att det vid domstolarna finnes inskrivna en hel del godemanskap avseende arvs-lotter, som äro så små, att de sakna betydelse för de bortovarande arvingarna?

Vill herr statsrådet vidtaga åtgärder, som göra det möjligt att dessa godemanskap på ett enkelt och praktiskt sätt kunna avvecklas?

Denna anhållan bordlades.

§ 15.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 70, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 4 förordningen den 16 maj 1890 (nr 21 s. 1) angående Sveriges allmänna hypoteksbank, m. m.

§ 16.

Justerades protokollsutdrag.

§ 17.

Föredrogs följande till kammaren inkomna ansökan:

Till riksdagens andra kammare.

Undertecknad anhåller härmed om ledighet från riksdagsarbetet 16 dagar från och med den 16 till och med den 31 mars för enskilda angelägenheters ordnande.

Hildur Humla.

Kammaren biföll denna anhållan.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 5.23 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Onsdagen den 16 mars.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Herr TALMANNEN yttrade: Efter samråd med talmannen i första kammaren och talmanskonferensen får jag med avseende å riksdagsarbetet vid påsktiden meddela kammaren, att, såvitt nu kan bedömas, sista arbetsplenum före påsk blir onsdagen den 6 april eller, om så erfordras, torsdagen den 7 april. Efter påsk återupptages riksdagsarbetet torsdagen den 21 april. Såvida voteringspropositioner för gemensamma omröstningar dessförinnan blivit godkända, sammantråda kamrarna sistnämnda dag, torsdagen den 21 april kl. 2 eftermiddagen, varvid gemensamma omröstningar anställas. Samma dag återupptages utskottsarbetet, och bordläggningssplena komma att hållas lördagen den 23 april. Allt detta under

förutsättning att intet oförutsett inträffar, som påkallar annan ordning.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna protokoll:

År 1949 den 16 mars sammanträdde de av riksdagens kamrar utsedda valmän för att — sedan hovrättsrådet S. E. Romanus, som den 29 januari 1948 utsetts till ställföreträdare för riksdagens justitieombudsman, av sagt sig detta förtroendeuppdrag — utse ny ställföreträdare för justitieombudsmannen; och befunnos efter valförrättningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

herr lagmannen Tor Alfred Bexelius med 41 röster; i följd varav herr lagmannen Tor Alfred Bexelius blivit ut-

sedd till justitieombudsmannens ställföreträdare.

*Verner Hedlund. Olov Rylander.
Axel Mannerskantz. Gunnar Lodenius.*

Protokollet lades till handlingarna; och beslöt kammaren tillika, att riksdagens kanslideputerade genom utdrag av kammarens protokoll skulle under rättas om detta val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna avgiva förslag dels till förordnande för den valde dels ock till skrivelse till Konungen med anmälan om valet.

§ 3.

Föredrogos var för sig följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till jordbruksutskottet propositionen nr 90, angående anslag för budgetåret 1949/50 till veterinärinrättningen i Skara m. m.;

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 100, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 29 juni 1945 (nr 520) om återställande av viss från ockuperat land härrörande egendom, m. m.; och

nr 101, med förslag till lag om rätten till arbetstagares uppfinningar;

till bankoutskottet propositionen nr 102, med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker;

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 103, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 29 november 1946 (nr 722) med särskilda bestämmelser om uppfinningar av betydelse för försvaret; och

nr 104, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 14 § lagen den 30 juni 1948 (nr 449) om disciplinstraff för krigsmän och lag angående ändrad

lydelse av 66, 68 och 69 §§ militära rättegångslagen den 30 juni 1948 (nr 472);

till jordbruksutskottet propositionen nr 105, angående anslag till statens sockernämnd för budgetåret 1949/50;

till behandling av lagutskott propositionen nr 109, med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 30 juni 1943 (nr 449) angående dyrtidstillägg åt vissa ersättningstagare enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete, m. m.;

till konstitutionsutskottet propositionen nr 110, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 79 § 2 mom. lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet, m. m.;

till statsutskottet propositionen nr 112, angående anslag till viss lagerhållning inom väg- och vattenbyggnadsverket; samt

till jordbruksutskottet propositionen nr 113, angående inrättande av en personlig professur vid statens skogsforskningsinstitut för docenten Ludvig Harald Mattsson Mårn.

§ 4.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott den på bordet liggande motionen nr 314 av herr *Kristensson* i Osby m. fl.

§ 5.

Föredrogos den av herr *Wedén* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående avstående i vissa fall av kronans yrkanden på förmånsrätt i fråga om fordringar på av arbetsgivare uppburna, men ej redovisade källskattemedel.

Kammaren biföll denna anhållan.

Lantbruksnämnderna: Kostnader för planeringskommittéer.

§ 6.

Föredrogs den av herr *Lindahl* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående beredande av sysselsättning åt permitterade vägarbetare.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7.

Föredrogs den av herr *Onsjö* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående avveckling av vid domstolarna inskrivna godmanskap för små arvslotter.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts skrivelse och propositioner:

nr 114, med redogörelse för de åtgärder som vidtagits på grund av riksdagens skrivelse den 19 juni 1948, nr 332, i anledning av riksdagens år 1947 församlade revisorers berättelse;

nr 120, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 27 § förordningen den 15 december 1939 (nr 887) angående tillverkning och beskattning av maltdrycker; och

nr 122, med förslag till förordning med provisoriska bestämmelser om begränsning i vissa fall av preliminär skatt.

Nämnda skrivelse och propositioner bordlades.

§ 9.

Utgifter under riksstatens nionde huvudtitel.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—10.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 11.***Lantbruksnämnderna: Kostnader för planeringskommittéer.**

Kungl. Maj:ts hade i propositionen nr 1 under nionde huvudtiteln, punkten 11, föreslagit riksdagen att för nästa budgetår till ändamålet anvisa oförändrat belopp av 400 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 116 av herr *Aaby-Ericsson m. fl.* och II: 138 av herr *Nolin m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förevarande framställning.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å de likalydande motionerna I: 116 och II: 138, till Lantbruksnämnderna: Kostnader för planeringskommittéer för budgetåret 1949/50 anvisa ett förslagsanslag av 400 000 kronor.

Reservation hade vid denna punkt avgivits av herrar *Hjalmar Nilsson, Osvald, Hæggbloom* och *Åhman*, vilka hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 116 och II: 138, avslå Kungl. Maj:ts framställning om anvisande av ett förslagsanslag av 400 000 kronor till Lantbruksnämnderna: Kostnader för planeringskommittéer.

Lantbruksnämnderna: Kostnader för planeringskommittéer.

Punkten föredrogs; och anförde därvid

Herr HÆGGBLUM: Herr talman! Eftersom jag blev den förste som fick ordet av dem, som här antecknat reservation till utskottsutlåtandet, så kanske jag även får anlägga en del principiella synpunkter på de reservationer och motioner, som äro avgivna, i förhoppning om att det sedan inte skall vara nödvändigt att i detalj upprepa dessa synpunkter. Jag vill dock trösta kammarerna med att det stora dokument, som jag har med mig här i talarstolen, inte utgör manuskript till vad jag nu kommer att säga, utan det är endast åskådningsmaterial beträffande den sak som vi närmast behandla — det är nämligen en regionalplanering för fem stycken små jordbrukssocknar.

Vad man kanske främst, när man ser på resultatet av jordbruksutskottets granskning av äskandena under nionde huvudtiteln, har anledning att göra är att framföra en gratulation till jordbruksministern, som fått igenom alla sina förslag nästan helt orörda. Den enda ändring, som är vidtagen, är en anslagshöjning på 32 000 kronor, varmed avses inrättande av fyra nya veterinärdistrikt, men vi hoppas att jordbruksministern inte har några svårigheter att acceptera denna ändring. Noga räknat innebär den en förändring av den totala anslagssumman med 0,008 procent, och det måste väl sägas vara praktiskt taget detsamma som att en huvudtitel gått helt oskadad genom utskottskvarnen.

Jag vill inte fördölja, att åtskilliga av motionärerna hade närt en förhoppning om att den högaktningfullhet, varmed jordbruksutskottet behandlade det nuvarande statsrådets företrädare, nu skulle i någon mån försvinna, men därav vart ju intet. Den främsta anledningen därtill är nog — det måste vi reserveranter också vara villiga att erkänna — det sätt, på vilket nionde hu-

vudtiteln är uppgjord. Det har ju därskett mycket stora tillmötesgåenden gentemot jordbrukarna, när det gäller önskemål som för dem äro hjärtesaker. Att t. ex. anslagen till skogsvården ha förts upp till den tidigare standarden för skogsvårdande åtgärder är självklart mycket tacknämligt. Och hela den upprustning av den vetenskapliga forskningen och av undervisningen, som statsrådet har genomfört med hjälp av rätt betydande anslagshöjningar, måste ju också mottagas med tacksamhet.

Det framgår även mycket tydligt av utskottets behandling av huvudtiteln, att åtminstone utskottet för sin del inte mindre välvilligt annoterat det sätt, på vilket statsrådet behandlat de mycket stora anspråk på inrättande av nya tjänster, som kommit från praktiskt taget alla institutioner som sortera under departementet. Med den föredömliga ingressen att departementet självt har indragit två tjänster har ju statsrådet med mycket gott samvete kunnat avvisa en mängd dylika förslag, och av det förhållandet att inte utskottet företagit någon ändring beträffande dessa avvisade förslag om tjänstetillsättningar och att inte heller reserveranterna ha begärt några nya tjänster, framgår att det råder full enighet härvidlag. Det kan nog också sägas, att det i varje fall inte verkar särskilt tilltalande ur riksdagens synpunkt, när nyorganiserade ämbetsverk året efter det att de blivit satta i funktion komma med rätt vittgående anspråk på utökning av personalen. Den stramhet, som statsrådet härvidlag visat, är fullt motiverad.

Men det är klart att när det gäller en så stor huvudtitel som den nionde huvudtiteln med anslag på över 400 miljoner kronor, så kan det inte gärna i en sådan församling som riksdagen råda fullkomlig enighet om det lämpligaste sättet för medlens fördelning. Vad beträffar motionärerna och reserveranterna från högerhåll, ha vi dock in-

Lantbruksnämnderna: Kostnader för planeringskommittéer.

tagit den ställningen, att själva utgiftsramen inte bör på något sätt rubbas. De särskilda önsknings, som vi haft, ha vi begränsat till att avse mycket blygsamma belopp, och för att det inte ens därigenom skall ske någon rubbning av själva ramen, ha vi under nu förevarande punkt 11 yrkat avslag på Kungl. Maj:ts äskande om ett anslag på 400 000 kronor. De anslagsökningar, som vi föreslagit på andra punkter, gå emellertid inte alls upp till detta belopp, och om kammaren på alla punkter följer reservanternas, skulle resultatet bli något lägre utgifter under nionde huvudtiteln än vad Kungl. Maj:t föreslagit.

Såsom framgår av reservationerna är det inte några stora och partiskiljande frågor det gäller, även om reservanterna helt och hållet äro tagna utanför regeringspartiet. Vad högermotionärerna beträffar, ha vi framför allt önskat — även med erkännande av att i fråga om skogsvården har statsrådet klart gått på linjen med produktionsbefrämjande åtgärder — att man beträffande själva jordbruket borde varit litet mera rundhänt med anslag till de produktionsbefrämjande åtgärder som kunna ligga i en utvidgning av verksamheten vid växtförädlingsanstalterna. Om vi t. ex. jämföra de anslag som i nionde huvudtiteln äskas för kontroll över utsädesorters renhet, grobarhet o. d., så skola vi finna att det är fråga om ett nära dubbelt så stort belopp som det som föreslås när det gäller framställande av de nya utsädesorterna genom växtförädling. Och även om frökontrollanstalten kan redovisa vissa inkomster, så att nettoutgiften för kontrollverksamheten inte utgör 1,5 miljoner, vilket är det anslag som återfinnes i huvudtiteln, finns det ändå visst fog för att säga, att det ur produktionsbefrämjande synpunkt vore bättre, om de medel som finnas tillgängliga kunde i högre grad än som skett dirigeras till sådant som är produktionsbefrämjande,

för tillfället då främst upprätthållandet av en högre standard för växtförädlingen än som kunnat ske under de senaste åren och som skulle bli fallet under det kommande året, ifall Kungl. Maj:ts förslag nu godtages.

För att alltså inte önskvärda anslagshöjningar på andra punkter skola leda till en ökning av den totala anslagssumman under nionde huvudtiteln ha motionärerna yrkat, att anslaget under punkt 11 till kostnader för planeringskommittéer måtte utgå för nästkommande budgetår, alltså avslag på den posten. Men det är inte bara därför att man vill ha pengar till andra ändamål som motionärerna för sin del ha ställt sig betänksamma inför denna utgiftspost, utan också av andra skäl.

Det är självklart att de åtgärder, som lantbruksnämnderna skola vidtaga, måste planeras — om den saken står det inte någon strid. Men det förefaller som om den regionalplanering, som det här gäller att understödja, inte vore tillräckligt genomtänkt. Den följer av allt att döma en försöksplanering för vissa områden som gjordes för 1942 års jordbrukskommitté och som nog måste sägas vara ett ganska dåligt mönster. Planeringen blir för stort upplagd och spänner om alltför mycket för att ge tillräcklig insyn beträffande sådana detaljer som man behöver ha kännedom om. Med utgångspunkt från det antal brukningsdelar, som behandlas i den lunta jag har här, kommer jag fram till att det måste produceras något över 1 000 liknande avhandlingar, innan det har skett en regionalplanering för hela det svenska jordbruket.

Jag tror därför att det vore nyttigt att hela arbetet med regionalplaneringar bleve föremål för översyn. Vi ha ju i dagarna varit vittne till hurusom 1942 års jordbrukskommittés förslag råkat ut för ett kraftigt blåsväder när det gäller ståndpunktstagandet till en annan fråga, nämligen den blivande jord-

Lantbruksnämnderna: Kostnader för planeringskommittéer.

bruksnämnden, och jag misstänker att om det bleve tillfälle för jordbrukarna att säga sin mening om regionalplaneringarna, så skulle inte kritiken bli mindre stark. Med hänsyn till det ändamål som en regionalplanering skall tjäna, är den knappast behöflig förrän rationaliseringsarbetet befinner sig i ett sådant skede, att de omskiften i byarna, som äro en förutsättning för rationaliseringsplanen, skola genomföras. Men vi ha ju inte ännu fått någon lagstiftning om omskiftet, och vad lantbruksnämnderna under de närmaste åren ha att göra är att taga ståndpunkt till vad som skall ske, när en fastighet blir till salu. För att avgöra om lantbruksnämnden i ett visst fall i en viss by skall använda sin förköpsrätt eller inte, har man emellertid ingen glädje av en regionalplanering för flera socknar, som kanske i själva verket lämna mycket liten upplysning om förhållandena i den enskilda byn.

Detta är ett av de skäl som gör, att det för de närmaste åren inte kan anses nödvändigt med en så stor årlig utgift som 400 000 kronor till regionalplaneringar.

Det andra skälet är att det nog finns anledning befara, att jordbrukarna komma att betrakta regionalplaneringen som ett intrång från överhetens sida, och som alla veta, är förhållandet mellan lantbruksnämnderna och jordbrukarna i viss mån ömtåligt för närvarande. Det har — saken har ju uppmärksamrats i pressen även om det hela där inte alltid skildrats fullt sakligt och riktigt — uppstått en viss irritation genom att lantbruksnämnderna tränga sig på jordbrukarna med förfrågningar om huruvida de tänka sälja sina gårdar eller sammanslå dem med andra o. s. v.

Det särskilda utskott, som behandlade rationaliseringsfrågan, framhöll att rationaliseringen främst skulle vara en jordbrukets egen verksamhet. Det är

emellertid rätt svårt att placera in regionalplaneringarna i en sådan jordbrukets egen verksamhet. I varje fall skulle det förutsätta, att jordbrukarna själva påkallade regionalplaneringar och att inte lantbruksnämnderna, sedan man utsett vissa ombud för jordbrukarna, skulle kunna pressa på socknarna sådana regionalplaneringar. Men om regionalplaneringen på detta sätt begränsades till vad jordbrukarna själva påkallade, är jag övertygad om att de stora anslag, som ha äskats, inte på långa vägar komma att bli använda.

Till sist finns det, herr talman, en annan omständighet som på ett rätt avgörande sätt talar emot att vi, när vi ha så begränsade ekonomiska resurser, för nästa år anvisa ett stort anslag till regionalplaneringar, och det är den brist på tjänstemän som enligt lantbruksstyrelsens uppgift föreligger för lantbruksnämndernas del. Såvitt jag kunnat finna, har lantbruksstyrelsen begärt att lantbruksnämnderna, för att de skola kunna fullgöra sina skyldigheter, skola få 58 nya tjänstemän, medan statsrådet endast har föreslagit inträttande av två nya befattningar, nämligen två skrivbiträdestjänster, något som jag tycker är riktigt och klokt. Men när alltså lantbruksnämnderna inte äro utrustade så som de själva önska i fråga om arbetskraft, bör man väl inte lassa på dem flera arbetsuppgifter än som är oundgängligen nödvändigt. Redan nu klaga många lantbrukare över att det förhållandet, att handläggningen av ärenden rörande den inre rationaliseringen som överförts från hushållningssällskapen till lantbruksnämnderna, har lett till att det går långsammare och sämre att få planer för den inre rationaliseringen utarbetade. Detta talar väl också för att man i nuvarande svåra läge bör koncentrera lantbruksnämndernas arbete på sådant, som jordbrukarna främst önska få gjort, och att man inte skall

Lantbruksnämnderna: Kostnader för planeringskommittéer.

vinga dem att syssla med sådant, som en betydande del av jordbrukarna inte äro särskilt intresserade för.

Med anledning av vad jag här anfört ber jag, herr talman, att i fråga om punkt 11 få yrka bifall till den reservation som fogats till utskottsutlåtandet av herr Hjalmar Nilsson m. fl.

Herr ANDERSSON i Tungalsta: Herr talman! Med anledning av vad herr Hægglblom först yttrade beträffande reservanternas ställning till anslagsfrågorna under nionde huvudtiteln över huvud taget skall jag be att få säga några ord.

Utskottsmajoriteten har liksom herr Hægglblom fått den uppfattningen, att departementschefen har försökt att inom ramen för den återhållsamma politik, som vi alla äro ense om skall föras, tillgodose de trängande behov av ökade anslag och ökad personal som ha ansetts föreligga. Om reservanterna anse att man bör gå längre, så kan det givetvis på många punkter framföras starka skäl för att så sker. Men vi som representera majoriteten ha dock ansett, att den stramhet och den återhållsamhet som präglar huvudtiteln i övrigt också böra genomgående iakttagas av utskottet. Vi ha alltså inte ansett oss kunna gå med på de höjningar av anslagen i en rad fall som reservanterna föreslagit, och majoriteten har inte velat gå med på en utökning av personalen utöver vad departementschefen har föreslagit.

Med anledning av den reservation som herr Hægglblom talade om och det anförande som han höll skulle jag vilja yttra några ord mera principiellt. Det har i reservationen sagts att för genomförande av det tidigare antagna rationaliseringsprogrammet regionalplanering enligt nu bedrivna linjer icke torde vara av någon större betydelse. Detta yttrande har gjort att jag har skaffat mig några upplysningar beträf-

fande det sätt varpå denna planering hittills har bedrivits. Innan jag talar om detta, skall jag erinra något om vad riksdagen tidigare har beslutat.

Den verksamhet det här gäller utformades av 1947 års centrala lantbrukskommitté. Beträffande den investering som skulle företagas anförde kommittén bl. a., att den förberedande inventeringen avser systematisering av sådant redan tillgängligt material som lämpligen bör sammanställas för länet i dess helhet eller för större del därav. Det gäller alltså en inventering av uppgifter som föreligga mera i stort. Beträffande sedan specialinventeringen, d. v. s. de särskilda undersökningar — ofta av fältkaraktär — som erfordras för det aktuella planeringsobjektet, har det föreskrivits på vad sätt de skola tillgå. Enligt det beslut som fattades av 1947 års riksdag, varvid kommitténs förslag beträffande den regionala planeringen godkändes, bestämdes bl. a., att regionalplaneringen skulle ge en allmän uppfattning om föreliggande brister i jordbruket och de lämpligaste åtgärderna för att avhjälpa dessa. Regionalplaneringen borde ge svar på bland annat följande frågor, nämligen dels vilka jordbrukstyper som böra anses önskvärda inom planeringsområdet, dels vilka möjligheter som finnas att förbättra lantbrukarnas inkomstförhållanden genom arbete utanför den egna brukningsdelen i ökad utsträckning, dels behovet av mera genomgripande omarronderingsåtgärder samt dels möjligheter att genom speciella åtgärder, exempelvis planering av nya industri-företag, åstadkomma balans mellan tillgång och efterfrågan på arbetskraft inom området.

Den förberedande inventering som jag nyss nämnde skulle enligt centralkommittén närmast syfta till en allmän näringsgeografisk och socialgeografisk överblick över länet, särskilt befolkningsförhållanden, arbetskraftsfrågor, vägnät och kommunikationer, jordbru-

Lantbruksnämnderna: Kostnader för planeringskommittéer.

kets struktur, planområden inom byggnadsplanen o. s. v. Vad den centrala jordbrukskommittén på detta sätt angav som riktlinjer för planeringsverksamheten godkändes som sagt av 1947 års riksdag, och varken riksdagen eller departementschefen hade någon erinran att göra mot dessa riktlinjer.

Vad är det då som har skett? Hur har denna planering satts igång och hur har den fullföljts? Herr Hægglom hade ett häfte som han, om jag inte missuppfattade honom, angav vara någon planering som hade utförts 1942 av någon kommitté som då arbetade. Jag kan för min del inte fatta, vad denna planering har med dagens diskussion att göra. Vad vi i dag skola diskutera är väl de riktlinjer efter vilka planeringen enligt 1947 års riksdags beslut skall ske och på vad sätt denna planering har påbörjats. Med anledning härav skall jag bara nämna några uppgifter om det sätt varpå denna verksamhet hittills har kunnat sättas igång.

Den typområdesplanering som i någon utsträckning hade förberetts av de 1947 och 1948 fungerande lantbrukskommittéerna har fortsatt, ehuru med stor återhållsamhet och försiktighet, av lantbruksnämnderna. Det inledande skedet, alltså den förberedande inventering, som jag talade om i början av mitt anförande, kan uppenbarligen inte verkställas av lantbruksnämndernas planeringskommittéer för sig, utan den bör lämpligen utföras på annat sätt, och den bör icke heller tynga lantbruksnämndernas arbete i alltför hög grad. Den kan lämpligen utföras för större områden och för mindre typområden. Eftersom den avser att kartlägga viktiga faktorer inom ett helt län eller större del därav, måste den ordnas på ett sådant sätt att dubbelarbete förebygges.

Vad gäller inventeringen inom typområden bedrivs denna inventering parallellt med länsutredningen. Typområdesplaneringen syftar till att få fram ett konkret förbättringsprogram

för ett begränsat område. Man vill nu även, som nämdes om de allmänna syftemålen med regionalplaneringen, åstadkomma en överblick över alla de olika förbättringsåtgärder som man önskar få till stånd i bygden och som äro möjliga att genomföra.

Lantbruksstyrelsen fann redan i slutet av 1948 skäl att väcka frågan om en länsutredning i varje län. En sådan länsutredning borde inriktas på att på enklast möjliga sätt kartlägga viktiga faktorer, och den borde i sig inrymma vad som hänförs till den förberedande inventeringen. I de län, där länsutredning påbörjats eller är under förberedelse, har som regel vederbörande länsstyrelse tagit ledningen. Lantbruksnämnderna medverka endast i de delar som röra jord- och skogsbruket.

Planeringsverksamheten har hittills som sagt bedrivits med största återhållsamhet. Detta har betingats av önskemålet att tillgodogöra sig erfarenheter från den praktiska verksamheten på området, innan man sätter igång en verksamhet i full omfattning. Härjämte ha lantbruksnämnderna varit pressade av olika arbetsuppgifter vid sidan av deras egentliga arbetsuppgifter, såsom handläggning av bostadsförbättringsärenden i avvaktan på bostadsnämndernas tillkomst. Det anslag på 400 000 kronor som för innevarande budgetår står till förfogande för detta ändamål lämnar ju icke heller utrymme för en mera omfattande planeringsverksamhet.

Som sammanfattning av vad jag nämnt om den pågående planeringsverksamheten vill jag säga, att lantbruksorganisationen igångsatt planeringsverksamheten i enlighet med de av statsmakterna givna direktiven och att verksamheten nu omfattar dels medverkan i länsutredningar, varigenom lantbruksnämnderna bli befriade från det inledande momentet i regionalplanering, dels typområdesplanering och dels i vissa fall individualplanering där det anses erforderligt. Lantbruksstyrel-

Lantbruksnämnderna: Kostnader för planeringskommittéer.

sen har inriktat verksamheten så, att regionalplanering nu utföres endast i den mån sådan erfordras för att lösa aktuella problem i den praktiska verksamheten. Verksamheten har av berörda skäl ännu icke kunnat föras fram så långt, att några utarbetade exempel på planeringsresultat kunna framläggas. Det torde därför icke vara möjligt för någon att bedöma resultaten av verksamheten på detta område. Jag tror att det är allt skäl att detta understrykes i denna diskussion med hänsyn framför allt till vad herr Hæggbloom nyss anförde. Den verksamhet, som igångsatts i överensstämmelse med riksdagens beslut och de riktlinjer som ha angivits för verksamheten, har ännu inte kunnat drivas så långt, att det på något håll föreligger något färdigt arbete, på vilket ett omdöme som det som reservanterna avgivit och som herr Hæggbloom här avgav kan byggas.

Frågan om jordbruksplanering bör ses icke minst ur jordbrukarnas synpunkt. Ur deras synpunkt sett vore det beklagligt, om lantbruksnämnderna icke vore skyldiga att lägga vederhäftig utredning och planering till grund för sitt handlande. Det är för jordbrukarna värdefullt och angeläget att lantbruksnämnderna lägga papperen på bordet, konkret ange sina syftemål och redovisa motivering för beslut om åtgärder. Genom att planeringsresultaten utformas tillsammans med jordbrukarrepresentanter och framläggas till diskussion och kritik få jordbrukarna god insyn i verksamheten och möjligheter att påverka densamma.

Ett bifall till reservationen skulle enligt min mening innebära att planeringsverksamheten under nästa budgetår måste läggas ned. Att detta skulle vara till skada för den verksamhet som lantbruksnämnderna ha att utföra torde väl ligga i öppen dag. Det är väl också intet tvivel om att ett bifall till reservationen skulle vara till skada för jordbruksnäringen i dess helhet.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag på denna punkt.

Herr **JOHNSON** i Kastanjegården: Herr talman! Till vad herr Andersson i Tungelsta sagt har jag inte mycket att tillägga. Jag vill bara deklarera, att jag har samma uppfattning som han givit tillkänna i sitt anförande och att jag inte med bästa vilja i världen kan följa reservanterna, trots att två av mina mycket värderade partivänner ha anslutit sig till dem.

Det är ett gammalt spørsmål det här gäller och ett gammalt krav, inte minst från jordbrukarhåll och inte minst från det partis sida som här reserverat sig, högern. Jag tänker närmast på herr Liedberg i Assmåsa, hur varmt han på sin tid talade om att staten borde anslå pengar till dessa regionalundersökningar. Jag menar, att när Kungl. Maj:t har varit så vänlig att föreslå ett belopp för detta ändamål, skola jordbrukarna med tacksamhet ta emot det. Det gäller ju att göra försök i vissa bygder för att komma igång med det stora arbete det här är fråga om och vilka försök äro erforderliga för en framtida ordentlig planläggning av brukningsdelar och andra områden.

Jag skall nu, herr talman, inskränka mig till att be att få yrka bifall till vad utskottet föreslagit.

Herr **HÆGGBLÖM**: Herr talman! Herr Andersson i Tungelsta anförde att han inte förstod sambandet mellan den försöksplanering, som gjorts av 1942 års jordbrukskommitté, och den planering, som nu skall ske. Jag vill till detta påpeka, att den tidigare planeringen är ett föredöme för den planering som nu görs, och för de tjänstemän som syssla med detta arbete stå tydligen inga andra direktiv till buds än att de skola följa detta föredöme.

Jag vill också påpeka, och det skall jag be även herr Johnson i Kastanjegården beakta, hur fort dessa planering-

Lantbruksnämnderna: Kostnader för planeringskommittéer.

ar bli för gamla. Om jag inte minns fel var det en socken i Blekinge som blev föremål för försöksplanering, och det är mycket nyttigt att nu några år efteråt studera de resultat man då kom till. Redan när materialet framlades gjorde man den reflexionen, att åtminstone varje jordbrukare inom orten redan visste det som där sades. Vad regionalplaneringen än kan tjäna till är det ingenting för jordbrukarna att vara tack samma för, ty den medför inga nyheter för dem. De tjänstemän, som i en framtid skola göra upp det stora rationaliseringsprogrammet, när det blir fråga om omskiftning av byarna, kunna visserligen ha en del nytta av undersökningen, men det ligger så långt fram i tiden, att man ett år, då man måste vara särskilt sparsam, bör uppskjuta verksamheten.

Sedan är jag inte alldeles övertygad om att den historieskrivning herr Andersson i Tungelsta gav oss är riktig. Han sade att det var på grund av ett förslag från 1947 års centrala lantbrukskommitté som vi äro bundna vid de regionala planeringarna sådana de nu utformas. Det är riktigt att 1947 års centrala lantbrukskommitté hade föreslagit allt det som herr Andersson läste upp, men statsrådet föreslog en väsentlig begränsning av de arbetsuppgifter som kommittén hade föreslagit, och detta accepterades utan erinran av riksdagen. För dagen ha vi ju all anledning att undersöka, på vilka punkter man kan företa beskrifningar av anslagen, och jag tycker att just detta kunde vara en lämplig sådan punkt.

Vad herr Andersson i Tungelsta sade om regionalplaneringens omfattning är enligt min mening ett gott bevis för hur utmärkt den regionala planeringen passar i ett samhälle med ett statsreglerat jordbruk, ett jordbruk som skall regleras i all framtid.

Att herr Johnsson i Kastanjegården anslutit sig till utskottsmajoriteten skulle väl betyda att den ramhushåll-

ning, som skyntar i folkpartiets ideologi, också skulle kunna acceptera en sådan reglering. Jag kan dock med glädje konstatera, att bland reservanterna befinner sig herr Osvald, som väl också har sinne för ramhushållningen men som inte varit tilltalad av att få den tillämpad på det sätt som här föreslagits.

Herr ERICSSON i Sörsjön: Herr talman! Herr Hæggbloom anförde i sitt första anförande att det planeringsarbete som nu pågått ute i länen kommer att betraktas som ett intrång i jordbrukarnas handlingsfrihet. Jag har inte märkt någon sådan inställning i mitt eget län, men det är möjligt att det kan ligga litet annorlunda till i andra län, där man kommit längre med planeringsarbetet. Men om nu planeringsarbetet uppfattas som ett intrång, tycker jag det är angeläget och nödvändigt att tala om för den jordbrukande befolkningen, att man inte syftar vare sig till att utöva någon kontroll eller till att förorsaka jordbrukarna någon skada, utan i stället till att hjälpa dem. I detta arbete kunde också herr Hæggbloom delta — det kanske han gör, men av vad han yttrat här i dag skulle man kunna få den uppfattningen, att han inte gör det.

Enligt min mening skulle det se ganska egendomligt ut, om man så snart efter det lantbruksnämnderna kommit i gång med rationaliseringsarbetet skulle inställa medelsanvisningen till det arbete, som är avsett att utföras av planeringskommittéerna. Det finns väl knappast någon lantbruksnämnd i landet som inte satt i gång åtminstone något planeringsarbete, och det skulle vara egendomligt om de nu på grund av bristande medelsanvisning skulle behöva inställa sitt arbete. Det skulle också enligt min mening kunna uppfattas som om de, som besluta här i riksdagen, inte riktigt ha klart för sig vad de besluta om vid det ena eller andra tillfället.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Lantbruksnämnderna: Kostnader för planeringskommittéer.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **STRÄNG**: Herr talman! Jag vill till en början framföra mitt djupt kända tack till herr Hæggbloom för de ampla lovord han slösade på mig när han inledde denna debatt. Jag blev litet konfunderad och frågade mig själv om jag gjort någonting galet, eftersom det lät så bra, men efter herr Hæggblooms senaste anförande kom jag på nytt till den uppfattningen, att allt är som det bör vara.

Jag har inte så mycket att säga i själva sakfrågan utöver vad herr Allan Andersson yttrade — han motiverade ju utförligt varför detta anslag behövs — men herr Hæggbloom gjorde ett inpass, som jag inte kan låta stå utan replik. Herr Hæggbloom säger, att vi ha tillsatt en kommitté för att speciellt utreda småbrukets produktionsförhållanden och att man därför inte skall behöva satsa pengar på denna regionalplaneringskommitté. Jag för min del har den bestämda uppfattningen, att de regionala planeringskommittéerna och den tillsatta småbruksutredningen komplettera varandra på ett eklatant sätt.

Jag skall ge ett litet exempel på detta. Utredningen om småbrukets produktionsproblem har genom sina direktiv fått i uppdrag att undersöka i vad mån man genom en intensifierad odling, t. ex. genom övergång till trädgårdsproduktion, skall kunna inränga vissa ofullständiga jordbruk i kretsen av bestående småbruk. De ha alldeles för liten areal för att kunna klara sig med den normala jordbruksproduktionen, men om produktionen kan intensifieras ha de möjlighet att leva vidare. Man kan ju inte göra ett sådant bedömande med mindre man beaktar även den andra sidan av problemet, nämligen avsättningsförhållandena. Herr Hæggbloom vet ju mycket väl, att just för den speciella art av intensiv odling som trädgårds-skötseln är närheten till de stora avsättningscentra har en utomordentligt stor betydelse. Kommunikationsförhål-

landena föranleda att denna typ av jordbruksdrift har sin bestämda begränsning till vissa lokala områden. Innan man slutgiltigt kan avgöra, hurvida det är lämpligt att i en viss trakt stimulera till intensiv trädgårdsodling, bör man ha reda på om själva avsättningscentra äro sådana till sin konstruktion, att man kan räkna med en industriell expansion eller en befolkningsökning på avsättningsorten eller om man kanske kan befara en motsatt utveckling. Jag föreställer mig att ett avgörande på den punkten blir avgörande även för vad småbruksutredningen skall rekommendera i ena eller andra fallet. På en hel del av dessa avsnitt kommer man således fram till att det inte räcker med blott det ena eller det andra utan att det behövs båda delarna om man skall vinna ett önskat resultat.

Det kan kanske vara populärt att rent allmänt fördöma planeringsarbetet genom att säga, att det bara är teoretiserande och att det inte är någonting som ligger väl till för en praktisk och klok och vanlig svensk jordbrukare, men jag tror inte heller herr Hæggbloom vid närmare eftertanke kan bortse ifrån att det är bäst med en utveckling på längre sikt, som inte kännetecknas av kastningar åt ena eller andra hållet och där vi ha en produktionsplanering ena dagen för att nästa dag komma underfund med att den inte varit så klok, emedan utanför jordbruket stående faktorer ha verkat så, att jordbruksplaneringen visat sig inte hålla måttet i det långa loppet. Om i stället några praktiskt och teoretiskt kunniga män tillsammans fundera över dessa problem och försöka pejla den troliga utvecklingen, då har man väsentligt större anledning att räkna med att planeringen för jordbruket kommer att föranleda en jämnare och för alla parter bättre utveckling.

Herr **HÆGGBLOM** (kort genmäle): Herr talman! Om man delar statsrådets

Lantbruksnämnderna: Kostnader för planeringskommittéer.

uppfattning, att det är risk för att vi ena dagen planera på ett sätt för att nästa dag planera på ett annat sätt, då tycker jag den logiska slutsatsen är att man bör akta sig för att planera så värst mycket i tider som äro så oklara som de nuvarande. Även det som statsrådet anförde om svårigheten att överblicka småbrukets ställning dels på grund av de tekniska problemen, t. ex. om vilka växter som passa för småbruket, och dels på grund av problemen om dessa produkters saluförande, talar enligt min mening för att man i denna oklara situation inte bör så ivrigt föra fram denna planeringsverksamhet.

Sedan får jag kanske rätta ett minnesfel från statsrådets sida. Jag har i dag inte med ett ord berört småbrukets utredningen, men den nämnes i motionen. Det är fullt riktigt att reservanterna ställas till ansvar även för de synpunkter som däri föras fram, men dessa ha dock inte varit slutgiltigt avgörande för vårt ställningstagande.

Ingen av dem som ha uppträtt här i debatten tycks ha ägnat en tanke åt att vi befinna oss i en sådan situation, att på punkt efter punkt välmotiverade anslagskrav, i många fall till mera angelägna uppgifter än denna, ha avvisats med hänvisning till det statsfinansiella läget. Kan så inte ske även på denna punkt?

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **STRÄNG**: Herr talman! Det kan naturligtvis finnas skilda uppfattningar om när betingelserna för en planering äro för handen. Herr Hæggbloom anser att man, när allting är osäkert, inte bör sätta sig ned och tänka över framtiden, men jag har en diametralt motsatt uppfattning. När allt är osäkert bör man enligt min mening för att få någon trygghet sätta sig ned och tänka igenom alla faktorer och komponenter, men om man på förhand vet hur framtiden kommer att te sig,

då får planeringen en mera underordnad betydelse. Meningarna på den punkten äro som sagt delade, och vi ha självfallet rätt att ha våra egna meningar om själva principproblemet.

Jag glömde att säga i mitt första anförande, att vi under innevarande budgetår ha 400 000 kronor att röra oss med för denna verksamhet. Det finns 33 planeringskommittéer tillsatta, och det har beräknats ett arbetsanslag på 10 000 kronor för var och en, varför 330 000 kronor skulle vara disponerade för de redan tillsatta kommittéerna. Det är riktigt som herr Andersson i Tungelsta sade, att man avsiktligt hållit igen när det gällt att tillsätta nya kommittéer, och det latenta behovet torde därför vara större.

Ett tiotal kommittéer ha redan bedrivit sitt arbete under någon tid, och det skulle väl vara orimligt, att de efter den 1 juli 1949 skulle nödgas lägga ned det arbete de påbörjat för att sätta sig och vänta på att de i en oviss framtid skola få pengar att på nytt ta upp sin verksamhet. Detta är ytterligare ett starkt skäl att följa utskottets förslag på denna punkt, om man vill ha en jämn och riktigt utveckling.

Herr **JOHANSSON** i Kastanjegården: Herr talman! Jag har vid tidigare tillfällen varit av den uppfattningen, att rationaliseringstakten varit i hastigaste laget, men jag har aldrig tänkt mig, att alla undersökningar, som skulle kunna främja framåtskridandet på jordbrukets område, skulle läggas ned. Nu ifrågavarande försöksverksamhet eller verksamhet för att regionalplanera ligger enligt min mening i viss mån utanför rationaliseringssträvandena. Detta arbete måste ju ses på mycket lång sikt, och om man inte börjar, kommer man ingen vart. I vissa landsändar är det nödvändigt att så snart som möjligt något göres för att åstadkomma en annan planering av jordbruket än vi

Lantbruksnämnderna: Kostnader för planeringskommittéer.

nu ha. Det kan i alla fall inte ske under denna generation, men om lantbruksnämnderna, som väl ha tid att syssla med detta, inte skulle få fortsätta med den verksamhet de påbörjat, vet man ju inte hur lång tid det kan komma att taga, innan man åter kommer i gång med detta arbete.

Jag har aldrig sett denna anslagsfråga som någon storpolitisk fråga och icke väntat, att en sådan skulle tagas upp till debatt vid detta tillfälle. Jag skall inte heller för min del bidra till en sådan utveckling. Jag fick emellertid, när herr Hægglblom höll sitt näst föregående anförande, en bestämd känsla av att han var på god väg in i en partipolitisk diskussion. Jag anser det onödigt, att jag vidare utvecklar de synpunkter, som framförts både av herr Andersson i Tungelsta och av statsrådet, vilka synpunkter jag delar. Jag skulle bara vilja slutligen säga, att det enda riktiga är, såvitt jag kan se, att följa utskottet.

Herr NORUP: Herr talman! Olika åsikter kunna naturligtvis framföras om lantbruksnämndernas möjligheter att genomföra den gigantiska uppgift de fått sig ålagd. Jag får dock säga, att man redan är på väg att begränsa deras möjligheter i detta hänseende. Om man vill förhindra, att de skola få undersöka, hur jordbruket skall utformas, så tycker jag nog, att man är inne på litet felaktiga vägar. I synnerhet tycker jag, att de, som äro kritiskt inställda till möjligheten att det skall kunna bli något resultat av lantbruksnämndernas verksamhet, böra vara angelägna om att lantbruksnämnderna verkligen skola få sätta i gång, så att man får se vilket resultat planeringskommittéerna kunna komma till. Därför skulle det enligt min mening vara oklokt att yrka på begränsning av lantbruksnämndernas verksamhet för närvarande. Först när man fått en del erfarenhet om hur

detta kommer att utveckla sig, vart det kommer att leda hän, skall man sätta in kritiken.

Om vi se på vad lantbruksstyrelsen säger, som dock har nära kontakt med lantbruksnämnderna, så finna vi, att styrelsen i sina petita begärt 500 000 kronors förhöjning av ifrågavarande anslag, och det har den säkerligen gjort av den anledningen, att det ifrån olika lantbruksnämnder kommit in ansökningar — jag vet inte, hur det ligger till, men jag skulle förmoda, att lantbruksstyrelsen inte gått alla lantbruksnämnderna till mötes utan kanske redan prutat av något på vad dessa begärt. Den erfarenhet jag har från arbetet i lantbruksnämnderna är av den karaktären, att jag vet, att om man skall kunna göra något, så måste man ha medel. Chefen för jordbruksdepartementet har inte föreslagit så mycket som lantbruksstyrelsen begärt. Han har föreslagit en begränsning här liksom på en del andra punkter i huvudtiteln, men jag kan inte se, att man för dagen har någon anledning att begära någon minskning av detta anslag.

Herr talman! Jag skall för min del yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ANDERSSON i Tungelsta: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av vad herr Hægglblom sade i slutet av ett av sina anföranden. Han ansåg, att man i dagens läge borde inhibera denna verksamhet helt och hållet. Till vad som beträffande den saken sagts av de talare som yrkat bifall till utskottets förslag har jag ingenting att tillägga, och jag skall därför inte förlänga debatten med att upprepa vad som sagts. Emellertid försökte jag i mitt anförande i själva verket att visa — och därvid stödde jag mig på faktiska uppgifter — att vad som i dag förekommer är just, att man med ledning av de direktiv som givits även från riksdagen nu till att börja med

Främjande av forskning på jordbrukets område m. m.

bedriver denna planeringsverksamhet endast i begränsad omfattning och vad gäller regionalplaneringen endast för att genomföra vissa konkreta uppgifter.

Herr Hæggbloom slutade med att falla in i en agitationsjargong, som jag inte hade väntat av honom. Han sade: Här ser man typen av ett reglerat samhälle, så ser det ut, så skall det regleras genom kommittéer och på annat sätt, och det blir ingen frihet kvar för medborgarna. Jag erinrar om att vad som här sker är, att man i begränsad omfattning börjat genomföra de beslut som riksdagen fattade 1947 och 1948. Då ansågs inte minst angeläget, att lantbruksnämnderna i god tid planerade verksamheten och skaffade sig en överblick över de problem man hade att lösa. I det avseendet var herr Hæggblooms företrädare i jordbruksutskottet från högerens sida av en uppfattning diametralt motsatt herr Hæggblooms, och jag kan inte annat än beklaga, att den nye representanten för högern i jordbruksutskottet har kommit att stå på en så förlegad och enligt min mening omöjlig ståndpunkt i dagens läge som den herr Hæggbloom företräder.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels och på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hæggbloom begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten 11:o) i utskottets förevarande utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Hæggbloom begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgavos 149 ja och 41 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

Punkterna 12—16.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 17.***Främjande av forskning på jordbrukets område m. m.**

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 under nionde huvudtiteln, punkten 17, föreslagit riksdagen att för ändamålet anvisa 250 000 kronor, innebärande en ökning med 50 000 kronor i förhållande till anvisningen för budgetåret 1948/49.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 119 av herr *Elofsson, Gustaf, m. fl.*, och II: 139 av herr *Nilson* i Spånstad *m. fl.*, vari hemstälts, att riksdagen måtte besluta att till jordbrukets forskningsråd för budgetåret 1949/50 utöver av Kungl. Maj:t föreslagna medel anvisa ett reservationsanslag å 100 000 kronor för Främjande av lagringsforskning.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte till Främjande av forskning på jordbrukets område m. m. för budgetåret 1949/50 anvisa ett reservationsanslag av 250 000 kronor;

Främjande av forskning på jordbrukets område m. m.

B. att de likalydande motionerna I: 119 och II: 139 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade vid punkten avgivits

a) av herr *Tjällgren* utan avgivet yrkande; samt

b) av herrar *Hjalmar Nilsson, Osvald, Norup, Hæggbloom* och *Åman*, vilka ansett, att utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

A. att riksdagen — — — 250 000 kronor;

B. att riksdagen, med bifall till de likalydande motionerna I: 119 och II: 139, måtte till Främjande av lagerforskning för budgetåret 1949/50 anvisa ett reservationsanslag av 100 000 kronor.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr NORUP: Herr talman! När det gäller nionde huvudtiteln har man anledning att göra vissa reflexioner. På grund av det allmänna ekonomiska läget präglas ju statsverkspropositionen för budgetåret 1949/50 av strävanden att iakttaga sparsamhet. Jag vill ur de synpunkter jag företräder deklarerera, att vi äro beredda att stödja sparsamhetsåtgärder. Vi anse sålunda, att man i nuvarande läge inte skall ge ut några medel i onödan.

Emellertid blir man litet förvånad, när man finner, att de andra huvudtitlarna i regel svällt ut, medan jordbrukets huvudtitel minskat. I den fyraårsplan, som presenterades av regeringen i höstas, förutsattes ju, att jordbruket skulle öka sin produktion med cirka 80 procent. För att jordbruket skall kunna göra det, är det enligt min mening nödvändigt, att jordbruket får hjälp till självhjälp. Detta sker, som jag ser saken, i alldeles särskilt hög grad genom att man understödjer forskning på jordbrukets område. Av resul-

latet av denna forskning äro jordbrukets möjligheter att öka produktionen väsentligen beroende.

När man går igenom de olika punkterna i nionde huvudtiteln, finner man ett anslag till jordbrukets forskningsråd, vilket behandlas i punkten 17. Under denna punkt har jag anslutit mig till en reservation mot utskottets förslag där. Den reservationen bygger inte på den framställning om anslag, som gjorts av jordbrukets forskningsråd för främjande av dess verksamhet, utan på en motion i ämnet. I denna fråga har jag den meningen, att även om chefen för jordbruksdepartementet har visat stor välvillighet emot jordbrukets forskningsråd därigenom, att anslaget i år föreslås höjt med 50 000 kronor, rimmar det ingalunda med forskningsrådets utgiftsbehov, om det skall kunna fylla den uppgift det fått sig pålagd.

Från början var det meningen, att det skulle upprättas en forskningsavdelning för jordbruket och en lagringsavdelning. Vid den praktiska utformningen stannade man emellertid vid att föreslå och riksdagen beslutade, att jordbrukets forskningsråd också skulle ta hand om lagringsforskningen. Den utredning, som företogs 1944, hade föreslagit att en särskild lagringskommitté skulle handha lagringsforskningen. Jordbrukets forskningsråds uppgift har vuxit oerhört. Under de år, som ha gått, ha de anslag, som ställts till forskningsrådets förfogande, varit av den storleksordningen, att det jämt och ständigt varit ganska illa ställt, när man skulle tillgodose de önskemål om anslag, som framställt i ansökningar från olika forskare. När jordbrukets forskningsråd i augusti 1948 avlät sin skrivelse till Kungl. Maj:t om medelsbehoven för det kommande budgetåret, återstodo av de 200 000 kronor, som voro anslagna för innevarande budgetår, endast 15 394 kronor, och vid årsskiftet var det inte mer än 6 694 kronor som

Främjande av forskning på jordbrukets område m. m.

forskningsrådet hade att fördela. Var och en förstår, att det är ett oerhört begränsat statsanslag som ges för ifrågavarande ändamål. Detta framträder så mycket starkare, om man jämför det med de anslag, som statens medicinska, naturvetenskapliga och tekniska forskningsråd ha fått, där det rör sig om miljonanslag, under det att jordbrukets forskningsråd fått nöja sig med 200 000 kronor. För nästa budgetår hade forskningsrådet begärt 500 000 kronor. Herr statsrådet har föreslagit en höjning av anslaget från 200 000 kronor till 250 000 kronor, och det äro vi, som jag sade, givetvis tacksamma för, men vi anse inom forskningsrådet, att det är alldeles för litet, för att vi skola kunna fylla den uppgift, som är oss pålagd.

Vad lagringsforskningen beträffar har den säkerligen en mycket stor uppgift att fylla. Det är stora värden, som årligen gå till spillo på grund av att man inte har den erfarenhet och den forskning på lagringsområdet, som äro nödvändiga. Vi skulle säkerligen kunna tillföra vårt samhälle en hel del av värde, om man hade tillräcklig erfarenhet och tillräcklig forskning på detta område. Det är därför, som jag motionsvis fört fram tanken, att jämte det anslag på 250 000 kronor, som är föreslaget i statsverkspropositionen och som utskottet tillstyrker, skulle anvisas 100 000 kronor till jordbrukets forskningsråd att i huvudsak användas till lagringsforskning. Statsmakterna ha också visat, att de anse, att detta är en stor uppgift. Beslut har sålunda fattats om att det skall upprättas ett särskilt institut för konserverings- och lagringsforskning, men det har på grund av olika omständigheter inte kunnat sättas i gång. Hade detta institut varit igångsatt, hade säkerligen de utgifter, som staten har fått ikläda sig härför, varit oerhört stora i jämförelse med den lilla summa på 100 000 kronor, som man nu begär för lagringsforskning. Därför borde man kunna visa förståelse för ett

så litet krav på hjälp här som denna framställning om ett anslag till lagringsforskning på 100 000 kronor. Jag är övertygad om att denna lagringsforskning och dessa undersökningar — det gäller potatis, det gäller grönsaker och trädgårdsprodukter av olika slag — skulle ge jordbruket möjlighet att åstadkomma en större produktion och därmed också medföra en avlastning av en del av den import, som nu får företagas, inte minst av frukt, och det bör väl ändå vara angeläget att man i en tid, då vi ha ont om utländsk valuta, försöker ta till vara de inhemska tillgångarna så mycket som möjligt.

Vad gäller forskning på jordbrukets område har man skrivit mycket välvilligt i den saken i utskottsutlåtandet. Utskottet säger nämligen där, att forskningen på jordbrukets område är av stor vikt för produktionen och folkförsörjningen och är därför förtjänt av statsmakternas intresse och bistånd. Men så säger utskottet sedan, att det dock med hänsyn till det ekonomiska läget synes nödvändigt, att verksamheten för närvarande bedrives på ett begränsat sätt. Även om vi äro i ett svårt ekonomiskt läge, är enligt min mening ett tillmötesgående av utskottets hemställan här en oklok sparsamhet. Jag är övertygad om att de 100 000 kronorna vore väl använda pengar. Med anledning härav och med hänsyn till den sparsamhet, som annars gjort sig gällande på nionde huvudtiteln, om man jämför den med andra huvudtitlar, som i det svåra ekonomiska läge vi nu befinna oss i, dock ha varit föremål för höjning och där, om jag inte tar fel, man trots detta i vissa utskott har tillstyrkt och riksdagen gått med på ökade anslag, tycker jag nog, att det borde kunna vara befogat, att man här givit jordbrukets lagringsforskning det stöd, som i motionerna I: 119 och II: 139 har begärts. Jag har i utskottet varit av den meningen, att man här borde ge jordbruket detta stöd, och, herr talman, jag

Främjande av forskning på jordbrukets område m. m.

vill med dessa ord yrka bifall till den reservation, som är framställd av herr Hjalmar Nilsson m. fl.

Herr ANDERSSON i Tungelsta: Herr talman! I regel begär ju en styrelse, som har att främja en verksamhet, vilken åtnjuter anslag av statsmedel, mera pengar än som av Kungl. Maj:t och riksdagen anses kunna beviljas för ändamålet. Så har ju också jordbrukets forskningsråd gjort. Forskningsrådet begärde hos Kungl. Maj:t att få anslaget, som för innevarande budgetår är upptaget till 200 000 kronor, höjt till 500 000 kronor. Kungl. Maj:t har föreslagit en höjning av anslaget med 50 000 kronor till 250 000 kronor. Nu är det naturligtvis riktigt, att det i detta fall som i så många andra vore önskvärt, att man kunde tillgodose denna verksamhet på ett mera frikostigt sätt än som föreslås i den kungl. propositionen. Men det torde nog kunna sägas på de flesta av de punkter, som här komma att bli föremål för diskussion på grund av att motioner om höjda anslag föreligga från deras sida, som äro särskilt intresserade av ifrågavarande verksamhetsgrenar och ha med dem att göra. Av dem kunna mycket goda skäl anföras för att man skall ge mera pengar för ändamålet och sålunda understödja verksamheten i fråga på ett frikostigare sätt.

Utskottsmajoriteten har emellertid för sin del ej ansett sig kunna följa motionärerna i någon större utsträckning vid behandlingen av denna huvudtitel. Det skulle ju ha inneburit, att man i en rad fall hade intagit en annan ställning beträffande stramhet, när det gäller utgifter, än vad Kungl. Maj:t gjort. Jag tror ej att det finnes så starka skäl för att gå utöver vad Kungl. Maj:t har föreslagit vare sig på denna punkt eller på en rad andra punkter, där motionärerna velat göra gällande, att det vore oundgängligen nödvändigt att sträcka

sig längre än Kungl. Maj:t gjort. I detta fall innebär anslagsgivningen, att verksamheten kan fortsätta under nästa budgetår i minst samma omfattning som under innevarande år. Med detta tycker jag att man bör kunna nöja sig så länge.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr NORUP: Herr talman! Jag är ganska förvånad över att herr Andersson i Tungelsta säger, att detta är ett intresse för de särskilt intresserade. Jag skulle tro att denna fråga bör vara av intresse för långt flera. Det intresset har också riksdagen visat, när den tidigare, för att få klarhet i dessa frågor, fattat principbeslut om att upprätta det svenska institutet för konserveringsforskning. Föreståndare för detta är ju redan anställd, men på grund av föreliggande svårigheter på byggnadsområdet har byggnadstillstånd ej beviljats. Men principbeslutet är, som jag nämnde, fattat. När riksdagen fattat detta beslut, har det säkerligen förelegat ett intresse, som sträckt sig längre än till några få särskilt intresserade.

Detta är en fråga av vital betydelse för vårt land, där man säkerligen skulle kunna taga till vara åtskilligt. Jag medger gärna, att dessa 100 000 kronor icke rädda så förfärligt mycket; med 100 000 kronor ställda till forskningens tjänst kan man icke uträtta så mycket. Dock tror jag, att de 100 000 kronorna äro väl använda pengar även i ett svårt ekonomiskt läge. Det är detta som gör att man enligt min mening borde kunna tillmötesgå de synpunkter, som äro framförda i motionen. Därmed går man icke utöver de gränser som måste iakttagas, om man vill göra anspråk på att föra en förnuftig sparsamhetspolitik. Jag menar att det väl rimmar samman med ett anslag på 100 000 kronor.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, framställde herr tal-

Befrämjande av fröodlingen m. m.: Bidrag till Sveriges utsädesförening.

mannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i denna punkt dels ock på bifall till den av herr Hjalmar Nilsson m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes emellertid av herr Norup, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten 17:o) i utskottets förevarande utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Hjalmar Nilsson m. fl. vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter här- efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Norup begärde emellertid rösträkning, i anledning varav votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 108 ja och 82 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit vad utskottet i den föredragna punkten hemställt.

Punkterna 18—55.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 56.

Befrämjande av fröodlingen m. m.: Bidrag till Sveriges utsädesförening.

I statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln, punkten 67, föreslagit riksdagen att för nästa

budgetår för ändamålet anvisa ett med 28 000 kronor till 515 300 kronor förhöjt belopp.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft fem inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner. I motionerna I: 63 av herr *Mannerskantz m. fl.*, likalydande med II: 83 av herr *Nilsson i Svalöv m. fl.*, samt II: 224 av herr *Andersson i Dunker m. fl.* hade — såvitt nu är i fråga — hemställts, att riksdagen måtte till Befrämjande av fröodlingen m. m.: Bidrag till Sveriges utsädesförening för budgetåret 1949/50 anvisa ett anslag av 558 600 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag i förevarande del å motionerna I: 63 och II: 83, likalydande, II: 224 samt I: 166 och II: 218, de båda sistnämnda även likalydande, till Befrämjande av fröodlingen m. m.: Bidrag till Sveriges utsädesförening för budgetåret 1949/50 anvisa ett anslag av 515 300 kronor.

Reservationer hade avgivits

a) av herrarna *Hjalmar Nilsson, Hæggblom* och *Svensson* i Vä, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall såvitt nu vore i fråga till motionerna I: 63 och II: 83, likalydande, samt II: 224, till Befrämjande av fröodlingen m. m.: Bidrag till Sveriges utsädesförening för budgetåret 1949/50 anvisa ett anslag av 558 600 kronor;

b) av herr *Osvald*, utan angivet yrkande.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr HÆGGBLUM: Herr talman! Vi komma här till en punkt, där jag redan antytt att det fanns reservanter som ville ha ett något större anslag. Det gäller växtförädlingen. Här finns väl icke

Befrämjande av fröodlingen m. m.: Bidrag till Sveriges utsädesförening.

anledning att draga upp någon större diskussion om dess betydelse. Ty allt som därom är skrivet, både i utlåtandena över Sveriges utsädesförenings ansökan om anslag och i departementschefens uttalande, röjer ju på allt sätt förståelse för vad denna verksamhet betyder. Det är till sist endast fråga om med vilket belopp man i dagens situation vill stödja denna verksamhet. Där ha reservanterna velat göra sig till tolk för dem som önska en något rundhantare behandling.

Det kan just i dagens läge talas om en viss eftersläpning mellan vad jordbrukarna önska av växtförädlingen och vad denna växtförädling kan prestera med de resurser den för närvarande har. Det händer ju så mycket inom växtförädlingens område. Utvecklingen av skördetröskandet t. ex. ställer ju alldeles nya krav på sorterna, att de skola mogna jämnt och samtidigt o. s. v. Tidigare synpunkter på halmens längd eller att den måste vara så lång att den gick i bindarna, en sak som kunde vara till stort besvär vid kornförädlingen, spela numera i vissa fall icke samma roll, då man vid skördetröskningen icke tager vara på halmen.

Allt detta gör att man önskar, att denna växtförädling ej skall hejdas av brist på medel. Men i fjol hände det ju att det anslag, som beviljades Svenska utsädesföreningen, av departementschefen angavs vara otillräckligt, och han räknade med att utsädesföreningen icke skulle kunna fortsätta sin förutvarande verksamhet i den omfattning den ägt. Nu föreslår emellertid det nuvarande statsrådet en ökning av 28 000 kronor med hänvisning till att omkostnaderna stigit. Huruvida man därmed kan komma upp till att bevara förra årets verksamhet eller eventuellt nå tillbaka till den större verksamhet, som tidigare förekom, har jag icke kunnat med säkerhet läsa ut.

I övrigt avvakta jordbrukarna med spännt intresse de praktiska resultaten

av den kromosomforskning, som Sveriges utsädesförening varit i tillfälle att bedriva. Det skymtar i tidningsreportage, att här kommer att hända någonting. Ju förr detta kunde föras ut till de praktiska jordbrukarna, dess bättre vore det.

Vidare kan det påpekas, att växtförädlingen, om den har tillräckliga resurser, numera har möjlighet att arbeta betydligt snabbare än förr, bland annat genom att man icke behöver gå och vänta på stränga vintrar för att få vinterhärdigheten prövad. Tidigare skulle ett sådant år som detta ha varit ett fullständigt resultatlöst år ur den synpunkten. Numera kan man genom frysanläggningar på laboratoriet klara av den saken. Här finns det möjligheter för växtförädlingen att i större omfattning än för närvarande tillgodose de svenska jordbrukarnas behov. Att gå efter den plan, som i 1930-talets början gjordes upp i fråga om fördelningen av anslag mellan staten och mera privata företag tycker jag är väl motiverat.

Jag ber, herr talman, att i denna punkt få yrka bifall till den av herr Hjalmar Nilsson m. fl. avgivna reservationen.

Herr ANDERSSON i Tungelsta: Herr talman! Det råder ju icke några delade meningar om betydelsen för jordbruket av den verksamhet, som bedrivs vid fröodlingsanstalten. Men vi ha ifrån utskottsmajoritetens sida ansett, att man på denna punkt borde stanna vid den förbättring som föreslagits av Kungl. Maj:t och som innebär en ökning av anslaget med 28 000 kronor, jämfört med vad som gäller under innevarande budgetår. Det torde innebära, att verksamheten kan bedrivas i ungefär samma omfattning under nästa budgetår som under innevarande budgetår.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag på denna punkt.

Befrämjande av fröodlingen m. m.: Understödjande av den praktiskt vetenskapliga verksamheten å Weibullsholm.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade, av herr Hjalmar Nilsson m. fl. avgivna reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkten 57.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 58.

Befrämjande av fröodlingen m. m.: Understödjande av den praktiskt vetenskapliga verksamheten å Weibullsholm.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 under nionde huvudtiteln, punkten 69, hemställt, att riksdagen för nästa budgetår måtte för ändamålet anvisa ett med 15 000 kronor till 175 000 kronor förhöjt belopp.

Utskottet hade i detta sammanhang behandlat följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 63 av herr *Mannerskantz m. fl.*, likalydande med II: 83 av herr *Nilsson i Svalöv m. fl.*,

2) II: 224 av herr *Andersson i Duncker m. fl.* samt

3) I: 166 av herr *Osvald*, likalydande med II: 218 av herr *Svensson i Ljungskile*.

I samtliga dessa motioner hade — såvitt nu är i fråga — hemställts, att riksdagen måtte till Befrämjande av fröodlingen m. m.: Understödjande av den praktiskt vetenskapliga verksamheten å Weibullsholm för budgetåret 1949/50 anvisa ett anslag av 230 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag såvitt nu vore i fråga å motionerna I: 63 och II: 83, likalydande, II: 224 samt I: 166

och II: 218, de båda sistnämnda även likalydande, till Befrämjande av fröodlingen m. m.: Understödjande av den praktiskt vetenskapliga verksamheten å Weibullsholm för budgetåret 1949/50 anvisa ett anslag av 175 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Hjalmar Nilsson, Osvald* och *Hæggbloom*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall såvitt nu vore i fråga till motionerna I: 63 och II: 83, II: 224 samt I: 166 och II: 218, till Befrämjande av fröodlingen m. m.: Understödjande av den praktiskt vetenskapliga verksamheten å Weibullsholm för budgetåret 1949/50 anvisa anslag av 230 000 kronor.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Herr HÆGGBLUM: Herr talman! Jag ber om ursäkt för att jag kommer tillbaka så ofta. Men motionären, som haft detta som en liten hjärtesak, ligger sjuk. Jag ber att i hans ställe få anföra de synpunkter som ligga bakom reservationen.

Det gäller också här växtförädling. Frågan, som är besvärlig, gäller bara med vilka belopp man skall stödja å ena sidan den växtförädling, som bedrivs av Sveriges utsädesförening i Svalöv och som vi nyss behandlat, samt å andra sidan den växtförädling, som bedrivs vid Weibullsholm i den växtförädlingsinstitution som där är anordnad.

Sedan 1924 har denna institution fått statsbidrag med olika stora belopp. När den utredning, som jag i mitt förra anförande hänvisade till, verkställdes rörande på vad vis staten skulle stödja växtförädlingen, gjordes det icke något som helst undantag för Weibullsholm, utan den del av detta företags verksamhet, som är direkt inriktad på växtförädling, föreslogs skola få ett stöd motsvarande ungefär 50 procent av de av

Befrämjande av fröodlingen m. m.: Understödjande av den praktiskt vetenskapliga verksamheten å Weibullsholm.

företaget bestridda omkostnaderna. Det har emellertid endast varit fromma önskningsar, och undan för undan har det uppstått en rätt betydande eftersläpning. Av den framställning, som Weibullsholmsanstalten gjort om statsanslag, framgår, att företaget under de gångna åren betalat sammanräknat 600 000 kronor mera för växtförädlingen än det belopp staten bidragit med.

Nu föreligger ju inom detta område den nya situationen, att även Weibullsholm lyder under statens lantbruksförsök. Statens lantbruksförsök har ju granskat den framställning om anslag, som givits in till regeringen, och har funnit sig kunna förorda den anslagshöjning till 230 000 kronor som företaget begärt och som reservanternas tillstyrka. Man har väl anledning att räkna med att denna jordbrukets forskningsanstalt gjort upp sina planer rörande vad som skall bearbetas inom de olika växtförädlingsanstalterna under det kommande året och därvid sört för att det ej skall bli parallellarbete och dylikt utan att var och en skall arbeta inom sitt område. Genom att nu på detta sätt anslaget blir mycket starkt reducerat för Weibullsholmsanstalten måste här på något sätt uppstå en snedvridning av förädlingsverksamheten. Den verksamhet, som statens lantbruksförsök beräknat för Weibullsholm, kan icke gärna komma till stånd, när det blir en så pass stor skillnad mellan vad anstalten begärt och det som Kungl. Maj:t beviljat.

När denna fråga tidigare diskuterats här i kammarerna har det framförts, att det icke vore så påkallat att stödja växtförädlingen vid ett företag av denna karaktär, därför att det vore privat verksamhet bakom, nämligen själva utsädesfirman Weibull. Man menade, att växtförädlingen genom de nya sorterna gäve en så pass god ekonomisk utdelning, att stöd i detta fall icke vore lika motiverat som för Sveriges utsädesför-

ening. Det ligger ju dock till så, att en ny sort som framställes vid ett växtförädlingsföretag kan företaget icke länge draga ekonomisk nytta av. Ty i och med att sorten har utskickats i marknaden blir det tusentals jordbrukare som odla den och kunna sälja den till sina grannar. Det är endast ett fåtal år som den ursprunglige förädlaren kan draga nytta av vad han framskapat. Det måste man alltid räkna med. Det är väl också detta som varit avgörande för statsunderstödet.

Om det skulle finnas något skäl att behandla den ena växtförädlingsanstalten olika i förhållande till den andra, såsom nu under en lång följd av år skett, så borde det väl vara det skälet, att den ena anstalten i fråga om resultatet låge långt under den andra. I ett sådant fall vore det kanske svårt att jämföra. Men i fråga om Weibullsholms insatser har det i motionen framhållits, att det dock betyder något, att av den svenska vetareal, som för närvarande besås, är det ungefär 75 procent som besåtts med vetesorter, vilka framställts vid Weibullsholm. Detta säger ju ändå, att i fråga om en av de viktigaste kulturväxterna kan insatsen från Weibullsholms sida i varje fall icke placeras på lägre plan än andra växtförädlingsanstalters.

För min egen ringa del har jag som praktisk jordbrukare under en följd av år haft sortförsök med rotfruktsfröer från olika företag samt genomgående konstaterat, att Weibulls stammar legat över de andras. I fråga om köksväxter skall i sanningens namn pekats på, att vad som säges i motionen om att Weibull skulle ligga absolut i toppen icke håller streck. En annan firma, Olsens Enke, har protesterat mot detta påstående, och det bör komma in i protokollet att denna protest är avgiven. Men i varje fall har i fråga om förädlingen av köksväxter Weibullsholm spelat en mycket stor roll.

Befrämjande av fröodlingen m. m.: Understödjande av den praktiskt vetenskapliga verksamheten å Weibullsholm.

Man kan fundera över vad som är klokast att göra. Man kan säga, att om vi giva detta företag mindre så tvinga vi det att släppa till mera och det skulle tyckas vara en klok snålhet från statens sida. Jag tror emellertid, att situationen är den, att om vi understödja den vetenskapliga verksamheten vid denna institution, så medför det ej att det ställes mindre medel till förfogande från företagets egen sida. Det har ju för resten träffats överenskommelse om noggrann granskning, bokföring och dylikt av vad som går till växtförädlingen. Vi ha väl skäl att räkna med att växtförädlingen kan bedrivas intensivare och med lika goda resultat som nåtts tidigare. Jag är därför övertygad om att det skulle vara mycket väl placerade pengar att kraftigare understödja verksamheten vid denna hittills mycket framgångsrika växtförädlingsanstalt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr SVENSSON i Ljungskile: Herr talman! Jag har beträffande denna punkt väckt en motion, vars yrkande sammanfaller med den reservation som här föreligger. Jag skall icke upptaga kammarens tid med någon lång motive-ring för min ståndpunkt, då den föregående talaren redan sagt vad som i detta sammanhang kan och bör sägas. Man har tidigare ställt i utsikt, att Weibullsholm skulle få 50 procent av kostnaderna för sin forskningsverksamhet ersatta. Jag tror, att det i det långa loppet är riktigt, att statsmakterna hålla sig till den förutsättningen.

Jag ber därför, herr talman, att få instämma i yrkandet om bifall till reservationen.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet STRÅNG: Herr talman! Jag är den förste att vilja ge ett erkännande åt Weibullsholmsanstaltens prisvärda insatser för en bättre växtföräd-

ling, men jag tycker nog att samma erkännande redan kommit till uttryck i det sätt varpå anslaget till anstalten utvecklats under årens lopp. Budgetåret 1945/46 gav man ett anslag på 100 000 kronor, 1946/47 höjde man det till 160 000 kronor, och nu föreslås riksdagen en ytterligare förhöjning till 175 000 kronor. Jag tror att det är från denna utgångspunkt man skall bedöma den föreliggande frågan.

Det har här av både herr Hæggbloom och herr Waldemar Svensson anförts, att det skulle föreligga såsom något slags given förutsättning att staten skall bidra med 50 procent av omkostnaderna till denna växtförädling. Jag finner det ganska angeläget deklarerera, att den förutsättningen inte är så där utan vidare given. Det var i början av 1930-talet — jag vill minnas det var 1931 — som en kommitté rent utredningsmässigt sysslade med detta spörsmål och i sitt betänkande då kom fram till att det var önskvärt att staten understödde verksamheten å Weibullsholm med hälften av omkostnaderna. Ifrågavarande förslag blev emellertid aldrig föremål för behandling inför Kungl. Maj:t och har aldrig förelagts riksdagen för behandling. Det är ju en ganska väsentlig nyans i hela problemet att den förutsättning, som härvidlag uttalats såsom varande ganska given, endast föreligger i ett betänkande och ett förslag, som inte varit föremål för riksdagens prövning.

Jag tror, att frågan tarvar ytterligare en liten kommentar. Det är riktigt att utsädesföreningen i Svalöv har ett statligt bidrag av här ifrågavarande art, vilket belöper sig till cirka 60 procent av kostnaderna, medan Weibullsholm får nöja sig med omkring 30 procent. Jag vill emellertid framhålla, att utsädesföreningen därvid måste underkasta sig den statliga kontroll av sina utsädesfröer, som verkställes av statens centrala frökontrollanstalt. Jag är gans-

Befrämjande av fröodlingen m. m.: Understödjande av den praktiskt vetenskapliga verksamheten å Weibullsholm.

ka övertygad om, att ifall herrar reserveranter talade med firman Weibull och sade som så, att en förutsättning för att man går med på ett lika stort anslag även till Weibullsholm kanske skulle föra med sig vad bland annat lantbrukshögskolan föreslagit, nämligen att verksamheten lägges under den statliga kontrollen, firman Weibull skulle bli mindre entusiastisk för den föreslagna höjningen.

Båda dessa nyanser av den föreliggande frågan, vilka inte redovisats i den tidigare förda diskussionen, böra enligt min mening också komma fram här.

Herr ANDERSSON i Tungelsta: Herr talman! Den tidpunkt ligger ju långt tillbaka, då det här i riksdagen rådde delade meningar om Weibullsholm över huvud taget skulle ha något anslag av statsmedel eller inte. Det var nu som sagt längesedan, och under de senaste åren har det inte stått någon strid om den saken. Riksdagen har ju varit enig om, att Weibullsholm skulle ha sitt anslag, men själva avvägningen i fråga om storleken av det anslag företaget bör ha är givetvis en svår bedömningsfråga för en utomstående, exempelvis för den som i ett riksdagsutskott skall ta ställning därtill. Det torde inte vara möjligt för utskottets medlemmar att med någon större säkerhet säga, att det anslag, som Kungl. Maj:t föreslagit, är för litet, och att det större anslag, som föreslagits från motionärernas sida, är det som lämpligen bör utgå. Denna avvägningsfråga tror jag som sagt är mycket svår att avgöra.

Inom utskottet har man fäst sig vid vad statsrådet Sträng nyss nämnde, nämligen att erkännandet till Weibullsholm för dess insatser på det vetenskapliga området i här ifrågavarande avseende tagit sig uttryck i ett år från år ökat anslag. Även i årets statsverksproposition har sålunda, jämfört med inne-

varande budgetår, föreslagits en höjning av anslaget; detta bör väl få anses vara ett uttryck för erkännande från statsmakternas sida och uppskattning av de insatser, som företaget gjort på det område, varom här är fråga.

Beträffande motionärernas starka framhävande av att Weibullsholm varit så avgjort överlägset då det gällt att frambringa överlägsna sorter särskilt på köksväxtodlingens område har det ju här redan erinrats om, att i det avseendet åtminstone framförts mycket starka protester av en annan firma, som inte fått något statsbidrag.

Jag hemställer herr talman, om bifall till jordbruksutskottets förslag.

Herr ANDERSSON i Dunker: Herr talman! Jag kan för min del inte annat än livligt beklaga, att den nuvarande vad jag skulle vilja kalla sparsamhetspsykosen går ut över ett anslag som det nu ifrågavarande, som ju är avsett att främja en verksamhet, som väl mer än de flesta verkar i produktionsfrämjande riktning. Jag undrar hur vi skulle ha stått oss här i landet i fråga om livsmedelsförsörjningen, om vi inte under de avspärningstider vi varit utsatta för i sammanhang med de båda världskriegen haft vår växtförädling, som så att säga satt i jordbrukarnas händer ett av de främsta medlen att kunna klara produktionen och därmed också livsmedelsförsörjningen.

Jag kan för min del inte finna, att det härvidlag är fråga om ett anslag till Weibullsholm i och för sig utan om ett anslag till höjande av jordbrukets kapacitet. Ty det är ju jordbrukarna som tack vare detta anslag få möjlighet att omsätta vad växtförädlingen som sådan kunnat åstadkomma i praktiskt arbete och därmed skapa en i olika avseenden ökad produktion. Jag tror för min del, att en ökad bidragsgivning just till växtförädlingen — här gäller det ju den

Befrämjande av fröodlingen m. m.: Understödjande av den praktiskt vetenskapliga verksamheten å Weibullsholm.

speciella anstalten å Weibullsholm — kommer att inte bara för jordbrukarna utan för hela staten och statskassan medföra verkligt stora ekonomiska resultat. Jag kan därför inte finna annat än att det är en oklok sparsamhet man driver, när man inte vill tillmötesgå föreliggande förslag om ökat anslag till växtförädlingsanstalten å Weibullsholm.

Herr Hæggbloom har här tidigare mera utförligt redogjort för de arbetsuppgifter, som såväl denna anstalt som Svalövsanstalten har. Av vad herr Hæggbloom anförde vill jag särskilt understryka det omedelbara behovet av åtgärder för att få fram utsädesorter, som bättre än de nuvarande passa för skördetröskning. Denna skördemetod med samtidig tröskning sprider sig ju med oerhörd hastighet till hela det svenska jordbruket, men det finns vissa brister hos sädeslagen, som våra växtförädlare skulle behöva avhjälpa. För det ändamålet fordras självfallet ytterligare förbättrade ekonomiska resurser. Åtgärderna i detta avseende brådska emellertid, varför jag ännu en gång måste säga, att jag livligt beklagar att utskottet här inte kunnat sträcka sig så pass långt som motionärerna föreslagit.

Herr statsrådet framhåller, att om man skulle vända sig till firman Weibull och säga, att villkoret för att anstalten å Weibullsholm skall få ett proportionellt lika stort anslag som Svalövsanstalten måste bli att firman ställer sig under statlig kontroll. Jag är för min del inte övertygad om att det för växtförädlingen och för växtproduktionen skulle vara till gagn, om även Weibullsholm ställdes under en speciell statlig kontroll, ty jag tror att den friare forskningsform och den friare verksamhet under vilken Weibullsholm arbetar är oss till gagn i samma grad som det arbete, som under statlig kontroll utföres vid Svalövsanstalten. Vi jordbrukare veta ju nämligen, såsom

tidigare framhållits av herr Hæggbloom, hurusom just Weibullsholms utsädesorter fått en användning, som är väsentligt större än de sorters, som kommit fram på andra håll. Jag är inte övertygad om att, därest Weibullsholm under de gångna åren hade stått under den statliga kontroll som herr statsrådet talade om, denna anstalt skulle ha lyckats med sitt arbete i samma utsträckning som fallet varit. Jag tror därför att det ur jordbruksforskningens och jordbrukets egen synpunkt inte vore önskvärt att man på något sätt försökte tvinga in Weibullsholm under en statlig kontroll av annan omfattning än den som nu är för handen.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet STRÄNG: Herr talman! För att inte något missförstånd skall behöva råda vill jag säga, att jag hoppas att kammaren inte uppfattade mitt anförande på det sättet att avsikten därmed var att sätta Weibullsholm under kontroll i fråga om förvaltningen. Kontrollen i fråga skulle inskränkas till endast en statlig kontroll av fröernas kvalitet, äkthet, gröningsförmåga o. s. v. Vi ha en utsädesförening, som till 61 procent understödjdes av statliga medel, och då är det väl ganska naturligt att man också säger att, eftersom vi ha en statlig central frökontrollanstalt, utsädesföreningens fröer skola kontrolleras av denna statliga frökontrollanstalt. Ty de svenska jordbrukarna ha dock anspråk på att det på det frö de köpa skall finnas ett statligt signum, att det är av god kvalitet. Om man nu tänker sig att föra upp en privat firma som Weibulls i samma bidragsgrupp som den mera statligt orienterade utsädesföreningen i Svalöv, ja, då förefaller det väl inte så orimligt med denna uppfattning, som lantbrukshögskolan har givit till känna,

Befrämjande av fröodlingen m. m.: Understödjande av den praktiskt vetenskapliga verksamheten å Weibullsholm.

nämligen att om även Weibullsholm skall understödjas med statsmedel upp till 60 procent så är det befogat att den statliga frökontrollanstalt, som riksdagen inrättat, också är med och tittar på Weibullsholms fröer och lämnar ett signum på att det är god kvalitet på firmans produkter. Jag föreställer mig sålunda, att det finns vissa skäl för detta lantbrukshögskolans yrkande.

Beträffande den praktiska frågan här har jag en bestämd känsla av, att om det begäres att Weibullsholm skall underkasta sina fröer samma statliga kontroll som övriga bolag, blir man mindre entusiastisk på det hållet för ett förhöjt bidrag; jag har fått denna uppfattning vid mina samtal med firman Weibull. Därvidlag kan det ju sägas, att det problemet inte behöver ställas — man vet att Weibullsholms fröer äro så kvalitativt goda att man inte gör några som helst anspråk från jordbrukarkårens sida på att den statliga frökontrollanstalten där skall gå in med sina undersökningar. Men det finns ju också andra privata fröfirmor, och det kan väl uppstå nya privata fröfirmor; och man måste väl i sitt handlande ha vissa enhetliga linjer att gå efter. Är man beredd att lämna den ena privata firmans fröer utanför den statliga kontrollen, får man kanske också ta konsekvensen beträffande en annan firmas fröer. Det må vara hänt; men skola dessa firmor understödjas med statliga medel, finns det vissa argument för att de också underkastas samma frökvalitetskontroll som de mera statligt betonade företagen.

Herr HÆGGBLUM: Herr talman! Jag anser det angeläget att få rätta till den skildring av vad jag sagt, som herr Andersson i Tungelsta gav, nämligen att vi på reservanternas sida skulle ha sagt, att Weibullsholm vore avgjort överlägset de andra växtförädlingsfö-

retagen. Jag sade, med noga aktgivande på orden, att man av det föreliggande läget inte kunde sluta till att Weibullsholm på något sätt vore underlägset de andra; det är ju ändå en viss skillnad.

Beträffande andra växter som råg, lin, oljeväxter m. fl. och hela denna grundforskning, som rör kromosomerna o. d., är man ju beredd att giva Svalövsanstalten ett mycket stort erkännande. I fråga om våra vårsädesorter är det än Svalöv och än Weibullsholm som är bäst. Jag har sålunda inte fällt något generellt omdöme om en avgjord överlägsenhet för Weibullsholm vid förädlingen av vissa växter.

Herr statsrådet sade i sitt anförande, att denna utredning från 1930-talets början aldrig lett till något riksdagsbeslut, vilket jag visste förut. Man har dock anledning konstatera, att situationen för de personer med vetenskaplig kapacitet, som äro anställda vid växtförädlingsanstalten, är mycket orolig och osäker. Företaget är beroende av statsbidraget och kan inte göra upp planer på längre sikt, ty man vet inte för mer än ett år i taget, hur stort bidrag som skall utgå till anstalten. Det skulle ur denna synpunkt vara av stort värde om man kunde komma fram till några principer för understödjande av företag av mera privat karaktär såsom Weibullsholm.

Vad sedan beträffar antydningarna att Weibullsholm inte skulle vara lika intresserat av ett höjt statsbidrag, om anstalten tvingades göra sina fröundersökningar vid statens frökontrollanstalt, är jag inte beredd att ange skälen för detta ståndpunktstagande, ty man kan inte läsa ut någonting härom ur huvudtiteln. Emellertid kan det ju tänkas att det finns en nära till hands liggande anledning, nämligen att denna statliga kontroll kostar firman Weibull så mycket mer än den kontroll den nu för en billig penning kan ordna på den plats,

Befrämjande av fröodlingen m. m.: Understödjande av den praktiskt vetenskapliga verksamheten å Weibullsholm.

där företaget är beläget, att vad staten med ena handen ger skulle den möjligen ta tillbaka med den andra handen genom att frökontrollen bleve dyrare för firman. När de svenska jordbrukarna anse den kontroll firman utövar vara fullt betryggande och den kan vara billigare än den statliga, kan det väl inte finnas så stora skäl att acceptera en ordning, varigenom anstalten får högre bidrag men samtidigt större utgifter och inte får mer pengar för den vetenskapliga verksamheten. Jag har emellertid i minnet att denna fråga förts på tal av chefen för statens frökontrollanstalt, och sådana påpekanden måste ha förelegat när styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök tog ställning till Weibulls ansökan, och styrelsen tycks inte ha ansett det vara skäl att gå den väg som herr statsrådet har antytt. Mer kan jag inte säga, okunnig som jag är om dessa förhållanden.

Nog vore det väl, oavsett utgången av dagens ställningstagande i riksdagen, synnerligen värdefullt om företaget för framtiden kunde få några principiella linjer att rätta sig efter, så att de människor, som syssla med vetenskaplig verksamhet vid anstalten och som gjort och göra det svenska jordbruket stora tjänster, kunna få en tryggad ställning.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **STRÄNG**: Herr talman! Bara ett litet påpekande. Det står i nionde huvudtiteln: »Styrelsen» — styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök — »förutsätter dock att frågan om genomförandet av jämställdhet i kontrollhänseende mellan bolaget och Sveriges utsädesförening snarast göres till föremål för utredning, varvid de ekonomiska konsekvenserna av en dylik åtgärd böra ägnas särskild uppmärksamhet. Utredningen torde böra slutföras, innan sty-

relsen yttrar sig över bolagets anslagsäskanden för budgetåret 1950/51.»

Nog har styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök varit tillgänglig för de synpunkter, som chefen för frökontrollanstalten här anför. Det kommer rätt klart till uttryck i dess skrivelse till Kungl. Maj:t.

Herr **HÆGGBLUM** (kort genmäle): Herr talman! Det framgår lika tydligt, att den dock inte ansett detta vara ett skäl för att för budgetåret 1949/50 yrka nedsättning av anslagsäskandet.

Herr **ANDERSSON** i Tungelsta: Herr talman! Jag vill bara ge den repliken till herr Hæggbloom, att jag i mitt yttrande hänsyftade på vad motionärerna ha skrivit. Såvitt jag inte minns fel står det i motionen, att Weibullsholms fröer för köksväxtodling äro överlägsna alla andra.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **ÅHMAN**: Herr talman! Jag vill endast meddela, att jag och herr Mårtensson i Smedstorp anmält vår reservation men att detta av misstag inte blivit angivet. Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr **KARLSSON** i Stuvsta: Herr talman! Herr Hæggbloom sade nyss, att han inte velat påstå, att Weibullsholms forskningsverksamhet är överlägsen alla andra växtförädlingsanstalters. Det skulle ju ha varit orimligt om han hade gjort ett sådant påstående, och han ändrade det dithän, att Weibullsholms verksamhet inte är underlägsen andras. Jag förstår inte riktigt skillnaden i uttrycken — någon nyansskillnad kan det kanske vara — men jag anser att även det senare yttrandet ger belägg för att herr Hæggbloom inte ser riktigt objektivt på denna fråga.

Det förhåller sig ju så, att Svalöv bedriver en långt mera omfattande

Befrämjande av fröodlingen m. m.: Understödjande av den praktiskt vetenskapliga verksamheten å Weibullsholm.

forskningsverksamhet i egentlig mening. Det är ju en helt annan stab av vetenskapliga medarbetare som äro knutna till den anstalten än vid Weibullsholm. Till detta kommer även en annan omständighet som inte får förbises, nämligen att Svalöv har utvecklat ett omfattande filialsystem, som är av stor betydelse för jordbruksnäringen i olika delar av landet. Att utan vidare jämställa dessa båda växtförädlingsanstalter kan därför inte vara riktigt.

Man bör vidare komma ihåg, att Svalövs och Weibullsholms ställning till andra statliga organ är synnerligen olika. Styrelsen i Svalöv tillsättes till sin majoritet av Kungl. Maj:t, men så är inte fallet med styrelsen för Weibullsholms växtförädlingsanstalt. Beträffande verksamheten i allmänhet måste man säga, att denna vid Weibullsholm mera omedelbart är inriktad på att tillgodose firman Weibulls kommersiella intressen och helt är upplagd i enlighet med denna firmas intressen.

Man måste ta ståndpunkt till de här föreliggande kraven utifrån dessa omständigheter. Jag skulle utan vidare ha anslutit mig till reservanternas om de krävt att denna anslagshöjning skulle gå till Svalöv, och jag ber att i förevarande fall, herr talman, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr JACOBSON i Vilhelmina: Herr talman! Jag vill bara rikta en fråga till herr Hæggbloom. Vad är det man skall rätta sig efter, är det vad herr Hæggbloom skriver i sina motioner eller de yttranden han faller här i kammaren? I den motion som herr Hæggbloom undertecknat står det: »Inom köksväxtodlingen har Weibullsholm frambragt resultat, som icke ha sin motsvarighet på annat håll i vårt land och som varit av utomordentligt stor betydelse för vår folkförsörjning.» Är det detta vi skola rätta oss efter eller är det herr

Hæggblooms avståndstagande från detta yttrande, där han säger, att fröerna inte äro underlägsna andra? För framtiden vore det synnerligen angeläget att få veta, om man skall ta herr Hæggbloom på allvar.

Herr HÆGGBLOM: Herr talman! Jag hörde inte riktigt vad herr Jacobson i Vilhelmina sade i slutet av sitt anförande, men jag förstår inte hur han över huvud taget kan hysa någon tvekan om vad jag avser. Jag har ju redovisat, att 75 procent av den svenska vetearealen odlas med sorter från Weibullsholm och vidare att enligt min egen erfarenhet Weibullsholms rotfruktsstammar visat sig överlägsna. Däremot gjorde jag en rättelse i fråga om köksväxterna. Det är väl endast den omständigheten, att jag skiljer mellan rotfrukter som odlas på åker och köksväxter, medan herr Jacobson i Vilhelmina tycks sammanblanda dem, som gör att herr Jacobson inte är på det klara med vad jag talar om, eller också är det kanske frånvaro från kammaren som förklarar denna oväntade fråga. Vi ha ju tydligt och klart redovisat i vilka avseenden Weibull ligger före, men jag talade också i min replik om vad jag ansåg vara Svalövs största förtjänster.

Medan jag har ordet skulle jag vilja för herr Karlsson i Stuvsta, som lät framskynta möjligheten till privat vinning på detta område, föredra vad som står i Kungl. Maj:ts föreskrifter för åtnjutande av anslag: »... att bolaget underkastar sig den kontroll och inspektion angående medlens användning, som må finnas erforderlig; och åligger det bolaget ej mindre att, i den mån så erfordras för verkställande av nämnda kontroll och inspektion, ställa till förfogande bolagets räkenskaper, priskalkyler och övriga handlingar ävensom för inspektion upplåta laboratorier, försöksfält och dylikt, än även att tillhan-

Befrämjande av fröodlingen m. m.: Understödjande av den praktiskt vetenskapliga verksamheten å Weibullsholm.

dahålla räknenskaperna i sådant skick, att utgifterna för växtförädlingsverksamheten utan svårighet kunna särskiljas från bolagets övriga utgifter . . . » Då jag läst upp detta kanske jag också får peka på vilka föreskrifter som finnas i fråga om den andra kontroll, som också förts på tal här: . . . » att kontroll över bolagets försäljningar av utsädesvaror av åkerbruksväxter under den tid, anslaget avser, utövas av statens centrala frökontrollanstalt enligt i huvudsak samma bestämmelser som de, vilka äro intagna i den mellan anstalten och bolaget i ämnet ingångna överenskommelsen den 16 augusti 1933 . . . »

Det är naturligtvis rätt, som statsrådet här sade, att fröerna inte skickas till centrala frökontrollanstalten, men centrala frökontrollanstalten har år 1933 träffat ett avtal om i vilka former kontrollen skall ske, och här i Kungl. Maj:ts föreskrift står det, att den skall utövas av statens frökontrollanstalt.

Herr **JACOBSON** i Vilhelmina: Herr talman! Det går inte så lätt för herr Hæggbloom att komma undan vad han har sagt. Herr Hæggbloom säger här i kammaren, att han sagt att Weibullsholms fröer visserligen inte äro överlägsna men i varje fall inte underlägsna andra, men i motionen säger han: »Inom köksväxtodlingen har Weibullsholm frambragt resultat, som icke ha sin motsvarighet på annat håll.» Vad är det man skall rätta sig efter, herr Hæggbloom, det ni motionerar om eller det ni står här i kammaren och pratar om?

Herr **HÆGGBLUM**: Herr talman! Jag tycker det skulle kunna räcka med att jag i mitt första anförande tagit avstånd från den felaktighet, som där påpekats. Skall jag behöva göra det flera gånger för att herr Jacobson i Vilhelmina skall fatta att det är gjort? Jag sade att jag i sanningens intresse ville medge, att det påpekande, som kom från Olsens Enke,

ställer detta uttalande i motionen, vilken jag för övrigt inte själv har skrivit, i en felaktig dager. Har jag i sanningens intresse påpekat detta, skall det väl räcka med *en* gång. Nu har jag fått tillfälle att göra det två gånger.

Herr **KARLSSON** i Stuvsta: Herr talman! Herr Hæggbloom sade i polemik mot mig, att det finns kontroll över hur statsmedlen till Weibullsholm användas och att växtförädlingsanstalten vid Weibullsholm har särskild bokföring, skild från firmans bokföring i övrigt. Allt det där vet jag mycket väl, men jag talade om en annan sak, nämligen om den vetenskapliga forskningsverksamhetens allmänna inriktning vid Weibullsholm. Det är en helt annan sak, vilken herr Hæggbloom tydligen inte lagt märke till.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hæggbloom begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten 58:o) i utskottets förevarande utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flerta-

Bidrag till Föreningen för växtförädling av fruktträd.

let av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i denna punkt.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Punkterna 59—66.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 67.

Bidrag till Föreningen för växtförädling av fruktträd.

I statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln, punkten 78, föreslagit riksdagen att för nästa budgetår för ändamålet anvisa ett anslag av 25 000 kronor, innebärande oförändrad medelsanvisning.

I detta sammanhang hade utskottet jämväl behandlat två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I:120 av herr *Gustaf Elofsson m. fl.* och II:144 av herr *Nilsson* i Bästekille *m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte till Bidrag till Föreningen för växtförädling av fruktträd för budgetåret 1949/50 anvisa ett anslag av 60 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å de likalydande motionerna I:120 och II:144, till Bidrag till Föreningen för växtförädling av fruktträd för budgetåret 1949/50 anvisa ett anslag av 25 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Tjällgren, Hjalmar Nilsson, Osvald, Hæggbloom, Svensson* i Vä, *Mårtensson* i Smedstorp och *Åhman*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt de likalydande motionerna I:120 och II:144, till Bidrag till Föreningen för växtförädling av fruktträd för budgetåret 1949/50 anvisa ett anslag av 35 000 kronor.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr *NILSSON* i Bästekille: Herr talmän! Då jag är huvudmotionär i denna fråga och tillika kanske en av de få i kammaren, som praktiskt sysslar med den verksamhet det här gäller, nämligen fruktodling, skall jag be att få säga några ord.

När jag jämte några andra ledamöter av denna kammare väckte motionen, hoppades vi givetvis att den skulle bifallas, särskilt med hänsyn till det låga belopp som begärdes. Den, som något följt med den verksamhet, som bedrivs på Balsgård, vet att den har avgörande betydelse, inte bara för det län jag representerar utan också för övriga delar av vårt land. När man därtill vet, att detta institut har tillkommit genom anslag från enskilda, framför allt från Wallenbergska stiftelsen, som inom parentes sagt bidragit med 1 miljon kronor till detta institut, och att Wallenbergska stiftelsen i princip icke beviljar anslag för drift av ett företag utan endast för dess igångsättande, tycker man att staten borde, särskilt när det gäller en så liten summa, kunna gå oss till mötes.

För en månad sedan hade jag tillfälle att besöka Balsgård och fick under föreståndarens ledning genomgå alla institutets byggnader och laboratorier och även bese anläggningarna ute på marken, d. v. s. de fruktodlingar, som man där sysslade med. Bland de förnämliga laboratorierna fäste jag mig särskilt vid kyllaboratoriet, som borde vara av intresse inte bara för oss i Skåne utan framför allt för dem som bo i norra Sverige. Man sysslade där med praktisk försöksverksamhet för att få fram köldhårdiga stammar. Jag kan nämna, att man frös ned materialet till 35 minusgrader, och de exemplar som överlevde denna kyla, planterades ut på sommaren. Man hade vid dessa försök kommit ganska långt i att få fram köldhårdigt material. Jag föreställer mig, att

Bidrag till Föreningen för växtförädling av fruktträd.

det inte minst för Norrlands vidkommande skulle vara av utomordentlig betydelse att få fram köldhårdiga stammar, så att man även där uppe skulle kunna odla fruktträd och därigenom få njuta av prima svensk frukt, som man där så sällan får se och ännu mera sällan smaka.

När jag under hand fick veta, att man inte kunde tillstyrka motionen i sin helhet, som avsåg en anslagshöjning med 35 000 kronor, men att det framskymtade möjligheten av en kompromiss, innebärande en höjning av anslaget med 10 000 kronor, trodde jag att detta skulle bli utskottets beslut. Jag blev därför så mycket mera besviken när jag fann, att samtliga socialdemokratiska ledamöter gått emot detta. Jag vill emellertid uttala min glädje över att utskottets samtliga borgerliga ledamöter i reservation yrkat på 10 000 kronor i anslagshöjning.

Utskottet erkänner i sin motivering, att motionärerna ha rätt i sak men anser att man med hänsyn till det ekonomiska läget icke har möjlighet att tillmötesgå motionen. Jag måste, herr talman, säga att har man en budget, vars inkomstsomma slutar på 5 miljarder, och som därtill är överbalanserad med mer än 400 miljoner, tycker jag det är att pressa dessa ekonomiska synpunkter litet väl hårt när man säger, att vi inte ha råd med en anslagshöjning på 10 000 kronor.

Jag skulle för min del önska, att samtliga kammarledamöter hade fått tillfälle att besöka Balsgård och dess förnämliga institutioner och få reda på vad man hittills gjort och vad man syftar till i framtiden. Jag kan utan att förråda någonting säga, att Wallenbergska stiftelsen förklarar sig villig att när om ett par år ytterligare 15 tunnland jord bli fria för inköp, ställa medel till förfogande även för detta jordförvärv. Således kan man säga att från enskild sida gör man mycket för denna institution, och då tycker jag att vi här i riksdagen skulle kunna enas om att ge

denna lilla anslagshöjning. Det är, som jag sade, en mycket liten summa, men det är en höjning som dock har stor betydelse för den framtida utvecklingen på detta område.

Visserligen kan man invända, att det inte betyder så mycket, om vi vänta ett år eller två. Det kan man säga om mycket, men jag tror också, att om vi vilja att detta skall föras fram inom något så när rimlig tid, är det inte anledning att vänta för länge. Jag skulle, herr talman, vilja taga mig friheten att vädja till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet att hjälpa mig att förmå kammaren att bevilja detta lilla anslag. Vi skulle bli djupt tacksamma inte bara från det län jag representerar utan — det är jag övertygad om — från hela Sverige. Jag för min del har oerhört svårt att förklara för människorna ute i bygderna, att just dessa 10 000 kronor ha sådan avgörande betydelse ekonomiskt sett, att de inte kunde beviljas.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den reservation, som avgivits av herr Tjällgren m. fl.

Herr SVENSSON i Vä: Herr talman! Det är inte så mycket att tillägga utöver vad motionären redan har anfört, men då jag vid denna punkt har biträtt reservationen skulle jag vilja framföra några synpunkter.

Fruktodlingens stora betydelse för hela vårt land råder väl ingen som helst tvekan om. De allra flesta äro införstådda med att den har rätt stora möjligheter att utveckla sig även i vårt land, och att det kan bli en betydande produktion inom framför allt det syd- och mellansvenska småbruket. Stora delar av mitt hemlän, särskilt trakterna omkring Vättern och andra sjöar, äro mycket lämpliga för fruktodling, och fruktodlingen utgör ett mycket kärkommet tillskott för i synnerhet småbruket. Vårt land kan inte bara frambringa olika sorters frukt, utan det har

Bidrag till Föreningen för växtförädling av fruktträd.

även visat sig möjligt att i Sverige frambringa frukt av högvärdig kvalitet. Den för närvarande ganska stora importen av frukt skulle, om den inhemska fruktodlingen gynnades i något större utsträckning än hittills, under vissa förutsättningar kunna ersättas med inhemsk frukt.

En förutsättning för ökad svensk fruktodling är, som också motionären framhöll, att för våra klimat- och jordförhållanden lämpliga fruktsorter och stammaterial kunna frambringas. På detta område har utan tvivel en inhemsk, rationellt bedriven växtförädling en betydelsefull uppgift att fylla. Växtförädlingsföreningen har ett gott utgångsmaterial för förädlingar i riktning emot ökad frosthärdighet, ökad lagringsduglighet och ökad vitaminhalt. Ökad lagringsduglighet medför en mera jämn fördelning av frukttillförseln över hela konsumtionsåret, och häri brister för närvarande åtskilligt inom svensk fruktodling.

När det gäller mera frosthärdiga stammar minnas vi, hur det var under de hårda vintrarna i början av 1940-talet. Massor av fruktträd förstördes på grund av den starka kylan — Pomologiska föreningen räknar med ungefär 20 procent. Man förstår, vilka stora förluster detta innebar för många av våra små fruktodlare. Om man nu kunde få fram mera vinterhärdiga stammar, skulle det innebära minskade förluster på detta område.

Även en annan sak skulle frambringandet av mera frosthärdiga stammar innebära: vi skulle kunna flytta odlingsgränsen längre norrut, som också motionären har framhållit.

Växtförädlingsföreningen har begärt ett anslag av 60 000 kronor. Den har för närvarande 25 000 kronor men har begärt ytterligare 35 000, så att anslaget skulle utgå med sammanlagt 60 000 kronor. Utskottet har skrivit som man säger välvilligt, när det gällt denna sak. Det erkänner, att föreningens verksam-

het är till stort gagn för fruktodlingen i allmänhet och att den verksamhet, som man nu bedriver på Balsgård, är så pass nyttig att den bör vara förtjänt av samma intresse från statsmakternas sida som en motsvarande vetenskaplig verksamhet på andra områden av jordbruket. Men utskottet kommer till den slutsatsen, att på grund av det nu rådande svåra ekonomiska läget är det icke möjligt att offra ytterligare 35 000 kronor. Ej heller reservanterna ha ansett, att man skulle sträcka sig så långt som till en höjning med 35 000 kronor, men för att man om möjligt skulle kunna nå något resultat och ge denna växtförädlingsförening något litet ökat stöd, prutade vi ned våra anspråk så långt som till en höjning av anslaget med 10 000 kronor.

Vi hörde i början av debatten av herr Hæggblom, att den sammanlagda ökningen, som utskottet förut vidtagit på denna huvudtitel, hade han beräknat vara så liten som, om jag inte minns fel, 0,008 procent. Om vi skulle till dessa 0,008 procent lägga ytterligare 0,001 procent eller hur mycket nu dessa 10 000 kronor procentuellt skulle utgöra, tror jag inte att det skulle åstadkomma någon olycka i den svenska riksbudgeten.

Herr talman! Jag har inte något att tillägga utan ber att få yrka bifall till den vid denna punkt fogade reservationen.

Herr ANDERSSON i Tungelsta: Herr talman! Utskottet har framhållit som sin mening beträffande denna verksamhet, att den är förtjänt av statens stöd. När man inte velat gå längre än Kungl. Maj:t har det närmast berott på att denna förening senast under föregående år erhöll ett högre anslag än vad som utgått året dessförinnan. Att även i år höja detta anslag ansåg utskottets majoritet icke vara nödvändigt.

Den förste ärade talaren hade en

Bidrag till Föreningen för växtförädling av fruktträd.

motivering som, om man vill lägga den till grund för bifall till anslagsyrkandena, skulle innebära att en mängd krav på ökade anslag var för sig utgöra en så liten del av den stora budget, som vi ha att besluta om, att det inte skulle ha någon ekonomisk betydelse om man bifölle dem. Om man lägger denna synpunkt på anslagskrav, blir följderna, att man skulle tillgodose det ena kravet efter det andra, och då komme väl den sammanlagda summan att bli av en viss ekonomisk betydelse.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag även på denna punkt.

Herr EKDAHL: Herr talman! Jag hade knappast begärt ordet i denna fråga, om inte min länskamrat, herr Nilsson i Bästekille, så kraftigt understrukt den borgerliga samling mot socialdemokraterna, som ligger bakom denna reservation. Jag tycker inte det är lämpligt att göra sådana partipolitiska apostroferingar här. För min del blev jag liksom andra representanter för Kristianstads län uppvakad av vederbörande målmän för denna anstalt på Balsgård, när denna motion kom upp. Det framhölls då från deras sida, att ytterligare 35 000 kronor var vad man behövde för att man över huvud taget skulle kunna fortsätta på rimliga villkor med denna förädlingsverksamhet för fruktträd. Jag har litet svårt att förstå, vad den av reservanterna föreslagna höjningen på 10 000 kronor egentligen har att betyda. Jag vill för herr Nilsson i Bästekille uttryckligen tala om, att vi socialdemokrater på Kristianstadslänsbanken ha ett sinne för den fråga, som här föreligger, som jag tror är lika starkt utvecklat som hos herr Nilsson. Vi ha emellertid ansett oss nödsakade att avstyrka anslagshöjning icke minst med hänsyn till det bestämda föreläggande, som föreningen

fick 1947, när budgeten då skulle göras upp, att försöka att under de närmaste åren planlägga sin verksamhet så, att ingen förhöjning skulle behövas. Vi ha ansett att dessa direktiv få tjänstgöra såsom en motivering för den avvisande hållning, som vi tyvärr anse oss nödsakade att intaga. Vi ge anstalten lika rätt i sak som reservanterna, men vi måste följa den kärva linje, som regeringen har lagt upp och som herr Andersson i Dunker försökte avvisa såsom sparsamhetspsykos. Det är ingen sparsamhetspsykos att vara konsekvent när det gäller de besparingar, som regeringen anser sig nödsakad att gå in för.

Herr NILSSON i Bästekille: Herr talman! Herr Ekdahl beklagade, att jag talat om borgerlig samling mot socialdemokraterna på denna punkt. Det tyckte han inte riktigt om. Jag kan emellertid inte hjälpa det. Jag har blott konstaterat faktum, som var och en av kammarens ledamöter kan utläsa ur betänkandet.

Herr Ekdahl säger vidare, att det krävs ytterligare 35 000 kronor för att institutet skulle kunna fortsätta sin verksamhet och att en höjning med 10 000 kronor därför inte hade så stor betydelse. Herr Ekdahl vet emellertid att Kristianstads läns hushållningssällskap har ställt en dispositionsfond till förfogande, men det är inte meningen att denna skall förbrukas på så kort tid, och det är därför som det är behövt med ett högre anslag.

Herr Ekdahl betonade vidare den kärva linjen. Jag anser emellertid, att om vi till en budget på 5 miljarder, som därjämte är överbalanserad, lägga detta anslag på 10 000 kronor, behöver man icke råka ut för något ekonomiskt debacle. Göra vi det skola vi sluta upp med att bevilja anslag över huvud taget, ty då går det gålet i alla fall.

Grundförbättringar: Statens avdikningsanslag.

Herr EKDAHL: Herr talman! Resultatet av herr Nilssons i Bästekille senaste resonemang är, att ingen vet var det skall stoppa, om man på detta sätt skall motivera en ökning med 10 000 kronor här och 10 000 kronor där.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid densamma fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Herr Nilsson i Bästekille begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten 67:o) i utskottets förevarande utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Bästekille begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 102 ja och 82 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkterna 68—91.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 92.

Grundförbättringar: Statens avdikningsanslag.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 under nionde huvudtiteln, punkten 108, föreslagit riksdagen att medgiva, att under budgetåret 1949/50 finge beviljas statsbidrag från statens avdikningsanslag å tillhopa 4 000 000 kronor, ävensom att till ändamålet anvisa ett förslagsanslag av 3 600 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet behandlat två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 123 av herr *Sundelin* och II: 147 av herr *Stjärne m. fl.*, i vilka motioner hemställts att under budgetåret 1949/50 måtte dels beviljas statsbidrag från statens avdikningsanslag å tillhopa 5 000 000 kronor, dels till Grundförbättringar: Statens avdikningsanslag anvisas ett förslagsanslag av 4 000 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å de likalydande motionerna I: 123 och II: 147

1) medgiva, att under budgetåret 1949/50 finge beviljas statsbidrag från statens avdikningsanslag å tillhopa 4 000 000 kronor;

2) till Grundförbättringar: Statens avdikningsanslag för budgetåret 1949/50 anvisa ett förslagsanslag av 3 600 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Osvald*, *Mårtensson* i Smedstorp och *Åhman*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till de likalydande motionerna I: 123 och II: 147

1) medgiva, att under budgetåret 1949/50 finge beviljas statsbidrag från statens avdikningsanslag å tillhopa 5 000 000 kronor;

2) till Grundförbättringar: Statens

Grundförbättringar: Statens avdikningsanslag.

avdikningsanslag för budgetåret 1949/50 anvisa ett förslagsanslag av 4 000 000 kronor.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Herr **MÅRTENSSON** i Smedstorp: Herr talman! Då jag vid utskottsbehandlingen av nionde huvudtiteln var en av dem, som på denna punkt reserverade sig för det högre anslag, varom herr Stjärne m. fl. ha motionerat, torde det vara på sin plats att något närmare angiva de skäl, som enligt reservanternas mening tala för beviljandet av detta högre anslag.

Såsom redan av lantbruksstyrelsens skrivelse i ärendet framgår, är den nuvarande medelstilldelningen för ifrågasvarande ändamål otillräcklig, vilket förhållande av styrelsen anses vara till allvarlig olägenhet för avdikningsverksamheten. Vad denna verksamhet betytt — och alltjämt betyder — för höjandet av vårt jordbruks produktionsförmåga ligger i så öppen dag, att ett längre ordande härom synes mig överflödigt. Det torde endast böra erinras om att en tillfredsställande avdikning är en av de väsentligaste grundförutsättningarna för att ett jordbruk skall kunna skötas rationellt och därigenom göras ekonomiskt bärigt. Varje praktisk jordbrukare vet ju av erfarenhet, att på mark, där grundvattnet står för högt, bli övriga åtgärder till höjandet av jordens produktionsförmåga — såsom användandet av bättre utsäde, ökad tillförsel av gödselmedel och dylikt — av ringa värde, så länge icke en bättre avdikning har kommit till stånd.

Motionärerna ha fullt riktigt anfört, att avdikningsföretagen numera ej utgöra en arbetskraftsfråga i samma utsträckning som tidigare, därför att grävningsmaskiner i de flesta fall kunna komma till användning, vilket i hög grad reducerar behovet av mänsklig arbetskraft. Knappheten på arbetskraft bör därför ej på detta område utgöra

något avgörande hinder för en något utökad verksamhet. Lantbruksstyrelsen har i sin förut omnämnda skrivelse även framhållit, att ansökningarna om statsbidrag — på grund av brist på medel — hopas i lantbruksstyrelsen och bliva avgjorda först efter flera års väntan.

Jag fick ett påtagligt bevis för riktigheten härav, när en lantbrukare i min hemort för ungefär en månad sedan skrev till mig just med anledning av denna eftersläpning i utanordnandet av statsbidrag till dikningsföretag. Han var ordförande i styrelsen för ett dylikt företag, som sedan länge varit färdigställt och i vederbörlig ordning insynat och godkänt. Under arbetets gång hade styrelsen i bank upplånat erforderliga medel — det rörde sig om cirka 60 000 kronor. På grund av dröjsmålet med utbetalandet av statsbidraget hade han nödgats utdebitera upplupen ränta på delägarna i företaget. Bland dessa, som i viss utsträckning utgjordes av småbrukare med starkt begränsade ekonomiska resurser, hade denna utdebitering vållat irritation och missnöje. Att nödgas tillgripa ett dylikt förfarande, endast därför att statsbidraget i brist på medel ej utbetalas, synes mig icke rimligt.

Nu delar även jag den uppfattningen, att riksdagen — med tanke på det nuvarande ekonomiska läget — måste iakttaga varsamhet, när det gäller anslagsökningar, men jag tror inte, att det är ekonomiskt försvarbart att driva sparsamhetskravet så långt, att det blir till förfång för den produktionsökning, som alla anse önskvärd, och som enligt mitt förmenande är en av förutsättningarna för att vi skola finna en väg ut ur de nuvarande svårigheterna.

Herr talman! Det är från dessa synpunkter jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr **STJÄRNE**: Herr talman! Den föregående ärade talaren har utvecklat

Grundförbättringar: Statens avdikningsanslag.

de skäl, som varit vägledande för reservanterna i detta fall.

Då jag tillsammans med ett tiotal av kammarens ledamöter har väckt en motion på denna punkt, ber jag att få yttra några ord, trots att det i dag är alldeles särskilt otacksamt att tala för förhöjningar av några anslag under ifrågavarande huvudtitel. Emellertid är det icke utan en viss förvåning man konstaterar, hur lätt departementschefen och utskottet ha avfärdat ifrågavarande anslagspost. Departementschefen säger, att han icke kan förorda någon höjning i nuvarande läge, och detta trots att anslaget i fråga är nedpressat från budgetåret 1947/48 med 1 000 000 kronor i vad avser maximibeloppet för bidragstilldelningen och med 400 000 kronor i nytt anslag. Härom vore kanske icke så mycket att säga, om icke, såsom vi hörde förut, eftersläpningen av ansökningarnas behandling i brist på medel varit så oroväckande stor. Med hänsyn till det föreliggande behovet och för att ansökningarna ej skola ytterligare hopas anser lantbruksstyrelsen sig behöva minst 7 miljoner för nästa budgetår. Samtidigt konstaterar styrelsen, att gamla ansökningar om 8 miljoner komma att bli överförda till budgetåret 1949/50, vartill kommer att under detta budgetår väntas ytterligare ansökningar om 4½ miljoner. Man måste därför anse, att lantbruksstyrelsens begäran är synnerligen moderat. Det har upplysts, att med nuvarande anslagstilldelning inga ansökningar kunna behandlas, de må vara aldrig så angelägna, förrän tidigast två år efter det de kommit in till styrelsen. Läger man till denna tid den tid lantbrukarna i allmänhet få vänta på att lantbruksingenjören skall komma och utreda, planlägga samt kostnadsberäkna ett ärende, kan det dröja flera år, innan statsbidrag och lån kunna erhållas och arbetet igångsättas. I allmänhet ha de lantbrukare, som ha del i sådana marker som det här närmast gäller, näm-

ligen torvjordar, icke ekonomisk möjlighet att utan lån och bidrag igångsätta dylika företag. Den som vet att dylika jordar vid god torrläggning kunna ge mycket goda skördar men i brist på sådan nästan ingenting måste förstå, att ett dröjsmål med torrläggning i flera år kan betyda stora ekonomiska förluster för vederbörande.

Nedpressningen av ifrågavarande anslag är så mycket egendomligare, som det här gäller en åtgärd för produktionsökning med stor och oftast nästan ögonblicklig verkan. Detta gäller framför allt äldre torvjordar under kultur, som äro i behov av ny och fördjupad torrläggning. Ett flerårigt dröjsmål med ny torrläggning av dessa marker kan betyda katastrof för innehavarna och minskning av produktionen i dess helhet.

Reservationens yrkande gäller icke mer än en liten blygsam ökning av bidragstilldelningen från detta anslag, icke, såsom lantbruksstyrelsen föreslagit, till 7 miljoner utan endast till 4 miljoner, alltså till samma belopp som gällde för budgetåret 1947/48, vilket skulle förutsätta en ökning av anslaget med 400 000 kronor. Jag kan, herr talman, icke förstå annat än att de allra starkaste skäl tala för denna lilla höjning av anslaget. Utskottet erkänner, att behovet är stort och att det är angeläget att ansökningarna kunna avgöras utan större dröjsmål. Men så skylter utskottet på det statsfinansiella läget. Ja, detta är ju också en angelägen synpunkt, men jag frågar: Skall den också vara utslagsgivande när det gäller åtgärder, som i allra högsta grad äro produktionsbefrämjande? Från alla håll omvittnas hur viktigt det är med åtgärder i produktionsfrämjande riktning. Det förefaller därför märkvärdigt, att man säger nej till denna relativt blygsamma höjning.

Alldeles nyss har riksdagen bifallit ett anslag till jordbrukets rationalisering på 18 miljoner kronor. Detta är gott och

Säkerhetsanordningar till ledning för fiskefartyg.

väl. Det gällde ett nyss påbörjat storartat program för jordbrukets upprustning. Men fördenskull böra väl icke gamla beprövade åtgärder till jordbrukets fromma alltför styvmoderligt behandlas. Detta vore enligt min mening olyckligt. Risk föreligger för att det goda man vill uppnå med det stora rationaliseringsprogrammet i viss grad neutraliseras, om man med alltför njugg hand tillmäter anslagen till åtgärder i de gamla formerna.

Alla tänkbara sakskaäl tala enligt min mening för bifall till reservationen och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till densamma.

Herr ANDERSSON i Tungalsta: Herr talman! Det är i dagens läge angeläget att begränsa eller i varje fall icke öka den investeringsverksamhet, som har pågått under de senaste åren. För nästa budgetår har i huvudtiteln föreslagits samma belopp som det som utgår innevarande år. Förslaget innebär alltså icke någon beskränning av anslaget jämfört med budgetåret 1948/49 utan endast en begränsning till samma belopp som det för innevarande budgetår utgående.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen förklarats härmed avslutad, framställde herr förste vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Mårtensson i Smedstorp begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten 92: o) i utskottets förevarande utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes emellertid av herr Mårtensson i Smedstorp, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 114 ja och 64 nej, varjämte 10 ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkterna 93 och 94.

Lades till handlingarna.

Punkterna 95—111.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 112.

Säkerhetsanordningar till ledning för fiskefartyg.

Under nionde huvudtiteln i propositionen nr 1, punkten 129, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att för nästa budgetåret till ändamålet anvisa ett anslag av 33 100 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 172 av herr *Hällgren* och II: 215 av herr *Skoglund* i Umeå m. fl., vari hemställes att riksdagen vid prövning av frågan om medelsanvisningen under ifrågavarande anslag måtte beakta vad i motionerna anförts om nödvändigheten av en ökad medelsanvisning för ändamålet.

Säkerhetsanordningar till ledning för fiskefartyg.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å de likalydande motionerna I: 172 och II: 215, till Säkerhetsanordningar till ledning för fiskefartyg för budgetåret 1949/50 anvisa ett reservationsanslag av 33 100 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Utbult*, som ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 172 och II: 215, till Säkerhetsanordningar till ledning för fiskefartyg för budgetåret 1949/50 anvisa ett reservationsanslag av 92 400 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr *UTBULT*: Herr talman! När det gäller anslag till säkerhetsanordningar för fiskarena var ju ordningen före 1946 den, att fiskarena själva eller deras organisationer fingo stå för huvudparten av de fiskefyrar, som funnos. 1946 års riksdag beslöt med anledning av en motion att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning rörande i vilken utsträckning och på vilka villkor lotsstyrelsen borde övertaga värden och förvaltningen av sådana säkerhetsanstalter till ledning för fiskefartyg, vilka handhades av fiskareorganisationerna eller stode under lantbruksstyrelsens förvaltning, samt i samband därmed stående spörsmål. Detta riksdagens beslut resulterade i en utredning, som redan samma år var klar med sitt förslag, och riksdagen beslöt år 1947 i enlighet med utredningens förslag, att lotsverket bl. a. skulle övertaga ett 30-tal fiskefyrar, som förut hade skötts och bekostats av fiskarena själva eller deras organisationer.

Under krigsåren blev det ganska små belopp, som ställdes till förfogande för utbyggande av fiskefyrar och dylikt. Men under åren 1944—1947 blevo be-

loppen större, ja ganska stora. Men budgetåret 1948/49 blev olyckligtvis anslaget så litet som 25 700 kronor mot 122 500 kronor förut. Det är denna låga siffra, som departementschefen har gått efter vid beräkning av anslaget för nästa budgetår. Fiskeristyrelsen hade föreslagit 85 500 kronor till nybyggnader och dylikt. Det är att beklaga, att icke departementschefen kunnat gå med på detta fiskeristyrelsens ganska blygsamma äskande, när det gäller att ordna med fyrbelysningen för fisket och en del av sjöfarten. Det föreligger härvidlag ett stort behov. Departementschefen anser själv, att fiskeristyrelsens summa är rimlig. Det blir säkert icke gott för fiskeristyrelsen att fördela nu föreslagna 26 000 kronor på alla de beställningar, som ligga inne om anslag till nya fyrar och sådant. Var och en förstår, att det är nödvändigt att säkerhetsanordningarna för fisket och kustsjöfarten byggas ut på ett bättre sätt än förut. Om icke kammaren kan gå med på de 85 500 kronor, som äro äskade, hoppas jag att departementschefen till nästa års riksdag kommer med förslag om ett anslag på ett belopp som motsvarar behovet.

Jag har, herr talman, reserverat mig för ett större anslag enligt fiskeristyrelsens förslag och ber därför att få yrka bifall till reservationen.

Herr *SKOGLUND* i Umeå: Herr talman! Jag vill också understryka angelägenheten av en ökning av det på denna punkt föreslagna beloppet. Jag vill framhålla, att fiskeristyrelsen i sina petita anhållit om ett anslag för ändamålet på i runt tal 85 000 kronor. Detta förslag var baserat på framställningar från de olika fiskareorganisationerna kusten runt. Departementschefen har stannat vid ett åtskilligt lägre belopp, nämligen ungefär 33 000 kronor. Detta är ungefär samma belopp som i nu löpande budgetårs stat.

Skogsvård m. m.: Åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland m. m.

Vi ha här att göra med mycket växlande behov. Det för det nu löpande budgetåret upptagna beloppet är det lägsta på många år, beroende på att man från fiskareorganisationernas sida inte hann med att få fram utarbetade förslag om inrättande av fyrbelysningar för fiskets vidkommande. Det måste ju göras vissa undersökningar, varjämte viss kontakt med lotsstyrelsen kräves, och det tar sin tid. Det finns liksom ett lagrat behov av anslag till fyrrar till nästa budgetår, vilket är anledningen till att ovannämnda högre anslag har äskats.

Vi skola också komma ihåg, att numera föreligger ett mera markant behov av förbättrad fyrbelysning på detta område, därför att även i fråga om vår fiskeflotta på ostkusten har skett och sker en väldig utveckling mot större och mera djupgående båtar. Man kräver därför bättre och säkrare fyrbelysning nu än man gjort tidigare.

Jag har, herr talman, velat säga detta för att understryka allvaret i de önskemål, som ha framförts ifrån fiskeristyrelsens sida på denna punkt, vilka önskemål äro baserade på motiverade framställningar från fiskareorganisationernas sida. Med dessa ord ber jag att få ansluta mig till det yrkande, som framställdes av herr Utbult.

Herr ANDERSSON i Tungalsta: Herr talman! Det råder inga delade meningar om att statsmakterna böra understödja denna verksamhet, som innebär, att man åstadkommer förbättrade säkerhetsanordningar till ledning för fiskarfartygen. Det belopp som i årets statsverksproposition är upptaget som anslag för detta ändamål, är ju, som redan anmärkts, 33 100 kronor, och det överstiger dock med 7 400 kronor det belopp som är upptaget för innevarande budgetår. Jag har för min del samma uppfattning som de båda föregående talarna, nämligen att denna verksam-

het bör understödjas av statsmakterna i den omfattning, som anses nödvändig. För dagen anser jag dock, att man bör stanna vid vad Kungl. Maj:t har föreslagit, och hemställer om bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och blev utskottets berörda hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 113—141.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 142.***Skogsvård m. m.: Åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland m. m.**

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 under nionde huvudtiteln, punkten 159, föreslagit riksdagen att för nästa budgetår till ändamålet anvisa ett anslag med oförändrat belopp av 1 000 000 kronor. Departementschefen hade erinrat om att enligt beslut av 1948 års riksdag den betesförbättringsverksamhet, som bedrivits av skogsvårdsstyrelserna i Norrland och Kopparbergs län med stöd av norrländska skogsproduktionsanslaget, skulle — utom såvitt avsåge lappmarken — övertagas av lantbruksnämnderna.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 179 av herr *Pålsson m. fl.* och II: 221 av herr *Sandberg m. fl.*, vari hemställdts, att riksdagen måtte besluta, att bidrag till betesanläggningar, som komme till stånd i anslutning till bildande av skogsvårdsområden, fortfarande skulle inom Norrland utanför lappmarkerna beviljas med tillämpning av motsvarande bestämmelser, som gällde för det norrländska skogsproduktionsanslaget.

Utskottet hemställde,

Skogsvård m. m.: Åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland m. m.

1) att riksdagen måtte till Skogsvård m. m.: Åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland m. m. för budgetåret 1949/50 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor;

2) att motionerna I: 179 och II: 221 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr SANDBERG: Herr talman! I den fråga, som det här gäller, ha vi, ett antal motionärer i båda kamrarna, riktat uppmärksamheten på det förhållandet, att genom ett beslut av 1948 års riksdag ha villkoren för en viktig del av betesförbättringsverksamheten inom Norrland blivit betydligt sämre än tidigare. Det förhåller sig nämligen i korthet så, att anslaget för ökad skogsproduktion i Norrland, som infördes 1940, avsåg i början endast lappmarkerna, men anslagets användningsområde utsträcktes genom beslut av 1945 års riksdag till att avse hela Norrland. Vid det tillfället yttrade jordbruksutskottet bl. a. följande: »När verksamheten för befordrande av ökad skogsproduktion i Norrland påbörjades år 1940, ansågs den böra få försökskaraktär och med hänsyn härtill begränsas till att avse i huvudsak de enskilda lappmarksskogarna samt vissa skogar av skyddsskogsnatur. Under de nu gångna åren synas goda erfarenheter ha vunnits av de vidtagna åtgärderna, och då de skäl som ansågos påkalla verksamhetens igångsättande synas fortfarande stå kvar med oförminskad styrka inom övriga områden i Norrland, har frågan om att låta verksamheten omfatta även dessa landsdelar ånyo aktualiserats.» Till grund för riksdagens beslut låg också ett förslag av norrlandskommittén, att nämnda anslag skulle avse hela Norrland.

Från detta anslag till ökad skogsproduktion i Norrland utgår även bidrag

till betesanläggningar som komma till stånd i samband med bildandet av skogsvårdsområden. Enligt beslutet av fjolårets riksdag skall emellertid från 1 juli i år all betesförbättringsverksamhet handhavas av lantbruksnämnderna. Därmed kommer också de villkor, som nu gälla för ifrågavarande betesförbättringsverksamhet och som äro fördelaktigare, då bidrag utgår från skogsproduktionsanslaget än annars, att gälla endast lappmarkerna, och Norrland i övrigt får därigenom en försämrad ställning.

Alltså, år 1945 beslöt riksdagen, att om betesanläggningar utfördes i samband med skogsvårdsåtgärder, skulle bidraget till dessa betesanläggningar kunna utgå med 60 %, och möjlighet fanns dessutom till tilläggsbidrag med hälften av överskjutande kostnad. Det var gynnsamma villkor för betesförbättringsverksamheten, och därmed avsågs ju att främja både fredandet av skogen från bete och en ökad betesanläggning i Norrland. Men tre år därefter, 1948, beslöt riksdagen, att anslagets användningsområde skulle begränsas som jag nyss nämnde till att gälla endast lappmarkerna, och resultatet blev då, att denna för Norrland så viktiga verksamhet, som avser utvidgning av betesmöjligheterna, får ett mycket sämre stöd än tidigare. Det förefaller som om detta skulle ha skett i en något hastig vändning och som om man kanske inte riktigt hade tänkt på konsekvenserna av beslutet.

Nu har som nämnts all bidragsverksamhet för betesförbättringar överförts till lantbruksnämnderna, och därmed gälla de villkor för denna verksamhet, som av dessa skola tillämpas, nämligen att bidrag utgår med 40 % av kostnaderna, visserligen med viss möjlighet att i särskilda fall öka denna bidragsprocent. Man måste emellertid säga, att dessa möjligheter till viss jämkning uppåt av bidragsprocenten

Skogsvård m. m.: Åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland m. m.

icke kunna tänkas komma att motsvara vad som hittills gällt beträffande bidraget ur det norrländska skogsproduktionsanslaget.

Jag kan inte se, att någonting har inträffat, som kan utgöra motiv för att man nu fr. o. m. den 1 juli i år, om riksdagens beslut av i fjol skall stå fast, skulle genomföra en försämring av de villkor för betesförbättringsverksamheten, som 1945 års riksdag ansåg böra tillämpas i Norrland. Fortfarande kvarstår nämligen utomordentligt starkt önskemålet att rationella kulturbeten komma till stånd och att skogsbetet i möjligaste mån avlyses i Norrland. Det är mycket stora uppgifter det här är fråga om. Inom norrlandskommittén har man beräknat, att det fortfarande är högst betydande arealer kulturbetesmark — sannolikt 75 000 å 100 000 hektar — som erfordras, om man vill tillgodose den nuvarande norrländska djurstammens behov av sommarfoder, utöver vad slåttervallarna kunna ge, helt med kulturbete.

Det är, herr talman, en ganska allvarlig sak att försämma villkoren för bidragen till ifrågavarande ändamål och därmed ställa denna för Norrland mycket viktiga del av produktionen i mindre gynnsam ställning än förut. Jag tror inte, att det skulle vara omöjligt att tillämpa den ordningen, att lantbruksnämnderna finge, i den mån det vore fråga om beten, som ordnades i samband med skogsvårdsåtgärder, tillämpa samma villkor som tidigare, alltså samma som de som beslöt 1945. Det är därför som vi i vår motion ha yrkat, att riksdagen måtte besluta, att bidrag till betesanläggningar, som komma till stånd i anslutning till bildande av skogsvårdsområden, fortfarande skola inom Norrland (utanför lappmarkerna) beviljas med tillämpning av motsvarande bestämmelser, som nu gälla för det norrländska skogsproduktionsanslaget.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionerna I: 179 och II: 221.

Herr ANDERSSON i Tungelsta: Herr talman! Jag vill för min del bara hänvisa till att riksdagen så sent som förra året fattade beslut i denna fråga. Det kan väl då knappast vara rimligt att nu på nytt skriva till Kungl. Maj:t och begära ändring av det beslut, som har fattats så nyligen.

Jag skall inte gå in på någon diskussion med herr Sandberg beträffande lämpligheten av den ordning, som nu gäller på här ifrågavarande område. Jag föreställer mig, att om de bidragsregler som nu gälla visa sig vara orimliga och orättfärdiga, så kommer detta att bli uppenbart så småningom, och då kan man förvänta förslag om ändrade riktlinjer. Men tills vidare får man väl avvakta något år innan riksdagen på nytt begär ändring av dessa bestämmelser.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr SANDBERG: Herr talman! Det är alldeles riktigt som herr Andersson i Tungelsta säger, och jag har också erkänt det, att beslutet om den nya ordningen tillkom så sent som 1948, och riksdagen brukar ju inte vilja ändra på ett beslut redan efter ett år. Men jag har pekat på två omständigheter, som jag här vill ytterligare understryka. Den ena är, att jag tror det gick litet för hastigt med beslutets fattande 1948. Man tänkte nog inte riktigt på konsekvenserna av detsamma den gången. Den andra är att beslutet i fråga ännu inte har trätt i kraft. Detta skall ske först den 1 juli i år. Om man därför vill göra en ändring och rätta till ett begånget misstag, så finns det möjligheter att göra detta nu utan större olägenheter. Det blir svårare, sedan man har satt i gång verksamheten efter nya grunder.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i denna punkt dels ock

Mandatfördelningen mellan valkretsarna vid val till riksdagen.

på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets i punkten gjorda hemställan.

Punkterna 143—187.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 188.

Lades till handlingarna.

§ 10.

Föredrogs utrikesutskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett mellan svenska regeringen och argentinska regeringen träffat handels- och betalningsavtal.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 11.

Herr statsrådet *Sträng* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 129, angående anslag till statens forskningskommitté för lantmannabyggnader under budgetåret 1949/50.

Denna proposition bordlades.

§ 12.

Mandatfördelningen mellan valkretsarna vid val till riksdagen.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckt motion angående viss ändring i grunderna för mandatfördelningen mellan valkretsarna vid val till riksdagen.

Uti en inom första kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 189, av herr *Näsghård m. fl.* hade hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om utredning och förslag i syfte att endast svenska medborgare inräknas i den folkmängd, som ligger till grund för fördelningen av mandat mellan valkretsarna för val till riksdagens första såväl som andra kammare».

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Jones Erik Andersson* och *Pettersson* i Norregård, som inom utskottet yrkat, att utskottet måtte tillstyrka den föreliggande motionen.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **PETTERSSON** i Norregård: Herr talman! Den fråga, som här har varit föremål för konstitutionsutskottets behandling, nämligen att endast antalet svenska medborgare skulle vara grundläggande för mandatfördelningen, förekom ju även vid förra årets riksdag, och jag skall inte nu med många ord uppta tiden med den saken.

Konstitutionsutskottet har i sitt föreliggande utlåtande fallit tillbaka på vad det skrev förra året och menar, att några skäl av beskaffenhet att motivera en ändring i den ståndpunkt, som utskottet då intog, inte ha tillkommit. Även om jag får medge att behandlingen av ifrågavarande motion har varit grundlig, så har det dock förekommit en del ting, som gör det befogat att företa en utredning på detta område.

För det första har antalet utlänningar i landet stigit kraftigt under det sist förflutna året, nämligen från 69 848 år 1947 till 87 196 år 1948. Detta är ju en ganska kraftig stegring. Enligt Sociala meddelanden skola vi nu ha 160 000 utlänningar i riket. Det är givet att om dessa utlänningar skola inräknas i den folkmängd, som ligger till grund för mandatfördelningen, så kan det spela en viss roll.

För det andra har det vid motionens behandling i utskottet framkommit, att det inte skulle vara någon besvärlig procedur att vidtaga den åtgärd, som motionärerna förordade. Meningen är att uppgifterna om antalet utlänningar

Mandatfördelningen mellan valkretsarna vid val till riksdagen.

skola meddelas av pastorsexpeditionerna. Detta kan ske om man på den vanliga statistikblankett, som nu ifylles på pastorsexpeditionerna, lade till ytterligare en kolumn, som pastorn hade att fylla i. Det skulle alltså inte vara något större besvär med att få in dessa uppgifter, och det kan för övrigt tänkas att uppgifterna i fråga kunde bli värdefulla även ur andra statistiska synpunkter.

Det framgick också klart och tydligt av den information, som vi fingo i utskottet, att utlänningarnas medräkande kunde inverka på mandatfördelningen, när det gäller tilldelning av kvoter till de olika valkretsarna. Det kan inverka bl. a. om siffran rör sig mellan 7 000 och 14 000 invånare. Då kan en valkrets få ett mandat mer än den skulle vara berättigad till, om endast antalet svenska medborgare hade utgjort grunden för mandattilldelningen. Därför mena vi reservanter, att det vore riktigt med en utredning på detta område.

Nu finns det väl de som mena, att om ett mandat faller på den ena eller andra valkretsen spelar det ingen roll, men det är ändå stötande för rättskänslan, att det inte blir en riktig fördelning av mandaten. Man kan nog inte heller komma ifrån att t. ex. Stockholm har fått ett extra mandat tack vare den mandatfördelningsberäkning, som nu tillämpas. I Stockholm voro nämligen 19 338 utlänningar kyrkobokförda år 1948, och då har man ändå inte inräknat de barn under 16 år, som också ingå i den kvot, som utgör grunden för mandatfördelningen.

Motionärerna ha här endast yrkat på en utredning, som icke skulle draga några större kostnader. Den är ganska lätt gjord genom införskaffande av statistik från de olika pastorsexpeditionerna. Med den statistikens hjälp kan man sedan lätt räkna ut, huruvida utlänningarna inverka i större eller mindre grad på mandatfördelningen.

Därför anse jag och min medreservant, att man borde tillmötesgå motionärerna i detta avseende. Det var för övrigt inte endast vi reservanter, som voro av den meningen. Även flera andra inom utskottet röstade i detta avseende för bifall till motionen.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen, som är lika med det yrkande, som gjorts i motionen I: 189.

Herr HALLEN: Herr talman! Jag anser att kammaren har lika liten anledning i år som i fjol att reflektera på ett bifall till denna motion.

Jag kan upplysa om att vi i utskottet i år ha anlitat en representant för statistiska centralbyrån vid behandlingen av denna fråga, och denne visade med hjälp av statistiskt material upp, att det, inte statistiskt kan fastslås, att mandatfördelningen påverkas av att de kyrkobokförda utlänningarna medräknas i befolkningssiffrorna.

Den ärade motionären påstår att det här gäller en mycket enkel historia och inte alls någon besvärlig procedur. Det är bara att sätta dit en kolumn till på de blanketter med statistiska uppgifter över antalet kyrkoskrivna inom varje kommun, vilka pastorsexpeditionen skall avlämna före den 15 februari varje år till statistiska centralbyrån. Precis så enkelt är det inte. Visserligen kan man trycka om dessa blanketter som redan utgått i stora upplagor — och sätta in ytterligare en kolumn. Men det räcker inte med detta utan man måste även ta reda på vilka av dessa kyrkoskrivna utlänningar som äro mantalsskrivna i kommunen. Däröfver finnes inga uppgifter å pastorsexpeditionen utan man får vända sig till häradskrivarkontoret och sätta igång hela papperskvarken för att få fram dessa uppgifter.

Vad blir då resultatet? Jo, det visar sig att antalet kyrkobokförda utlän-

Mandatfördelningen mellan valkretsarna vid val till riksdagen.

ningar är så litet att de, ehuru man ingenting bestämt kan bevisa, sannolikt inte inverka ett enda dugg på den befolkningsciffran, som ligger till grund för mandatfördelningen. Vi röra oss ofta med siffror på 180 000 till 200 000 utlänningar och glömma därvid bort, att det stora flertalet av dessa äro skandinaver, som vistas här halvårsvis men varken äro mantalsskrivna eller kyrkoskrivna här i landet. De övriga utlänningarna äro så pass fåtaliga, att det knappast finns någon valkrets, där valkvoten ökas genom närvaron av dessa utlänningar. Under sådana förhållanden anse vi inom utskottet, att det inte tjänar någonting till att sätta i gång en stor utredningsapparat. Resultatet skulle säkert bli plus minus noll.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Under detta anförande återtog herr talmannen ledningen av förhandlingarna.

Herr PETTERSSON i Norregård: Herr talman! Jag vill bara med några ord bemöta utskottets ärade ordförande, när han säger, att det icke är statistiskt bevisat att utlänningarnas medräknande har inverkat på mandatfördelningen. Statistiska kontoret har dock upplyst om att det, på grund av det bristfälliga material som för närvarande finns, icke kan med bestämdhet sägas om utlänningarna ha inverkat vid mandatfördelningen, men man håller för mycket troligt att så kan ha varit fallet.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Pettersson i Norregård begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Pettersson i Norregård begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 136 ja och 35 nej, varjämte 7 ledamöter av kammaren förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 13.

Avlämnades följande propositioner; nämligen

av herr statsrådet *Weijne* propositionerna:

nr 107, angående Sveriges anslutning till Förenta Nationernas organisation för uppfostran, vetenskap och kultur (Unesco); och

nr 118, angående bidrag till restaurering av vissa domkyrkor; samt

av herr statsrådet *Mossberg* propositionerna:

nr 108, angående ersättning till Erik Ask;

nr 123, angående anslag för budgetåret 1949/50 till avlöningar och omkostnader vid statens sinnessjukhus och statens anstalt för fallandesjuka, m. m.;

nr 124, angående yrkesutbildning inom jordbruk och skogshantering;

Vissa beredskapsfrågor.

nr 130, angående vissa anslag till universitetssjukhusen m. m.; och

nr 131, angående anslag till statens skol- och yrkeshem på Salbohed och i Vänersborg för budgetåret 1949/50 m. m.

Samtliga dessa propositioner bordlades.

§ 14.

Utgifter under riksstatens fjärde huvudtitel.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1949/50 under fjärde huvudtiteln, avseende anslagen inom försvarsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1.

Vissa beredskapsfrågor.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:it under fjärde huvudtiteln (punkten 1 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 3 januari 1949) föreslagit riksdagen att jämväl för budgetåret 1949/50 medgiva, att, därest av beredskapsskäl värnpliktiga komme att inkallas till repetitionsövning av större omfattning eller beredskapsövning eller ock av samma skäl andra särskilda åtgärder måste vidtagas, följande under riksstatens fjärde huvudtitel uppförda reservationsanslag, nämligen Armén: Övningar m. m., Armén: Underhåll av tygmateriel m. m., Marinen: Övningar m. m., Marinen: Underhåll av fartyg m. m., Flygvapnet: Övningar m. m. samt Flygvapnet: Drift och underhåll av flygmateriel m. m. måtte enligt Kungl. Maj:ts bestämmande få överskridas.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Wistrand m. fl.* (I: 194) och den andra inom andra kammaren

av herr *Hjalmarson m. fl.* (II: 245), i vilka hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte besluta dels att i lag förutsatta repetitions- och efterutbildningsövningar skulle anordnas i av chefen för armén föreslagen omfattning, dels att till dessa övningar, utöver vad av Kungl. Maj:it föreslagits, anvisa till i motionerna angiven fördelning å i desamma närmare angivna anslag 21 833 000 kronor, dels ock att till övningsammunition för dessa övningar anvisa å Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m. ett anslag av 6 950 000 kronor.

Utskottet hemställde,

a) att riksdagen måtte jämväl för budgetåret 1949/50 medgiva, att, därest av beredskapsskäl värnpliktiga inkallades till repetitionsövning av större omfattning eller beredskapsövning eller ock av samma skäl andra särskilda åtgärder måste vidtagas, följande under riksstatens fjärde huvudtitel uppförda reservationsanslag, nämligen Armén: Övningar m. m., Armén: Underhåll av tygmateriel m. m., Marinen: Övningar m. m., Marinen: Underhåll av fartyg m. m., Flygvapnet: Övningar m. m. samt Flygvapnet: Drift och underhåll av flygmateriel m. m. finge enligt Kungl. Maj:ts bestämmande överskridas;

b) att motionerna I: 194 och II: 245, i vad de avsåge anordnande av repetitions- och efterutbildningsövningar, icke måtte till någon riksdagens åtgärd förordas.

Reservationer hade vid punkten avgivits:

A. av herrar *Johan Bernhard Johansson, Lundgren* och *Hjalmarson*, vilka ansett, att utskottets hemställan i mom. b) bort innefatta, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 194 och II: 245, såvitt nu vore i fråga, besluta att i lag förutsatta repetitions- och efterutbildningsövningar skulle anordnas i den omfattning, som föreslagits av reservanterna;

Vissa beredskapsfrågor.

B. av herrar *Ohlon*, *Malmberg* i Skövde, *Boman* i Kieryd och *Ståhl*, vilka ansett, att utskottet i mom. b) bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 194 och II: 245, såvitt nu vore i fråga, besluta, att repetitionsövningar under budgetåret 1949/50 skulle anordnas i minst samma utsträckning som under budgetåret 1948/49;

C. av herr *von Heland*, utan angivet yrkande.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **HJALMARSON**: Herr talman! Tillåt mig först att göra några allmänna reflexioner kring det föreliggande förslaget.

Vi leva på den fria världens ytterkant. Utgången av ett eventuellt krig mellan öst och väst blir bestämmande också för vår egen existens. Vid krigiska förvecklingar före andra världskriget var aldrig vår egen ställning på detta sätt äventyrad. Höllo vi oss utanför kunde vi hoppas på att efter krigets slut få fortsätta vår tillvaro i de livsformer, som vi själva valde. Så är det inte längre. Ett krig mellan västmakterna och sovjetväldet avgör, om vi skola framläpa vår tillvaro i den kommunistiska slavstaten eller om vi skola kunna leva vidare som fria människor med fria nationella institutioner. Den kommunistiska regimen betraktar uppenbarligen varje fritt och självständigt folk i grannskapet som ett potentiellt hot mot sin egen säkerhet, hur litet och fredsälskande detta folk än må vara. En sådan frihet kan inte tolereras i en av kommunismen behärskad värld.

Insikten härom har för många skapat ett moraliskt problem. Om det blir krig mellan öst och väst, ha vi då rätt att hålla oss utanför, när vår egen existens kan stå på spel? När man besvarar den frågan jakande synes det

mig främst bero på följande skäl. Dras vi in i kriget, särskilt om det sker i början, måste vi räkna med att vårt land på grund av sitt geografiska läge utsättes för en fruktansvärd ödeläggelse — detta även om hjälp utifrån varit förberedd. Från militärt håll har vidare påpekats, att tillgången till baser i Skandinavien inte synes ha tillmätts någon utslagsgivande betydelse av västmakterna. De förfoga redan nu t. ex. i östra Medelhavsområdet över ett basystem, som ger ungefär likvärdiga möjligheter med de skandinaviska ländernas. En önskan från vår sida att stå utanför kan slutligen — som det tidigare i denna kammare framhållits — utgöra ett bidrag, kanske sekundärt men dock ett bidrag till att stärka Finlands ställning. Detta kan inte vara betydelselöst för oss.

Den andra frågan är: ha vi någon praktisk möjlighet att stå utanför en storkonflikt? Jag kan för min del inte se att den möjligheten utan vidare kan avvisas, trots att man påstått motsatsen. Mycket kommer ändå att bero på vad som sker i det inledande krigsskedet. Att våra utsikter allvarligt försämraras, om Atlantpakten ålägger Danmark och Norge att omedelbart gå med i händelse av krig, måste dock ligga i öppen dag, i synnerhet så länge dessa länder så gott som helt sakna egna stridskrafter för sitt försvar.

Risken för krig över huvud mellan öst och väst liksom frågan om risken är större under den närmaste framtiden eller större först längre fram bedömes ytterligt olika. Man rör sig här med så osäkra faktorer, att de inte kunna få väsentligt påverka lösningen av våra egna försvarsproblem. Vi måste redan nu se till, att vi få till stånd en så effektiv och vältrimmad försvarsapparat som möjligt är.

Detta förutsätter, att vi få köpa viss materiel utifrån och att vi få tillgång till de militärvetenskapliga forskningsrön utomlands, som äro av särskild

Vissa beredskapsfrågor.

vikt för en defensiv krigföring. Jag tror för min del inte, att vi behöva bedöma möjligheterna härtill alltför pessimistiskt. Aktuella händelser bestyrka den saken.

Om vi angripas av en stormakt, som sätter in sina överlägsna resurser mot oss, veta vi, att vi i längden inte kunna klara oss utan hjälp utifrån och att denna hjälp blir väsentligt effektivare, om den har förberetts i tid. Det behöver inte råda något motsatsförhållande mellan önskemålet att om möjligt stå utanför en konflikt och önskemålet att ha förberett understöd för det fall vi dras in i konflikten. Att det skulle vara en utopi att tro att vissa utsikter kunna föreligga att vinna gehör för bägge önskemålen är en uppfattning, som jag för min del inte kan dela.

Möjligheterna för vårt land att reda sig vid en konflikt bero emellertid självfallet i första hand och i avgörande grad på vår egen kraft. Ett starkt och modernt försvar ökar våra chanser att stå utanför, stärker skyddet för Skandinavien i sin helhet och utgör förutsättningen för att vi överhuvud skola kunna påräkna något understöd utifrån. Ett sådant försvar ökar även vår motståndskraft mot sådana isolerade påtryckningar österifrån, som inte kunna anses otänkbara i ett spänt utrikespolitiskt läge.

Vad särskilt beträffar betydelsen för den närmaste tiden av hög kvalitet hos våra *personella* resurser belyses den av att England och Förenta staterna tillsammans för omedelbar lantmilitär hjälp åt Europa för närvarande inte anses förfoga över en så stor styrka som den svenska fälthären ensam.

Vårt försvarsproblem kräver koordinerade kraftansträngningar på olika områden. Vi måste bedriva ett intensivt planerings- och forskningsarbete på längre sikt. Den kanske viktigaste planeringsuppgiften, frågan om flygvapnets utformning i förhållande till de andra försvarsgrenarna, få vi inom

kort diskutera, då proposition härom kommer. För alla som ivra för ett tidsenligt svenskt försvar måste det vidare stå klart, att den militärvetenskapliga forskningen i vårt land bör få helt andra resurser än de nuvarande. Det är glädjande att statsutskottet bifallit motionen från vårt håll om 1,5 miljoner i beställningsbemyndigande åt försvarets forskningsanstalt. Härigenom får anstalten ha kvar den rörelsefrihet, som den tidigare har haft. Det är nämligen närmast detta som det är fråga om. Men det fordras väsentligt mera. Det behövs en snabb upprustning av forskningsanstalten i både personellt och materiellt hänseende. Vi måste vidare se till, att dess arbete inte spolieas redan vid ett krigsutbrott på grund av otillräckliga skyddsanordningar. Kungl. Maj:ts förslag är från dessa synpunkter mycket otillfredsställande. Dess genomförande skulle enligt de uppgifter jag erhållit leda till minskning av den nuvarande personalen, om inte anstalten tillföres medel på annat sätt. Arbetet bedrivs nu i föga ändamålsenliga träbaracker, lättillgängliga mål för fientligt flyg. Det skulle ta många år att få erforderliga berglokaler, om man bygger i den takt som Kungl. Maj:t nu planerar.

Detta är bakgrunden till högerens yrkanden i denna punkt om olika anslagsförstärkningar på sammanlagt cirka 4 miljoner kronor utöver utskottets förslag. Det är med glädje som vi ha inregistrerat folkpartiets stöd för en mindre del av denna anslagshöjning. Folkpartiet vill nämligen vara med om personalförstärkningen och den ökade engångsanskaffningen av viss utrustning. Men varför vill man inte understödja det högre anslaget till själva forskningsverksamheten? Meningen med personalförstärkningen är ju nämligen bland annat just att möjliggöra en utvidgning av forskningsarbetet. Att säga ja till personalutökningen men nej till ökningen av arbetsprogrammet före-

Vissa beredskapsfrågor.

faller i varje fall inte mig vara riktigt konsekvent. Jag vill bara tillägga, att forskningsverksamheten inte endast avser att ge oss moderna, effektiva vapen. Den skall även skapa skydd åt civilbefolkningen mot de raffinerade förstörelsemedel, som på sistone ha framkommit utomlands.

Det framträder ofta en benägenhet att skjuta ifrån sig även trängande aktuella försvarsuppgifter under hänvisning till mera långsiktigt planeringsarbete. Man kan inte stå till svars härmed. Om jag bortser från flygvapnet krävas nu omedelbart större och bättre insatser framför allt på tre områden: beträffande befästningarna, arméns materiel och de värnpliktigas utbildning, detta, herr talman, oavsett vilken uppfattning vi än må ha om försvarsgrenarnas avvägning i förhållande till varandra.

Under rubriken befästningar dölja sig som bekant inte bara befästningar enligt gängse språkbruk. Dit höra flygfältsanläggningar, bergstunnlar för krigsfartyg, skyddade oljecisterner och mycket annat.

Vad de egentliga befästningarna angår skola de ju främst vara ett stöd åt truppen för att undvika onödiga förluster under den första tidens svåra påfrestningar, innan stridsvana hunnit förvärvas. För befästningsändamål finnas betydande belopp reserverade och fullständiga planer ha utarbetats. Svaret för att dessa planer inte genomförts faller inte enbart, kanske inte ens främst, på försvarsministern utan på regeringen i sin helhet. Det är nödvändigt att planerna nu omedelbart sättas i verket. Byggandet av befästningar kan inte uppskjutas till det ögonblick, då fara för krig hotar.

I fråga om arméns tygmateriel har det styrkts, att mycket angelägna behov — t. ex. av stridsvagnsminor och närpansarvapen — inte skulle kunna tillgodoses inom rimlig tid enligt Kungl. Maj:ts förslag. Detta upptog ett beställ-

ningsbemyndigande på 100 miljoner kronor, medan vi från högern velat vidga ramen till 140 miljoner, ett belopp, som givetvis inte varit en löst tillyxad klumpsumma. Socialdemokraterna förklarade sig beredda att medverka till en kompromiss, men endast under förutsättning att enighet kunde uppnås. Enighet nåddes om ett beställningsbemyndigande på 125 miljoner. Inom högern ansågo vi oss gagna försvarets sak genom att biträda denna uppgörelse. Den är ett steg i rätt riktning men inte det enda steg som måste tas. I högermotionen har särskilt pekats på behovet av radarmateriel. Möjligheten att köpa sådan materiel från andra länder har nu plötsligt yppats. Denna chans bör givetvis gripas. Men kostnaderna härför böra inte få inverka på arméns materielanskaffning i övrigt utan regleras på annat sätt.

När det gäller materielanskaffningen har det med rätta sagts, att det inte bara är fråga om att bevilja anslag. Det gäller även att tillse, att pengarna komma till användning. Industrien har leveranssvårigheter. Självfallet är det bäst, om frivilliga överenskommelser kunna träffas med företagen om leveranser i den takt, som läget kräver. Men där detta inte går, bör enligt vårt förmenande försvaret erhålla förtursrätt vid utläggande av beställningar.

I detta sammanhang skulle jag vilja stryka under följande. Även om redovisningen av de många reservationerna nu förbättrats, är det alltjämt mycket svårt att få en ordentlig överblick över det verkliga läget. Man får bedriva jämförande forskning i de senaste årens statsverkspropositioner för att skaffa sig någon klarhet. Icke ens då känner man sig på den säkra sidan. Som nykomling i statsutskottet trodde jag, att äldre och mera erfarna kolleger hade lättare att bena ut förhållandena. Men även de känna sig tydligen ganska osäkra. Jag misstänker, att det bara är herr David Hall, som ju tidigare

Vissa beredskapsfrågor.

har undersökt denna sak närmare, och kanske några till i denna kammare, som behärska dessa ting. Detta är verkligen inte tillfredsställande. Man övergår nu till den nya formen med beställningsbemyndigande. Man vill därmed ge försvaret något av samma rörelsefrihet, som ett enskilt företag har i fråga om sina ekonomiska dispositioner. Detta är mycket värdefullt. Men låt oss samtidigt se till, att också redovisningen av och överblicken över det ekonomiska förloppet blir lika effektiv som hos välskötta enskilda företag. Man skall inte behöva bedriva ett slags detektivarbete för att kunna spåra upp de reella sammanhangen.

Jag kommer så, herr talman, över till utbildningsfrågorna. Jag hör till dem, som djupt beklaga fjolårsbeslutet om tre månaders avkortning av den första tjänstgöringen. Arméchefen uttalade så sent som i förrgår, att utbildningstiden för denna tjänstgöring nu måste ytterligare sänkas. Detta var väl dock inte meningen. Utbildningen skulle ju tvärtom förbättras. Förutsättningen för fjolårsbeslutet är ju därmed inte längre för handen. Arméchefen framhöll vidare, att den för stridsdugligheten avgörande förbandsutbildningen måste förläggas till repetitionsövningarna. Men dessa övningar skola ju endast i högst begränsad utsträckning komma till stånd.

Jag har, herr talman, inte någon doktrinär inställning till frågan om utbildningstiden. Man kan tänka sig två olika vägar, den ena vägen med en kortare första utbildning, åtföljd av ett stort antal efterövningar, den andra vägen med en längre första utbildning och ett något mindre antal efterövningar. Men att både skära ned den första utbildningen och åsidosätta fortsättningsövningarna är en ohållbar och oförsvarlig linje. Vad som sker i vårt land är icke att utbildningstiden minskas med tre utan med sex månader för ett allt större antal värnpliktiga. Två tredjedelar av dem, som ha krigsplacerats vid lokalförban-

den, ha icke erhållit någon utbildning alls för sin krigsplacering. Och sedan jag frånräknat dels dem, som ha fullgjort minst 180 dagars beredskapstjänst, och dels dem, som i vår skola fullgöra repetitionsövning, kommer jag fram till att 170 000 man icke undergått de i värnpliktslagen föreskrivna repetitionsövningarna. Kan verkligen regeringen och de med regeringen i denna fråga helt eller delvis samverkande partierna taga denna utveckling på sitt ansvar? Inom högern vilja vi i varje fall inte medverka härtill.

Både i utskottsutlåtandet och i folkpårtireservationen sker en olycklig sammanblandning av två skilda synpunkter. En sak är att tillgodose aktuella beredskapskrav. Det sker genom att Kungl. Maj:t får den begärda fullmakten att överskrida vissa anslag. Härom äro vi alla ense. En helt annan sak är att fullfölja den en gång fastställda utbildningsplanen, vilket ju måste vara ett av grundvillkoren för att vi överhuvud skola kunna ha någon verklig beredskap. I propositionen kalkylerar man med att inkalla ungefär ett kompani på varje garnisonsort. Det betyder att icke ens de som nu inkallas kunna fullgöra repetitionsövningar i förband.

Folkpårtireservationen skiljer sig inte väsentligt från utskottsförslaget. Den understryker med rätta behovet av repetitionsövningar i förband men utmynnar i ett yrkande om inkallelser ungefär motsvarande en ganska rumphuggen halvbataljon på varje infanteriregemente. Därmed bildas inga förband, i synnerhet som inkallelserna även motiveras av beredskapsskäl och väl följaktligen måste slås ut på flera omgångar. Skillnaden mellan folkpårtireservationen och utskottslinjen är närmast den, att den förra vill ge sig sken av att åstadkomma något som man inte kan åstadkomma i verkligheten, medan den senare icke ens bekymrar sig om skenet.

Högerns förslag innebär inte något orimligt. Det förutsätter inkallelser av

Vissa beredskapsfrågor.

dem, som nu stå i ordinarie tur för repetitionsövning, och dessutom en avveckling av eftersläpningen under en treårsperiod. Jag hörde att försvarsministern i första kammaren gentemot vårt förslag anförde en synpunkt, som jag kanske här med ett par ord kan få beröra. Han framhöll nämligen att det inte nu vore lämpligt att ordna med mera omfattande repetitionsövningar, därför att man övervägde att längre fram ordna repetitionsövningar i stridsförband. Detta är, herr talman, inte något avgörande skäl mot den linje vi ha skisserat. Man måste räkna med att det tar två å tre år, innan dessa övningar i stridsförband hinna utläggas. Befälet måste under tiden övas, och vi kunna inte fortsätta med att år efter år ackumulera eftersläpningen utan risk för en ödesdiger försämring av det svenska infanteriets kvalitet.

Det har påpekats från håll där man sett kritiskt på vårt förslag, att detta innefattar inkallelser i år av cirka 100 000 man. Det är riktigt, men hur många tror man att man skulle behöva inkalla om två å tre år för att då börja en avveckling av eftersläpningen? Självfallet ett mycket större antal än det nu är fråga om.

När vi diskutera försvaret finns det också ett inre försvarsproblem, som inte bör förgätas. Är det någon som till äventyrs varit tveksam om de kommunistiska partiernas ställning vid en krigisk konflikt mellan öst och väst, så bör ju den tveksamheten ha försvunnit efter kommunistledarnas deklARATIONER i olika länder. Vi måste se till, att vi även på detta område ha en fullgod beredskap.

Vi ha även anledning tro, att Sverige för närvarande är föremål för ett omfattande militärt spionage. Om icke polisens resurser räcker till för att komma till rätta med detta spionage, så är det regeringens plikt att lägga fram förslag om förbättrade resurser. Regering-

en ensam besitter här den erforderliga överblicken.

Att vilja bättre tillgodose försvaret betyder självfallet större belastning av folkhushållet. Det kan t. ex. innebära något mindre import för konsumtionsändamål, det kan medföra omläggning av produktionsplanerna hos enskilda företag o. s. v. Detta är obestriddligt. Men olägenheterna härav väga, enligt vårt förmenande, mindre tungt än de anspråk, som omsorgen om vår nationella frihet ställer. Innebörden av dessa anspråk skall å andra sidan inte överdimensioneras. För exempelvis förverkligandet av överbefälhavarens program för materielanskaffningen erfordras 3 procent av den svenska verkstadsindustriens kapacitet under två å fyra år. Byggandet och inredandet av befästningar, skyddsrum och flygfält enligt de utarbetade planerna tager i anspråk 2,2 procent av byggnadsindustriens kapacitet, denna beräknad i januari 1948. Antalet byggnadsarbetare, som skulle behövas härför, har uppskattats till något över 2 000 per år. Detta är inte siffror, som kunna te sig avskräckande.

Försvarskostnaderna bruka rätt ofta jämföras med de sociala utgifterna. Att till försvaret anslå låt oss säga hälften av socialkostnaderna, det torde väl i och för sig inte kunna betecknas som orimligt. Våra önskemål från högern ha inte sträckt sig så långt. De totala socialutgifterna för år 1946 ha beräknats till 1 421 miljoner kronor. För närvarande torde de ligga något under 2 miljarder. För övrigt rymmer statsbudgeten utan tvivel inte oväsentliga besparingsmöjligheter. Som exempel vill jag endast peka på subventionerna.

Det kan också, herr talman, vara av ett visst intresse att undersöka, vad man i relation till folkmängden offrar på försvaret i de stora demokratierna. Engelsmän och amerikanare äro säkerligen inte mera intresserade än vi att betala skatter för olika ändamål. Enligt

Vissa beredskapsfrågor.

Economist voro emellertid försvarsutgifterna 1948, utslagna per invånare, i England inemot dubbelt så stora och i Förenta staterna inemot fyra gånger så stora som i Sverige. — Att uppbjuda våra krafter för att stärka försvaret, det är enligt vår uppfattning en av de viktigaste vägarna för att öka det svenska förtroendekapitalet ute i den demokratiska världen.

Till sist skall jag, om herr talmannen tillåter, be att få göra en liten utvikning från ämnet. Det gäller 4:e huvudtitelns behandling i statsutskottet. Det har i vissa folkpartitidningar förekommit en del intressanta uppgifter härom. Man har vägt de olika partiernas insatser mot varandra. Med någon tillspetsning synes resultatet ha blivit ungefär så här: Först ha vi de orkeslösa högermännen, sedan ha vi bondeförbundarna, som böra förbigås med tystnad och sedan ha vi de motvilliga socialdemokraterna. Framför denna dystra trio stå emellertid, tack och lov, de klart lysande folkpartistiska utskottsljusen, vägledande och inspirerande för oss andra.

Har det varit så, herr talman? Naturligtvis inte! Jag tror att vi allesammans ha skaffat oss en ganska god uppfattning om de verkliga försvarsbehoven. Inga representanter för något visst parti kunna här ställas framför representanterna för något annat parti. Vi ha emellertid stannat vid delvis ganska skarpt skilda meningar om i vilken utsträckning behoven böra tillgodoses. Varför då dessa skrивerier? Varför skall man på detta sätt genera folkpartiets älskvarda förespråkare i statsutskottet? Ja, säg det! En av de här åsyftade tidningarna har talat rätt mycket om självranssakan hos andra, särskilt hos högern. Det är, herr talman, en god sak i både med- och motgång. Men tänk om man på det håll, där man så ofta säger att man är förespråkare för en vidsynt och tolerant liberalism, en vacker dag skulle komma på idén att rannsaka förhållandet mellan sanningen och den partipo-

litiska historieskrivningen i de egna spalterna! Det skulle, herr talman, förvisso kunna bli en särdeles självranssakan.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till högerns reservation.

I detta anförande instämde herr *Fagerholm*.

Herr **STÅHL**: Herr talman! Eftersom herr Hjalmarson i slutet av sitt anförande tillät sig göra en liten utvikning med hänsyftning på folkpartiet kan det kanske vara tillåtet för mig att göra en kort replik på den punkten. Det förvånar mig att herr Hjalmarson från denna plats tar upp en polemik mot de offentliga instanser, som inte ha möjlighet att försvara sig här. Jag skulle tro att herr Hjalmarson har sådan tillgång till spaltutrymme, att han kan föra den polemiken på rätt ställe. Jag vill emellertid bara konstatera, att när herr Hjalmarson här beklagar sig över att folkpartiets representanter fått framträda i alltför vackert ljus i spalterna, så är jag den förste som instämmer med honom. Jag tycker dock att det är litet förvånande att han begagnar denna plats för att beklaga sig över bristen på personlig reklam. Skall jag vara helt uppriktig mot herr Hjalmarson får jag säga — och jag tror att jag uttrycker inte endast min egen utan även åtskilliga andras uppfattning — att man har den känslan, att den stora risk herr Hjalmarson löpt sedan han kom hit till riksdagen inte är bara, att han fått alltför mycket reklam i vissa tidningar.

Därefter vill jag i likhet med herr Hjalmarson söka göra en bedömning av de båda huvudfrågor, som naturligtvis måste ligga till grund för ställningstagande i försvarsfrågan. Det gäller dels försvarets behov bland annat med hänsyn till det utrikespolitiska läget, dels våra resurser att tillfredsställa dessa behov. Eftersom resurserna givetvis

Vissa beredskapsfrågor.

äro bristfälliga, måste man söka komma till klarhet om i vilken takt och i vilken ordning behoven skola tillgodoses.

Jag vill, herr talman, med tillfredsställelse konstatera, att inga djupare meningsskiljaktigheter kommit till uttryck inom utskottet då det gällt att besvara den första huvudfrågan, den som tar sikte på försvarets behov. Det har inte behövts någon utförlig exposé i utskottet — och det behövs inte här i kammaren heller — av spänningen mellan stormakterna och av det kalla krig, som med en icke önskvärd intensitet rasar i Europa, för att klargöra det allvarliga läge, som det nyss sönderbombade Europa allttjämt befinner sig i. Likaså är det tillräckligt känt hur radikalt det andra världskriget förändrat vårt eget lands strategiska och militärpolitiska läge. Det kan inte ligga i någons intresse — och får inte göra det — att förringa det faktum, att Sverige förvandlats till en randstat mot öster, till en skärningspunkt mellan de båda stormaktsblocken, med allt vad detta innebär. Jag skall i detta sammanhang inte diskutera hur den utrikespolitik skall utformas, som bäst skyddar vårt land i detta utsatta läge. Oberoende av uppfattningarna på detta område måste enighet råda därom, att vi i händelse av ett fredsbrott måste ha resurser att värja oss själva under en viss inte alltför obetydlig tid. Denna uppgift kan inte bli mindre krävande om våra skandinaviska grannländer taga det utrikespolitiska steg mot väster, som de under någon tid målmedvetet förberett. Jag vill på den punkten instämma med herr Hjalmarson och säga, att det är ofantligt viktigt att vi i början av det krig, som vi hoppas aldrig skall komma, ha resurser att förhindra brandens spridning över våra egna gränser. Med varje dag som sedan går ökas ju våra chanser att definitivt hålla kriget borta.

Till detta vill jag foga den reflexio-

nen, att den gamla föreställningen att man skulle kunna få vara i fred genom att helt enkelt ställa sig utanför, genom att säga att man inte vill ha med detta att göra, att pacificera det egna territoriet — en föreställning som hade vunnit ganska stor spridning inte minst i vårt eget land — efter andra världskriget inte längre tycks ha några förespråkare hos vårt folk, i varje fall inte i någon nämnvärd utsträckning. Vi ha blivit på det klara med, och vi ha sett det på ett alltför handgripligt sätt, att pacificerade områden äro otänkbara i det moderna, totala krigets tidevarv. Man måste välja mellan egen eller främmande trupp i landet, och i det fallet finns det inget val.

Svårare blir självfallet ställningstagandet när man kommer över till frågan vilka resurser vårt folkhushåll har att ställa till försvarets förfogande i en tid av valutabrist, ständigt hotad ekonomisk balans, starkt behov av ökad produktion samt exportoffensiv.

Eftersom försvarsministern nu har vänligheten att visa sig här i kammaren — jag hoppas att han definitivt kunnat lämna debatten i första kammaren — vill jag säga, att när man lyssnade till hans anförande i medkammaren fick man en bestämd känsla av att han var relativt, ja, till och med mycket tillfredsställd med de resurser, som kunnat ställas till försvarets disposition. När man haft tillfälle att syssla med fjärde huvudtiteln under några veckor kan man konstatera — jag hoppas att försvarsministern inte blir ledsen därför — att hans anförande snarare gav ett intryck av att han själv hade behov av att redovisa sina insatser än att ge en skildring av det verkliga läget på försvarets område.

Det förslag som nu föreligger efter utskottsbehandlingen innebär en betydande förbättring i jämförelse med det förslag, som förelåg under fjärde huvudtiteln. Utskottet har ju höjt beställningsbemyndigandet med inte mindre

Vissa beredskapsfrågor.

än 25 procent, eller från de av departementschefen begärda 100 miljoner kronorna till 125 miljoner kronor. Det ligger nära till hands att tolka detta som en fingervisning från utskottsmajoriteten till försvarets främste målsman i konseljen, att han icke med tillräcklig framgång lyckats hävda de intressen, som man måste säga vara berättigade. Jag vill tillägga, att av den reservation som fogats till utskottsutlåtandet av folktopartirepresentanterna framgår det, att vi anse detta höjda beställningsbemyndigande i behov av ytterligare höjning för den händelse vissa materielslag, framför allt då radar, skulle bli möjliga att beställa inom den närmaste framtiden. Dessa beställningar måste ske utanför ramen av de 125 miljoner kronorna. Jag vill säga till herr Hjalmarson att det skulle ha glatt mig, om högern på denna punkt gjort samma skrivning. Herr Hjalmarson argumenterade också på ett sådant sätt, att konsekvensen bör bli att i varje fall högerrösterna tillfalla folktopartireservationen, eftersom den tillfredsställer de anspråk herr Hjalmarson här anförde — vilket däremot inte högerns reservation gör.

Jag kan, herr talman, inte underlåta att ge uttryck åt den reflexionen, att det onekligen var en händelse som såg ut som en tanke, att torsdagen den 10 mars — alltså dagen efter det justeringstiden utgått för detta utskottsutlåtande — arméförvaltningens framställning till regeringen publicerades, att radarmateriel nu finns att köpa, och att det för detta ändamål behövs sammanlagt 68,5 miljoner kronor, varav 24 miljoner kronor under nästa budgetår. Enligt min tanke bevisar detta, att om man nu går på den linjen att man skall nöja sig med de 125 miljonerna och inte ger Kungl. Maj:t den anvisningen, att för radarmateriel bör begäras ett särskilt bemyndigande, då kommer detta obestriddligen att inkräkta på annan materiel, som också är oundgäng-

ligen nödvändig för försvaret. Gör det tankeexperimentet att beställningar redan under nästa år behöva utläggas för hela den samlade radaruppsättning det här är fråga om och som skall komplettera den radar vi tidigare ha men som därför inte är mindre nödvändig, då skulle hela summan, 68,5 miljoner kronor, behöva utläggas under nästa år. Då återstår ju ett mycket obetydligt belopp av den beställningsram, som är avsedd för helt andra materielslag. Nu hoppas jag att detta icke skall behöva ske. Jag begär icke att statsrådet Vougt redan i dag skall kunna lämna ett klarläggande på den punkten. Men jag har med detta påpekande velat illustrera hur nödvändigt det är att Kungl. Maj:t får bemyndigande att lägga radarmaterielen vid sidan om utskottsförslagets beställningsbemyndigande, som ju i första hand måste taga sikte på annan, låt mig kalla det löpande tygmateriel.

Jag vill nämligen betona att det är många materielgrupper som behöva kompletteras under det kommande budgetåret. Vi ha i reservationen pekat på bland annat stridsvagnsminor och granatkastarammunition. Men det finns naturligtvis även många andra materielslag, bl. a. de stora kvantiteter tidsenliga vapen för luftvärnet, som måste beställas sedan vårt nuvarande bestånd av luftvärnsartilleri på grund av flygets enorma utveckling på några få år föråldrats. Dit höra både nya pjäser och en betydande uppsättning av dyrbara men för luftvärnet oundgängliga centralinstrument. Det är högeligen påkallat att konstruktionsarbetet för detta moderna luftvärn påskynas, så att beställningar kunna utläggas så snart konstruktionerna blivit godtagbara.

Jag vill för kammaren belysa läget genom att konstatera att om en radarbeställning på ett så pass blygsamt belopp som dessa 24 miljoner kronor skulle pressas in under ramen på 125

Vissa beredskapsfrågor.

miljoner kronor, kommer det inte att finnas medel tillgängliga för beställningsutläggning för luftvärnet. Man måste väl ändå säga att inköp av modernt luftvärn är en vital angelägenhet inte minst för försvaret av civilbefolkningen.

Med några ord i vår reservation ha vi även tillåtit oss beröra beredskapsläget beträffande tillverkningen inom landet av högvärdiga sprängämnen. Även den frågan är ett ytterst angeläget ärende. Vår beredskap på den punkten måste säkerligen karakteriseras som i hög grad otillfredsställande. Jag kan inte nu närmare gå in härpå. Men jag vill energiskt lägga försvarsministern på hjärtat att ordna så att vi i detta avseende skola kunna känna en helt annan grad av trygghet än för närvarande.

Samma omdöme gäller skyddsrum i berg för olika behov. Vi ha på den punkten — jag kanske kan få säga detta redan nu — inte ansett oss kunna gå med på högerreservationen om skyddsrum redan under nästa budgetår för forskningsanstalten. Anledningen härtill är helt enkelt den att behoven av skyddsrum äro mycket stora, även om man tar hänsyn till de betydande bombsäkra skyddsrum för olika ändamål som redan äro byggda. Försvarsministern har i första kammaren redovisat dessa olika skyddsrum, och han återkommer väl till den frågan även här. Det finns emellertid fortfarande mycket stora behov av skyddsrum för både civil och militär personal. Detta gäller även förvaringsplatser för flytande drivmedel, som nu till största delen förvaras i öppna depåer på ett föga betryggande sätt. Samma gäller ammunition och förråd av olika slag. Det är sant att dessa arbeten kräva både materiel och arbetskraft. Men lika sant är att i jämförelse med andra anläggningsarbeten och byggnadsföretag dessa skyddsrumbyggen kräva relativt litet av såväl arbetskraft som materiel. Jag vill enträget

uppmana försvarsministern att inte vara alltför hänsynsfull i konkurrensen med de kanske mer kraftfulla kollegerna inom regeringskretsen. Eftersom det finns relativt betryggande reservationer, bör anslagsfrågan inte vara oöverkomlig. Inte heller kommer det i detta fall så mycket an på vare sig materiel- eller arbetskraftsfrågan, utan vad det framför allt gäller är den energi som försvarsministern själv kan utveckla för att vinna gehör.

I samband med beställningsbemyndigandet ber jag att få säga ett par ord i anslutning till det upptagna 30-miljonersanslaget, som skall användas för betalningar av de utlagda beställningarna, vilka gjorts antingen under ett tidigare budgetår eller under det löpande budgetåret. När vi därvidlag ha nöjt oss med det av Kungl. Maj:t föreslagna anslaget, vilket emellertid rent logiskt borde ha räknats upp, då beställningsbemyndigandet höjts med 25 procent, har detta skett därför att det för detta ändamål finns reserverat ett belopp i form av reservationer på 25 miljoner kronor. Mänskligt att döma bör detta sammanlagda belopp vara tillräckligt för de beställningar som det kan bli fråga om. Jag vill emellertid understryka att anslagsramen inte kan få bli skäl för stor återhållsamhet.

Man kan inte på sätt som försvarsministern gjorde i första kammaren säga att de nu beviljade anslagen äro i allo betryggande och tillräckliga. Men man måste taga hänsyn till möjligheterna. Och om man förbiser de civila behoven, riskerar man också något av det mest vitala för försvarsintresset. Vår linje beträffande inkallelserna till repetitions- och efterutbildningsövningar har bestämts bland annat av hänsyn till de civila behoven. Under denna punkt presenteras i utskottsutlåtandet tre linjer: en av högern vars innebörd herr Hjalmarson nyss utvecklade, en av folkpartiet och en av utskottsmajoriteten. Att vi inte kunnat följa försvarsmi-

Vissa beredskapsfrågor.

nistern och utskottsmajoriteten beror framför allt på två omständigheter, som jag här vill redovisa.

Försvarsministern och majoriteten kunna invända, liksom utskottsavdelningens ärade ordförande gjort tidigare och väl kommer att göra även här, att både högerns och vår reservation på denna punkt formellt sett hade varit onödig och överflödig, eftersom samtliga tre linjer i utskottet innebära ett bemyndigande för Kungl. Maj:t att överskrida de anslag, som det här är fråga om. Kungl. Maj:t äger således även enligt majoritetens linje rätt att öka inkallelserna i den takt som kan befinnas oundgängligen påkallad. Denna invändning är riktig. Jag kanske kan tillägga att om försvarsministern hade gått på den minimiram som sammanfaller med de inkallelser vilka äro planerade för detta år, så hade vår reservation antagligen inte blivit skriven. Men det märkliga har inträffat att försvarsministern varit anspråkslös nog att i sin minimiram skära ned inkallelserna till repetitions- och efterutbildningsövningar från i runt tal 30 000 till i runt tal 14 000 »manmånader». Försvarsministern har skyltt detta på — vilket herr Hjalmarson redovisade — att man först bör ha klarhet om lämplig anknytning mellan den första utbildningen och repetitionsövningarna, varom utredning pågår. Försvarsministerns förslag innebär emellertid att 10 000 av dessa 14 000 man måste tagas till omskolning, äldre åldersklasser som skola flyttas över till specialtjänstgöring, såsom luftvärns-, ingenjör- och annan därmed jämförlig tjänstgöring. De egentliga repetitionsövningarna skulle därigenom få sammanlagt endast 4 000 »manmånader».

Vi ha sagt oss att det väl ändå inte kan tänkas att läget ute i världen inom ett år skulle utveckla sig så gynnsamt, att försvarsministern får anledning att bli så anspråkslös som han här varit. Som en minimifordran för nästa år ha vi uppställt — jag vill understryka detta

— den inkallelsestandard, som vi ha i år. Detta är orsaken till att vi fixerat reservationen till dessa 14 000 »manmånader» plus 16 000.

Även i denna tid av partisanrig behövs det ändå en viss utbildning i förband. Jag vill säga till herr Hjalmarson att hur »föraktlig» man än kan säga att denna linje är, så möjliggör den i varje fall i motsats till försvarsministerns någon utbildning i förband. Herr Hjalmarson karakteriserade, om jag fattade honom rätt, folkpartiets reservation på denna punkt som ett sken utan nämnvärt innehåll. Utskottsmajoritetens linje däremot hade enligt herr Hjalmarson varken sken eller innehåll. Ja, det är klart att, när man som högern bjuder 29 miljoner i jämförelse med våra 4 miljoner kronor samt 100 000 man i jämförelse med våra 16 000 man, så kan vår reservation förefalla ha brist på innehåll. Men jag tror, herr talman, att riksdagens kamrar ha ganska svårt för att följa högerns linje, som ju går ut på att vi redan nu, utan beaktande av resultatet av den utredning som jag nyss berörde skola fixera både arbetsmarknadsläget och det allmänna militärpolitiska läget genom att binda oss för en så omfattande och jag vågar säga rätt forcerad efterutbildning och repetitionsutbildning som högerlinjen ändå innebär.

Jag skall visst erkänna att vad folkpartiet framlagt är mycket blygsamt. Men å andra sidan är det ett försök till någon förbättring i fråga om tillgodoseende av övningar i större förband, en icke föraktlig förbättring i jämförelse med försvarsministerns linje, som ju inte möjliggör någon som helst sådan utbildning.

Beträffande de övriga punkterna, herr talman, skall jag försöka fatta mig någorlunda kort. — Jag vill beträffande forskningsanstalten i allt väsentligt instämma med herr Hjalmarson. Jag förstår inte hur man i dessa tider, när kriget förbereds med febril hast av eliten

Vissa beredskapsfrågor.

av vetenskapsmän, kan taga på sitt ansvar att föreslå till och med en nedskärning av anslaget till den mycket blygsamma vetenskapliga forskningsanstalt som vi ha. Det gäller ju här forskning rörande radio, stridsgaser, bakterievapen samt ett flertal andra fruktansvärda stridsmedel, som icke få eftersättas. Jag vill tillråda kammaren att satsa de relativt obetydliga belopp som det här gäller för att forskningsanstalten skall kunna fullfölja detta arbete.

När herr Hjalmarson förebrår folkpartiet för bristande konsekvens i detta avseende, eftersom vi icke gått med på det stora anslaget på 2,7 miljoner, bör hans anförande kompletteras med den viktiga upplysningen, som han väl i förbigående råkad glömma, nämligen att utskottsmajoriteten gått med på en höjning av beställningsbemyndigandet utöver Kungl. Maj:ts begäran med icke mindre än 1,5 miljoner kronor. Ätminstone såvitt jag förstår innebär detta att betryggande arbetsmateriel ställs till forskningsanstaltens förfogande. Jag tror därför att man på denna punkt kan gå på folkpartiets linje, som innebär att någon nedskärning av organisationen icke behöver ske, samtidigt som man på ett betryggande sätt tillgodoser forskningsanstaltens behov av arbetsmateriel.

Jag hoppas att herr talmannen tillåter mig att här beröra även en liten specialfråga. Den frågan är i det övriga sammanhanget en bagatell, men eftersom jag väckt en motion i saken, vill jag gärna säga några ord därom. Frågan gäller centraliseringen av tvätt- och reparationstjänsten vid armén. Både utskottsavdelningen och utskottet ha behandlat denna motion så välvilligt att jag här i kammaren vill uttala min tacksamhet härför. Denna tacksamhet adresserar sig i första rummet till avdelningens ärade ordförande. Jag vill emellertid här tillägga ett par synpunkter av något mer allmänt intresse.

Centraliseringen av tvätt- och repara-

tionstjänsten har ansetts medföra betydande olägenheter, när förbanden mobiliseras, eftersom man då icke kan utnyttja de centraliserade anstalterna. Därtill kommer att dessa anstalter i verkligheten visat sig bli betydligt dyrare än vad förhandskalkylerna gett vid handen. Det har besannats vad man i olika sammanhang fruktat här i riksdagen, nämligen att de vackra utredningar och kalkyler, som ofta presenteras om olika ting, i verkligheten icke hålla streck. Utskottet har noterat departementschefens uttalande att en tendens till sänkning av kostnaderna kunnat inregistreras, men utskottet har ändå funnit kostnaderna så pass anmärkningsvärda, att i enlighet med vad som yrkats i motionen en utredning av frågan anbefallts. Denna utredning borde lämpligen verkställas genom 1946 års militära förvaltningsutredning. I det modesta sätt att skriva, som är statsutskottet eget, ligger emellertid innesluten en klar anvisning till Kungl. Maj:t — och det är detta som föranlett mig att föra saken på tal här i kammaren — att den fortsatta utbyggnaden av de två återstående anstalterna bör anstå till dess att den nu begärda förnyade utredningen blivit verkställd. Jag har varit angelägen, herr talman, att här få redovisa denna tolkning av utskottets skrivsätt.

Eftersom i denna debatt flyget inte har passerat revy, skall jag be att en passant till departementschefen få rikta den frågan: När är den proposition som vi vänta rörande flygets organisation och materielbehov att emotse?

I detta sammanhang tror jag att det kan vara befogat att även rikta en annan fråga till statsrådet Vougt, nämligen om man inom departementet uppmärksammat de täta och mycket svåra olyckor, som ha drabbat flygvapnet på sistone. Jag tror att inte bara kammaren utan även stora delar av svenska folket skulle vara intresserade av att få höra någon förklaring till dessa olyckor. I

Vissa beredskapsfrågor.

olikhet mot vad försvarsministern gjorde, när han yttrade sig i första kammaren, skall jag be att få uttala min tillfredsställelse med utskottsmajoritetens ställningstagande till skytteanslaget. Den verksamhet som möjliggöres genom detta anslag kan karakteriseras såsom det kanske allra billigaste sättet att förstärka vårt försvar.

I detta sammanhang skulle jag vilja rikta ett par frågor till försvarsministern rörande saker som intressera inte endast skytterörelsen här i landet utan även stora kretsar utanför denna. Som bekant har vår tillgång på gevär uppgivits vara god, t. o. m. mycket god, och det är väl detta förhållande som utgör bakgrunden till det löfte, som enligt meddelande i pressen för ganska länge sedan har givits till Danmark, att svenska gevär till ett antal av omkring 80 000 skola överlämnas dit. Inom skytterörelsen här i Sverige har man emellertid — jag vill inte härmed rikta någon kritik av de dispositioner, som kunna ha gjorts, utan jag vill endast ställa dem i belysning av vissa fakta — fått en helt motsatt uppfattning om tillgången på gevär. När skytterörelsens överstyrelse år 1945 och 1946 gjorde upprepade framställningar om att få köpa 10 000 gevär, så föranledde dessa framställningar inte någon åtgärd — den saken har jag för övrigt haft tillfälle att diskutera med försvarsministern under en interpellationsdebatt här i kammaren. År 1947 gjordes inte någon framställning, men i följd återkom skytterörelsens överstyrelse med en förnyad anhållan att få köpa 10 000 gevär sannolikt under intrycket av att försvarsdepartementet hade ansett att tillgången på gevär var mycket god. Denna framställning hade det resultatet, att skytterörelsen fick tillstånd att köpa, icke 10 000 gevär som man hade begärt, utan 800 renoverade gevär. Detta svar på framställningen ger knappast syn för sägen att vår gevärstillgång skulle vara särskilt riklig. Därtill kommer att även

hemvärnet, efter vad som har sagts, lider en viss brist på gevär. För skytterörelsens del uppskattas behovet av gevär till 3 000 per år, och med hänsyn till att detta behov nu under en följd av år icke har tillgodosetts, måste det ackumulerade gevärnsbehovet inom skytterörelsen vara ganska betydande. Jag hoppas att det inte är den allmänt negativa inställning till skytterörelsen, som framlyst ur försvarsministerns anförande i första kammaren, som är förklaringen till att skytterörelsens gevärnsfråga har behandlats på detta alltför styvmoderliga sätt.

Det skulle också ha sitt intresse, om försvarsministern här ville redovisa, hur det in concreto ligger till med den utfästelse som säges ha gjorts till Danmark.

Så länge vårt behov av automathandvapen icke blivit tillfredsställt, förefaller det som om man gjorde klokt i att handskas med en viss försiktighet med vårt förråd av de gamla gevären av modell 96. Det verkar, som om försvarsministern även på denna punkt hade handlagt ett allvarligt ärende med något överdriven optimism.

Med vad jag här anför, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan med undantag av de delar därav, som beröras i den reservation av herr Ohlon m. fl., vilken finnes fogad till utskottets utlåtande. I dessa delar ber jag att få yrka bifall till herr Ohlons m. fl. reservation.

Herr **HJALMARSON** (kort genmäle): Herr talman! Herr Ståhl framhöll att mitt påpekande att anskaffningen av radarmateriel inte borde få inverka på anskaffningen av materiel i övrigt närmast borde ha föranlett mig att ansluta mig till folkpartireservationen på denna punkt. Jag vill i anledning härav erinra herr Ståhl om att när detta ärende var uppe på första avdelningen i statsutskottet, rådde det fullständig

Vissa beredskapsfrågor.

enighet om att utskottet endast borde göra ett allmänt hållet uttalande och icke specificera materielanskaffningen t. ex. genom att särskilt nämna radar. Det var först när statsutskottet in pleno behandlade frågan som det visade sig att folkpartiet önskade ett uttalande på den punkten.

För övrigt är det väl, herr talman, ganska onödigt för oss inom högern att anlita folkpartireservationen för att föra fram våra synpunkter i detta avseende, när vi redan i vår motion ha uttryckligen framhållit, att anskaffningen av radar icke bör få inkräkta på materielanskaffningen i övrigt.

Vidare vill jag, herr talman, i all vänskap säga ett par ord till min ärade vän herr Ståhl med anledning av att han ifrågasatte, om det var så klokt av mig att från denna plats kritisera en del uttalanden som förekommit i några folkpartitidningar — uttalanden som även herr Ståhl för sin del fann olämpliga. Herr Ståhls yttrande förvånar mig, eftersom jag egentligen inte gjort något annat än följt herr Ohlins föredöme från tidigare tillfällen ehuru det då gällt den socialdemokratiska pressen.

Slutligen vill jag säga, herr Ståhl, att jag tycker lika litet som herr Ståhl om offentlig personreklam, och den inställningen har jag, även om det skulle vara min egen ringa person, som råkade komma i strålkastarljuset. Jag överlåter emellertid åt herr Ståhls eget omdöme att avgöra, var han skulle känna den största vantrivseln: inom högern eller inom folkpartiet, om intensiteten av den reklam som i respektive parti drives för de ledande personerna finge fälla utslaget.

Herr STÅHL (kort gemmäle): Herr talman! Om herr Hjalmarson tycker att det är pinsamt att fortsätta en diskussion om uttalanden i pressen, skall jag inte göra det. Jag vill bara på herr Hjalmarsons fråga till mig, om jag ur

en viss synpunkt sett skulle trivas bäst inom högern eller folkpartiet, svara honom, att inte skulle jag trivas inom högern. Jag vill tillägga att herr Hjalmarson inte är den som här i kammaren lämpligen bör ge sig in på frågan om personreklam.

Vad beträffar den sakfråga som herr Hjalmarson berörde, nämligen folkpartiets reservationsvis gjorda uttalande om radar, så förefaller det som om herr Hjalmarson skulle ha mycket dåligt minne. Jag skall inte ge mig in på någon historieskrivning om vad som skedde på avdelningen, men jag ber att få påminna herr Hjalmarson om att radarfrågan aktualiserades på ett mycket sent stadium — när skall jag inte säga — och att det då sades ifrån både av herr Hjalmarson och mig, att vi icke voro tillfredsställda med utskottets ställningstagande på denna punkt. Att sedan denna uppfattning framfördes även reservationsledes från vårt håll kan inte på något sätt strida mot den uppgörelse som skett.

Det skulle i detta sammanhang, herr talman, ligga nära till hands att säga några ord om en sak som medfört en hel del besvärigheter för folkpartiet, nämligen den behandling som vårt parti utsattes för när det var fråga om utplacering av ledamöterna på de olika avdelningarna inom statsutskottet. Jag skall inte gå närmare in på detta, då jag vet att man inom flera partier beklagar vad som skett, men jag vill framhålla att så som representationen ordnades av majoriteten i utskottet — och i denna majoritet befann sig även högern — ha vi från folkpartiets sida inte kunnat handla på annat sätt än vi gjort i det fall som herr Hjalmarson här fört på tal.

Herr TÖRNKVIST: Herr talman! När jag läste fjärde huvudtiteln i årets statsverksproposition, så drog jag den slutsatsen, att det väl skulle bli en lika

Vissa beredskapsfrågor.

enkel affär att mala fram den genom utskottet till riksdagen som det trots försvarets tillkrånglade läge varit under de senaste tio åren. Jag trodde ju också att folkpartiets ledning hade samma uppfattning, alldenstund jag förgäves sökte efter någon motion från folkpartiets sida rörande fjärde huvudtiteln, med undantag för en detaljfråga, där herr Ståhl har redovisat ett speciellt önskemål. Det var i stället en högermotion, som presenterades i första kammaren av herr Wistrand m. fl. och i andra kammaren av herr Hjalmarson m. fl.

När jag såg den motionen, så sade jag mig att den måste vara skriven ganska tidigt före jul, och jag försökte sedan, när vi började behandlingen på utskottsavdelningen, att få till stånd en kompromisslinje. Det är ju praxis att riksdagen inte annat än i alldeles särskilda fall ändrar på förslagsanslag, som ha så att säga stabiliserats på en viss högre nivå, men vi lyckades dock inte komma till någon kompromiss på den punkten med högerns mycket älskvärde representant på avdelningen och vi fingo till på köpet en tvåkluvet reservation, om jag så får uttrycka mig. Det gjordes också från folkpartihåll en reservation, som var sönderdelad i praktiskt taget lika många delar som högerns motion, dock utan att det låg någon motion bakom denna reservation av folkpartiets representanter. Jag måste bekänna, att detta var ganska oväntat och egendomligt, och jag har inte under de 27 år jag suttit i statsutskottets första avdelning varit med om något motsvarande. Men jag har inte därmed, mina damer och herrar, velat uttala något klander mot någon, ty en riksdagsman har rätt att göra som han vill i sådana här avseenden, och vi ha följaktligen inte något annat att göra än att ta följderna av denna oformlighet vid uppläggningsen av frågan.

Statsutskottets första avdelning har emellertid inte haft någon anledning

att i år behandla fjärde huvudtiteln på annat sätt än fallet varit under de senaste åren, ty det fanns inte där någon anmärkningsvärd avvikelse från de planer som tidigare gjorts upp. Årets huvudtitel är en ganska logisk produkt av 1941 års försvarsutredning och 1942 års riksdags beslut rörande utvecklingen efter den år 1942 påbörjade femårsperiodens utgång, även om det under fjolåret — detaljerna därvidlag skall jag inte ge mig in på, då jag själv inte hade tillfälle att vara med om saken — gjorts vissa putsningar med ledning av de erfarenheter som man haft sedan 1945.

En annan sak som vi inte heller kunnat bortse ifrån är, att fjärde huvudtiteln är en del av en finansbudget, om vilken, såvitt jag förstår, partierna i huvudsak ha varit eniga. Jag tillhör visserligen dem som anse, att även om det måste ske en kraftig åtstramning av budgeten, så skall det finnas en marginal som medger rörelsefrihet för riksdagen, men å andra sidan bör riksdagen ha förstånd nog att inte själv förstöra den grund som budgeten vilar på och som utgör ett led i en på förhand överenskommen budgetpolitik.

Det är dessa synpunkter som ha varit vägledande för statsutskottets första avdelning. Den första punkten på huvudtiteln avser Kungl. Maj:ts åtgärd att begära fullmakt att få överskrida vissa av riksdagen bestämda, maximerade anslag, för den händelse regeringen finner det vara behövt att genom beredskapsinkallelser eller vidtagande av andra åtgärder stärka försvarsberedskapen. Regeringen har begärt denna fullmakt och vi ansågo utan någon vidare omfattande diskussion att det var ganska naturligt i nuvarande läge. Jag vill ju säga att det hade varit ganska egendomligt, om denna begäran inte tillstyrkts av utskottet. I och med att denna fullmakt lämnats Kungl. Maj:t, borde frågan om öresanslagens läge också varit klar med undantag av tre delanslag, som äro reservationsanslag.

Vissa beredskapsfrågor.

Om man kallar in människor, behöva de äta och ha kläder, skor och annat. Utgifterna härför stiga följaktligen automatiskt.

Nu har emellertid en viss oro uppstått — jag skall, herr talman, icke fresta varken mig eller kammaren med att hålla något långt tal om saken — det har uppstått en oro, som tar sig uttryck på olika sätt, i fråga om vår försvarsberedskap, hur det kommer att se ut i ett kommande krig och vilka som komma att deltaga i det. Vi äro allesammans mycket okunniga om den saken. Här hålla vi oss på gissningarnas område på ett sätt som nästan är generande för dem som uppträda tvärsäkert. Man har alldeles icke observerat kärnpunkten i det förändrade läget som herr Hjalmarson med fog talade om. Man envisas fortfarande att anse oss vara medelpunkten i den geografiska tillvaron, och man säger till och med att vi ligga i den direkta anfallslinjen, om det skulle bli krig mellan öst och väst. Vad finns det för belägg för att vi ligga i den direkta anfallslinjen vid ett krig mellan öst och väst? Man måste på ett mycket konstlat sätt söka utgångspunkter, om man skall få Sverige att ligga i den direkta anfallslinjen, vare sig den nu går från öst till väst eller från nordväst till sydöst. Man glömmer, att en av stormakterna — jag behöver inte tala om öst eller väst, ty geografiskt känna ni väl till det — behärskar det största världshavet. Det finns inte mer än en av dessa makter som kan göra sig gällande i Stilla havet, men öst har visserligen långa gränser vid detta hav. Vidare finns det inte mer än en makt om vilken vi teoretiskt kan säga att den behärskar Atlanten, och det är samma makt. Är det någon som tror att denna makt när det gäller att slåss mot öst eller väst betraktar den lilla blyertspenna på jordklotet som kallas den skandinaviska halvön som någon särskilt viktig punkt. Det är en självöverskattning, som är typiskt svensk och som har upp-

repats åtminstone under de 40 år som jag kunnat följa med. Tror någon att dessa väldiga stormakter dras magnetiskt till oss, för att vi skola utplånas? Nej, sådant tror jag inte, utan det är alla skäl till att man inte binder sig för hårt i betraktelsesättet i fråga om öst och väst.

Jag vill lika kraftigt som andra understryka att det är Sveriges skyldighet att hålla sig intakt och hålla ett försvar som är starkt men som kan bäras. Men det är inte en nationell uppgift att rusa iväg utan tillräckligt genomtänkta utgångspunkter och ruina landet. Det är inte en uppgift för oss. Från dessa utgångspunkter, mina damer och herrar, måste jag betrakta misslyckandet av den skandinaviska försvarspakten som en lycka. Jag fick denna min uppfattning bestyrkt, när jag för några dagar sedan läste en deklaration — ja ni läste den väl allesammans — av vårt västra grannlands ledande man, att det inte kan bli fråga om större rustningar för Norges del än vad det nu har. Det vittnar ju på ett mycket talande sätt om att om vi från våra utgångspunkter i fråga om försvaret hålla vårt eget land något så när rustat, äro vi starka.

Atlantpaktens innebörd kan man ju egentligen även som lekman få ett visst begrepp om, ifall man tänker på Hitler. Jag tror inte ett ögonblick att Hitler hade någon avsikt att erövra Norge. För den som inte känner mig kan jag tala om att jag var en fanatisk motståndare till Hitlers alla gärningar under kriget — det veta de som känna mig — men jag har inte ett ögonblick trott att han ville erövra Norge. Huruvida han möjligtvis hade behållit Norge, om han vunnit kriget, därom vill jag inte yttra mig. Men när han anföll Norge och Danmark var det för att komma åt atlantkusten och därmed begränsa atlantmakternas rörelsefält. Hans sjögående tonnage hade jämfört med Amerikas och Englands inte något värde. Det kunde inte ge sig in i någon allvarlig strid för att få fram

Vissa beredskapsfrågor.

ett avgörande. Han ville ha dessa kuster intakta, och det fick han genom anläggande av ett kraftigt kustartilleriförsvar ända uppifrån Nordkap ner till spanska kusten. Han nådde sitt syfte i detta avseende. Nu vilja atlantmakterna förhindra ett besättande från en eventuell fiende av Atlantens östkust längs hela Europa. Det är lika självklart som att Hitler ville behärska denna kust.

Jag anser att om vi hålla fast vid vår hittills förda politik, ha vi en grundval på vilken försvaret vilar starkt. Men om vi förflytta lejonparten av våra stridskrafter utanför våra gränser och själva få en stöt i hjärtat, då kunna ni, mina damer och herrar, tänka eder vad följdena kunna bli. Sverige är ett långsträckt land, inte ett litet Belgien eller Holland. Här tar det tid att verkställa förflyttningar.

Vi ha sålunda inte låtit oss imponeras av detta resonemang, som förs i frihet och på gissningarnas fält, utan vi ha behandlat fjärde huvudtiteln utifrån synpunkten att göra försvaret starkt, och i den mån man kan fästa avseende vid talet om att försvaret får styrka genom pengar, behöver det ju inte bli så dåligt, sett från småstatens synpunkt med de utgifter som äro upptagna i huvudtiteln.

De som nu före mig uppträtt här i talarstolen ha hållit principiellt inställda anföranden om hela huvudtiteln. Jag tycker att man kan ta upp diskussion i de olika punkter till vilka reservationer äro knutna och inte diskutera huvudtiteln i ett enda sammanhang.

När folkpartiets och högerns representanter ömsesidigt anklaga varandra för olämpligt uppträdande, måste jag säga att min erfarenhet säger mig att det inte finns något fog för en sådan anklagelse, så långt handlingarna kunna observeras i arbetskretsen. Jag vet icke om det finns något irritationsmoment som jag inte känner till, men arbetet på avdelningen har gått lika lugnt och smärtfritt som tidigare. Några sär-

skilda sammandrabbningar ha vi icke haft. Jag tror därför att herrarna kunna lugna sig på den punkten, försåvitt inte bakom förfarandet vid motionsavgivandet ligger något som undandrar sig mitt bedömande.

Herr talman! Från våra utgångspunkter och i enlighet med metoderna för arbetet på avdelningen för att få fjärde huvudtiteln klar, som ju skapat litet oro hos mina vänner Ståhl och Hjalmarson, ha vi försökt klara ut denna huvudtitel så gott vi kunnat under deras medverkan. Den föreligger också nu i ett litet tydligare och klarare skick på slutet, sedan vi kompromissat och vridit på det hela. I avseende å kompromissen måste jag säga som en personlig deklaration, att jag blivit på det sättet misshandlad, att när jag prövat mig fram och sökt finna en kompromisslinje såväl i fråga om denna huvudtitel som i fråga om den tionde, har det lett till att jag på punkter, där jag trodde att jag skulle kunna få igenom en kompromiss, blivit fast för synpunkter som inte äro mina. Det går ofta så, när man skall försöka klara upp en tillkränglad situation.

Jag ber, herr talman, med dessa ord att få yrka bifall till punkt 1 vid utskottsutlåtandet.

Som tiden nu var långt framskriden och flera ledamöter anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta den fortsatta överläggningen rörande förevarande utlåtande och övriga å dagens föredragningslista upptagna ärenden till kl. 7.30 em., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 15.

Herr statsrådet *Nilsson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 94, angående godkännande av avtal mellan staten och Stockholms stad rörande del av Mariebergssområdet, del

Interpellation ang. tidpunkten för förstatligandet av vissa järnvägar inom Östergötlands län.

av Kampementsbacken å Ladugårdsgärdet och tomten nr 1 i kvarteret Atomena i Stockholm m. m.; och

nr 121, angående överlåtelse av vissa fastigheter m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 16.

Avlämnades följande motioner, nämligen:

nr 315, av herr *Sjölin m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 82, med förslag till lag angående reglering av förbrukningen av elektrisk kraft; och

nr 316, av herr *Håstad m. fl.*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 82.

Dessa motioner bordlades.

§ 17.

Interpellation ang. tidpunkten för förstatligandet av vissa järnvägar inom Östergötlands län.

Ordet lämnades på begäran till

Herr THAPPER, som anförde: Herr talman! 1939 års riksdag fattade principbeslut om förstatligande av de enskilda järnvägarna. I beslutet förutsattes att överförandet av dessa i statens ägo skulle ske under loppet av en femårsperiod. På grund av mellankommande omständigheter har beslutet emellertid ännu inte helt kunnat förverkligas, trots att i det närmaste den dubbla tidrymden förflutit. I ett interpellationsvar av dåvarande chefen för kommunikationsdepartementet den 24 april 1945 förklarade denne »att en plan över det fortsatta järnvägsförstatligandet föreligger i så måtto, att järnvägsstyrelsen — som har att genom en särskild förstatligandeberedning sköta utredningar och förhandlingar i dessa frågor — klargjort, i vilken ordning styrelsen har för avsikt att upptaga de återstå-

ende järnvägsförvärven till behandling. Det synes mig emellertid av lättförklarliga skäl icke vara lämpligt att offentliggöra denna plan, vilken för övrigt kan behöva undergå jämkningar på grund av omständigheter, som inträffa under arbetets gång.» Så långt departementschefen i det citerade interpellationssvaret.

Sedan dess har arbetet med förstatligandet av enskilda järnvägar fortgått, och till årets riksdag har överlämnats en proposition om statsförvärv av Norsholm—Västervik—Hultsfreds järnväg, varigenom denna järnvägsförbindelse som berör sydöstra Östergötland överföres i statens ägo. Beträffande övriga smalspåriga järnvägar i nyssnämnda län, som omfatta linjerna Mellersta Östergötland, Norra Östergötland och Norrköping—Söderköping—Vikbolandet och som gemensamt benämnas Trafikförvaltningen Östergötlands smalspåriga järnvägar har enligt tillgängliga upplysningar underhandlingar inletts från förstatligandeberedningens sida för ganska lång tid sedan. Något som helst resultat av dessa underhandlingar har emellertid hittills inte kommit till synes, och tidpunkten för ett förstatligande synes oviss.

Detta förhållande har medfört, att bygdens folk i de av dessa järnvägar trafikerade områdena med stigande oro emotser frågans slutliga lösning. Även den anställda personalen frågar sig helt naturligt, vad anledningen kan vara till att inte även dessa järnvägar nu övertagas av staten. Det behöver i detta sammanhang knappast särskilt framhållas, att det ur den trafikerande allmänhetens synpunkt kommer att ställa sig betydligt förmånligare med statsdrift både vad det gäller persontrafiktaxor och lasttariffer. Detta är av icke ringa betydelse för såväl resande som för näringsidkare och företagare. En allmän förhoppning både bland trafikanter och personal vid de berörda järnvägarna

Vissa beredskapsfrågor.

har därför varit att en proposition i ärendet skulle ha kunnat föreläggas innevarande års riksdag. När så icke hittills har blivit fallet, frågar man sig vad som kan vara orsaken till det långa dröjsmålet med frågans lösning.

Det kan också vara anledning att spörja, om dröjsmålet är i överensstämmelse med den plan över järnvägsförstatligandet efter vilken järnvägsstyrelsen och förstatligandeberedningen arbetar, enligt vad som framgår av det inledningsvis citerade interpellationssvaret. Och det måste väl ändå förutsättas, att förstatligandeberedningen sköter underhandlingarna på ett sådant sätt, att icke onödigt dröjsmål uppkommer till men både för trafikanter och anställd personal.

Under hänvisning till vad jag ovan anført får jag anhålla om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få ställa följande frågor:

1) Är herr statsrådet i tillfälle att lämna ett besked om tidpunkten för statens övertagande av ovan nämnda järnvägar?

2) Om så icke är fallet, kan herr statsrådet upplysa om orsakerna till det långa dröjsmålet?

Denna anhållan bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 4.49 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Onsdagen den 16 mars.

Kl. 7.30 em.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Utgifter under riksstatens fjärde huvudtitel (forts.).

Vissa beredskapsfrågor.

Herr andre vice talmannen anmälde, att den från förmiddagens sammanträde uppskjutna överläggningen rörande punkten 1 i statsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1949/50 under fjärde huvudtiteln, avseende anslagen inom försvarsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner nu komme att fortsättas; och lämnades

därvid enligt förut gjord anteckning ordet till

Herr HAGBERG i Luleå, som yttrade: Herr talman! I åtskilliga uttalanden från officershåll under den senaste tiden har den av överbefälhavaren utformade och av regeringen godkända riktpunkten, att vi skola försvara oss mot vilket land som än angriper och taga hjälp hos angriparens huvudmotståndare, uppgivits. Nu handlar det mest om samförstånd av olika slag med västmakterna, om att vi skola taga vapenhjälp därifrån, och att det närmast är en fördel för Sverige att Norge och Danmark ansluta sig till Atlantpakten, varvid vederbörande icke väja för att detta kommer att betyda amerikanska atombombbaser i Norge, varigenom Sverige antagligen blir krigsskådeplats.

Försvarsstabschefen, general Swedlund, och andra propagera öppet för

Vissa beredskapsfrågor.

att vårt land bör i fred förbereda och överenskomma om hjälp. Och att det handlar om »hjälp» västerifrån döljes icke.

När flyggeneralen tillfrågats om Sveriges ställning till Atlantpakten har han demonstrativt underlåtit att redogöra för Sveriges officiella hållning, och ingen kan därav draga någon annan slutsats än att han ogillar denna och önskar en förändring.

General Swedlund gjorde den militära utredningen om det tilltänkta skandinaviska försvarsförbundet. Enligt officiella uppgifter gick den i tillstyrkande riktning. Men i onsdags i förra veckan hävdade han, att »ett alliansfritt och militärt svagt försvarsförbund hade emellertid icke kunnat ge de skandinaviska länderna nämnvärt ökad säkerhet».

Det börjar sålunda bli allt vanligare, att våra officerare göra uttalanden, som gå i en annan riktning än de officiella deklarationerna om huvudlinjerna för den svenska försvarspolitiken. Ett annat symptomatiskt fenomen är, att medan vederbörande strax efter kriget voro mycket aktningfulla mot ryssarnas militära insatser, börjar nu talet om ryskt hot och rysk styrka blandas upp med försök att bagatellisera denna styrka.

Den engelske statsmannen Lloyd George talade före kriget om ett slags svensk utrikespolitik, som föreställer sig att ingenting väsentligt förändrats i kraftförhållandena sedan Karl XII och Peter den store. Nu finns det snart ingen militär och politisk förståsig-påare som icke tillåter sig en ganska hänfull attityd gentemot det ryska folket. Regeringens fjantande för västmakterna och västmaktspropagandans servilitet västerut korresponderar med karskheten österut på ett sätt, som tyder på att man ingenting lärt och ingenting glömt. I går var det spex kring en liten enkel fråga om hur många år balterna skola kvalificera sig för att

bli svenska medborgare. Denna enkla fråga behövde kombineras med anti-ryska förklaringar och radioutsändning. Detta vittnar om en välorganiserad propagandafrent mot öster.

Att det ryska folket räddade Europa från Djingis Khan, Napoleon och Hitler, att vi levat i fred vid dess sida, och att det räddade oss under det senaste världskriget, när västmakterna sökte draga in oss i det och när Hitler var ett ständigt hot, dylikt är så lätt att glömma. Att man skulle ställa sig framför en karta och fundera över om vi ha större anledning att söka vänskap än strid och om det icke är fler intressen, som förena våra länder än de som skilja dem i utrikespolitiken, är tydligen alldeles uteslutet. Och ändå säger sunda förnuftet inte bara att vi böra ha intresse av att leva i fred med det ryska folket utan att en god och förnuftig svensk granne även vore en rysk fördel.

Med dessa synpunkter, herr talman, som borde kunna förstås och godkännas av varje svensk som utan politiska skygglappar betraktar problemet, borde vi kunna komma till den slutsatsen, att Sovjetunionens trygghet även är vår egen och att denna stat kan vara de skandinaviska staternas starkaste skydd.

Sådant bekymrar dock icke våra strateger. Den nya strategien har ju bara problem i Östersjön, varmed icke sagts att flottans talesmän äro tillfredsställda över att den svenska kustflottan endast kan baseras på östkusten. Den synpunkt statsutskottets talesman herr Törnkvist nyss framfört, att atlantvattnen äro våra farliga punkter, har ingen resonans i den militära strategien. Våra lantmilitärer, för att nu återigen citera general Swedlund, anse, att »det är ett starkt svenskt intresse att den materiella delen av Atlantpaktens utfästelser förverkligas snabbt». Vår flygexpertis delar sin beundran och uppmärksamhet mellan USA, Eng-

Vissa beredskapsfrågor.

land och Kanada. Man kan bara draga den slutsatsen därav, att det är den gamla krigsfall-ost-inställningen som i dag vägleder en del av våra militärer, kanske den bestämmande delen.

Om regeringen menade allvar med sin förklaring, att den återvänder till den alliansfria utrikespolitiken, finns det många trängande uppgifter, som pocka på en ny lösning. Men om den menar allvar, gör den så många snedspång, att vi frukta för att svensk utrikeskurs får en helt annan riktning än den officiellt angivna.

Här skall icke upprepas vår kritik mot Marshallblockets politiska karaktär eller de förolyckade skandinaviska alliansförhandlingarna och mot de svenska representanternas uppträdande mot nedrustningsförslaget och förslaget i Förenta Nationerna att förbjuda atomkrigföringen. Men i dag föreligger en ganska ny fråga: den svenska regeringens beslut att deltaga i det tillämnade Europarådet. Dettas upphov är den av Churchill startade Europarörelsen, vilken ställer som en uppgift att rasera gränserna mellan Östeuropa och Marshallstaterna på ett sätt, som bara kan »vinnas» med krig, d. v. s. ett nytt korståg à la Hitler.

Utrikesministern uppräknade den 9 februari bland de faktorer, som ledde till den svenska regeringens initiativ att inbjuda till en skandinavisk allians, tillkomsten av Brysselalliansen. Europarådet är en utlöpare till denna Brysselallians. Elva regeringar skola sammanträda för att behandla Europarådets funktioner, däribland den svenska. Det svenska beslutet fattades innan man visste om vad rådet skulle få för uppgifter. Ännu för några veckor sedan levde regeringen och andra i den föreställningen, att rådet skulle befatta sig med varken politiska eller ekonomiska frågor. Sedan dess tycks det ha blivit meningen, att rådet skall kunna taga upp alla möjliga slags frågor med undantag för sådana, som röra det na-

tionella försvaret. Om alltså rådet skulle bli maktlöst eller få mycket stora befogenheter tycks vara den svenska regeringen likgiltigt, bara den får vara med. Detta är en farlig lek med elden. Man har gjort våra länders framtid beroende av kanonkungarnas välvilja. Dödens köpmän ha blivit tidens gudar.

Det gamla folkpartiet inrymde mycket av pacifism. Det har säkert många pacifister ännu bland sina anhängare även i riksdagen. Men här är det kanonkungarnas vänner som föra ordet. Det var sålunda mycket upplysande, när folkpartisten herr Häckner den 9 februari klandrade utrikesministern för att denne för något år sedan sagt, att Sverige vill hålla sig fritt gentemot den amerikanska storkapitalismen. Herr Häckner ansåg sådana uttalanden riskabla och tyckte, att vårt land icke har råd att stöta sig med »det mäktiga västerlandet». Däremot torde han betrakta grovhet och konspiration mot Sovjetunionen som den västerländska demokratiens privilegier.

Men det är icke bara så, att de av folkpartisterna tidigare avskydda kanonkungarna placerats i högsätet. Partiet börjar nu vara uppsamlingsplatsen för de mest västmaktsorienterade och krigsaktivistiska elementen, vilket icke minst dokumenterades vid utrikesdebatten den 9 februari. Jag har tidigare påmint riksdagen om Dagens Nyheters propaganda, att Sverige icke får försvara sig mot amerikanska angrepp. Tidigare har folkpartiet icke velat taga något ansvar för denna propaganda. Den undanflykten täppte dock herr Ohlin till hålet för när han den 9 februari sade, att Sverige icke »får föra en politik, som leder in i motsättning till de stora demokratierna», varmed han menade västmakterna, och då han varnade för en sådan utrikespolitik, »som underlåter att taga hänsyn till den avgörande betydelsen i krig och fred av att vår politik kan vinna förstälse hos västerns demokratier». Herr

Vissa beredskapsfrågor.

Ohlin är icke dummare än att han förstår, att detta är motsatsen till en objektiv och i krig neutral hållning mellan de tilltänkta motståndarna, ja att den politiken betyder att icke försvara landet mot amerikanerna.

Det har sålunda blivit något slags psykos, att man till varje pris skall ställa in sig på krig, satsa på krig och inrikta folkets uppmärksamhet på krig som det naturliga medlet för att lösa mellanfolkliga tvister. Vi äro icke pacifister i den vanliga meningen, men vi vända oss med raseri mot denna inställning. Vi äro övertygade om att det är i Europa frågan om ett nytt krig slutligen avgöres, även om vi äro lika övertygade om att det är den amerikanska kapitalismen som främst representerar krigsfaran. Vägrar Europas folk att ställa territorier och soldater till amerikanernas förfogande, lära dessa aldrig kunna övergå från hot om krig till krig. Därför måste man vädja till folkens samvete i stället för att preparera dem med tal om krigets oundviklighet. Vi veta, att det icke finns någon arbetande människa i Europa, som tror att han eller hon har något att vinna på ett nytt krig. Det finns heller icke något som bevisar, att icke de skilda ekonomiska systemen — socialismen och kapitalismen — kunna existera vid varandras sida utan krig.

Denna uppfattning är icke ny. Före det första världskriget bestred hela arbetarrörelsen regeringarna rätten till krig för att lösa mellanfolkliga tvister. Då varnade Hjalmar Branting kungen för en lönnmördares kula, om han skulle låta de svenska bajonetterna vandra mot Norge. Då förklarade Jean Jaurès, den franska socialdemokratiens ledande man, som mördades av en krigsgalning vid världskrigets utbrott: »Om ni inte vilja lösa tvister på förhandlingsvägen, så äro ni en regering av skurkar, en regering av banditer, en regering av mördare.»

Herr talman! Det behövs verkligen,

att något av detta betraktelsesätt även får komma till uttryck i en svensk försvarsdebatt, där man visserligen alltid har känslan att starkare krafter än våra bli bestämmande för frågan om krig eller fred och därför är benägen att bara ta upp det som ligger närmast till hands. Jag sade nyss, att det trots allt är Europas folk, som komma att ha avgörandet, och att det hos dessa finns starka fredsfaktorer. De, som satsa på kriget och glädja sig över de amerikanska atombomberna bakom den svenska gränsen, oroas sig för folkens och särskilt kommunisternas reaktioner inför det ökade krigshotet.

I pressen har det rasats över den franske kommunistledaren Thorez' förklaring, att om det franska folket mot sin vilja tvingas in i ett krig mot Sovjetunionen och angriparna därvid drivas in på fransk mark, kunde folket inte uppträda annorlunda än de polska, rumänska och jugoslaviska folken. Detta senkomna fördomande från västmaktsanhängarna av nämnda folks kamp mot Hitlertyranniet och ängslan för att något liknande skulle kunna inträffa vittnar om dåligt samvete. De ha också för sig, att ett sådant krig skulle bli kapitalismens krig mot socialismen, och veta, att det då skulle rikta sig mot folkens djupaste intressen. De olika frågor och kannstöperier, som cirkulerat om vad kommunisterna skulle göra i den ena eller andra situationen, intressera dem så mycket mera som de såsom författaren Karl Vennberg nyss anmärkt blanda ihop alla begrepp: »Om någon säger, att han inte tänker delta i ett angreppskrig mot Sovjetunionen, är det förberedelse till högförräderi, men om någon säger, att han inte tänker delta ens i ett försvarskrig mot USA, är det patriotism.»

Min partikamrat Gunnar Ohman har under förmiddagen i några punkter preciserat svaren till frågorna, och jag vill därför passa på att även inför andra kammaren på den kommunistiska frak-

Vissa beredskapsfrågor.

tionens vägnar repetera denna deklara- tion. Han har sagt:

»1. Sveriges kommunistiska parti vid- håller sina tidigare deklARATIONER att partiet alltid är redo att försvara vårt lands nationella oavhängighet och fol- kets frihet.

2. Sovjetunionen är på grund av dess karaktär av socialistisk stat principiellt emot imperialistisk krigspolitik och emot uppgörelser i mellanstatliga tviste- frågor genom krigiska angrepp för att underkuva och förtrycka andra folk och stater. Sovjetunionen har alltid i sin politik — i Nationernas Förbund liksom under det andra världskriget och därefter i Förenta Nationerna — hand- lat utifrån denna socialistiska princip.

3. I frågor som röra nationell frihet, krig och fred, måste man härleda sina ståndpunkter ur faktiska förhållanden och icke ur ogrundade antaganden eller rena känslöstämningar. Fakta äro:

att Sovjetunionen under det andra världskriget genom sina hjältediga insatser krossade de fascistiska angri- parna och tillsammans med sina allie- rade befriade Europas folk från för- tryckarna;

att Sovjetunionen aldrig hotat Sveri- ges fred och frihet;

att Sovjetunionen, då Sverige hotades av Hitlertyskland 1940, genom direkt ingripande på ett avgörande sätt bidrog till att rädda Sveriges fred;

att ingenting kan anföras som tyder på att Sovjetunionen företager sig något som strider mot svenska folkets natio- nella intressen eller hotar Sveriges fred och oavhängighet.

Fakta äro vidare:

att Amerikas förenta stater upprättat flera hundra militära baser runt jorden, och att de amerikanska miljardärernas talesmän klargjort sin avsikt att inringa och »krossa kommunismen» (Truman- doktrinen) genom ett nytt världskrig, vilket i verkligheten skulle betyda att hela världen inordnades under dollar- kapitalets diktatur;

att ekonomiska, politiska och militära allianser och blockbildningar organi- seras av amerikanerna, upprustas av amerikanerna och kommenderas av amerikanerna;

att en ohämmad krigspropaganda och en tygellös hets mot demokratiens och fredens krafter inspireras och finansie- ras av amerikanerna och deras hant- langare i hela den kapitalistiska världen;

att Sovjetunionens förslag i Förenta Nationerna om stormakternas nedrust- ning och förbud mot atomvapen under betryggande internationell kontroll av- slogs av amerikanerna och deras med- löpare;

att kapitalistiska stater i Västeuropa och Amerika föra imperialistiska krig på flera håll i världen;

att sålunda krigshets, krigshandlingar och hot om ett tredje världskrig karak- teriserar den kapitalistiska världen, medan Sovjetunionen och folkdemokra- tierna föra en konsekvent fredspolitik.

4. De, som trots dessa fakta fram- ställa frågor grundade på det oriktiga antagandet att Sovjetunionen kan kom- ma att angripa Sverige för att beröva landet dess frihet och oavhängighet, av- slöja därmed att de själva tänka sig Sveriges deltagande i ett kommande krig mot Sovjetunionen, vilket förbered- es av reaktionära krafter i den kapi- talistiska världen.

5. Om dessa brottsliga krafter utlösa ett nytt världskrig, anfalla Sovjetunio- nen och mot det fredsälskande folkets vilja draga in vårt land i kriget, är det en klar plikt för varje kommunist, ja, för varje uppriktig svensk patriot att göra allt för att bekämpa de impe- rialistiska krigsanstiftarna och handla som bl. a. Danmarks och Norges folk gjorde under det andra världskriget, då de med Sovjetunionens hjälp befriade sina länder — göra slut på kriget och återställa den nationella oavhängig- heten.»

Så långt denna deklARATION.

Vissa beredskapsfrågor.

Till sist bara några ord om utskottsutlåtagandets olika punkter. Vi kommunister ha liksom både bondeförbundare och folkpartister åtminstone motionsvägen hållit inne med våra önskemål beträffande fjärde huvudtiteln. Vi framförde våra önskemål i fjol, och de gingo ut på att man borde kunna stanna vid försvarskommitténs linje, som rörde sig om i runt tal 800 miljoner kronor per år. Även det är för mycket på lång sikt. De riktlinjer som då beslötos peka, om de fullföljas, på en framtida militärbudget, som rör sig om 1 200 miljoner kronor om året. Därtill kommer att avvägningen gynnar det minst uthålliga vapnet, flyget, på de övriga vapenslagens bekostnad. Vi tro att den form av krigföring Sverige är hänvisat till icke motiverar att vi göra en miniatyr av ett stormaktsförsvar. Vi ville vidare, att de förslag till rationalisering av försvarsorganisationen, som försvarskommittén föreslagit, skulle genomföras. I stället envisas man med att hålla en organisationsram, som man kan fylla varken med människor eller materiel. Vi anse, att dessa frågor fortfarande äro aktuella. Det sades före middagen av herr Hjalmarson, att USA-England ha svagare stridskrafter i Europa tillsammans än Sverige. Hur som helst därmed har Sverige ett enligt traditionell bedömning mycket starkt försvar.

I dragkampen mellan utskottet och reservanterna, där socialdemokrater och bondeförbundare som regel följt regeringen, medan höger och folkparti begära mer, stödjade vi utskottets linje. Den underliga kohandel, som man stökat till i sista ögonblicket för att gå högern till mötes, varvid man höjt beredskapsanslaget från 100 till 125 miljoner kronor, har icke vunnit någon uppskattning hos högern. Den är ju alltid värst, helt enkelt därför att dess motioner tydligen utarbetas på försvarsstaben eller arméstaben. Folkpartiet, som inte har lika stort förtroende i dessa församlingar, har därför tvingats bygga upp en re-

servationslista med högermotionen som grundmaterial. Så höjer det utskottets bud i de omstridda punkterna från 120 miljoner kronor till 124 miljoner kronor, medan högern kräver ytterligare 41 miljoner kronor. På en punkt har folkpartiet dock avancerat i kapp högern, nämligen när det kräver, att krigsmateriel, som kan tillverkas inom landet, skall importeras. Förmodligen är detta ett uttryck för den oro inför valutabristen som herr Ståhl nyss givit uttryck för. Om folkpartiet dessutom vill ha 58 000 kronor mer än utskottets miljon till tvätten, så torde detta mindre vara dikterat av ett materiellt renlighetsnit.

Vi komma, herr talman, att vid de olika punkter, där reservationer avgivits, att rösta för utskottets linje. Det komma vi även att göra på en punkt, där det blivit en annan majoritet i utskottet, nämligen i fråga om anslaget till skytterörelsen. Där ha socialdemokraterna plötsligt gripits av sparsamhetsnit och velat sätta ned anslaget med 284 000 kronor. Det tycks vara den enda besparingen på en summa av 800 miljoner kronor som de ifrågasätta. Vi ha ju redan tidigare förklarat att vi anse, att skytterörelsen bör erhålla riksdagens stöd, och då det förslag, som utskottsmajoriteten här har enat sig om, också motsvarar de påvisade behoven för skytterörelsen, komma vi att även i den frågan rösta för utskottets förslag.

Vi ha till slut väckt en egen motion, som inte gäller försvarsorganisationen som sådan utan de värnpliktigas löner. Inom försvarskommittén var det fullständig enighet mellan olika partier, att de värnpliktiga borde ha åtminstone två kronor om dagen. Regeringen föreslog i fjol kronor 1: 50 om dagen. Vi föreslogo två kronor, som försvarskommittén rekommenderat. Tyvärr följde riksdagen regeringens förslag. Då vi i år ha upprepat förslaget om två kronor om dagen till de värnpliktiga och då vi anse detta skäligt, komma vi också att yrka bifall

Vissa beredskapsfrågor.

till den motion i den frågan, som återfinnes under punkt 27.

Vidare anförde:

Herr HÄCKNER: Herr talman! Jag skall icke uppehålla mig vid den senaste ärade talarens anförande i vidare mån än att jag konstaterar, att de sanningar han förkunnade voro ryska. Sanning på ryska heter pravda. Det var Pravda-sanningar han förkunnade.

Vad herr Törnkvists anförande beträffar, så förefaller det mig som om det var ett typiskt exempel på s. k. renlevnadsneutralitet. Han satte sig på sina höga neutrala hästar och riktade moraliska förebråelser mot Amerikas förenta stater och England. Det var samma mentalitet som herr Vougt för en tid sedan gav uttryck åt när han rådde USA att icke låta sitt strategiska bombflyg taga vägen över skandinaviskt territorium. Däremot ansåg herr Törnkvist, att man icke kunde antaga, att Ryssland hade något intresse för svenskt territorium. Herr Törnkvist skulle ju kunna fråga finnarna, balterna, polackerna, tjeckoslovakerna och en rad andra folk, och han skulle säkerligen få ett svar som icke stämde med hans egen uppfattning.

Emellertid lönar det sig fasligt litet att komma med moraliska predikningar, när det gäller frågan om världskrig eller icke världskrig och vilket förlopp ett sådant skall få. Ty det krig som kommer, om det kommer, blir ett totalt krig, det veta vi redan. Det kommer att gälla liv och död för nationerna. Detta krig kommer att föras hänsynslösare än något annat krig förut i historien, och om då USA finner, att det kan rädda Europa genom att exempelvis bomba Moskva och andra orter, vilka bäst och lättast nås genom att vägen tages över skandinaviskt område, få vi räkna med att så kan ske. Det hjälper då icke att säga, att sådant skola vederbörande

icke göra. Jag tror icke att sådana pekningar äro befogade i ett dylikt sammanhang. Vi måste, vi svenskar, också räkna med kalla realiteter. Bl. a. måste vi ha klart för oss, att även om Ryssland icke tidigare haft intresse för skandinaviskt territorium, kommer det att få ett mycket stort intresse för Norges territorium. Ty Norge blir ju mycket snart anslutet till Atlantpakten. Det är den situationen vi nu ha att taga ställning till. Det är en helt annan än den vi räknade med medan de skandinaviska försvarsförhandlingarna pågingo. När nu Norge de facto är anslutet till Atlantpakten, kunna vi räkna med att det blir en kapplöpning om den norska atlantkusten. Den är lockande för ryssarna därför att den faktiskt har utmärkta ubåtsbaser. Vi veta att Ryssland har världens största och modernaste ubåtsflotta. Vidare har Ryssland intresse av att genom radarstationer på den norska kusten kunna i tid ge varning till sitt eget flyg att ingripa mot amerikanskt bombflyg. Det behövs alltså icke någon svartmålning för att konstatera, att Ryssland i det läge som nu uppkommit har intresse för skandinaviskt territorium. Det kanske icke riktar sig i första hand mot svenskt territorium, men Sverige ligger på vägen till Norge, och vill Ryssland göra en aktion mot Norge, kommer detta med största sannolikhet att direkt beröra också svenskt område. Den situationen ha vi nu att taga ställning till.

Herr talman! Som jag redan sade under den senaste utrikesdebatten, skulle en västanslutning i någon form — den behöver icke nödvändigtvis taga sig uttryck i en Atlantpakt — medföra stora fördelar för vårt land, bl. a. i form av vapen och materielleveranser från västmakterna, särskilt USA. I vår försvarspolitik kommer det til syvende og sidst an på de utrikespolitiska faktorerna. Det är de som äro avgörande. Vi behöva en intim samverkan med västmakterna bl. a. för att vi skola

Vissa beredskapsfrågor.

kunna få del av deras tekniska rön och nykonstruktioner, särskilt från Amerikas förenade stater, samt erhålla nödiga krigsmaterielleveranser och även andra leveranser som fordras för ett folk i krig. Vi kunna naturligtvis genom att själva rusta upp i mycket stor skala delvis ersätta de uteblivna leveranserna från väster. Vi kunna också få vissa leveranser redan, men icke i den skala och på de villkor som vi hade kunnat räkna med genom en intim västanslutning.

Men om vi nu verkligen skola göra allvar av förkunnelsen från utrikesdebatten, att vi ensamma, stående utanför varje allians, skola rusta upp, finner jag att det förslag, som i dag föreligger på riksdagens bord, icke räcker till. Det kan icke ersätta vad vi förlorat i försvarskraft genom utebliven västsamverkan. Tillåt mig, herr talman, att konstatera detta.

Vad som krävs i vår situation ur försvarsteknisk synpunkt är framför allt en väsentligt ökad upprustning, särskilt av tekniska vapen. Men det har visat sig, såsom jag konstaterade redan under utrikesdebatten, att man kunde befara, att talet om det starka försvaret på en del håll varit ett slags camouflage för en, jag höll på att säga, negativ utrikespolitik. Försvarsviljan har varit ett täckord för neutralitetsviljan.

Om det emellertid vid en noggrann granskning av våra resurser visar sig, att dessa äro alltför små för att vi skola kunna bygga upp ett verkligt betryggande försvar, kan jag icke finna annat än att redan detta faktum kan vara en tillräcklig anledning för oss att ånyo ompröva även vår utrikespolitik.

Ännu i dag säges det, att en sondering särskilt i Amerikas förenade stater om villkoren för en västgaranti i någon form ej skulle vara tillrådlig, därför att den skulle irritera Ryssland. Med hänsyn till att ett av de flitigast anförda argumenten mot en västanslutning för närvarande just varit, att vi

inte veta, vad Atlantpakten kommer att innehålla, borde väl en självklar konsekvens vara, att man gjorde sig underrättad om vilket innehåll den kan med största sannolikhet förväntas få. Att sådana upplysningar nu äro tillgängliga, ha vi fått vetskap om genom danske utrikesministerns besök i Washington. Herr talman! Den sondering västerut, som jag ansåg nödvändig redan under utrikesdebatten, ha vi sedan inte hört mycket talas om. Danmarks utrikesminister befinner sig just nu i Washington och har, som jag nyss antydde, fått betryggande upplysningar om Atlantpakens innehåll för Danmarks del. Sveriges utrikesminister befinner sig däremot i Stockholm, vilket verkar något oroande. Excellensen Undén, med den goodwill han förvärvat i USA genom sina klaggörande uttalanden i den svenska riksdagen, har ju förutsättningar att där vinna förståelse för svenska synpunkter.

Ännu mera oroande är, att vi hittills inte fått erfarat något om några som helst överläggningar med västmakterna om denna svenska livsfråga. Vi veta inte ens, om sådana överläggningar varit påtänkta. Skälet till en sådan negativ ståndpunkt lär, som sagt, vara hänsyn till Ryssland. Man avvisar alltså tanken på en västmaktsanknytning i någon form med att man icke vet villkoren för densamma, men man underlåter samtidigt att söka skaffa sig vissnet om dessa villkor. Enda möjligheten att få en sådan kunskap är, att excellensen Undén stiger ned från neutralitetstalets elfenbenstorn och söker direkt kontakt med Amerikas förenade stater, det land som i dag är, vad som än säges här, Västerlandets starka värn.

När det talas om hänsyn till Ryssland, tänker man, herr talman, vanligen på detta lands reaktioner främst gentemot Finland. Man resonerar i korthet sagt så, att om Sverige skulle gå mot väster, skulle detta med all sannolikhet medföra, att Finland helt ockuperades

Vissa beredskapsfrågor.

av Ryssland. Om Ryssland regerats av en samling hysteriker på samma sätt som fallet var i Nazityskland, skulle man ha kunnat förstå den svenska räddhågan för att våra åtgöranden skulle vara bestämmande för Finlands öde. Men allt vad man hittills erfarit ger vid handen, att herrarna i Kreml nog undvika alla känslomässigt betingade aktioner och i stället låta sitt handlande helt bestämmas av de resultat som ett kallt övervägande leder till efter en granskning av alla storpolitiska faktorer. Stalin, denna försiktige realpolitiker, tar även vid sin behandling av ett litet land avgörande hänsyn till vilken inverkan Rysslands handlingssätt skulle medföra på världspolitiken. Sverige spelar i det sammanhanget så liten roll, att det endast ingår såsom ett föga märkbart moment i den världsomspännande ekvationen. Att tro, att det är vårt handlande som kommer att utgöra den bestämmande faktorn, innebär en våldsamt överskattning av vår betydelse. De, som göra gällande, att Sveriges hållning har en dominerande betydelse för Rysslands inställning gentemot Finland, påminna om dem som före Kopernikus liksom de gamla ptoloméerna trodde, att jorden var världsaltets medelpunkt. Nu veta vi bättre besked, men i fråga om världspolitiken tycks för många svenskar det ptolomeiska betraktelsesättet fortfarande vara tillämpligt.

Nej, herr talman! Bestämmer sig Ryssland för en sådan utmaning mot hela Västerlandet och främst Amerikas förenta stater, som en ockupation av Finland skulle innebära, så betyder det, att Stalin avstått från de försök att finna en — låt vara ej bestående — utjämnung med Amerikas förenta stater, vilka man tillskriver Stalin. Det skulle med all sannolikhet innebära, att Ryssland skulle avstå från att vinna det rådrum, som skulle behövas för att krossa titoismen, trots att denna hotar satellitstaternas lojalitet mot

Ryssland i ett kommande storkrig. Likaså skulle Stalin avstå från att med det kalla krigets medel stärka Rysslands positioner i Asien, trots det rika verksamhetsfält denna ofantliga, delvis i upplösning stadda, världsdel utgör. En rysk ockupation av Finland skulle, menar jag, innebära det måhända avgörande steget, som skulle förvandla det kalla kriget till det hetaste av alla krig — det tredje världskriget.

Jag har redan antytt, att vi äro böjda för att våldsamt överskatta verkningarna av Sveriges hållning gentemot västmakterna. En synpunkt bör därvid särskilt framhållas. Om man tror, att Ryssland skulle ockupera Finland för att möta den framflyttning av amerikanska positioner österut, som en svensk västanslutning möjligen skulle anses innebära, glömmar man bort Norges roll i detta sammanhang. Man synes förvånansvärt nog i finlandsdiskussionen ha tappat bort en viktig synpunkt, som intimt sammanhänger just med det ändrade läge, som uppkommit för vårt land genom att den nordiska allianstanken lidit skeppsbrott och Norge sökt sig västerut. Om nämligen Ryssland vill gå aktivt fram av den anledningen, att USA skulle befaras flytta fram sina östra positioner till Skandinavien, spelar det en mycket underordnad roll om dessa positioner ligga i Norge eller ett par tiotal mil längre österut. Den — i mina ögon — inbillade fara för Ryssland, som skulle skapas genom att Amerika kunde få fast fot i Skandinavien, uppkommer nämligen redan genom Norges atlantpaktanslutning. Flera av de norska flygbaserna äro för övrigt, som bekant, vida effektiva och större än de svenska.

Med det nu anförda har jag sökt visa, att ett av de kritstreck, som hittills hindrat oss att inträda i Atlantpaktens diskussionsrum, icke behöver ha den avskräckande verkan, som många antaga. Det finns dock även ett annat dylikt kritstreck, som i mina ögon i

Vissa beredskapsfrågor.

onödan förlamat vår handlingskraft. Jag syftar på vår förlagade neutralitetsinställning.

Vi ha klart för oss, att vi inte kunna gå i krig på Rysslands sida och att, om Norge angripes av Ryssland, vi inte kunna — utan nationell självuppgivelse — undgå att militärt hjälpa Norge. För övrigt veta vi, att en rysk militär aktion mot Norge, såsom jag antytt, med all sannolikhet kommer att beröra svenskt område. Vi kunna alltså inte, utan att begå självmord av fruktan för döden, stå med för fot gevär vid ett överfall österifrån mot Norge. Allt detta kunna vi visserligen söka förtiga under det att vi föra allt möjligt neutralitetstal, men det är rena önsketänkandet att tro, att Ryssland inte lagt vår inställning på minnet utan, när tiden för storkriget är inne, handlar därefter. Redan genom talet om att vi ej äro neutrala i våra hjärtan ha vi avslöjat vår s. k. riktade neutralitet. När det för Ryssland passar in i det storstrategiska sammanhanget, ha vi alltså att vänta oss samma nackdelar som en formell atlantpaktanslutning skulle innebära. Men fördelarna, t. ex. den förberedda hjälpen, få vi vara utan. Bland annat kan ett läge uppkomma, då en rysk säraktion företages mot Sverige i form av ett ultimatum med blixtoverfall som hot — herr Hjalmarson har redan något berört den saken. En dylik aktion får man alltid räkna med, men den världspolitiska konstellationen kan förändras mycket snabbt med påföljd att en sådan aggression omedelbart utlöses. Det är då för sent att kasta sig i Atlantpaktens armar utan förberedd hjälp och utan nödig intim västkontakt.

När nu herr Hjalmarson menar, att vi kunna få förberedd hjälp utan en intim västanknytning, tror jag han överskattar excellensen Undéns möjligheter att i USA vinna gehör för sina synpunkter. Och få vi ej under fred en sådan förberedelse för hjälp i krig, riskera vi att hjälpen kommer för sent,

och då stå vi där med ett spolierat försvar.

Herr talman! Den bild jag tecknat av vårt utomordentligt utsatta läge i dagens situation är mörkare än den, som följer av det gamla neutralitetstänkandet. Vi äro helt enkelt så bundna vid Norge och så beroende av förståelse och hjälp från väster, att neutralitetstalet ej kan bluffa Ryssland. Vad har då detta tal för annan praktisk betydelse än att det invagar vårt folk i falska förhoppningar? Härigenom hindras folket från att se den dystra verkligheten i vitögat. Detta folkets önsketänkande binder i sin tur vår lednings handlingsfrihet. Denna ödesdigra cirkels förtrollning kan knappast brytas utan att vår utrikespolitiska ledning upphör med att åberopa folkets vanföreställningar och övertro — för att nu begagna ett uttryck av herr Vougt — som ett skäl för en passiv neutralitetspolitik. På detta sätt skulle vår ledning kunna skapa den renhet i den politiska atmosfären, som hittills saknats. Den officiella dimbildningen får ej längre dölja tingens fruktansvärda realiteter för folkets massa. Vi få icke underskatta vårt folk. Jag tror nog, i motsats till herr Vougt, att vårt folk tål att höra sanningen på samma sätt som det engelska folket väl fördrog de beska sanningar Churchill förkunnade under det sista kriget. Vi måste vara aktiva inte för att framkalla krig utan för att om möjligt förebygga krig och, om det värsta skulle inträffa, då ha bästa möjligheten att få hjälp från väster.

Herr talman! I dagens läge är måhända materielanskaffningen viktigare än värnpliktstidens längd. En utökning av denna synes nämligen förutsätta en lösning av spørsmålet hur man skall kunna få tillräckligt många kvalificerade trupputbildare. Frågan om materielanskaffningen synes icke kunna lösas på ett tillfredsställande sätt genom vår egen produktion, ty det skulle, så-

Vissa beredskapsfrågor.

vitt jag kan förstå, innebära att man på ett betänkligt sätt rubbade den samhällsekonomiska balansen. En annan viktig fråga är också kupperberedskapen; en snabbutredning vore här på sin plats.

Jag vill sluta med att ånyo betona, att vad som sagts här i dag icke jävar riktigheten av mitt påstående, att vi ej kunna stärka vårt försvar i tillräcklig omfattning utan intim västanknytning.

Herr JOHANSSON i Mysinge: Herr talman! Eftersom här redan sagts så mycket i den föreliggande frågan, skall jag försöka begränsa mig, och det inte minst därför, att jag är alldeles för okunnig för att kunna ge mig in på de vittsvävande utrikespolitiska problem, som den föregående talaren var inne på. Jag skall i stället försöka hålla mig till några av de faktorer, som i statsutskottet förelegat till bedömande vid behandlingen av detta förslags olika punkter.

Jag har anslutit mig till utskottets förslag på alla punkter. Detta innebär inte att jag skulle vara mindre försvarsvänlig än höger- och folkpartirepresentanterna. Att jag fastnat på utskottets linje innebär endast att jag är tveksam, om man i nuvarande förhållanden, med det statsfinansiella och valutaläge vi nu ha, kan utan hänsyn till återverkningarna på andra områden realisera alltför långt gående önskemål. Vi kunna inte gärna ge oss in i en tävlan med stormakterna, utan vi få avväga våra åtgärder efter våra begränsade resurser. Härtill kommer att våra värnplikts- och försvarsorganisatoriska problem i vidare bemärkelse ligga under utredning; även ur den synpunkten kan sålunda en viss försiktighet anses vara av nöden. Villigt skall erkännas att denna avvägning mellan militära och civila behov är synnerligen svår att göra. Men ett är säkert,

nämligen att denna avvägning mellan militära och civila behov måste ske på ett förnuftigt sätt, ty även ur direkt militär synpunkt äro produktion och arbetsliv omistliga tillgångar, som det militära handlandet såväl i nuvarande läge som i ödets stund är direkt beroende av.

Den föregående talaren framhöll särskilt önskvärdheten av import, inte minst från USA, av krigsviktig materiel, och ett sådant påpekande kan naturligtvis ha sin riktighet och sitt berättigande. Men klart är att denna materiel kostar pengar, varför vi även därvidlag måste försöka få till stånd en avvägning. Om denna import avväges så, att annan än för militära behov nödvändig produktion försvåras, är inte mycket vunnet. Det måste bli svåra avvägningsproblem, som särskilt för en lekman inte bli lätta att avgöra. Man måste lita på Kungl. Maj:t och de myndigheter, som härvidlag bära ansvaret. Om, såsom hittills, genom ett gott samarbete mellan de militära myndigheterna och industrien tillverkningen av nödvändig materiel kan forceras utan prioritet och tvång, är detta säkerligen för både militära och civila behovs täckande lyckosamt.

Utskottet har på väsentliga punkter genom kompromisser föreslagit höjning av vissa anslag, särskilt då i fråga om utläggning av beställningar på tygmateriel, i fråga om det frivilliga skytet o. s. v. Jag tror att dessa höjda anslag, om de godkännas av riksdagen, bli väl använda pengar och att därigenom lägges en god grund till en förstärkning av vårt försvar. Om, som jag hoppas, vår partimotion om förstärkning av flygvapnet kommer att vinna beaktande i någon form, bli dessa sammanlagda förbättringar rätt avsevärda och komma att kräva åtskilliga uppoffringar av vårt folkhushåll. Flyget är ju säkerligen också vårt allra viktigaste och säkraste beredskapsmedel.

Vad sedan behovet av repetitions- och

Vissa beredskapsfrågor.

efterutbildningsövningar angår är det naturligtvis önskvärt, att dessa övningar ske i all den utsträckning som kan anses påkallad. Men även därvidlag är det svåra avvägningsproblem, som hänsyn måste tagas till, såsom tidigare beredskaps längd, tidigare längre militärutbildning än den nuvarande o. s. v., och dessutom, och det är kanske det viktigaste, måste ju hänsyn tagas till det behov av kuppberedskap, som läget för tillfället kräver. Bedömes sålunda läget allvarligt, måste man förutsätta att militära övningar bedrivs och militär beredskap hålles i den utsträckning, som synes vara av behovet påkallad. Men det är inte lätt för en lekman att avgöra när och var ett sådant behov inställer sig. Där måste man lita på regeringen och de myndigheter, som handha denna uppgift och som ha den centrala överblicken över de faktorer, som reglera det utrikespolitiska och militärpolitiska läget; den bedömningen måste de göra. Om det skall vara minst 16 000 man inkallade vid ett sådant tillfälle eller 100 000 är ju omöjligt att exakt säga; det kanske ibland räcker med mindre, ibland kräves det kanske mera. Ur den synpunkten har jag därför anslutit mig till utskottets förslag även på denna punkt, som ju innebär vissa fullmakter för Kungl. Maj:t i detta avseende.

Försvarsministern är för tillfället inte inne i kammaren, men han gör sig kanske på något sätt underkunnig om vad jag nu vill framhålla, nämligen att man inte skall glömma bort jordbruket, när det gäller beredskapen. Man skall så långt det är möjligt försöka att komma ihåg vikten av att skörden bärgas, och att man på alla sätt vid avvägningen mellan de militära, jordbrukets och andra krav i möjligaste mån tillgodoser det, som ur alla synpunkter är önskvärt. Om man kan avväga alla dessa faktorer så lämpligt som möjligt, tror jag att vårt försvar genom ökat förtroende hos allmänheten kommer att få en goodwill som är av stort värde.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HÄCKNER (kort genmäle): Herr talman! Den senaste ärade talaren framhöll såsom sin mening, att utgifterna för materielanskaffning skulle bli mycket stora även för den händelse man finge vapen utifrån. Vid en definitiv västanknytning få vi, menar jag för min del, prisvillkor, som komma att innebära att vi inte behöva belasta vår valutareserv förrän efter en längre tid, i vart fall inte så länge vårt valutaläge inte blivit förbättrat. Följaktligen äro villkoren i det avseendet synnerligen liberala.

Herr OHLIN: Herr talman! Debatten, både den i denna kammare och den i första kammaren, har ju varit så pass utförlig att det inte är nödvändigt att jag tar tiden i anspråk för någon mera detaljerad diskussion på de olika punkter, där reservation förekommer i utskottsbetänkandet. Jag skall alltså nöja mig med några reflexioner om ett par ting, som förefalla mig vara mera väsentliga.

Den första frågan gäller byggandet av bergsrum för lagring av drivmedel, ammunition, flygplan m. m. Alla veta att tillgången på sådana skyddsrum — om jag får kalla dem så — är otillräcklig. Jag tror att det är nyttigt att man försöker tänka sig in i, hurudan vår sinnesstämning skulle vara, om det skulle gå så olyckligt, att det blev ett krig, där Sverige angreps och man efter, skola vi säga, tolv timmars krig mot kvällen den första dagen skulle nödgas konstatera, att mycket stora delar av våra drivmedelsförråd och en icke ringa del av ammunitionen gått till spillo genom fientlig bombning. En mycket stor del av de stora summor, som vi offrat för att stärka vårt försvar, skulle då ha varit till ganska liten nytta. Jag tror att ett sådant övervägande leder till den slutsatsen, att

Vissa beredskapsfrågor.

det är angeläget att vi under loppet av ett par tre år försöka tillgodose de viktigaste behoven av dylika bergsrum. Nu finnas ju medel disponibla, som möjliggöra byggande av sådana här bergsrum i större utsträckning än försvarsministern tydligen tänkt sig. För mig framstår det såsom mycket angeläget, att man med användande av dessa reserverade medel medger ökade sprängningsarbeten. Dessa ting ta nödvändigtvis ganska lång tid, de kunna inte alltid forceras, medan t, ex., om man får några månaders varning i en allvarlig utrikespolitisk situation, det finns en hel del andra saker som kunna påskyndas under loppet av dessa månader. Det är vida svarare att göra det med bergsrum, även om arbetet även därvidlag kan forceras.

Vidare har det ju framkommit i diskussionen här, att tillgången på ammunition av olika slag och annan krigsmateriel är bristfällig. Det är visserligen sant, att man inte kan räkna med att ha hundraprocentig täckning för alla tänkbara behov, men de, som haft tillgång till närmare uppgifter, veta, att i vissa avseenden äro förråden alltigenom otillräckliga. Även härvidlag får man väl säga, att det är ganska irrationellt att hålla sig med en stor militär apparat, om man inte sörjer för att man i händelse av krig har tillräcklig tillgång till ammunition, som ju dock är en avgörande förutsättning för att det militära maskineriet skall kunna uppnå effekt.

Den praktiskt politiska fråga av större räckvidd, som föreligger till beslut här i dag, förefaller mig i högre grad än frågan om övningarna vara denna: Hur menar man att beställningsbemyndigandet på 125 miljoner kronor i stället för tidigare föreslagna 100 miljoner skall komma till användning? Jag tillåter mig här rikta en fråga till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet: När herr statsrådet i statsverkspropositionen framlade förslag

om ett bemyndigande på 100 miljoner kronor, var det då inte avsikten att detta skulle gälla krigsmateriel av en lång rad slag men inte en mera väsentlig anskaffning av radarutrustning? Ifall man nu i statsutskottet, tydligen med regeringens goda minne, gjort en kompromiss, måste detta då inte innebära, att man gått med på ett bemyndigande på 125 miljoner kronor, fortfarande *exklusive* den anskaffning av radarutrustning, som kan befinnas möjlig? Skulle man fatta det på annat sätt och mena, att denna utrustning skall läggas *inom* de 125 miljonerna, blir väl resultatet, att beställningarna för de 100 miljonerna äro ungefärligen oförändrade. Vari består i så fall den kompromiss, som regeringspartiet erbjudit? Vari består — vilket är viktigare — den ökade anskaffning av materiel av olika slag, som man trodde att utskottet och avdelningens överläggningar visat vara av allra största vikt? Jag tror att det är högst betydelsefullt att man från regeringshåll vill deklarera, att man här avsett en verkligt effektiv höjning till 125 miljoner, exklusive alltså den ifrågavarande radarutrustningen. Jag vill erinra om att, såvitt det varit möjligt att få kunskaper i denna fråga, det finns produktionsmöjligheter för viktiga slag av den krigsmateriel, varom här är fråga, som väl räcka till att utfylla och täcka ett beställningsbemyndigande på omkring 125 miljoner kronor. Skulle man däremot för dessa andra ting, som jag inte skall närmare specificera, minor, ammunition av olika slag och andra ting, som bruka föras dit, begränsa sig till ett belopp av storleksordningen 100 miljoner kronor, blir tydligen anskaffningen av dessa ting väsentligen långsammare än som skulle vara nödigt med rådande produktionsmöjligheter.

De som lyssnade till hans excellens herr statsministern och hans inlägg i debatten om den skandinaviska försvarsalliansen och förhandlingarna där-

Vissa beredskapsfrågor.

om den 9 februari i första kammaren — det var väl åtskilliga av denna kammars ledamöter som gjorde det, och andra ha väl läst protokollet — kunde icke undgå att få det intrycket, att statsministern avsåg en väsentlig förstärkning av försvaret utöver de ansträngningar som voro angivna i statsverkspropositionen. Statsministern sade, att *det svenska folket är berett att öka ansträngningarna* för att trygga freden på samma sätt som under det förra kriget, nämligen genom att göra vårt försvar så starkt, att det skall dröja så länge för en angripare att slå ned oss, att de av honom efterträdde baserna hinna förvandlas till baser för den andra parten. Han talade om att göra Skandinavien till ett starkt försvarat fäste.

Jag är ledsen, herr talman, att jag icke kan göra rättvisa åt den intensiva betoning och starka känsla, som i statsministerns framträdande bar upp hans anförande och åt detta uttalande gav — det vågar jag säga — en annan och starkare prägel än den jag kan förläna detsamma. Men detta uttalande måste väl ändå innebära en deklaration, att regeringen i det läge, vari vi hade kommit då, var beredd att *påskynda* anskaffningen av ting som äro av betydelse för försvarets effektivitet, under förutsättning att de kunna åstadkommas utan att sönderbryta ramen för vår ekonomiska politik och medföra några väsentliga rubbningar av vårt näringslivs betingelser.

Innan man fått svar från regeringsbänken på vad höjningen av beställningsbemyndigandet från 100 till 125 miljoner innebär, vet man uppenbarligen ingenting om huruvida regeringen tänker infria den växel, som statsministerns tal får anses innebära, eller om regeringen menat, att den genom vissa beställningar av radarutrustning får anses ha gjort detta.

Jag skall, herr talman, icke här gå in i några detaljer. Jag skall beträff-

fande anskaffningen på dessa punkter erinra om ett uttalande, som gjorts i en folkpartimotion vid föregående riksdag, där vi förklarade, att vi icke voro övertygade, att den takt, varmed moderniseringen och effektiviseringen av försvaret var avsedd att genomföras, varit tillfredsställande. Formuleringen i propositionen ger icke ett övertygande bevis på detta.

Man har nog i diskussionen även i år av dessa problem fått ett intryck, att försvarsministern icke med tillräcklig styrka kunnat företräda viktiga försvarsintressen just på en del av de punkter jag här har vidrört — utan att närmare precisera dem, av helt uppenbara skäl. Naturligtvis är det nödvändigt med ett beställningsbemyndigande åt regeringen. Man skulle känna större lugn, om man visste, att försvarets synpunkter företrädde mera auktoritativt inåt och utåt. Den känslan har man icke för närvarande.

Jag tillåter mig fråga antingen statsministern eller försvarsministern, när riksdagen kan vänta en proposition om förstärkning av flygvapnet? Jag har hört sägas, att denna fråga är under övervägande i regeringen. Men är det inte så, att propositioner av denna kostnadskrävande art böra avlämnas senast den 22 mars? Det är i varje fall någon gång nu; dagen kan vara av sekundär betydelse. I dag är det i alla händelser icke så långt till detta datum. Förhåller det sig så, att man inom försvarsdepartementet och regeringen fortfarande överväger detta spörsmål, men skall presentera propositionen inom loppet av en vecka? Eller hur ligger hela denna fråga till? Jag behöver ju icke här påpeka, att den är av ganska stor betydelse och att det skulle ha varit bra, ifall det varit möjligt för kammaren att få upplysning i detta spörsmål, innan den har att fatta beslut i en del andra försvarsspörsmål.

Jag skall icke här taga upp någon polemik mot herr Hjalmarson. Jag vill

Vissa beredskapsfrågor.

bara med anledning av hans uttalande rörande övningarna säga en sak. Jag har fått det bestämda intrycket, att om man kan välja mellan att disponera ett antal miljoner av den storleksordning, som högerreservationen innebär, för övningar eller disponera de pengarna för anskaffning av mycket, mycket viktig krigsmateriel, så föredrager man på försvarshåll avgjort det senare. I den mån vi av hänsyn till det allmänna ekonomiska och statsfinansiella läget icke anse oss kunna öka försvarsutgifterna hur mycket som helst, måste ett val träffas, ett val som enligt mitt sätt att se utfaller på det sätt som framgår av folkpartireservanternas ställning i statsutskottet.

När herr Hjalmarson talar så mycket om folkpartipressen och dess sätt att skriva, är jag naturligtvis mycket smickrad av att han fäster så stor vikt vid den saken. Jag skall bara tillåta mig den lilla reflexionen, att jag förmodar, att herr Hjalmarson någon gång läser även högerpressen. Han kanske då observerat, att det där ej sällan framträder en tendens att, närhelst en meningdifferens visar sig i en försvarsfråga, fränkänna alla andra än högerns representanter verkligt och sant försvarsintresse. Det glädde mig att herr Hjalmarson ingalunda själv hemföll åt den vanan, utan tvärtom tog avstånd ifrån detta sätt att argumentera. Ifall denna herr Hjalmarsons ståndpunkt skulle sprida sig till dem, som skriva och tala för högern, så att de erkände att även de som ha annan uppfattning än högern kunna ledas av äkta och varmt försvarsintresse, så tror jag att detta skulle vara en tjänst åt försvaret.

Det har i dag överraskande nog, vill jag säga, varit en diskussion i första kammaren rörande den rätta karakteristiken av den svenska utrikespolitiken, närmast, såvitt jag förstått, med utgångspunkt från ett yttrande av herr von Heland, som även innehöll mot mig

och min ståndpunkt kritiska formuleringar. Detta har givit först utrikesministern och sedan statsministern anledning till några uttalanden. Det kan väl icke skada, om jag begagnar tillfället att här försöka ange några synpunkter på detta spörsmål.

Den fråga jag skall beröra är alltså, hur man lämpligen bör karakterisera den svenska utrikespolitiken, i första rummet sådan den bedrivs under fredstid och i andra rummet sådan man tänker sig, att den skall bedrivas i händelse av ett krig, där vi icke bli direkt inblandade. Bli vi inblandade, ger sig vår politik av sig själv.

Jag vill understryka att man icke bör, såsom understundom sker, sammanblanda dessa två ting: vår politik under fredstid, vilken är den närmast aktuella saken, samt frågan, vilken ställning vi skulle intaga efter ett krigsutbrott.

Beträffande denna fråga om den svenska politiken under fredstid synes det mig som om hans excellens herr utrikesministern hade en viss förkärlek för att använda ordet »neutralitet» icke bara när det gäller att tala om Sveriges uppträdande i händelse av krig utan även i viss mån för att karakterisera vår attityd under fredstid. Jag får därför erinra om något som utrikesministern själv påpekat vid mer än ett tillfälle, nämligen att »neutralitet» ju anger en attityd under krigsförhållanden, en attityd mot ett icke krigförande land. Vill man alltså använda det ordet för att karakterisera politiken under fredliga förhållanden, blir det en sådan mera indirekt karakteristik, som man avser att åstadkomma genom neutralitetens talesätt.

Nu har jag det intrycket, att detta talesätt har framkallat en del missförstånd på olika håll, jag tänker närmast på de stora demokratierna i väster. Man har i Sverige talat om detta ord »neutralitet», som om detta ord, tillräckligt ofta upprepat, skulle klargöra själva karaktären av den svenska politiken

Vissa beredskapsfrågor.

även i fredstid. Jag tror icke, att det är alldeles oväsentligt detta, att man söker undgå missförstånd hos den allmänna opinionen i de stora demokratierna; förståelse där kan få betydelse på flera sätt, särskilt ifall Sverige skulle bli överfallet och gärna ville få hjälp från detta håll.

Jag kan som exempel på ett sådant missförstånd, som icke är ovanligt, nämna ett fall. Jag skall icke ingå på ytterligare fall som berörts tidigare såväl i pressen som i riksdagen. När jag diskuterade med de amerikanska journalister, som voro här på halvofficiellt besök för någon månad sedan, visade det sig, att flera av dem förklarade fullständigt öppet: »Sedan vi kommit hit och fått grepp om er politik ha vi fått ett helt annat intryck av den än vi tidigare haft i Förenta staterna. Vi erkänna, att vi äro inga specialister på utrikespolitik utan allroundjournalister. Vi hade närmast det intrycket att er neutralitetspolitik var inriktad på att hålla er borta från närmare engagemang i lika hög grad mot öster som mot väster.»

Missförstånd av denna art böra undvikas. Utrikesministern skulle själv lätt kunna komplettera med andra fall, där han fått göra tillägg till sina förklaringar. För att undgå missförstånd har jag tillåtit mig använda uttrycket »västorienterad alliansfrihet» som karakteristik på vår utrikespolitik *under fredstid*. Jag tror fortfarande, att detta är en tämligen acceptabel karakteristik på vår politik under den senaste tiden. Att denna politik varit och är alliansfri i förhållande till stormakterna är väl alldeles uppenbart. Vad västerorienteringen beträffar vill jag erinra om ett par ting. För det första ha vi ju trätt in i och samverka mycket intensivt i den s. k. Marshallorganisationen, ett samarbete som ju — vilket ofta konstaterats — har icke endast ekonomisk utan i viss mån även politisk innebörd. För det andra har det ju dekla-

rerats, att vi äro villiga att inträda i det s. k. Europarådet, en organisation som strävar efter ett ganska intensivt och ingående samarbete i Västeuropa, fastän erfarenheten kommer att visa, om det blir möjligt att åstadkomma ett sådant samarbete eller ej. Men målsättningen är ganska klar.

För det tredje: det finnes väl ingen i denna kammare som vill förneka, att den svenska linjen vid förhandlingarna om en eventuell skandinavisk försvarsallians hade ett drag av att man eftersträvade förståelse med västmakterna kring en sådan politik, förståelse av ganska betydelsefullt slag.

Jag kan icke se, herr vice talman, att man, om man tar dessa tre ting, kan komma till annan slutsats än att den svenska politiken under den senaste tiden varit i väsentlig mening västorienterad.

Vad skulle ha varit alternativet — det kan vara nyttigt att fråga sig — d. v. s. hur skulle politik som icke är västerorienterad ha sett ut? Det skulle varit en politik, som är fullständigt lika åt båda sidor, som säger: Vi vägra att samverka på något sätt med det ena blocket, ifall vi icke kunna samverka på samma sätt med det andra blocket; vi vilja intaga en fullständigt likadan ställning åt båda sidor.

Men det är ganska klart, att det vore en helt annan attityd än den vi faktiskt intagit. En ledamot av denna kammare, herr Rubbestad, beslöt, när frågan om Sveriges inträde i Marshallorganisationen skulle behandlas, lägga ner sin röst; han ville ej med sin röst stödja ett beslut att Sverige skulle inträda i Marshallorganisationen. Det finnes kanske andra ledamöter av kammaren som ha en liknande inställning, fast det ej kommit till uttryck. Han har även sedan offentligen gjort vissa uttalanden, som, om han icke är fel refererad, givit uttryck för skepsis i fråga om klokheten i detta beslut. Jag vet icke, om jag feltolkar herr Rubbestad och hans

Vissa beredskapsfrågor.

eventuella meningsfränder, om jag förmodar, att däri ligger en viss sympati för att Sverige skulle intaga en hållning som är mera lika åt båda sidor.

Jag undrar om det ej får anses vara ganska motiverat att säga, att en attityd av denna art har ett i någon mån isolationistiskt drag. Men den svenska utrikespolitiken — och det är jag för min del glad över — har icke på senare tid haft denna prägel. Jag tror att det har viss betydelse att detta slås fast. Detta gäller icke bara med hänsyn till opinionen i de stora demokratierna i väster, fastän den är, såsom jag sagt, viktig, och det är viktigt att minska risken för missförstånd. Jag tror att det är viktigt att slå fast det även av hänsyn till en stabilisering av den svenska opinionen, så att den svenska opinionen får klart för sig vad hela vår utrikespolitik varit och, såvitt jag vet, är i dag.

Det är betydelsefullt måhända även av det skälet, att ifall det preciseras här, kan det försvåra en eventuell glidning av vår utrikespolitik i isolationistisk riktning. Ty att åstadkomma en sådan glidning måste vara betydligt svårare, ifall det slås fast, att vår politik är i viss mening präglad av västororientering.

Det har verkat på mig som om man på en del håll i den socialdemokratiska pressen och bondeförbundspressen, kanske även i en del andra uttalanden, inte vore alldeles främmande för sympatier för en sådan orientering uti en i någon mån isolationistisk riktning, bort ifrån den västororientering, som vår politik, såvitt jag förstår, obestriddigen haft under den senaste tiden.

För min del har jag funnit det icke vara alldeles oviktigt att försöka försvåra en dimbildning rörande den svenska utrikespolitikens faktiska karaktär under senare tid. Ifall man då icke tycker om mitt sätt att karakterisera politiken — det kan ju användas så många uttryck — skulle jag vilja fråga: Hur vill man då karakterisera

den svenska utrikespolitiken under fredstid och karakterisera den på sådant sätt, att det klart framgår, att det icke är en politik, som förutsätter en lika ställning mot öster och väster?

Jag understryker, att utrikespolitiken är icke endast en fråga om eventuella militära dispositioner utan omfattar åtskilliga ting.

Naturligtvis är det sedan av stor betydelse att slå fast *en annan sak*. Där äro väl meningarna inte så mycket delade i denna kammare som de äro på den första punkten. Men det är viktigt att få fastslaget, för det andra, att *i händelse av krig bör vår utrikespolitik sträva efter att hålla Sverige utanför kriget*. Ingen stormakt skall kunna räkna med att i händelse av krigsutbrott disponera svenskt territorium. Om man vill kalla denna politik under krigstid för neutralitet har jag ingen invändning att rikta mot den terminologien. Vad jag menar är väsentligt, det är att slå fast detta, att vår strävan, såvitt vi kunna bedöma med ledning av de för närvarande rådande utrikespolitiska förhållandena, bör vara att hålla svenskt territorium och Sverige utanför kriget. Det är viktigt, att ingen tvekan får råda på denna punkt, att om man preciserar vår utrikespolitiska hållning under fredstid på det sätt jag gjort, det ingalunda innebär, att man i minsta mån intar en vacklande hållning i fråga om vår utrikespolitik i det senare avseendet så länge förhållandena äro av den art som de för närvarande äro!

Om denna debatt, herr talman, skulle ha kommit i dag eller vid något annat tillfälle, det kan man ju diskutera, men det förefaller mig som om det vore en fråga av icke ringa vikt att man här i kamrarna försöker precisera, hurudan den svenska utrikespolitiken är under fredstid och hur man tänker sig den vara i händelse av ett krigsutbrott, inte bara det senare. Skulle det vara så, att det uttryckssätt, som jag har använt,

Vissa beredskapsfrågor.

befinnes vara sådant att man på andra håll icke vill acceptera det, vore det naturligtvis utomordentligt värdefullt, ifall man där ville framställa de alternativa uttryckssätt, som man anser bättre ge uttryck för den svenska utrikespolitikens nuvarande karaktär.

Jag ber, herr talman, att efter denna utvikning få yrka bifall till den av herr Ohlon m. fl. avgivna allmänna reservationen.

Herr talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**: Herr talman! Jag kanske får säga några ord med anledning av den allra sista delen av herr Ohlins anförande.

Han anknöt till en debatt, som försigått i första kammaren förut i dag och som mycket riktigt var framkallad av ett uttalande av herr von Heland, vari han uttalade mycket stark oro över att herr Ohlin genom sitt tal och sin karakterisering av den utrikespolitik, som han förordade, skulle ha avlägsnat sig ifrån den enhetslinje, som man tidigare hade här i riksdagen. Herr von Heland begärde direkt en förklaring från regeringsbanken. Man behövde, som han sade, en lugnande förklaring att det inte skett någon ändring i den svenska politiken.

Jag sade för min del i en replik, att det inte skett någon ändring i den politik, som hade tillkännagivits här för riksdagen endast för några veckor sedan, och att alltså regeringen kvarstod på samma linje som förut.

I fråga om det tal av herr Ohlin, som herr von Heland vände sig emot, gav jag uttryck åt den uppfattningen, att det var en ganska oklar karakteristik av den svenska utrikespolitiken, då han talade om en västmaktsorienterad alliansfrihet, och jag skall be att även i denna kammare litet grand få ange, varför jag tyckte den karakteristiken var

oklar. Det är framför allt därför, att när man talar om alliansfrihet menar man frihet från *militära* allianser. Man håller sig alltså på det området av de internationella förbindelserna. Om man då använder uttryck, varigenom man så att säga graderar alliansfriheten, är det mycket svårt att få något grepp om vad det betyder i fredstid. En alliansfrihet som så att säga är partiell, när det gäller militära allianser, vad skall det betyda? Det är ju inte lätt att få någon förnuftig mening i det, och jag framkastade därför den hypotesen, att herr Ohlin menade att denna västmaktsorienterade alliansfrihet skulle motsvaras i krigstid av något slags åt ena sidan orienterad neutralitetspolitik. Det var inte jag som gjorde förväxling eller sammanblandning mellan förhållandena under fredstid och under krigstid. Jag utgick i stället från att herr Ohlin möjligen hade tänkt på krigstid, eftersom han använde ett sådant uttryckssätt som västmaktsorienterad alliansfrihet. Jag sökte då framhålla, huru vanskligt det är att tillkännage att under krigstid en liten stat i ett utsatt läge skulle föra en neutralitetspolitik, som vore konsekvent partisk till förmån för ena sidan, och jag erinrade om vad som förekommit under det sista världskriget. Stora starka militärstater kunna kosta på sig att systematiskt gynna den ena parten i sin politik, även om de hålla sig utanför kriget. Det kunna också små svaga stater, om de befinna sig mycket långt ifrån farozonen, medan däremot stater, som då befunno sig i det läge som exempelvis Sverige eller Schweiz, som hade ett mycket utsatt läge och inte hade någon överdrivet stark militärstyrka, fingo lov att försöka hålla sig till det gängse neutralitetsbegreppet, den folkrättsliga neutraliteten. De kunde alltså inte säga, att de kunde följa en linje, som kan betecknas som en neutralitet som vore till förmån för ena parten eller vore konsekvent partisk.

Från dessa premisser sade jag, att

Vissa beredskapsfrågor.

man skulle över huvud taget nog vara ganska försiktig att förkunna, hur man skall handha neutralitetspolitiken i händelse av krig, då så mycket beror på det maktläge eller den ställning, vari den neutrala staten befinner sig.

Det svarades på detta, både i första kammaren av herr Elon Andersson och nu här av herr Ohlin, att man ingalunda har tänkt på krigstid utan tvärt om att folkpartiet också har den meningen, att under krigstid skall man följa neutralitetspolitiken. Jag fattade åtminstone yttrandena på det sättet. Vad kan man då ha i sikte med detta uttryck, västmaktsorienterad alliansfrihet?

Jag framkastade i första kammaren en annan hypotes, att kanske herr Ohlin hade menat att vi i ideologiskt avseende stå folken i väststaterna nära, att vi dela deras uppfattning när det gäller den allmänna samhällseliga åskådningen, i vad gäller demokrati, människovärde, medborgarrätt o. s. v., och att det kanske var detta han menade. Men jag framhöll på samma gång att det i så fall var ett ganska vilseledande ordval han hade använt, eftersom detta ju inte hade med militära allianser eller alliansfrihet att göra.

Nu säger herr Ohlin — och det fick jag höra redan i första kammaren — att det är ytterligare en tredje tolkning, som han har velat lägga in i sin karakteristik. Herr Ohlin säger, att vi ha deltagit i ett internationellt samarbete med västmakterna, i främsta rummet i Marshallorganisationen, och vi ha uttalat oss i princip för att delta i det Europaråd, som nu planeras, och detta är då något slags västmaktsorientering. Nu får jag säga, att jag tycker det är mycket egendomligt att använda uttrycket i samband med neutralitets- eller alliansfrihetspolitiken. Vad först beträffar Marshallorganisationen så inbjödos för övrigt även öststaterna. Den var alltså inte från början tänkt som någon speciell väststatsorganisation, och att vi vilja ha ett internationellt samarbete på

alla möjliga områden — ekonomiska, sociala, kulturella o. s. v. — det är ju självklart. Vi samarbeta med de stater, som i sin tur äro villiga att samarbeta med oss. Jag har alltså mycket svårt att se, hur man med anledning av detta samarbete, där ju herr Ohlin och jag ha samma mening i fråga om samarbetets värde och nytta, kan så att säga kvalificera *alliansfriheten*, frihet från militära allianser, såsom på ett visst sätt orienterad.

Vi ha alltid haft den ståndpunkten här i Sverige, om vi gå litet längre tillbaka i tiden, att vi äro med om allt möjligt internationellt samarbete där det bjuds. Vi skulle gärna se att även öststaterna vore med om det internationella samarbete, som vi bedriva på olika områden, och vi ha ju ett universellt samarbete inom Förenta Nationernas ram.

Jag tror vidare att då herr Ohlin kritiserade mig för att ha velat använda neutralitetsbegreppet för politiken under fredstid, så är det nog litet oriktigt. Jag har tvärt om vid olika tillfällen understrukit, att med neutralitet tänker man på ett förhållande under krigstid, men om man vill driva neutralitetspolitik i händelse av krig förutsätter det att man i fredstid inte engagerar sig på sådant sätt, att man binder sin handlingsfrihet så att man inte kan driva neutralitetspolitik under en konflikt.

Senast så sent som i debatten den 9 februari i år framhöll jag, att neutralitet är ett begrepp som hänför sig till förhållanden under krigstid. När man talar om neutralitet under fredstid, kan man blott mena, att en stat, som vill eftersträva att under krig hålla sig utanför konflikten, icke i fredstid binder sin handlingsfrihet genom alliansfördrag, som omöjliggöra neutralitet i krigstid.

Herr Ohlin efterlyste något lämpligt begrepp eller någon term för att karakterisera den svenska utrikespolitiken,

Vissa beredskapsfrågor.

då man nu kritiserar hans »västmaktsorienterade alliansfrihet». Jag vet inte om det är så viktigt att få en term, som omfattar alla sidor av det internationella livet. Jag skulle för min del vilja säga, att när det gäller militära allianser vilja vi intaga en alliansfri hållning, och därmed har man angivit sin ståndpunkt på det området. Sedan kunna vi väl säga, att vi vilja ha internationellt samarbete på alla områden, och det beror inte på oss, om somliga stater hålla sig utanför det internationella samarbetet på ena eller andra området.

Jag är för min del inte av den mening, att det är så nödvändigt att få en sammanfattande term, men om man nu skall ha en sammanfattande term är det viktigt att den väljes så, att den inte lätt ger upphov till missförstånd, och det tror jag att herr Ohlins term var ägnad att göra.

Herr **OHLIN** (kort genmäle): Herr talman! Jag skall inte nu taga upp frågan om utrikesministerns terminologi när han säger, att ordet allians brukar och bör bara användas om *militära* allianser. Det är sant att det är mycket vanligt, men ordet allians användes också om politiska allianser av annan innebörd. Den frågan kanske vi kunna diskutera, när jag har mer än tre minuter till förfogande.

Det jag nu vill säga är emellertid att utrikesministern överraskade på en punkt. Han säger att vårt inträde i Marshallorganisationen icke var något uttryck för något särskilt samarbete västerut, ty även öststaterna inbjödos ju att gå in i detta samarbete. Det var ett allround samarbete, som där planerades och som vi beslöt att inträda i.

Jag undrar, har verkligen hans excellens utrikesministern låtit sig ledas av en sådan — jag kan inte finna något annat uttryck — relativt naiv ståndpunkt, så att utrikesministern, när han förordade vårt inträde där, hade be-

dömt saken på det sättet? Har det inte varit klart på ett ganska tidigt stadium, att det här var ett, skola vi kalla det västeuropeiskt samarbete? Vi äro bl. a. med om en utredning rörande inträde i en västeuropeisk tullunion — jag erkänner att jag är ganska skeptisk om utsiktarna på den punkten. Nu undrar jag om utrikesministerns attityd innebär, att om vi finge en inbjudan från östblocket att förhandla om ett motsvarande slag av samarbete med samma räckvidd som en tullunion, skulle vi inträda och förhandla om den saken också?

Utrikesministern understryker, att vi äro intresserade av internationellt samarbete och samarbete med alla dem som vilja samarbete med oss. Man får härav dra den slutsatsen, att tyvärr har man inte velat samarbete med oss österut och att detta är orsaken till att det inte blivit av. Som historieskrivning och karakteristik av Sveriges ståndpunkttagande till Marshallorganisationen och Europarådet tror jag att denna förklaring kommer att betraktas som relativt uppseendeväckande.

Sedan vill jag konstatera att hans excellens utrikesministern inte tycker att man behöver på något sätt karakterisera vår politik. Han säger, att det kan räcka med alliansfrihet militärt, och för övrigt kan man låta det vara. Jag vill erinra om att jag angivit tre skäl, som jag inte nu skall upprepa, varför det kan ha en viss betydelse att ange vår politikens karaktär.

Jag vill f. ö. konstatera, att det har visat sig att hans excellens herr Undéns sätt att tala om vår utrikespolitik många gånger har lett till missförstånd just på den punkt, där jag eftersträvar en precisering. Jag tror därför att det är ett viktigt praktiskt spörsmål, som här föreligger.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**: Herr talman!

Vissa beredskapsfrågor.

Vad beträffar Marshallorganisationen var det ju utrikesministern Marshall själv som förklarade, att inbjudningen sträckte sig över hela Europa, till alla länder på denna sidan Asien, och jag påminner om att den första överläggningen om Marshallorganisationen skedde mellan de större ländernas utrikesministrar, den engelske, den franske och den ryske utrikesministern i Paris. Sedan drogo sig öststaterna ut ur detta samarbete, och vi stå kvar. Vi hålla oss alltså till det, att vårt ståndpunktstagande icke avgöres av huruvida öststaterna äro med eller inte. Men nog är det ett faktum, att det från början var avsett som en organisation som skulle omfatta hela Europa.

Sedan vill jag bara konstatera ytterligare några saker. Jag sade inte, att man inte behöver karakterisera vår utrikespolitik. Jag sade att vi behöva inte nödvändigtvis en sammanfattande term, som omfattar alla möjliga områden av utrikespolitiken. Om man lanserar en sådan term, kan det lätt bli så, att den ger anledning till missförstånd, som jag tror att herr Ohlins term gjorde. Det som jag särskilt vill slå fast efter herr Ohlins replik är, att han inte längre försvarade sin term. Jag uppfattar det så, att han är medveten om att det är litet besynnerligt att kvalificera alliansfriheten, friheten från militära allianser, på sådant sätt att det är något slags partiell alliansfrihet eller en orienterad alliansfrihet. Det är ett mycket oegentligt uttryck, och jag tycker för min del att det närmast leder tanken till en sådan graderad neutralitet som jag talade om tidigare i mitt anförande.

Herr OHLIN (kort genmäle): Herr talman! Det är klart att alla korta formuleringar kunna missförstås. Men får jag erinra utrikesministern om att om man låter bli att tydligt karakterisera en politik, så leder också detta mycket

ofta till missförstånd. Särskilt gäller detta om man har ett enda ord som ofta upprepas, så att det kommer att för allmänna opinionen stå såsom karaktäristik även på politiken under fredstid. Det torde knappast ändå någon kunna bestrida, att för stora delar av opinionen i in- och utlandet har ordet *neutralitet* kommit att stå som en karaktäristik på politiken *under fredstid*, inte bara i ett avseende utan i olika väsentliga avseenden.

Utrikesministern anser inte att det ordet bör användas så. Det är då av en viss vikt att man försöker klargöra detta, och det sker genom att man försöker använda andra kvalificerande uttryckssätt. Även om de inte äro alldeles felfria kunna de säkert göra god nytta i alla fall.

Jag vill med anledning av utrikesministerns sista påstående konstatera, att hans resonemang tydligen leder till att det var den omständigheten att även öststaterna voro inbjudna till Marshall-samarbetet som gjorde, att Sverige kunde acceptera. Han tycks fästa en avgörande vikt vid detta, att det var ett allmänt internationellt samarbete, där de voro inbjudna och sedan lämnade. Om inte utrikesministern fäste en sådan vikt vid detta, förstår jag inte att han kan använda detta resonemang som ett argument mot mig, när jag talar om att vårt deltagande i Marshallorganisationen obestridligen innebär en icke oväsentlig västorientering.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena UNDEN: Herr taman! Vid den tidpunkt, då vi anmälde oss till att vara med om konferensen rörande en blivande organisation för ekonomisk återhämtning, hade inbjudningarna gått ut till hela Europa. Under sådana förhållanden tycker jag det är oegentligt att som herr Ohlin säga, att det var ett kvalificerat ståndpunktstagande, att vi voro onutrala och att vi

Vissa beredskapsfrågor.

genom vår anslutning markerade, att vi ville samarbeta endast med väststaterna på detta område. Det har utvecklats sig till att bli ett samarbete endast med väststaterna, och vi uppskatta i hög grad detta samarbete, men när denna organisation skulle inrättas var den inte orienterad västerut.

Herr FAST: Herr talman! Jag vill inte polemisera mot föregående talare, men jag vill dock säga att herr Häckner inte behövde den konstgjorda dimma för att följa sina avsikter, som herr Ohlin nyls använde. Herr Häckner uttalade klart och tydligt, att han icke var anhängare av en alliansfri politik, och han har intagit en klar ståndpunkt. När jag hörde hans anförande tänkte jag, att herr Hagberg i Luleå nu har fått en motpol. Nu ha vi fått höra en röst från öster och en röst från väster. Den enda skillnaden var kanske att herr Hagberg var mera angelägen att camouflera sin orientering åt öster än vad herr Häckner var att camouflera sitt ståndpunktstagande västerut.

Jag förmodar att herr Ohlins fullständiga tystnad om vad herr Häckner anförde innebär ett avståndstagande, men eftersom han strävar efter att vinna klarhet, skulle det nog inte ha skadat med ett bestämt avståndstagande från herr Häckners deklamationer. Nu är jag, välvillig som alltid, ändå av den uppfattningen, att herr Ohlins tystnad får anses innebära ett avståndstagande.

Det är uppenbart, herr talman, att det finns ett intimt samband mellan det utrikespolitiska läget och kostnaderna för försvarsanordningarna. Det är ju nästan oundvikligt att försvarsberedskapen måste stärkas i ett skärpt utrikespolitiskt läge, och härigenom stiga även försvarskostnaderna. Det finns emellertid även ett annat samband. Det ekonomiska läget förvärras i regel vid utrikespolitiska kriser, eftersom handeln då underkastas starka

restriktioner. Jag har ett behov att säga, att ett land inte kan offra hur mycket som helst för sitt försvar, utan det måste alltid ses till att landets ekonomiska resurser icke överansträngas. Tas icke hänsyn härtill i tillräckligt god tid, blir det snart återverkningar på försvaret, som man inte tänkt sig. Man måste i så fall snabbt skära ned inte bara försvarskostnaderna utan även organisationen i en utsträckning som man under andra omständigheter inte hade behövt göra. Var gränsen går är givetvis svårt att avgöra, men att det finns en bestämd sådan gräns tror jag inte någon kan bestrida. Om vi se på försvarskostnaderna i olika länder, inte bara i Norge och Danmark, där de hållits nere på en synnerligen låg nivå, skall man utan tvivel finna, att vi i vårt land ha ganska höga försvarskostnader, både i procent av statsutgifterna och i förhållande till invånarantalet.

Med detta har jag ingalunda velat säga, att vårt försvar är så starkt som vi skulle önska, utan jag har endast velat framhålla risken för att vi överanstränga våra ekonomiska resurser till förfång även för försvaret, om man ser det på litet längre sikt. Vi måste vara på det klara med att ett litet land med begränsade ekonomiska resurser måste bygga upp sitt försvar just med hänsyn till dessa begränsade resurser. Om försvarsorganisationen är alltför vid, blir det inte möjligt att göra försvaret tip-top i alla avseenden, så att det kan följa med i den snabba utvecklingen.

Nu vet jag mycket väl, herr talman, att det är mycket svårt att i nuvarande världspolitiska läge göra inskränkningar i organisationen, och vi måste ge försvaret all den utrustning vi ha råd till, men jag vill som min mening framhålla, att det är oundvikligt med en ganska snar omprövning av dessa ting, om man skall kunna hålla en något så när modern utrustning av försvaret inom ramen för bestående organisation.

Vissa beredskapsfrågor.

Även en annan sak måste man enligt mitt förmenande hålla i minnet. Vi ha beslutat långtgående investeringsbegränsningar, och vi måste sträva att öka vår export för att få balans både inåt och utåt. Våra möjligheter till import, framför allt från dollarområdet, äro synnerligen begränsade, även om det i dagens läge är möjligt att erhålla viss krigsmateriel utifrån. Våra inhemska fabrikers möjlighet att ta emot beställningar för försvarets räkning äro också begränsade — de stora reservationerna på försvarets huvudtitel bära vittnesbörd härom.

Vidare få vi inte glömma bort förhållandet mellan skatter och statsutgifter. Det har ju blivit modernt, även om det inte talats därom i dag, och det förstår jag synnerligen väl, att kräva skattesänkningar, men det har knappast givits något positivt förslag om hur dessa skattesänkningar skola kunna genomföras på annat sätt än genom en minskning av statsutgifterna. Det är emellertid inte lätt att åstadkomma en sådan minskning, framför allt som det ju vid behandlingen av varje huvudtitel kommer fram önskemål, vilka gå utanför ramen för regeringens förslag, och ingen kan lämna anvisningar på andra punkter, där man kan göra besparingar. En annan enligt mitt förmenande mycket allvarlig sak som man måste räkna med är att vi kanske kunna få en lågkonjunktur, som medför minskade inkomster för medborgarna och minskade statsinkomster men som sannolikt medför ökade utgifter för staten, inte minst till sociala ändamål. Under sådana förhållanden blir hänvisningen till att det nuvarande budgetöverskottet erbjuder en möjlighet till nedsättning av skatterna ganska litet bärande.

Herr talman! Jag har icke anfört detta som en replik mot statsutskottets reservanter, utan jag har sagt det med anledning av de krav man möter även utanför riksdagen på mycket långt gå-

ende upprustning. Jag kan för min del inte finna att försvaret skulle bli nämnvärt bättre tillgodosett om riksdagen på de punkter man här framför allt tvistar om, nämligen punkterna 1 och 45, skulle följa reservanterna än om riksdagen följer utskottsmajoriteten. I båda fallen har ju regeringen en fullmakt som den kan använda för att stärka både den materiella och den personella beredskapen. Maximerade anslag kunna således överskridas liksom naturligtvis även förslagsanslag. Därigenom har regeringen möjlighet att vid verkligt behov stärka beredskapen i en efterförhållandena betingad omfattning. Jag erinrar om att i punkt 45 medges det bland annat, att regeringen kan utlägga beställningar för materielanskaffning under nästa budgetår intill 125 miljoner kronor — jag tror att gränsen där är nådd för vad vi kunna åstadkomma inom ramen för den egna produktionen och för importmöjligheterna.

Den av utskottet föreslagna höjningen av skytteanslaget är i och för sig ingalunda någon stor sak, och man skall inte offra alltför mycket tid på den. Skall man gå restriktivt fram på alla områden, vilket vi ju nu beslutat oss för och äro tvungna till, får man emellertid lov att söka hålla stilen över hela linjen. I annat fall komma andra ändamål, vilka kanske äro väl så behjärtansvärda men som ha ett mindre antal förespråkare, att bli mindre väl tillgodosedda. För min del tror jag inte att det lägre anslaget skulle minska skytterörelsens effektivitet. Jag har själv tillhört skyttarnas krets, och om jag känner dem rätt, komma de att skaffa sig precis lika mycket ammunition och skjuta precis lika många skott vare sig de få det högre anslaget eller det lägre. Och som jag nyss sade finns det i många fall goda skäl att höja anslagen där man ändå har fått avstå härifrån — jag tänker exempelvis på idrottsanslaget, där det finns många förespråkare för en höjning.

Vissa beredskapsfrågor.

Jag nämnde inledningsvis att försvarskostnadernas höjd till stor del beror av det utrikespolitiska läget. Jag vill ingalunda förneka att vårt utrikespolitiska läge efter Nordens splittring är sämre än det skulle ha varit om man hade lyckats skapa ett verkligt alliansfritt nordiskt försvarsförbund eller om de nordiska staterna var för sig hade bibehållit sin gamla neutralitetspolitik. Enligt min bestämda mening ger det som inträffat oss ändå inte anledning att vika från den ståndpunkt vi intagit, och ju klarare denna deklarerar, desto större möjligheter ha vi att vinna förståelse och respekt både inåt och utåt för den intagna ståndpunkten. Den har inte betingats av vare sig bekvämlighet eller känslotänkande, ej heller av stundens ingivelse, utan den har betingats av våra under lång tid vunna erfarenheter och vår bestämda vilja att hålla vårt land utanför stormaktsallianser och stormaktskonflikter.

Med glädje konstaterar jag också, att förståelsen för vår alliansfria ståndpunkt är i stigande, och jag tror att vi på goda grunder kunna räkna med att farhågorna att vi skola avstängas från leveranser av krigsmateriel skola visa sig överdrivna.

Jag skulle med anledning av den utläggning av strategisk natur, som herr Häckner gjorde, vilja fråga, hur många gånger man inte gjort sådana utläggningar och utvecklingen blivit en helt annan. Vad veta vi om förhållandena under ett eventuellt framtida krig? Det har sagts att en av världens mest kända forskare en gång tillfrågades om vad han trodde om det tredje världskriget. Han skall då ha svarat: Om det tredje världskriget vet jag ingenting alls, men jag vet att om ett tredje världskrig bryter ut, kommer man att slåss med träklubbor i det fjärde. Ja, herr talman, det kanske är så, att om denna olycka skulle drabba världen, skulle åtskilligt av vad som i dagens läge är väsentligt komma att bli oväsentligt. Jag vill än

en gång framhålla, att detta tal överallt i världen verkar litet skrämmande på mig: att det nu blott gäller att ta ståndpunkt på ena eller andra sidan, därför att kriget är oundvikligt. Jag tror vi därvidlag i all blygsamhet ha en uppgift att fylla. Enligt min mening är det viktigaste av allt att vi i mån av förmåga söka stärka fredens krafter ute i världen, så att denna olycka inte inträffar, som totalt skulle förrinta den västerländska kulturen.

Innan jag slutar vill jag framhålla, att det för mig ter sig skrämmande med de deklarationer, som avgivits överallt i världen, där det finns kommunistiska partier och i vilka kommunisterna klart och tydligt deklarerat sin villighet till femtekolonnverksamhet i händelse det land där de bo skulle råka i konflikt med Kominforms huvudland. Även om dessa deklarationer åtföljts av en försäkran om att Sovjet aldrig kommer att börja ett anfallskrig, verka deklarationerna skrämmande åtminstone på mig. Vem skall avgöra vem det är som börjar ett krig? Har man inte genom hela historien alltid tvistat efter ett krig om vem som började det? Det kan ju i ett vanligt slagsmål vara svårt för polisen att utröna vem som börjat, och jag tror sannerligen inte det är lättare att avgöra vem som har börjat ett krig. Under alla omständigheter kan man säga, att om någon medborgargrupp gjort motsvarande deklarationer i Kominforms huvudland, skulle deklaranterna hastigt ha försvunnit. Nu skall ingen tro att jag vill förorda undantagslagar och drastiska åtgärder mot kommunisterna. Jag är motståndare till sådant, och jag tror att det svenska folkets inneboende sundhet skall få det att reagera likadant i fortsättningen som det gjort hittills.

Innan jag lämnar talarstolen vill jag också säga min personliga mening om de deklarationer, som vid skilda tillfällen gjorts av framstående svenska militärer och varav det klart har framgått, att de ogilla den av regering och riks-

Vissa beredskapsfrågor.

dag intagna neutralitetsståndpunkten. Jag beklagar dessa uttalanden, ty de stärka säkerligen inte tilltron till våra försäkringar. Ingen skulle mer än jag beklaga, om militären inte hade samma rätt som övriga medborgare att både tänka och tala fritt, men det finns tillfällen, då man av både militära och politiska skäl har anledning att iaktta en viss aktsamhet, och det är ingenting annat jag kräver.

Herr **FRÖDERBERG**: Herr talman! Debatten har nu pågått så länge, att många kanske tycka att hela fältet är avbetat. Jag skall emellertid inte på något område upprepa vad andra talare ha sagt, och jag skall heller inte sväva ut mot utrikespolitiken utan strikt hålla mig till fjärde huvudtiteln och där begära vissa upplysningar.

Under den långa debatten har man med glädje kunnat konstatera, att det råder stor enighet om att vi skola söka åstadkomma ett så starkt försvar som möjligt. Det går också igenom allas tankegång att läget nu är allvarligare än det har varit på länge och att vi därför måste göra vårt allra bästa för att stå rustade om den olyckliga dagen skulle komma.

Den sakliga diskussionen i dag har till största delen rört sig om hur mycket materiel vi ha råd att skaffa, men jag skall uppehålla mig vid ett annat problem. När vi förra året vid denna tid diskuterade försvarsfrågan, var det viktigaste problemet huruvida de värnpliktigas övningstid skulle vara nio eller elva månader. Jag ställde mig då mycket skeptisk till tanken att man skulle kunna nå ett tillfredsställande resultat med nio månaders utbildningstid. Nu har en årskull genomgått sin rekrytutbildning på nio månader, och det kan därför vara anledning att ställa den frågan, om de under denna tid nått det utbildningsresultat, som anhängarna av niomånaderslinjen hade

hoppats. Ha de utbildats till allround soldater, eller har utbildningen måst inskränkas till att endast göra dem till specialister? Jag har ju för min del den uppfattningen, att i ett land med så stor yta som vårt och med så gles befolkning och så små årsklasser, skall varje soldat bli en, så långt det låter sig göra, allround man, så att den ene kan gripa den andres vapen, om så skulle behövas. Våra högre militärer, både stabschefen och överbefälhavaren, ha ju redan vittnat om att de anse, att tiden har varit för kort. Jag förmodar, att försvarsministern redan har bildat sig en uppfattning om resultatet av de nio månaders utbildning, och jag ber att till honom få framställa frågan, om han anser, att man har kommit fram till det resultat, som man siktar emot, och om detta resultat är tillfredsställande. Det har sagts, att om man inte under rekrytskolan nådde fram till målet, så skulle man fullborda utbildningen under repetitionsövningarna. Vi veta, att repetitionsövningarna ju tidigare framför allt varit till för att man då skulle ha övningar i större förband. Rekrytskolan har ju gällt den enskilde soldaten, gruppen, plutonen, kompaniet, bataljonen och kanske regementet, men repetitionsövningarna ha sträckt sig längre och alltså avsett övningar i ännu större förband.

Jag såg ett uttalande — jag förmodar, att det var av överbefälhavaren — att man under nästa år, alltså den niomånadersperiod, som utbildningen skall omfatta, måste sänka målet och inte gå högre i utbildningen än till kompaniförband. Det skulle väl tyda på att man inte anser den tid, som finns till förfogande, vara tillräcklig. Men när nu även repetitionsövningarna skola inskränkas, blir det ju inte tillfälle till sådan utökning av utbildningen, att man kan nå målet under dem. Det skulle vara intressant att höra, hur man har resonerat i högsta ledningen, om man anser, att de repetitionsövningar, som

Vissa beredskapsfrågor.

äro planerade under den närmaste tiden, komma att bli tillräckliga för att fullborda utbildningen och nå avsett resultat.

Under diskussionen i fjol om niomånadersutbildningen ville jag också ta upp till debatt kuppberedskapen, d. v. s. den bristande beredskapen under den tid, som förflyter mellan utryckningen av första rekrytårsklassen i år och inryckningen av nästa årsklass. Jag fick då det svaret från flera håll, att den saken inte hörde dit. Den skulle tas upp i ett annat sammanhang. Jag har inte här lyckats få besked om eller i tidningarna lyckats finna ut, hur det är planerat med denna kuppberedskap nu under sommaren. Jag har hört vissa initierade personer säga, att det inte skulle finnas någon beredskap alls då, vissa andra att de repetitionsövningar, som skola förekomma, i viss mån fylla denna lucka i beredskapen. Men om vi skulle råka in i krig, kommer naturligtvis den första stöten ifrån flyget, och vem skall då ta emot denna stöt? Om det då är otillräckligt med folk förlagda vid våra förråd och depåer, blir det i första hand hemvärdet vi skola lita till, men detta är väl otillräckligt. Skulle det emellertid inte finnas andra möjligheter? Utom den aktiva personalen vid våra regementen finnas också bland de fast anställda i ganska stor utsträckning reserver av olika slag. Jag vet att dessa reserver, reservstatare m. fl. vid vissa regementen ha vapen hemma nu, och de ha order att, om så skulle behövas, ansluta sig till hemvärdet, om de platser, där deras förband skulle utrustas, skulle vara tagna, innan de vid en mobilisering nådde dit. Vid vissa regementen är det så ordnat, vid andra inte. Skulle det inte kunna tänkas, att det bleve en positiv enhetlighet i detta avseende inom hela den svenska armén? Det vore väl också tänkbart, att skyttarna, som i så stor utsträckning också äro hemvärnsmän, inrangerades mera fast i något sådant.

Det var bara dessa frågor jag skulle vilja framställa: Anses nio månaders utbildningstid vara tillräcklig? Om den inte är det: Skola de planerade repetitionsövningarna användas för att fullborda denna utbildning? Anser herr statsrådet, att den kuppberedskap, som nu finnes i vårt land under tiden mellan mars och augusti, är tillfredsställande?

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **VOUGT**: Herr talman! Jag har egentligen begärt ordet för att besvara några frågor. Jag har intrycket att kammararens uppmärksamhet kanske inte är så särdeles väl samlad just nu, men jag är likväl nödsakad att ta till orda, därför att en av de talare, som ställt frågor till mig, är herr Hjalmarson, som har ordet efter mig, och jag vill givetvis ge honom tillfälle att replikera, om det är något som jag inte ger tillfredsställande svar på nu. Däremot tänker jag inte gå in så mycket på de olika avsnitt av statsutskottets utlåtande nr 4, som ha varit föremål för debatt och som blivit enligt min mening alldeles tillräckligt belysta genom de inlägg som här skett från olika håll.

Det är ett par särskilda frågor jag ville stanna inför, och jag kanske då först får ta upp en fråga, som även den allra senaste talaren, herr Fröderberg, rörde vid och som även herr Hjalmarson var inne på. De sysslade med de med varandra sammanhängande frågorna om värnpliktsutbildningen sedd ur utbildningssynpunkt och om repetitions- och efterutbildningsövningarna och ville veta, om det varit riktigt att i så stor utsträckning som nu har skett begränsa utbildningen. Herr Fröderberg ställde den direkta frågan, vilket resultat jag ansåge, att det första årets nio månaders första tjänstgöring givit. På den frågan vill jag svara följande: Det har från alla håll, av varje för-

Vissa beredskapsfrågor.

bandschef, av varje militärområdesbefälhavare och över huvud taget av varje annan befälsperson, som haft med denna rekrytklass att göra, vitsordats, att de ha aldrig sett en rekrytklass, som varit så bra som denna. Det har ingivit mig den föreställningen, att vi här mött ett gensvar i den vädjan till de värnpliktiga, som legat däri, att vi sagt, att från försvarets sida göres en ansträngning för att pressa ned utbildningen till det som är ett minimum, till det som är oundgängligen erforderligt, och vi göra det därför att vi inte anse det skäligt att av den svenske ynglingen ta mera av hans arbetstid och arbetskraft än som är oundgängligen nödvändigt. Vi ha mött ett gensvar på denna appell till de värnpliktigas goda vilja som aldrig tillförne.

Uppenbarligen är det mycket svårt för mig, som endast sett en mycket liten del av den nyss uttryckta värnpliktigruppen, att sätta några betyg över den. Det är så mycket svårare, som chefen för armén har föranstallat om en mycket noggrann prövning av denna rekrytklass. Denna prövning har gått till så, att vid de fälttjänstövningar, som avslutade den första tjänstgöringen, förrättades inspektioner, där man systematiskt anställde olika prov, och där man för övrigt lade upp systemet så, att man skulle kunna jämföra såväl de individuella resultaten som de olika förbandens resultat med varandra. Man skulle följaktligen för första gången få en verkligt tillförlitlig bild av vad den svenske soldaten är värd. Inspektionerna verkställdes alltså under februari månad och kanske också i början av mars — huvuddelen av rekrytklassen ryckte ut den 12 mars. Sedan är det meningen att förbandscheferna och militärbefälhavarna skola bearbeta resultaten, och arméchefen har för sin del begärt att få in deras utlåtanden, på vilka han skall fota sitt omdöme, till den 1 april. Först därefter kan det över huvud taget bli tal om att få en tillför-

litlig bild av vad denna rekrytklass är värd.

Jag vill fästa uppmärksamheten på att när vi på det sättet få fram en verkligt saklig bedömningsgrund, ha vi någonting i vår hand, som kan vara utomordentligt bra att ha, när det gäller att se, vilka luckor som finnas i denna utbildning. Men å andra sidan ha vi ju knappast någon möjlighet till jämförelse med tidigare rekrytklasser, därför att i fråga om dessa klasser har man inte gjort någon liknande metodisk genomgång vid rekrytutbildningens slut. Tills vidare håller jag mig till det mycket goda omdöme, som från alla håll givits rekrytklassens goda vilja och inställning.

Eftersom jag nu berört de generalprov, som chefen för armén föranstallat om, vill jag också något dröja vid det meddelande, som blev bekant under gårdagen, att chefen för armén redan nu tillkännagivit som sin mening, att utbildningsmålen måste sänkas nästa år. Därmed menade han, att han inte anser, att det är möjligt att på nio månaders första tjänstgöring pressa in mer än den enskilde soldatens utbildning och utbildningen i kompaniförband. Hans uppfattning är alltså den, att man till ett annat år inte skall försöka nå till sådana övningar i högre förband, som innefattats i den nu förflutna rekrytutbildningen och de avslutande fälttjänstövningarna. Att chefen för armén redan nu tagit ståndpunkt i denna fråga, har berott på att han för de militärer, som under tiden mellan utbildningen av de båda rekrytklasserna samlas till kurser och för genomgång av nästa års utbildningsplan, velat tillkännage, hur han tänker sig, att nästa års utbildningsplan skall läggas upp. Vi stå nu för första gången inför möjligheten att använda de tre månaderna mars, april och maj, som ligga mellan rekrytklassernas utbildningstid, till en grundlig utbildning av befälet. Det klagas över att vi ha för litet befäl för vår

Vissa beredskapsfrågor.

utbildning. Hittills har det varit så, att en stor del av befälet hela året legat på kurser och därigenom dragits från förbanden. Nu är det avsikten att samla befälet till skolor och kurser i luckan mellan rekrytklassernas tjänstgöring. Därigenom har befälet möjlighet att under den övriga delen av året gå i tjänst vid förbanden. Att vid sådana kurser och vid skolorna nästa års rekryttjänstgöring diskuteras och planeras är alltså skälet till att chefen för armén redan nu ansett sig böra tillkännagiva, att utbildningsmålet med hänsyn till förbandens storlek måste nedsättas.

Min uppfattning är, att det skall vara möjligt att skapa en fullgod utbildning av den svenske soldaten, om inte på nio månader så i alla fall på den tidrymd som står oss till buds för utbildning, om vi ha en sammanlagd värnplikstjänstgöring av tolv månader. Då går den sista månaden till omskolning, men 11 månader kunna ju egentligen tänkas gå till utbildning, eller i varje fall kunna den första tjänstgöringens nio månader och den tionde månaden, som ingår i den första repetitionsövningen, gå till verklig utbildning. Den plan, som skisserats av arméchefen, är att vi skulle använda den första repetitionsövningen till att få till stånd övningar i stridsförband, och där skulle man alltså nå fram till den utbildning i större förband, som inte är möjlig att inlägga inom de nio månadernas utbildning. Därmed kommer jag fram till att i någon mån ta upp de synpunkter herr Hjalmarson berörde. De framkommo i samband med att han utvecklade de synpunkter, som varit vägleddande för högern, när den avgav sin reservation.

I reservationen har ju högern sagt, att anslaget till repetitions- och efterutbildningsövningar för nästa budgetår beräknats för lågt och kräver, att vi redan nu skola öka dessa anslag, så att dessa övningar skola kunna anordnas i full omfattning. Herr Hjalmar-

son har, enligt vad som inberättats för mig, använt uttrycket att det vore oförsvarligt att minska både första tjänstgöringen och repetitions- och efterutbildningsövningarna. Med anledning därav vill jag fästa uppmärksamheten på att de repetitionsövningar, som nu skulle ha ägt rum, äro ju repetitionsövningar för sådana värnpliktiga, som ha haft tolv eller elva månaders utbildning, eftersom den första rekrytklass, som endast har haft nio månaders utbildning, ju är den som nyss avslutat sin tjänstgöring. Ett av skälen till att jag nu anser, att det närmast är lyckosamt, om vi inte behöva ta ut repetitions- och efterutbildningsövningar är, att om vi skola ha repetitionsövningar såsom komplement till första tjänstgöringen och skola göra dessa i stridsförband, blir det ju nödvändigt att ta ut inte bara en åldersklass eller två eller tre utan en hel serie åldersklasser för att få stridsförband, i vilka de olika åldersklasserna äro representerade, och då är det fördelaktigt att inte ha förbrukat dessa klassers repetitionsövningar.

Förut har jag nog besvärat denna kammare tillräckligt mycket med mina resonemang beträffande just repetitions- och efterutbildningsövningarna, varför jag tror, att jag kanske får nöja mig med vad jag här sagt. Jag vill endast fästa uppmärksamheten på att sedan vi av arbetsmarknadsskäl och av hänsyn till vår ekonomiska politik under ett par år så gott som helt inställt repetitionsövningarna, ha ju dessa nu tagits upp. Vi ha under den gångna vintern haft efterutbildningsövningar, för tre åldersklasser tror jag det är, och vi ha för närvarande repetitionsövningar, som börja med fyra av de stympade rekrytklasserna, alltså sådana rekrytklasser, som reducerats därigenom, att en stor mängd av ifrågasvarande värnpliktiga haft 180 dagars beredskapstjänst. Därmed ha vi så att säga likviderat dessa rester från bered-

Vissa beredskapsfrågor.

skapen under kriget, och därmed ha vi kommit fram till att vi kunna börja räkna med att bruka återstående rekrytklasser på ett mera rationellt sätt.

Kungl. Maj:t har inte gjort något försök att på fjärde huvudtitelns anslag göra en beräkning av hur mycket övningar vi kunna behöva ta ut nästa budgetår. Jag har hos riksdagen begärt, att vi skola få återkomma med denna fråga, när vi komma närmare budgetårets början och när det är möjligt att bedöma vilka behov, som komma att föreligga. Det förefaller mig som om detta skulle vara en linje, som borde kunna tillfredsställa riksdagen. Jag kan inte inse, att någonting skulle vara vunnit med att riksdagen nu så att säga påtvingar regeringen ett maxiprogram, som det av många skäl kanske inte är möjligt att genomföra. Detta är vad jag hade att svara beträffande den saken.

Herr Fröderberg frågade mig vidare, hur jag ser på beredskapen i den lucka, som uppstår mellan rekrytklasserna, när man har nio månaders första tjänstgöring. Jag är inte beredd att besvara den frågan nu, därför att den sammanhänger med en hel del problem, som nu ligga under utredning. Jag kunde väl helt allmänt säga att, även om jag principiellt har den uppfattningen, att värnpliktigutbildningstiden inte skall tas i anspråk för beredskap, därför att utbildningen av soldaten bör vara den fostran man ger honom som soldat, och den bör vara så effektiv som möjligt och inte störas av beredskapshänsyn, är jag medveten om att ifall det skulle komma att bli en lång period av kallt krig, få vi naturligtvis inrätta oss så, att vi på bästa sätt kunna fylla beredskapens krav. Jag är emellertid som sagt inte beredd att nu ge något klart svar på denna fråga.

Jag skulle kanske här sagt något om den övergång från det ena anslags-systemet till det andra, som nu är i

gång på fjärde huvudtiteln, och kanske också utvecklat några av skälen för de beställningsbemyndiganden, som ha kommit att spela en ganska stor roll i debatten. Men jag tror att även detta skulle trötta kammaren. Bristen på överskådlighet och svårigheten att få en klar bild av det läge som nu råder beträffande användningen av våra medel komma säkerligen att i någon mån upphöra, när vi komma förbi den värsta övergången, något som vi skola göra redan nästa budgetår.

Om jag därefter säger något i materielfrågan, befinner jag mig i samma situation som förut, d. v. s. jag är handikappad gentemot mina kritiker i den mån de göra försvarsministern ansvarig för att det finns brister, och detta på grund av att det är omöjligt att framlägga siffror. Jag kan av mycket naturliga skäl icke redovisa vad vi ha och vad vi icke ha. Om jag bemöter kritiken med att säga, att allting är förhållandevis gott, får jag höra, att jag förgyller läget oberättigat och framställer förhållandena bättre än de äro. Jag avstår naturligtvis också mycket gärna från att göra detta. Det för alltid med sig en ganska obehaglig känsla, om man får förebråelser för att försöka framställa saker förmånligare än de äro. Det är emellertid bara ett par punkter, på vilka det uppstått några missförstånd, som jag skulle vilja säga ett par ord om.

Jag har fått den uppfattningen av yttranden i pressen och kanske också i riksdagen, att man menar att under åren efter kriget inga befästningar skulle ha tillkommit i vårt land. Om jag då med befästningar icke bara menar skansar, fort och andra fasta befästningar utan också tänker på berg-rum och sådana arbeten som utföras för att vi skola kunna skydda oss i händelse av krig, kan jag icke se något hinder för att jag här nämner ett par siffror. Ganska betydande anslag ha gått åt för detta ändamål. Tiden

Vissa beredskapsfrågor.

1946/47 anlades befästningsarbeten i den meningen för 3 miljoner kronor, 1947/48 sprang siffran upp till 14 miljoner, och innevarande år räknar man på den allmänna byggnadskvoten med $7\frac{1}{3}$ miljoner. Detta är ju i alla fall ganska betydande summor. Det kan icke heller förbigå någon, att Sverige tack vare det program vi genomförde under kriget och sedan dess ha fullföljt på detta område befinner sig obetingat främst bland alla länder i världen, vartill naturligtvis bidragit, att vi ha så mycket berg att spränga in oss i. Om jag får nämna ytterligare en siffra, vill jag säga, att det för närvarande pågår arbeten på bergrum på 24 olika platser i landet, varav 5 beräknas bli färdiga den 1 april 1949 och 7 omkring den 1 januari 1950, medan de återstående äro under anbudsprövning och följaktligen ligga längre fram i framställningsprogrammet.

Jag hoppas, att jag icke genom något uttalande skapat den föreställningen, att vi icke försöka överse våra flygfält. Genom tillkomsten av det reaktionsdrivna flygplanet, som med sin motor bränner sönder marken, ha vi måst taga upp ett mycket stort program för att få fasta, cementerade och hållbara rullbanor. Jag försäkrar, att detta är en utgiftspost, som drager en mycket stor andel av försvarets byggnadskvot varje år.

Herr Ohlin var bl. a. inne på frågan om ammunition och sade, att i vissa fall vore förråden otillräckliga. Jag erkänner gärna, att det finns brister, brister som bero på att vi icke kunnat få fram sådant som skulle fogas till förut befintliga, otillräckliga förråd, och brister som bestå däri, att konstruktionerna icke blivit färdiga förrän nyligen och att ammunitionen till dem icke kunnat komma fram ännu. Men jag skulle vilja säga, att den anskaffningsplan som nu föreligger är jämförelsevis tillfredsställande. Visst finns det stora brister, men materiel av olika

slag, inklusive de nya konstruktionerna och ammunitionen till dem, kommer fram inom en så relativt nära liggande framtid, att regeringen icke anser att det nu finns någon anledning att tillgripa extraordinära åtgärder, som skulle kunna allvarligt störa våra strävanden att uppnå den ekonomiska jämvikt, som vi betrakta som väsentlig.

Jag skall därefter be att få säga några ord i frågan om beställningsbemyndigandena, i vilket sammanhang Kungl. Maj:t begärt 100 miljoner men riksdagen föreslår 125 miljoner. Hur har siffran på 100 miljoner framkommit? Jo, på följande sätt. Under budgetbehandlingen på hösten förelåg från arméförvaltningens sida en önskelista beträffande materiel, som man ansåg sig kunna få fram under en viss tid, på 90 miljoner. Såsom det har anmärkts i statsverkspropositionen tillfogades där 10 miljoner, därför att vi ansågo det erforderligt att forcera programmet i fråga om framställningen av kulsprute-pistoler för ombeväpning av armén. Följaktligen blev på detta underlag, denna ram av 100 miljoner, de beställningsbemyndiganden, som vi begärde hos riksdagen, fastställda till 100 miljoner. Sedermera har arméförvaltningen tillkännagivit, att den anser det möjligt att köpa utifrån och kanske också igångsätta inom landet en produktion av bl. a. radar. Därför anmälde arméförvaltningen i en skrivelse, undertecknad av arméchefen, för knappt en vecka sedan till Kungl. Maj:t detta ytterligare anslagsbehov på 68 miljoner, och det är samma anslagsbehov, som utskottet också fått kännedom om.

Nu frågar herr Ohlin mig — och andra ha också frågat mig om den saken — hur jag ser på möjligheten att i detta läge tillgodose det nya anslagsbehovet. På detta kan jag endast svara, att med de beställningsbemyndiganden jag nu nämnt och de övriga medel som stå till Kungl. Maj:ts förfogande anser re-

Vissa beredskapsfrågor.

geringen, att vi tagit i anspråk anslagsmedel till så stora summer, att vi icke kunna gå därutöver. Det är givet, att regeringen kommer att pröva i vilken mån det finns möjlighet att tillgodose det nya anslagsbehovet och i vilken utsträckning det kan pressas in under de medel vi redan ha. Det är alltså en fråga, som jag för närvarande icke kan besvara annat än på det sättet att jag säger, att vi skola taga under omprövning vad som är möjligt. Det skulle kunna tänkas, att inom den nyss nämnda 100-miljonersplanen det finns något som är mindre viktigt än det nya som kommit till. Det är en sak som jag i varje fall icke kan göra något uttalande om i dag. I anslutning härtill vill jag säga, att det väl är sant, att det skymtar vissa produktionsmöjligheter på den svenska marknaden, men hur snart planerna i det hänseendet kunna konkretiseras vågar jag icke yttra mig om.

Jag har också att svara på en annan fråga av herr Ohlin — jag tror att den framställdes också av herr Ståhl — nämligen om och i så fall när riksdagen har att emotse ett förslag om en förstärkning av flygvapnet i anslutning till det förslag, som avgivits av chefen för flygvapnet. På den saken vill jag svara, att frågan är föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Herr Ohlin frågade mig, om det var möjligt att angiva, vid vilken tidpunkt proposition kunde framkomma, och undrade, om den icke måste komma före den 22 mars, eftersom enligt den nya ordning, som riksdagen visserligen icke har fastställt men som tillkom i samband med riksdagens första grundlagsändringsbeslut, alla propositioner som innebära anslagsäskanden måste avlämnas före den 22 mars. Till detta vill jag svara, att det synes mig uppenbart, att det anslagsäskande, som det här kan bli fråga om och som chefen för flygvapnet har tänkt sig, kan inräknas i de medel, som stå till Kungl. Maj:ts förfogande för flygvapnet under nästa budgetår. Regeringen har följakt-

ligen möjlighet att pröva denna sak utan att behöva räkna med några nya pengar under detta budgetår. Däremot måste det bli fråga om ett beställningsbemyndigande.

Ytterligare en fråga har jag att svara på, och det är en som ställdes av herr Ståhl. Han fäste uppmärksamheten på att det uppgivits i pressen, att svenska gevär till visst antal skola komma att, såsom han uttryckte det, överlämnas till Danmark — i själva verket är det fråga om att utlåna dem till Danmark. Herr Ståhl sammanförde denna fråga med det faktum, att skytterörelsen under några år förgäves anhållit att få tillgång till ett visst antal gevär. Han nämnde, att 1945/46 gjordes sådana framställningar. År 1948 begärde man att få köpa 10 000 gevär och fick köpa allenast 800, sade han, en uppgift som så vitt jag kan erinra mig är fullkomligt riktig. Herr Ståhl sade vidare, att behovet av gevär nu uppskattas till 3 000 om året och menade, att skytterörelsen anser sig styvmoderligt behandlad. Skytterörelsen tycker att den är eftersatt, när denna utlåning till Danmark kan äga rum. Jag vill svara, att sedan danskarna meddelat oss, att de hade ett trängande behov av vapen till sitt hemvärn, regeringen ansåg att man borde vidtaga denna åtgärd för att i första hand tillhandahålla danskarna i form av utlåning ett visst antal gevär och sedan låta dem få ytterligare ett antal, tillsammans 80 000, i samma utsträckning som nytillverkade kulsprutepistoler framkomma och ombevåpning kan ske eller, rättare sagt, i samma mån som våra mobiliseringsförråd kunna tillföras kulsprutepistoler i stället för gevär. Utlåningen till Danmark skulle sålunda gå i den takten, och det har samband med vad jag nyss nämnde om att vi hade inom beställningsbemyndigandenas ram höjt den summa som begärts med 10 miljoner.

Jag förstår mycket väl att det finns önskemål inom skyttet att få gevär och

Vissa beredskapsfrågor.

att nästan varje skytt anser att han vill ha ett eget gevär. Jag tycker, att detta är ett helt naturligt önskemål som vi i görligaste mån böra tillgodose. Men å andra sidan har jag icke ansett, att man i detta sammanhang skulle låta den omständigheten, att man icke kunnat tillföra skyttarna de önskade vapnen, hindra att man gjorde denna gest av vänskap gentemot Danmark. Jag har emellertid bett arméförvaltningen undersöka, om vi under våren skulle kunna åstadkomma i varje fall något antal gevär för att tillgodose önskemålen från skytterörelsen i någon mån.

Medan jag är inne på frågan om skytterörelsen vill jag säga, att när statsutskottets majoritet föreslår, att anslaget till skytterörelsen skall höjas, jag givetvis förstår utskottets synpunkter. Det är därvidlag fråga om ett ändamål, som jag uppskattar likaväl som alla andra vänner av skytterörelsen, varav det finns många i riksdagen. Men jag måste säga, att när jag haft att röra mig inom den ram, som varit uppdragen med hänsyn till de krav, som vår ekonomiska politik uppställer, har jag på försvarets huvudtitel måst göra avvägningar och jämkningar, som i vissa fall fått gå ut över saker och ting, som varit mer önskvärda än det ökade anslaget till skytterörelsen. Jag anser därför, att det bleve en relativt godtycklig jämkning i Kungl. Maj:ts förslag, om riksdagen nu skulle följa vad statsutskottet föreslår. Jag skulle därför vilja rekommendera kammaren att på den punkten följa vad Kungl. Maj:t föreslagit.

Herr STAHL (kort gennäle): Herr talman! Endast ett par ord till herr försvarsministern i två punkter.

Försvarsministern gjorde beträffande skytterörelsen samma konstaterande som i förstakammardebatten, nämligen att inom den trånga ram som är uppdragen funnes angelägnare uppgifter än

skytterörelsens och att kammaren därför icke borde följa utskottsmajoriteten. Jag vill dock påminna om att det är en icke oväsentlig skillnad mellan den ram som är tillgänglig efter utskottsbehandlingen och den som stod till buds dessförinnan. Därför tycker jag nog, att t. o. m. försvarsministern borde i det nya läget, trots att han tydligen har en njugg inställning till skytterörelsen, kunna sträcka sig så långt att han går med på den förbättring, som även många av hans partivänner i utskottet föreslagit.

Vad gevärsutlåningen till Danmark beträffar skall jag icke taga upp någon diskussion om den på de minuter som stå mig till buds. Jag vill endast hemställa till försvarsministern att göra allvar av löftet här att skyttet blir tillgodosett i fråga om gevär. Det är ändå små anspråk det gäller i jämförelse med det stora antalet av 80 000 som skulle utlånas till Danmark.

Det konstaterande försvarsministern här gör i fråga om beställningsbemyndigandena, när han säger att bemyndigandena tillsammans med reservationerna — jag vill minnas att det rör sig om 125 miljoner plus 165 miljoner; vi komma alltså upp till 290 miljoner — motsvara så stora summor, att vi icke kunna gå därutöver. Men man får väl ändå icke glömma, herr statsråd, att en stor del av dessa pengar redan äro utlagda i beställningar!

Vidare ber jag att få en precisering när det gäller den fråga herr Ohlin och jag voro inne på, nämligen den: Var ändå icke avsikten från utskottsmajoritetens — och därmed, underförstått, regeringens — sida med kompromissen den, att den skulle innebära en ökning av materielanskaffningen utöver radar? Om försvarsministern svarar nej på den frågan, ja, då måste vi säga att det icke var någon kompromiss. Då ligga de 100 miljonerna på ordinära beställningar och de 25 på radar. Men har man avsett, att kompromissen skulle innebära

Vissa beredskapsfrågor.

en realförbättring, måste det vara dels 125 miljoner till ordinära beställningar och dels radar därutöver. En precisering på den punkten skulle verkligen vara behövlig.

Herr HJALMARSON: Herr talman! Jag ber att med några ord få knyta an till vad herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet yttrade om repetitionsövningarna.

Försvarsministern framhöll, att de repetitionsövningar, som nu kunna komma i fråga, skulle komma att omfatta främst sådana värnpliktiga, som redan ha haft en längre utbildning än nio månader. Herr statsrådet menade, om jag uppfattade honom rätt, att den omständigheten, att dessa repetitionsövningar nu komma till stånd endast i begränsad omfattning, icke spelar så stor roll, med hänsyn till att det här rör sig om värnpliktskontingenter, som ändå ha en längre första utbildningstid bakom sig. Jag kan icke dela herr statsrådets uppfattning på denna punkt. Det är ju nämligen på det sättet, att den en gång upplagda utbildningsplanen för ifrågavarande värnpliktiga är ordnad med tanke på att de skola fullgöra de föreskrivna repetitionsövningarna. Om detta icke sker, kommer följderna att bli allvarliga luckor i utbildningen för dessa grupper. Detta har också från militärt håll starkt understrukits, och jag skall, herr talman, avslutningsvis belysa detta i samband med att jag svarar på en fråga, som herr Ohlin ställde i sitt anförande.

Det avgörande skälet mot anordnandet av repetitionsövningar i den omfattning, som vi från högerhåll ha tänkt oss, är enligt försvarsministern, att vi framdeles ha anledning räkna med att sådana övningar skola komma till stånd i form av inkallelser av stridsförband. Det råder inga delade meningar om att det vore mycket värdefullt för vårt försvar om sådana övningar kunde äga

rum, men jag skulle vilja göra försvarsministern ett par frågor angående ett sådant arrangemang.

Den första frågan lyder: Hur har man tänkt sig att de nödvändiga övningarna för befälet skola ordnas under de närmaste åren utan repetitionsövningar i större utsträckning? Vi veta ju alla att det för den svenska arméns krigsduglighet är av mycket stor betydelse, att befälet får tillfälle att deltaga i repetitionsövningar i större förband. Hur har man tänkt att tillgodose detta önskemål, om man inte vill ordna repetitionsövningar annat än i den mycket reducerade omfattning, som regeringen har tänkt sig?

Vidare har det mot vårt förslag att utlägga repetitions- och efterutbildningsövningar anförts, att de skulle omfatta en värnpliktskontingent av en storleksordning, som man menar måste framstå såsom orimlig ur flera synpunkter; man har nämnt siffran 100 000 inkallade som avskräckande. Men att denna siffra blivit så stor beror dock till väsentlig del på den mycket stora eftersläpningen.

Vidare är det så, om jag är rätt underrättad, att man icke kan räkna med att repetitionsövningar i stridsförband hinna utläggas förrän om 2 å 3 år. Jag vill därför fråga försvarsministern: Hur många värnpliktiga måste man inkalla om 2 å 3 år för att kunna avverka den då föreliggande eftersläpningen? Det måste uppenbarligen röra sig om en väsentligt större siffra än den, som det nu är fråga om. Jag undrar om det verkligen är sannolikt, att vi skola kunna få till stånd inkallelser i en sådan omfattning. Om detta icke är fallet, vad blir då resultatet? Jo, vi få sådana luckor i arméns utbildning, att de på ett mycket allvarligt sätt komma att reducera arméns stridsvärde.

Försvarsministern måste förstå om vi inom högerpartiet äro en smula miss-tänksamma mot löften, vilkas infriande vinkar någon gång i en obestämd fram-

Vissa beredskapsfrågor.

tid. Det har nämligen tidigare ganska ofta hänt att man har sagt till oss: »Vänta med att begära de eller de åtgärderna, så kunna ni räkna med att det inom relativt kort tid blir möjligt att genomföra dem på ett mycket bättre sätt än vad som nu kan bli fallet.» Vi ha tidigare flera gånger blivit besvikna på sådana löften. Enligt vår uppfattning är det, som vi i dag behöva, inte så mycket löften för framtiden som fastmer omedelbar handling.

Så till sist, herr talman, bara ett par repliker. Herr Fast underströk i sitt inlägg, att de ansvariga militära ledarna i sina militärpolitiska uttalanden borde iaktta all den försiktighet och återhållsamhet, som det nuvarande läget påkallar. Med anledning därav vill jag för min del endast framhålla, att jag icke kan finna att de uttalanden, som ha gjorts av våra ansvariga militära ledare, behöva föranleda en dylik admonition från herr Fasts sida.

Så ett par ord till herr Ohlin. Herr Ohlin framhöll, att om vi ha att välja mellan större anslag till repetitions- och efterutbildningsövningar eller större anslag till materielanskaffning, så torde den militära sakkunskapen föredra det högre anslaget till materiel. Jag tror att denna frågeställning är oriktig. Man kan inte göra en sådan gradering, ty det är i själva verket här fråga om ett »både — och». För att styrka detta påstående skall jag be att få sluta med att anföra några ord, som i dag ha yttrats av överbefälhavaren i ett föredrag i Kristianstad, ett föredrag som är betitlat: »Vårt läge och vårt försvar». I detta föredrag har överbefälhavaren enligt det tillgängliga referatet sagt bl. a. följande:

»Det militära försvaret måste sålunda förstärkas, så att den avsevärda brist på vissa mycket viktiga materielslag, som alltjämt kvarstår, täckes. Därjämte måste helt ny materiel anskaffas, så att en modernisering verkligen kommer till stånd.»

Så fortsätter överbefälhavaren:

»Särskilt allvarligt är att stridsdugligheten hos flertalet militära förband nu snabbt sjunker på grund av ofullständig och otillräcklig utbildning. Genom att repetitions- och efterutbildningsövningarna i huvudsak inställts förryckes hela det planlagda systemet för de värnpliktigas utbildning och för personalens rationella utnyttjande i krig. En återgång till den lagstadgade utbildningen i dessa avseenden måste ske, innan det nuvarande systemets skadeverkningar bli ännu större.»

Jag behöver inte göra något tillägg till detta uttalande. Det utgör ett klart bestyrkande av att den ståndpunkt, som vi från högerhåll ha intagit till denna fråga, är starkt sakligt motiverad, och jag ber därför, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande om bifall till högerreservationen.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet VOUGT: Herr talman! Ståndpunkterna skifta, och ibland är det lägligt att använda överord. Ibland däremot är det lägligare att ha ett mera försiktigt program. Detta gäller måhända också om militärer.

I första kammaren, där jag har haft ordet litet utförligare än här, har jag förut i dag haft tillfälle att påvisa, att när 1945 års försvarskommitté tog ställning till frågan om repetitionsövningarna, så fann den att några repetitionsövningar över huvud taget icke borde anordnas förrän år 1950. Detta voro även de militära representanterna i försvarskommittén överens med majoriteten om. Nu ligga vi i alla fall så långt före detta program, att vi under budgetåret 1948/49 ha haft efterutbildningsövningar, som fylla luckor i vår krigsorganisation. Vi ha också nu, som jag förut har nämnt, tagit itu med de repetitionsövningar, som vi av olika skäl anse oss böra anordna innevarande år.

Jag är ledsen över att jag i ett före-

Vissa beredskapsfrågor.

gående anförande tydligen uttryckte mig oklart. Herr Hjalmarson fick tydligen den uppfattningen, att jag menade, att de värnpliktiga, som ha haft tolv eller elva månaders utbildning, icke skulle behöva någon repetitionsövning. Detta var emellertid inte alls min mening. Ty hur väl en soldat än är utbildad behövs det ändå alltid repetition av hans kunskaper, och de tre senare övningar, som äro förutsedda i vår värnpliktslag, äro enligt min mening nödvändiga. Men vad jag vände mig emot var det, som herr Hjalmarson sade om att man inte på en gång kan sätta ned den första tjänstgöringen och inställa repetitionsövningarna. Där vill jag påminna om att de värnpliktskategorier, för vilka man i viss utsträckning har inställt repetitionsövningarna, äro sådana, som ha tolv eller elva månaders tjänstgöring bakom sig. Dessa båda frågor kunna i varje fall icke nu kopplas ihop.

Sedan ger jag herr Hjalmarson rätt i att om man en tid icke kan anordna repetitionsövningar, så är detta till förfång för befälsutbildningen. Men jag har inte tänkt mig att den övergångstid vi behöva för att komma in i ett mera genomarbetat system för repetitionsövningarna, skall behöva bli så synnerligen lång. Jag har inte velat säga att vi i avvaktan på ett nytt system under en lång följd av år skola inställa repetitionsövningarna. Men jag har sagt, att om vi av olika skäl anse det befogat att nu ha ett försiktigt program med repetitionsövningar — vilket betingas av bl. a. arbetsmarknads- och ekonomiska skäl — men ett program, där vi i alla fall försöka göra vad som ur militära synpunkter är nödvändigt, så är det icke till förfång för övergången till det nya systemet att ha ganska många årsklasser outtagna. Enligt det nya systemet skall man nämligen ta ut en hel grupp av årsklasser på en gång. Det är så jag menar, herr Hjalmarson, och jag hoppas att jag nu har kunnat klargöra

min tankegång, så att det på denna punkt icke föreligger några missförstånd mellan oss.

Herr HJALMARSON (kort genmäle): Herr talman! Det är naturligtvis alldeles riktigt som herr statsrådet här har framhållit, att det inte i och för sig behöver vara till förfång, att vissa årsklasser så att säga ligga på lut med tanke på kommande repetitionsövningar i stridsförband — om bara dessa årsklasser verkligen bli inkallade. Får jag tolka herr statsrådets uttalande så att det är herr statsrådets avsikt att med all kraft arbeta efter den linjen, att vi framdeles verkligen skola avverka hela den föreliggande eftersläpningen, vilken, som jag förut nämnde, uppgår till 170 000 man? Om jag får lägga in den meningen i herr statsrådets svar, så är detta naturligtvis inte otillfredsställande. Men jag är tyvärr inte alldeles säker på att man vågar tolka svaret på det sättet. Vi ha kanske i stället anledning räkna med, att när vi om ett eller annat år få ta upp denna fråga igen, så komma vi att stå där med en mycket stor eftersläpning, och man kommer att säga till oss här i kammaren: »Det kan väl var och en förstå, att inkallelserna icke kunna ordnas i den omfattning, som skulle behövas för att få bort eftersläpningen.»

Till sist, herr talman, sade herr statsrådet att de militära ståndpunkterna kunna skifta, och statsrådet framhöll att 1945 års försvarskommitté hade utgått från att inga repetitionsövningar skulle anordnas förrän år 1950. Jag har just erfarit att denna sak blivit tillrättalagd i första kammaren av en ledamot av ifrågavarande kommitté. Enligt de uppgifter jag fått ligger saken så till, att när 1945 års försvarskommitté hade börjat sitt arbete, tillsattes det en specialkommitté med uppgift att utreda frågan om övningstiden över huvud taget. Det är riktigt, att 1945 års

Vissa beredskapsfrågor.

försvarskommitté i sina kalkyler så att säga siffermässigt utgick från nio månaders utbildning. Men det är inte riktigt att säga, att detta skulle ha legat till grund för något ståndpunktstagande från kommitténs sida till frågan om utbildningstiden, utan den saken skulle klarläggas genom den särskilda utredningen.

Herr HEDLUND i Rådomb: Herr talman! De utrikespolitiska problemen ha här berörts av flera talare i dagens debatt. Detta är ju inte så märkvärdigt i och för sig, ty försvarets omfattning måste naturligtvis i viss mån anpassas efter de utrikespolitiska förhållandena. Ingen lär kunna bestrida, att dessa för närvarande äro tämligen labila. Norges och Danmarks anknjytning västerut kan ju komma att beröra även våra förhållanden, och nerkriget mot dessa länder kan ta sådana former, att det berör även oss. Finlands läge kan också komma att bli ett annat än nu och vår egen situation därmed förändras.

Den väg, som Sverige i utrikespolitiskt hänseende nu har valt och som innebär, att vi ha för avsikt att under nuvarande förhållanden ställa oss utanför de olika stormaktsblocken, är naturligtvis inte så enkelt grundad, att den bara bygger på den gamla satsen, att vad man inte har lagt sig i, det behöver man inte dra sig ur. Tvärtom får den anses vara resultatet av ett noggrant studium av lägets olika problem, där för- och nackdelar samvetsgrant vägs mot varandra och där man har kommit till det resultatet, att neutralitetslinjen faktiskt får anses innebära de största förutsättningarna för att hålla Sverige utanför ett eventuellt stormaktskrig, utan att man därför har ogynnsamt påverkat våra försvarsmöjligheter, om vi trots allt olyckligtvis skulle dragas in i ett krig. Ståndpunkten är, för att tala med herr Häckner,

resultatet av en kall överbägning. Det är bara det, att denna kalla överbägning för vårt vidkommande har lett till ett närmast diametralt motsatt resultat mot det, som herr Häckner tycks ha kommit fram till vid sina s. k. kalla överbäganden.

Eftersom ett väsentligt drag i den linje, som vi ha valt, är att vi ha velat undvika att vidtaga sådana dispositioner, som kunna frammana motåtgärder från andra makter, så borde det ligga i sakens natur att denna effekt bäst vinnes genom att vår hållning framstår som otvetydig. Det är naturligtvis under sådana förhållanden önskvärt att samtliga partier ställa sig bakom vår neutralitetslinje, och vid den utrikesdebatt, som fördes för någon tid sedan, tycktes enighet också råda om den utrikespolitiska kursen. Man får väl utgå ifrån att enighet därom fortfarande råder, även om det i den offentliga debatten har förekommit vissa rätt märkliga uttalanden om alliansfrihet med orientering åt ena hållet. Det är en ståndpunkt, som vi ha ganska svårt att begripa. Det tycks också vara många andra, som ha svårt att sätta sig in i vad detta betyder. En dag kunde man t. ex. läsa i Dagens Nyheter, att man i den tidningen inte begrep vad detta uttryck skulle betyda, och samma dags afton fick man klart för sig att skribenterna i Expressen — och Aftonbladet också vill jag minnas — svävade i viss okunnighet om vad detta egentligen skulle innebära.

För det parti som jag företräder vill jag i varje fall ta detta tillfälle i akt att deklarerera, att vi även sedan Norge och Danmark ha förklarat sin avsikt att söka anknjytning västerut, alljämt bekänna oss till neutralitetslinjen. Det hindrar inte att vi hysa full förståelse för de skäl, som föranlett dessa två länder att föra den utrikespolitik de ha gått in för. Det hindrar oss inte heller att klart bekänna, att den västerländska kulturen med dess personliga

Vissa beredskapsfrågor.

frihetsideal är vår andliga värld. Denna deklaration innesluter också en förhoppning om att vi även framdeles skola kunna bekänna oss till den alliansfria linjen. Endast väsentligt förändrade förhållanden, bestående av åtgärder, som direkt eller indirekt skulle hota vårt land, utgöra enligt vår mening skäl till en omprövning av den sålunda valda ståndpunkten.

Att de utrikespolitiska förhållandena äro osäkra för närvarande kan man, som jag nämnde, inte förneka. Statsutskottets förslag om en utökning av beställningsbemyndigandet från 100 till 125 miljoner kronor i fråga om tygmateriel och dess hemställan om bifall till det av Kungl. Maj:t begärda bemyndigandet att under särskilda förutsättningar få överskrida vissa anslag äro därför i hög grad befogade. Den möjlighet, som ges att alltefter omständigheterna förstärka den personella beredskapen, är enligt vår mening synnerligen välbetänt. Det är väl troligt att Kungl. Maj:t i de överväganden, som måste företas i fråga om beredskapens omfattning, kommer att finna det nödvändigt med beredskapsövningar av minst samma storlek som under innevarande budgetår. Men det kan också tänkas att förhållandena utveckla sig så, att man vid dessa överväganden anser sig våga skära ned övningarna något, givetvis till fromma för produktionen och samhällsekonomin. Därför och med hänsyn till pågående övervägningar om dessa övningars ställning i hela försvarssystemet är det att föredraga att i likhet med utskottet, men tvärtemot vad som har uttalats i reservationerna, hålla frågan om repetitionsövningarnas omfattning öppen i enlighet med vad Kungl. Maj:t har föreslagit. Därvid får man förutsätta att Kungl. Maj:t använder den givna fullmakten i all den utsträckning det visar sig påkallat. Från vårt håll tro vi, att Kungl. Maj:t verkligen kommer att göra detta. Vi dela alltså inte den miss-

tro i det hänseendet, som i viss tidsningspress har kommit till synes.

Även när det gäller en så pass utomordentligt viktig sak som vårt försvar, nödgas man naturligtvis göra en avvägning gentemot andra viktiga statsutgifter. En synnerligen viktig samhällelig uppgift i dag är som bekant att söka nå samhällsekonomisk balans, och härför fordras att man uppehåller största möjliga produktion. Genom att man om och i den mån det kan vara tillrådligt med hänsyn till det läge, som för tillfället råder i utrikespolitiskt hänseende, begränsar dessa repetitionsövningar, kan man naturligtvis i viss mån öka produktionen.

Även om det i och för sig får anses önskvärt, att man påskyndar materielanskaffningen så långt det över huvud taget är möjligt, är det ofrånkomligt att i nuvarande läge iaktta en viss återhållsamhet även i detta hänseende, trots att — det äro vi från vårt håll medvetna om — vårt land måste hålla sig med så pass starkt försvar som vi rimligtvis kunna bära. Den samhällsekonomiska balansens återställande är av så avgörande betydelse för hela vårt land, att den angelägenheten måste tillmätas en stor vikt, även när den ställes i relation till en så vital fråga som försvaret. På längre sikt måste man för övrigt kunna säga sig, att en god samhällsekonomisk balans med därav följande största möjliga produktion bör vara ägnad att underlätta möjligheten att hålla ett gott försvar. Vid behandlingen av övriga huvudtitlar har ju återhållsamhet med statens utgifter ansetts som någonting oundgängligt, och den som håller den saken i minnet även vid avvägningen av försvarsutgifterna kan knappast klandras härför.

Naturligtvis kan man ha olika uppfattningar beträffande det avvägningsfrågan, som här föreligger. Men vill man verkligen, exempelvis från folkpartihåll, göra gällande, att den utökning av repetitionsövningarna, som

Vissa beredskapsfrågor.

folkpartireservanterna förorda, kan på något avgörande sätt öka våra möjligheter för den händelse det skulle bli ett krig? Högern har ju där ett längre gående krav och kan naturligtvis därför med visst fog säga, att deras linje ger en större effekt. Men jag skulle till både folkpartiet och högern i detta sammanhang i likhet med vad herr Fast för en stund sedan gjorde vilja säga, att det är väl ändå ganska svårt att få sin vilja igenom när man samtidigt kräver väsentliga reduceringar av våra skatter och påyrkar ökade anslag till skilda ändamål.

Herr talman! De synnerligen ömtåliga avvägningsproblem, som i det här sammanhanget ha anmält sig, ha säkerligen av utskottsmajoriteten lösts på ett så tillfredsställande sätt som det över huvud taget är möjligt. Jag tillåter mig därför, herr talman, att förorda bifall till utskottets hemställan.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER:** Herr talman! Att jag över huvud anser mig nödsakad att säga ett par ord även i andrakammardebatten beror därpå, att herr Ohlin i sitt anförande tyckte vilja göra gällande, att när jag resonerade om den nordiska försvarssamverkan den 9 februari hade jag ställt ut växlar på ökade försvarsutgifter, som jag sedermera, i den mån som jag har inflytande på försvarsutgifterna, icke har infriat. Jag tror att det är angeläget att vi göra klart för oss, hur det i det avseendet faktiskt förhåller sig. Jag vill bara konstatera, att man ofta har velat göra gällande, att den svenska neutralitetspolitiken var ett fegt undansmitande från ansvaret, en flykt bort från verkligheten. Jag framhöll då, att det inte förhöll sig så, att vi tvärtom, framför allt under det senaste kriget, hade visat vad vi menade genom att bygga upp ett försvar, som skulle göra ett angrepp mot oss så pass kostsamt, att vi skulle kunna be-

trakta vårt försvar som ett försvar inte bara för frihet och oberoende utan också för fred och neutralitet. Det var den tankegången, som låg bakom mina uttalanden. Jag tror att det är nödvändigt att vi klargöra denna tankegång, både inåt för att bibehålla vårt folks vilja att ta på sig mycket betydande bördor för vårt försvar och utåt för att markera, att vi ha tagit på oss dessa bördor. Jag har icke ett ord att ta tillbaka på vad jag vid detta tillfälle anförde.

Omedelbart därefter skisserade jag, att utifrån denna utgångspunkt var det naturligt för mig att arbeta för det skandinaviska försvarsförbundet, därför att jag i detta såg ett instrument att göra hela Norden så pass betryggande befäst, att försvaret för freden och neutraliteten skulle ha större utsikter att lyckas. Jag har icke heller i det avseendet en stavelse att ta tillbaka på vad jag sade den 9 februari.

Nu kan man ju säga, att strävandena att åstadkomma en sådan samverkan misslyckades och att det nu råder ett väsentligt sämre läge, just det läge, som jag under hänvisning till det senaste världskriget talade om att vi kunde komma i och då vi måste ta på oss ökade kostnader för försvaret. Jag vill inte förneka att man kan göra det bedömandet, att vi för närvarande skulle ha ett försämrat utrikespolitiskt läge. Men det blir ju ändå en bedömningsfråga, om vi skola anse vårt läge nu så försvårat, att vi skulle börja att jämföra det med den situation, med vilken vi hade att röra oss, då kriget rasade runt omkring våra kuster. För oss har det inte varit någon bagatell att gå med på ökningen av beställningsbemyndigandet från 100 till 125 miljoner kronor. 25 miljoner kronor är för oss i det tryckta ekonomiska läge, där vi befinna oss, en mycket betydande summa. Jag tror att också herr Ohlin vid närmare eftertanke kommer att kunna säga detsamma.

Vissa beredskapsfrågor.

Jag kan alltså inte finna, att vi nu befinna oss i ett läge, som tvingar oss till sådana kraftåtgärder, som om kriget befunnit sig i omedelbar närhet. Vi ha vidtagit en förskjutning uppåt, som enligt vårt bedömande ungefärligen motsvarar den försämring i vårt läge, som man kanske kan anse ha inträtt. Herr Hedlund i Rådom hade ju fullkomligt rätt i vad han sade, i sitt anförande nyss. Vi skola ju ändå komma ihåg, att varje åtgärd, som innebär en ytterligare ekonomisk belastning för oss, medför svårigheter, som också inverka på våra möjligheter att försvara oss. Jag tror inte att jag på den punkten behöver göra någonting annat än att ord för ord instämma i vad herr Hedlund sade. Vi stodo inför ett avvägningsproblem. Detta avvägningsproblem ha vi försökt att lösa efter måttet av våra krafter. Vi ha fått stöd av statsutskottet genom resonemang mellan statsutskottets ledamöter och regeringen. Vi ha kommit fram till en viss förskjutning sedan propositionen avlämnades. Jag tycker att vi därmed ha visat, att vi vilja försöka att ta alla de hänsyn, som äro möjliga att ta, när vi gå att lösa detta avvägningsproblem.

Vi skola väl ändå inte överdriva de skillnader i uppfattning, som här ha kommit till uttryck. Jag tror inte heller att detta har skett i denna kammare. I den mån som jag har haft tillfälle att lyssna till debatten har det varit en utomordentligt lugn debatt, där man har resonerat om vissa praktiska ting utan att såvitt jag kan bedöma försöka att överdriva skiljaktigheterna. Jag tror det är av stort värde att konstatera, att det är ganska litet, som skiljer de olika grupperna åt.

Jag vill sluta med att säga, att jag samtidigt som jag uttalar min glädje över herr Hedlunds oförbehållsamma uppslutning kring regeringens utrikespolitik också måste notera det enligt min mening ganska olyckliga ordval, som herr Ohlin gjorde, då han talade

om en betingad alliansfrihet, som kanske på vissa håll har verkat som om den vore partiell. Det spelar kanske inte så stor roll nu, sedan han här i kammaren har deklarerat, att han står på samma linje som han stod förut. Det betyder alltså, att han fortfarande har den uppfattning, som han har deklarerat många gånger tidigare, nämligen att han delar utrikesminister Undéns uppfattning, att vi skola driva en sådan politik i fredstid, att vi i en krigssituation kunna driva en neutralitetspolitik. Om man har den uppfattningen, som herr Ohlin nu uttryckligen har deklarerat, kan jag inte förstå vad det skall tjäna till att begagna en terminologi, som så lätt kan ge anledning till missförstånd, att han avser någonting annat än vad regeringen avser. Vi tala ju ändå om samma sak.

Herr OHLIN (kort genmäle): Herr talman! Låt mig, då debatten nu lider mot sitt slut få konstatera, att trots att det har ställts upprepade frågor i båda kamrarna har det inte lyckats att från regeringsbanken få något bestämt besked rörande innebörden av kompromissen om att öka beställningsbemyndigandet från 100 till 125 miljoner kronor. Det har frågats: Är avsikten att lägga in radarbeställningarna i detta belopp och i övrigt låta det i stort sett förbli vid det gamla? Försvarsministern har bara svarat undvikande, att man har så stora belopp etc., att man inte kan ta i anspråk mer, men han har inte velat upplysa om hur det förhåller sig. Statsministerns förklaring på denna punkt var ju heller inte alldeles klar. Jag undrar om det inte vore möjligt för regeringen att här ändå ge ett besked, huruvida det är någonting annat som man har avsett, när man nu anser sig göra en politisk kompromiss.

Statsministern kan inte förstå, säger han, varför jag har försökt att klagöra arten av den politik, som har förts av

Vissa beredskapsfrågor.

regeringen och riksdagen under de senaste månaderna. Men det torde dock vara ett uppenbart faktum, att olyckliga talesätt ha lett till missförstånd just rörande innebörden av denna politik, missförstånd särskilt när det gäller den allmänna opinionen i de stora demokratierna, missförstånd som jag tror att det är mycket viktigt att undanröja. Jag har också nämnt andra skäl till att en precisering av de faktiska ståndpunkterna kan vara av stor betydelse. Särskilt när man har hört att herr Hedlund i Rådombeslutet fortfarande talar om neutralitetslinjen som gällande både fredstidspolitik och krigstidspolitik såsom en fullt tillfredsställande karakterisering av vår politik, tror jag det skall vara svårt att bestrida, att det fortfarande behövs vissa preciseringar rörande arten av vår politik, för att det inte skall bli missförstånd både på andra håll och i Sverige.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**: Herr talman! Man får inte driva preciseringen så långt, herr Ohlin, att det blir ändå besvärligare att förstå vad man menar.

Jag vill bara ha ett konstaterande av att herr Ohlin liksom regeringen vill, att vi skola driva en politik i fredstid, som gör det möjligt för oss att i krigstid driva en neutralitetspolitik. Är det herr Ohlins mening, då äro vi överens, menar herr Ohlin någonting annat äro vi inte överens.

Herr **OHLIN** (kort genmäle): Herr talman! Jag vill att vi under fredstid skola föra en politik, som möjliggör för oss att under krigstid hålla oss utanför kriget, men jag vill att vi också skola föra en politik, som gör det möjligt att uppnå och behålla den grad av förstäelse med de stora demokratierna, som endast kan byggas på en samverkan av ett slag som — det är jag glad att säga — regeringen har slagit in på,

ett slag av samverkan, som är en mycket väsentlig sida av svensk utrikespolitik i dag, och som f. n. framträder i vår samverkan inom Marshallorganisationen och inom det s. k. Europarådet. Detta är en sida av vår politik, och det är ganska viktigt att man inte, när man vill karakterisera vår utrikespolitik, talar endast om den *andra* sidan av saken. Man skall tala både om den sidan och om den *andra* sidan. Det är det jag har försökt göra.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**: Herr talman! Jag tror nog att regeringen är lika intresserad som någon annan att vi ha vänskapliga förbindelser med de stora demokratierna, med vilka vi ha så mycket gemensamt. Frågeställningen var emellertid inte den, herr Ohlin. Jag frågade: Kan herr Ohlin ge ett absolut entydigt svar på om herr Ohlins uppfattning om vår utrikespolitik är den, att vi inte skola köpa ett samförstånd till priset av en bindning, som under en krigssituation kan beröva oss möjligheten att bedriva en neutral politik? Herr Ohlin svarade då, att han anser att vi skola driva en sådan politik under fred, som gör det möjligt för oss att under en stormaktskonflikt hålla oss utanför. Vi skola inte förirra oss bort i några tillägg. Ja, då äro vi överens; i annat fall äro vi det icke.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **VOUGT**: Herr talman! Jag är mycket ledsen att jag inte har uttryckt mig tillräckligt tydligt i den fråga, som herr Ohlin nyss berörde. Det är klart att jag inte kan svara på frågan, under vilka förutsättningar man inom utskottet har kommit överens om att höja det föreslagna bemyndigandet från 100 miljoner till 125 miljoner kronor. Jag kan emellertid säga, att det för närvarande inte finns någon möjlighet för regeringen att komma till riksdagen med förslag

Vissa beredskapsfrågor.

om ytterligare beställningsbemyndiganden. Tidigare var det fråga om ett beställningsbemyndigande på 100 miljoner kronor, mot vilket svarade en beställningsplan på 100 miljoner kronor. Nu har beställningsbemyndigandet ökat från 100 till 125 miljoner. Anspråken på utläggningar av beställningar ha ökat från 100 miljoner till 168 miljoner kronor. Jag vill nu säga, att jag skall pröva i vilken mån man inom ramen för 125 miljoner skall kunna tillgodose även de ändamål, som ha tillkommit, och på vilket sätt man skall kunna tillgodose de ändamål, som äro mest angelägna, och i vilken takt det är möjligt att tillgodose dem.

Herr andre vice talmannen **SKOGLUND**: Herr talman! Det var herr Hedlunds i Rådombeslutet, som föranledde mig att begära ordet för en kort replik. Om jag uppfattade honom rätt, så rådde han regeringen att uppmärksamt följa utvecklingen samt överväga, om inte läget måhända blir sådant, att repetitionsövningarna för de värnpliktiga ytterligare kunna begränsas. När sedan statsministern — enligt vad jag uppfattade — oreserverat gav sin anslutning till herr Hedlunds anförande, blev jag faktiskt orolig. Med den uppmärksamhet man ute i världen följer våra förehavanden och vad som sker i vår utsatta del av världen, tror jag det vore alldeles felaktigt och kunde ge en skev bild av vad som verkligen äger rum här uppe, om det också skulle förkunnas, att vi ytterligare skulle begränsa den redan snålt tilltagna utbildningstiden för våra värnpliktiga. Jag befarar att det skulle uppfattas på så sätt, att det inte alls ligger den rätta kraften bakom vårt tal om att vi vilja bevara vår frihet och till det yttersta kämpa för den.

Jag väddar till statsministern att överväga detta mycket noga, innan man låser fast avsikterna på denna punkt.

Herr **HEDLUND** i Rådombeslutet: Herr talman! Om jag inte missförstått utskottet så menar det, att det under vissa förutsättningar kan vara befogat att minska repetitionsövningarna i förhållande till de bestämmelser, som varit gällande under innevarande år. Det var naturligtvis denna minskning jag åsyftade, och ingenting annat.

Herr Ohlin sade nyss att vi skola föra en utrikespolitik, som å ena sidan sätter oss i stånd att hålla oss utanför ett eventuellt krig och å andra sidan möjliggör för oss att föra en samverkanspolitik med de makter, som vi andligen höra samman med. Detta kan man ju säga, och det har man naturligtvis ingenting emot så länge det är möjligt med detta »både — och». Jag skulle dock vilja fråga herr Ohlin hur han ställer sig, om vi komma i den situationen, att det inte är möjligt med »både — och» i det sammanhanget?

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o bifall till utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan; 2:o bifall till den vid punkten av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. angivna reservationen; samt 3:o bifall till den av herr Ohlin m. fl. angivna, vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hjalmarson begärde emellertid votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 3:o angivna hava flertalets mening för sig. Jämväl beträffande kontrapositionen begärde emellertid herr Hjalmarson votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående punkten 1:o i statsutskottets

Armén: Avlöningar m. m. till värnpliktiga.

utlåtande nr 4 antager den av herr Ohlon m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit den reservation, som vid punkten avgivits av herr Johan Bernhard Johansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för nej-propositionen. Herr Ohlin begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 57 ja och 122 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta. Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen.

I enlighet härmed blev nu efter givna varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 1:o i utskottets förevarande utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sist-

nämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes likväl av herr Hjalmarson, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 130 ja och 29 nej, varjämte 31 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit vad utskottet hemställt i förevarande punkt.

Punkterna 2—26.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 27.**Armén: Avlöningar m. m. till värnpliktiga.**

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln, punkten 35, föreslagit riksdagen att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1949/50 anvisa ett förslagsanslag av 19 000 000 kronor.

Vidare hade i en inom andra kammaren av herr *Dahlgren m. fl.* väckt motion (II: 103) yrkats, att riksdagen måtte besluta höja dagavlöningen för samtliga kategorier värnpliktiga med 50 öre per dag.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 194 och II: 245, såvitt nu vore i fråga, samt motionen II: 103 till Armén: Avlöningar m. m. till värnpliktiga för budgetåret 1949/50 anvisa ett förslagsanslag av 19 000 000 kronor.

Sedan punkten föredragits, yttrade

Herr DAHLGREN: Herr talman! Jag finner det för min del betecknande för den politik av i dag som förs, då de borgerliga partierna och det socialde-

Armén: Avlöningar m. m. till värnpliktiga.

mokratiska partiet sträva efter att i debatten lägga sitt intresse för det svenska försvaret i dagen utan att beröra den kanske viktigaste faktorn i detta sammanhang, omsorgen och intresset för individens behov.

Vi ha ju från vårt håll vid såväl 1946, 1947 som 1948 års riksdagar yrkat på en höjning av dagpenningen till 2 kronor per dag. Vi ha icke vid något tillfälle ansett att detta skulle täcka behovet, men vi ha höjt oss för de omständigheter, som ha förelegat, och vi ha sökt att på denna väg komma fram till ett förbättrat läge för de värnpliktiga.

Eftersom tiden nu är så långt framskriden tänker jag inte här upprepa alla de motiveringar, som finnas för en höjning av penninglönen till nämnda belopp. Jag kan hänvisa till de motiveringar, som tidigare ha lämnats. Vad som kan tilläggas är, att alla de nödvändighetsartiklar och alla de behov en värnpliktig är beroende av ha ju genom riksdagens försorg fördyrats och gjorts svåråtkomligare för de inkallade. Jag behöver bara peka på riksdagsbesluten om höjning av biobiljetterna och tobaksskatten, två av de utgifter som de värnpliktiga mest behöva göra. Det har således inte blivit billigare för de värnpliktiga sedan vi sist diskuterade denna fråga; det har i stället blivit betydligt svårare.

En annan sak, som i detta sammanhang icke har berörts, gäller en förlust, som varje värnpliktig gör under den tid han är inkallad till tjänstgöring och som aldrig kompenseras av staten. Jag tänker på förlusten av semesterlönen för att inte tala om förlusten av semesterlönen. Den lilla höjning som ägde rum förra året innebär ju, att den värnpliktige har 1 krona 50 öre om dagen, d. v. s. ungefär 45 kronor per månad. Den förlust han gör, därför att han inte kan delta i produktivt arbete och följaktligen förlorar en semesterdag i månaden enligt semesterlagen betyder,

att han förlorar praktiskt taget hälften — i många fall kanske ännu mera — av denna månadslön. Det är en omständighet, som jag tycker att man också bör taga ad notam.

Jag konstaterar således, att frågan om penninglörens storlek för de värnpliktiga har kommit i det läget, att man i dag kan anse behovet större än vid tidigare tillfällen, då frågan har behandlats. Vid tidigare tillfällen, då vi framlagt förslag — i varje fall år 1946 och 1947 — anförde utskottet som motiv för avslaget på vårt yrkande, att frågan skulle läggas under utredning av 1945 års försvarskommitté och att man skulle avvakta denna utrednings resultat. Vid 1946 års riksdag sade utskottets talesman följande: »När man en gång skall verkställa en justering av de värnpliktigas avlöningar och höja dem, skall man icke nöja sig med någon 25-öring, vilket vore ett mycket blygsamt belopp, utan då bör man genomföra en reform, som verkligen ger de värnpliktiga en bättre ställning än de för närvarande åtnjuta. Det har här nämnts, att 3 kronor skulle vara det lämpliga beloppet, och utan att våga uttala någon mening härom med hänsyn till de militära förhållandena kan man ju säga, att ditåt bör man syfta.»

Således kunde man, enligt utskottets talesman vid detta tillfälle, tänka sig att höja penninglönen till ett högre belopp än vi kommunister nu ha yrkat på. Vi hade givetvis inte haft något emot ett sådant förfarande. De värnpliktiga äro att beklaga, att de vackra orden och löftena i detta fall var *en* sak, medan beslutet och handlingen var en *helt annan* sak. Vi känna till hur det gick vid frågans behandling. Vi veta, att när försvarskommittén var färdig med sin utredning, så hade man föreslagit en ökning av daglönen till 2 kronor, d. v. s. till samma belopp, som vi kommunister tidigare hade motionerat om. Regeringen accepterade emellertid inte försvarskommitténs förslag,

Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m.

och riksdagen följde regeringen. Man prutade ned beloppet, och motivet angavs vara »statsfinansiella skäl». Detta är enligt min mening ett motiv, som man i dag inte längre kan åberopa. Det gör inte utskottet heller. Man har i stället fått tag i en ny räddningsplanka i form av en annan kommitté, som skall fortsätta utredningen om de värnpliktigas avlöning. Det är 1948 års värnpliktskommittés arbete man nu skall avvakta, innan man vill förordna ytterligare höjning av penningbeloppet.

Med tanke på det öde, som förslaget från 1945 års försvarskommitté rönt, hyser jag inga större illusioner om att de värnpliktiga skola möta någon större förståelse för sina synnerligen blygsamma krav — i varje fall icke under den närmaste tiden. I en tid, då frågan om krig eller fred står på dagordningen, borde det enligt min mening vara ett förstahandsintresse att se till, att man gör vad som göras kan för att skapa trivsel bland den ungdom, som skall utbildas och utgöra en del av landets försvar. Ett led i strävan att skapa denna trivsel måste väl då vara att öka penninglönen så att de fritidsbehov, som ungdomen har vant sig vid att tillfredsställa när de haft sitt civila arbete, inte bli alltför mycket lidande under värnpliktstiden. Vi mena att ett bifall till vår motion i varje fall inte i någon större utsträckning kan inverka på de statliga finanserna. Å andra sidan kan ett bifall till motionen innebära — fast i mycket begränsad omfattning — att man ger Sveriges ungdom ett bevis på att den svenska staten vill medverka till att värnpliktstiden inte bara skall vara en försakelsens tid och en tid med ekonomiska bekymmer.

Jag har heller ingen känsla av att ett bifall till motionen på något sätt skulle behöva inverka på den utredning, som nu pågår i 1948 års värnpliktskommitté. Den kommittén kan säkerligen i lugn och ro fortsätta sitt arbete i förvisning om att riksdagen

— därest den bifaller motionen — har tagit ett litet steg i rätt riktning.

Med vad jag här sagt yrkar jag bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranledes av bifall till motionen nr 103 i denna kammare.

Vidare anfördes ej. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i den föredragna punkten dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionen II: 103; och biföll kammaren utskottets i punkten gjorda hemställan.

Punkterna 28—44.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 45.

Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 under fjärde huvudtiteln, punkten 53, föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att enligt av departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 3 januari 1949 angivna grunder medgiva, att beställningar å tygmateriel måtte få utläggas inom en kostnadsram av 100 miljoner kronor, dels ock till Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m. för budgetåret 1949/50 anvisa ett reservationsanslag av 30 000 000 kronor.

Vidare hade i de båda likalydande motionerna av herr *Wistrand m. fl.* (I: 194) och herr *Hjalmarson m. fl.* (II: 245), såvitt nu vore i fråga, yrkats att riksdagen måtte dels bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva, att beställningar å tygmateriel till armén måtte få utläggas inom en kostnadsram, överstigande den av Kungl. Maj:t föreslagna med 40 000 000 kronor, dels ock under anslaget Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m. anvisa (20 000 000 + 6 950 000 =) 26 950 000 kronor utöver vad av Kungl. Maj:t föreslagits.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte,

Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m.

a) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 194 och II: 245, såvitt nu vore i fråga, bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 3 januari 1949 angivna grunder medgiva, att beställningar å tygmateriel måtte få utläggas inom kostnadsram av 125 miljoner kronor;

b) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 194 och II: 245, såvitt nu vore i fråga, till Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m. för budgetåret 1949/50 anvisa ett reservationsanslag av 30 000 000 kronor.

Reservationer hade avgivits

A. av herrar *Johan Bernhard Johansson*, *Lundgren* och *Hjalmarson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) i — — — miljoner kronor;

b) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 194 och II: 245, såvitt nu vore i fråga, till Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m. för budgetåret 1949/50 anvisa ett reservationsanslag av 36 950 000 kronor.

B. av herrar *Ohlon*, *Malmberg* i Skövde, *Boman* i Kieryd och *Ståhl*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) i — — — miljoner kronor;

b) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 194 och II: 245, såvitt nu vore i fråga, till Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m. för budgetåret 1949/50 anvisa ett reservationsanslag av 30 816 000 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid

Herr STÅHL: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av herr Ohlon m. fl. avgivna reservationen under denna punkt.

Herr HJALMARSON: Herr talman! Det yrkande, som herr Ståhl här framställer, är föranlett av att det under denna punkt finns en folkpartireservation med ett uttalande, som avser anskaffningen av radarmateriel. I anledning av herr Ståhls yrkande ber jag att få framhålla först och främst att vi från vårt håll väckte en motion, där vi uttryckligen förutsatte att anskaffningen av sådan materiel skulle ske vid sidan om anskaffningen av övrig materiel för arméns räkning. Detta har vidare klart sagts ifrån inför statsutskottet vid sammanträde in pleno, och samma sak har uttalats även här i riksdagen i dag.

När denna fråga behandlades på första avdelningen inom utskottet var herr Ståhl själv närvarande. Vi voro då ense om att i motiveringen icke göra något uttalande rörande radar av skäl, som herr Ståhl mycket väl känner till. Vid detta tillfälle framförde herr Ståhl icke någon annan mening. Han opponerade sig inte gentemot utskottsutlåtandets formulering på denna punkt. Jag vill här ha deklarerat, att vi inom högern självfallet stå fast vid den överenskommelse, som träffades i formuleringsfrågan. Jag vill för egen del giva uttryck häråt genom att nu hemställa om bifall till den reservation, som under denna punkt har avgivits av herr Johan Bernhard Johansson m. fl.

Herr STÅHL: Herr talman! Jag skulle inte ha begärt ordet nu igen, om det inte varit så att herr Hjalmarson märkvärdigt nog känt ett behov av att upprepa den deklARATION, som han gjorde före middagspausen och som jag då hade tillfälle att bemöta.

Jag vet icke var herr Hjalmarson haft sin uppmärksamhet under utskottsbehandlingen. Herr Hjalmarson borde väl kunna erinra sig att både han och jag under utskottsavdelningens behandling av denna fråga givit uttryck åt vår missbelåtenhet med att kompromissen

Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m.

icke blev tillräckligt vid. Skillnaden mellan herr Hjalmarson och mig är emellertid — om det nu här skall skvallras om vad som förekommit inom avdelningen, vilket emellertid tydligen måste ske — att han sitter vid bordet och jag sitter vid väggen. Herr Hjalmarson och hans parti ha ju varit med om att förhindra att någon från folkpartiet får sitta vid bordet inom utskottet. Under sådana förhållanden har jag icke kunnat ställa något yrkande inom avdelningen, utan jag har vid behandling in pleno begagnat mig av min rätt att reservera mig. Det är enligt min uppfattning ytterst egendomligt, att man nu skall få snubbor för att man i gängse ordning framfört ett reservationsuttalande i utskottet. Därför vill jag bestämt tillbakavisa de tillrättavisningar, som herr Hjalmarson försöker ge mig. Hans tillrättavisningar äro såvitt jag förstår motiverade av något slags — tillåt mig använda ordet — bondånger från högerns sida, därför att man inom högern icke bevakade de intressen, som man tydligen nu i efterhand kommit underfund med att man borde ha bevakat.

Herr talman! Jag vidhåller mitt tidigare framställda yrkande om bifall till den av herr Ohlon m. fl. avgivna reservationen under denna punkt.

Herr HJALMARSON: Herr talman! Jag vill bara säga att herr Ståhl sannerligen icke saknar förmåga att ge uttryck åt sin mening i debatterna. Diskussionerna i denna fråga fördes under så fria former på 1:a avdelningen, att herr Ståhl mycket väl hade haft tillfälle att klarlägga om han haft någon annan mening än vi i denna punkt. Vi ha inom högern ingenting att ångra i detta sammanhang, ty vi ha minst lika tydligt som folkpartiet klargjort vår ställning till föreliggande fråga. Syftet med herr Ståhls manöver är ingenting annat än att han vill försöka skaffa sig

en taktisk fördel, som inte har någon saklig bakgrund.

Herr WARD: Herr talman! I det att jag vitsordar herr Hjalmarsons uppgifter, ber jag att kort och gott få yrka bifall till utskottets hemställan under denna punkt.

Herr STÅHL: Herr talman! Det är tydligen nödvändigt att jag försöker att ytterligare friska upp minnet på herr Hjalmarson, eftersom han nu talar om den goda tid, som utskottet tog på sig för behandlingen av denna fråga. Det gick emellertid så till, vilket väl varken herr Hjalmarson eller någon annan kan ha glömt, att vi inom utskottsavdelningen hade en föredragning före lunchpaus. När vi sedan kommo tillbaka efter lunchen voro i varje fall herr Hjalmarson och jag inställda på att justeringen skulle bordläggas. Det var då som kompromissbudet kom, och i samband därmed en kort diskussion om radar. Denna diskussion var emellertid mycket kortfattad, och hela ärendet expedierades i all hast. Behandlingen var således mycket flyktig. Om inte alla repliker, som då växlades, fastnade så djupt i herrarnas minne kan vara förlåtligt. Jag vill emellertid tillåta mig att upprepa vad jag sade förut, nämligen att vad som är sagt är sagt och vad som är yrkat är yrkat.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets förevarande hemställan; 2:o) bifall till den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen; samt 3:o) bifall till den reservation, som vid punkten avgivits av herr Ohlon m. fl.; och fann herr talmannen den först avgivna propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Ståhl begärde likväl votering, i anled-

Armén: Frivilliga skytteväsendets befrämjande.

ning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapropositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna vara med övertvägande ja besvarad. Jämväl beträffande kontrapropositionen yrkade herr Ståhl votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraproposition i huvudvoteringen angående punkten 45:o) i statsutskottets utlåtande nr 4 antager den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit den reservation, som vid punkten avgivits av herr Ohlon m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Ståhl begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 131 ja och 46 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta. Kammaren hade alltså till kontraproposition i huvudvoteringen antagit bifall till den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. avgivna reservationen.

I enlighet härmed blev nu efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten

45:o) i utskottets förevarande utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den reservation, som vid punkten avgivits av herr Johan Bernhard Johansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

Punkterna 46—54.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 55.

Armén: Frivilliga skytteväsendets befrämjande.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 under fjärde huvudtiteln, punkten 65, föreslagit riksdagen att till ifrågasvarande ändamål för budgetåret 1949/50 anvisa ett reservationsanslag av 1 440 000 kronor.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ivar Persson m. fl.* (I: 75) och den andra inom andra kammaren av herr *Lindberg m. fl.* (II: 32), yrkats, att riksdagen måtte till Armén: Frivilliga skytteväsendets befrämjande för budgetåret 1949/50 anvisa ett reservationsanslag av 1 724 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 75 och II: 32, till Armén: Frivilliga skytteväsendets befrämjande för budgetåret 1949/50 anvisa ett reservationsanslag av 1 724 000 kronor.

Armén: Frivilliga skytteväsendets befrämjande.

Reservation hade avgivits av herrar *Sven Larsson, Gustaf Karlsson, Lindholm, Petterson* i Degerfors och *Persson* i Vinberg, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 75 och II: 32, till Armén: Frivilliga skytteväsendets befrämjande för budgetåret 1949/50 anvisa ett reservationsanslag av 1 440 000 kronor.

Punkten föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **LINDHOLM**: Herr talman! Jag har tillsammans med några utskottskamrater på denna punkt låtit anteckna en reservation, i vilken vi hemställa om bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Jag skall inte vid denna sena timme taga upp tiden med någon mera ingående argumentering. Det har i utskottet anförts, att skytterörelsen skulle komma att befinna sig i mycket stora svårigheter, därest man inte bifaller de framlagda motionerna. Jag tror inte att man i det avseendet byggt på de riktiga utgångspunkterna, utan att man har överskattat svårigheterna. Det belopp Kungl. Maj:t föreslagit är också en ganska aktningvärd summa. Beaktar man de ökning, som under de senare åren förekommit när det gäller detta belopp, så kan man nog konstatera, att skytterörelsen fått en ganska god behandling av riksdagen. Eftersom vi på en betydande mängd andra punkter på grund av de ekonomiska förhållandena ha tvingats att visa en mycket stark återhållsamhet, förefaller det mig vara ganska naturligt, att man på denna punkt tillämpar samma princip.

Jag vill därför, herr talman, yrka bifall till den till utlåtandet fogade reservationen av herr *Sven Larsson* m. fl.

Herr **WARD**: Herr talman! Inte heller jag skall taga tiden i anspråk för att anföra någon motivering för utskottets förslag. Jag vill emellertid med anledning av vad herr *Lindholm* nu anför

säga att det väl i alla fall är fullt bevisat att skytterörelsen för närvarande har svårigheter och att den förtjänar den uppmuntran som utskottet har förordat.

Jag har själv tidigare varit mycket kritisk mot skytteanslaget över huvud, men med tiden har jag mig omvänt och bättrat. Jag har haft tillfälle att nu taga del av arbetet på ett annat sätt än tidigare. Jag måste säga att jag är imponerad av detta arbete, åtminstone såsom det bedrivs på vissa håll.

Det är klart att man nu bör hålla igen med varje utgiftsökning. Detta förstår jag mycket väl. Jag vet också att det kan vara farligt att argumentera på det sättet, att detta belopp är så litet i jämförelse med alla andra anslag som vi bevilja. Jag tycker emellertid ändå, att det knappast finns någon anledning att röra upp någon större strid och diskussion om denna sak. Jag vill därför, herr talman, hemställa om bifall till utskottets förslag. Jag hoppas att denna kammare i likhet med första kammaren måtte följa utskottet.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **WIGFORSS**: Herr talman! I olikhet med den föregående talaren anser jag, att det verkligen vore önskvärt, om man på en punkt kunde minska statsutgifterna med närmare 300 000 kronor. Detta gäller särskilt som man från regeringens sida har underkastat alla dessa anslag en mycket ingående prövning. Jag har emellertid icke begärt ordet för att försöka övertyga någon om det riktiga i att taga det lägre beloppet. Det är väl över huvud taget icke någon, som menar att den ökning som här föreslås är av verkligt väsentlig betydelse för det svenska försvaret. Detta är nämligen en liten punkt, och vi få antagligen tillfälle att på mycket mer betydande punkter försöka finna en avvägning mellan vad som är önskvärt och rimligt i förhållande till vårt

Armén: Frivilliga skytteväsendets befrämjande.

ekonomiska läge. Nu gäller det en bedömning ur försvarets synpunkt, i andra fall kan det gälla en motsvarande avvägning ur andra synpunkter. Jag vill därför säga några ord just om vårt ekonomiska läge.

Jag har icke helt kunnat följa kammarens diskussioner här i dag, men i den mån som jag gjort detta har det förefallit mig, som om man icke på något håll bortsåg från det finansiella läget. Jag tror att detta är mycket naturligt. Det är naturligt i vårt land på samma sätt som i andra länder. I hela världen befinner man sig i ett läge, där man pressar sina krafter till det yttersta på alla områden, och detta gäller icke minst på det militära området. Man hör i dessa diskussioner mycket sällan den argumenteringen, att den som vill hålla sig till ett något lägre belopp är en fiende till landets frihet, och att den som anser sig kunna gå med på ett högre anslagsbelopp är den ende, som representerar försvaret för frihet och självständighet. Alla folk ha nämligen kommit till en punkt, där de — jag skulle vilja säga — med beklagande för att inte säga förtvivlan bedöma det läge, i vilket världen är i dag. I detta läge tvingas folken att i en utsträckning, som aldrig förr skett under fredstid, offra stora delar av sin produktion för militära ändamål. Det gör att man nog inte på något håll nu använder de ofta känslomättade argument som tidigare brukat anföras. Man har alldeles klart för sig, att intet land, inte ens det rikaste, har möjlighet att förverkliga alla de krav som resas från representanter för det militära försvaret. Dessa representanter fylla ju de skyldigheter, som åligga dem, genom att påpeka, hur landets trygghet skall kunna göras så stor som möjligt eller hur en eventuell fiende skall kunna kämpas ned. Men inte på något håll har det varit möjligt för dem, som ha statsmaktens ledning i sin hand, att gå till mötes de militära kraven. Inte en gång i världens rikaste

land har man kunnat undgå att på ett radikalt sätt skära ned de anslag som de militära myndigheterna ansett nödvändiga. Och när man inom de västliga demokratierna, som det här talats så mycket om, resonerar om vad som bör göras, så har man kommit till det resultatet, att resurserna äro mycket begränsade över lag och att det stora problemet är hur man på ett någorlunda riktigt sätt skall kunna fördela dem mellan olika stater och olika försvarsgrenar.

Vi här i Sverige befinna oss i ett liknande läge, och det gäller för var och en att ta sin ståndpunkt efter moget övervägande. Men när man gör detta övervägande, måste man givetvis ha klart för sig vilka förutsättningar som finnas, och därmed vill jag knyta an mitt anförande till den fråga som det här närmast gäller, nämligen om ett anslag på inte fullt 300 000 kronor. Om detta anslag beviljas eller inte, kan ju inte vara avgörande eller ens betydelsefullt på annat sätt än som en gest. Jag kan nämligen inte uppfatta det på annat sätt än att den, som anser att ett anslag på 300 000 kronor väl kan lämnas även om den sak det gäller inte är av någon vital betydelse, måste leva i den föreställningen, att våra tillgångar äro så stora, att så små belopp behöver man över huvud taget inte resonera om. Jag är rädd för att man då kanske bygger sitt betraktelsesätt på de sista årens statsfinansiella utveckling. Man har under de närmast förflutna åren sett, hur statens inkomster ständigt ha stigit och hur utgifterna ha kunnat ökas i ungefär samma takt, och man har tänkt sig att detta är en process som kommer att fortgå även i fortsättningen. I själva verket måste nog denna process upphöra, inte bara därför att vi, för att såsom det heter stabilisera, äro tvungna att hålla tillbaka utgifterna — det är en sida av saken som här är tillräckligt berörd — utan även av en annan orsak, som man kanske inte har tillräck-

ligt tänkt på, och det är att själva stabiliseringspolitiken leder till en stabilisering även av statens inkomster. Om vi under följande år kunna stabilisera inkomsterna, så följer därav att de direkta skatterna, som ju bygga på inkomst och förmögenhet, icke komma att stiga. Och om inkomsterna stabiliseras, så kunna vi endast i mycket begränsad omfattning räkna med en ökning av konsumtionsskatterna. Det finns redan tecken, som tyda på att dessa kanske snarare komma att minska. Vi få sålunda ha klart för oss, att i stort sett måste alla de utgifter, som vi under följande år vilja taga på oss, rymmas inom de nuvarande statsinkomsternas ram, såvida vi inte vilja höja skatterna eller underlåta att taga bort de extraordinära skatter som beslutades förra året, delvis under starkt motstånd.

När man ser saken på detta sätt och vet vilka mycket trängande behov, som i år icke ha blivit tillfredsställda — vi ha sannerligen inte resonerat på det sättet, att en utgift på 300 000 kronor är väl alltid något som man kan kosta på sig, utan vi ha noga granskat varje hundratusental, för att inte säga tiotusental på utgiftssidan — så måste Kungl. Maj:ts förslag vara det riktiga, såvida man inte anser att det är ett mycket viktigt ändamål som tillgodoses med det ökade anslaget. Men endast den omständigheten, att det kan hänvisas till att det nuvarande anslagets storlek medfört vissa besvärligheter för skytterörelsen, bör inte vara tillräcklig motivering för ett sådant ståndpunktstagande.

Jag upprepar att jag vill inte försöka påverka dem, som mena att anslaget är av väsentlig betydelse för försvaret. Jag vädjar endast till dem, som icke ha den uppfattningen men som kanske trott att en ökning av anslaget med några hundra tusen kronor inte har någon betydelse.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen pro-

Försvarets forskningsanstalt: Avlöningar.

positioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Lindholm begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 55:o) i utskottets förevarande utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för nejpropositionen. Herr Hjalmarson begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 85 ja och 93 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den vid förevarande punkt fogade reservationen.

Punkterna 56—104.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 105.

Försvarets forskningsanstalt: Avlöningar.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 under fjärde huvudtiteln, punkten 131, föreslagit riksdagen

dels godkänna av departementschefen föreslagna ändringar i personalförteckningen för försvarets forskningsanstalt,

Försvarets forskningsanstalt: Avlöningar.

dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för försvarets forskningsanstalt, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1949/50,

dels ock till Försvarets forskningsanstalt: Avlöningar för budgetåret 1949/50 anvisa ett förslagsanslag av 1 330 000 kronor.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Mannerskantz* och *Andrén* (I: 195) och den andra inom andra kammaren av herrar *Kyling* och *Hjalmarson* (II: 243), hemställt, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte besluta att till Försvarets forskningsanstalt: Avlöningar för budgetåret 1949/50 anvisa utöver Kungl. Maj:ts förslag ett anslag av 880 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 195 och II: 243, såvitt nu vore i fråga,

a) besluta att å personalförteckningen för försvarets forskningsanstalt skulle — med uteslutande av befattningar för verkstadschef i lönegrad Ce 30 och för byråingenjör i lönegrad Ce 27 — uppföras befattningar för en förste byråingenjör i lönegrad Ce 29 och två kontorsbiträden i lönegrad Ca 8;

b) godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för försvarets forskningsanstalt, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1949/50;

c) till Försvarets forskningsanstalt: Avlöningar för budgetåret 1949/50 anvisa ett förslagsanslag av 1 330 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Johan Bernhard Johansson*, *Ohlön*, *Lundgren*, *Malmberg* i Skövde, *Boman* i Kieryd, *Hjalmarson* och *Ståhl*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till mo-

tionerna I: 195 och II: 243, såvitt nu vore i fråga,

a) besluta, att å personalförteckningen för försvarets forskningsanstalt skulle — med uteslutande av befattningar för 1 kamrerare i lönegrad Ca 27, 1 laborator i lönegrad Ce 31, 1 verkstadschef i lönegrad Ce 30, 1 förste forskningsingenjör i lönegrad Ce 29, 1 byråingenjör i lönegrad Ce 27 och 1 kontorist i lönegrad Ce 13 — uppföras befattningar för 8 laboratorer och 1 förste planeringsingenjör i högst lönegrad Cp 9, 1 byrådirektör i lönegrad Ca 31, 1 förste byråingenjör och 7 förste forskningsingenjörer i lönegrad Ce 29, 14 forskningsingenjörer och 1 forskningsläkare i lönegrad Ce 27, 1 kassör i lönegrad Ca 15 samt 2 kontorsbiträden i lönegrad Ca 8;

b) godkänna i reservationen upptagen avlöningsstat för försvarets forskningsanstalt, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1949/50;

c) till Försvarets forskningsanstalt: Avlöningar för budgetåret 1949/50 anvisa ett förslagsanslag av 2 210 000 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **HJALMARSON**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid denna punkt av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. avgivna reservationen.

Herr **WARD**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes emellertid av herr Hjalmarson, i anledning varav efter given varsel

Försvarets forskningsanstalt: Omkostnader. — Försvarets forskningsanstalt: Viss forskningsverksamhet.

följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 105:o) i utskottets förevarande utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Hjalmarson begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 118 ja och 65 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 106.

Försvarets forskningsanstalt: Omkostnader.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 under fjärde huvudtiteln, punkten 132, föreslagit riksdagen att till ifrågasvarande ändamål för budgetåret 1949/50 anvisa ett förslagsanslag av 195 000 kronor.

I de likalydande motionerna av herrar *Mannerskantz* och *Andrén* (I: 195) samt herrar *Kyling* och *Hjalmarson* (II: 243) hade hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte besluta att till Försvarets forskningsanstalt: Omkostnader för budgetåret 1949/50 anvisa utöver Kungl. Maj:ts förslag ett anslag av 54 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen

måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 195 och II: 243, såvitt nu vore i fråga, till Försvarets forskningsanstalt: Omkostnader för budgetåret 1949/50 anvisa ett förslagsanslag av 195 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Johan Bernhard Johansson*, *Ohlon*, *Lundgren*, *Malmborg* i Skövde, *Boman* i Kieryd, *Hjalmarson* och *Ståhl*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 195 och II: 243, såvitt nu vore i fråga, till Försvarets forskningsanstalt: Omkostnader för budgetåret 1949/50 anvisa ett förslagsanslag av 249 000 kronor.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **HJALMARSON**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr **WARD**: Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets förevarande hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen, och biföll kammaren utskottets i punkten gjorda hemställan.

Punkten 107.

Försvarets forskningsanstalt: Viss forskningsverksamhet.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 under fjärde huvudtiteln, punkten 133, föreslagit riksdagen att till ifrågasvarande ändamål för budgetåret 1949/50 anvisa ett reservationsanslag av 5 000 000 kronor.

I de likalydande motionerna av herrar *Mannerskantz* och *Andrén* (I: 195) samt herrar *Kyling* och *Hjalmarson*

Försvarets forskningsanstalt: Viss forskningsverksamhet.

(II: 243) hade hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte besluta att till Försvarets forskningsanstalt: Viss forskningsverksamhet för budgetåret 1949/50 utöver Kungl. Maj:ts förslag anvisa ett anslag av 2 700 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling jämväl förehaft i anledning av propositionen nr 2, angående utgifter å tilläggstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49, väckta två likalydande motioner I: 196 av herrar *Mannerskantz* och *Andrén* samt II: 244 av herrar *Kyling* och *Hjalmarson*, i vilka hemställts, att riksdagen ville bemyndiga Kungl. Maj:t att beställningar å forskningsmateriel till försvarets forskningsanstalt måtte få utläggas inom en kostnadsram av 1 500 000 kronor.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 195 och II: 243, såvitt nu vore i fråga, till Försvarets forskningsanstalt: Viss forskningsverksamhet för budgetåret 1949/50 anvisa ett reservationsanslag av 5 000 000 kronor;

b) med bifall till motionerna I: 196 och II: 244 bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva att därutöver beställningar å materiel för försvarets forskningsanstalts verksamhet finge utläggas inom en kostnadsram av 1 500 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Johan Bernhard Johansson*, *Lundgren* och *Hjalmarson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 195 och II: 243, såvitt nu är i fråga, till Försvarets forskningsanstalt: Viss forskningsverksamhet för budgetåret 1949/50 anvisa ett reservationsanslag av 7 700 000 kronor;

b) med — — — 1 500 000 kronor.

Punkten föredrogs, och anförde därvid:

Herr *HJALMARSON*: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av herr *Johan Bernhard Johansson* m. fl. avgivna reservationen.

Herr *WARD*: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr *Hjalmarson* begärde likväl votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 107: o) i utskottets förevarande utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr *Hjalmarson* begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 151 ja och 23 nej, varjämte 12 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

Försvarets forskningsanstalt: Engångsanskaffning av viss utrustning.*Punkten 108.***Försvarets forskningsanstalt: Engångsanskaffning av viss utrustning.**

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 under fjärde huvudtiteln, punkten 134, föreslagit riksdagen att till ifrågasvarande ändamål för budgetåret 1949/50 anvisa ett reservationsanslag av 240 000 kronor.

I de likalydande motionerna av herrar *Mannerskantz* och *Andrén* (I: 195) samt herrar *Kyling* och *Hjalmarson* (II: 243) hade hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte till Försvarets forskningsanstalt: Engångsanskaffning av viss utrustning för budgetåret 1949/50 utöver Kungl. Maj:ts förslag anvisa ett anslag av 260 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 195 och II: 243, såvitt nu vore i fråga, till Försvarets forskningsanstalt: Engångsanskaffning av viss utrustning för budgetåret 1949/50 anvisa ett reservationsanslag av 240 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Johan Bernhard Johansson*, *Ohlon*, *Lundgren*, *Malmborg* i Skövde, *Boman* i Kieryd, *Hjalmarson* och *Ståhl*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 195 och II: 243, såvitt nu är i fråga, till Försvarets forskningsanstalt: Engångsanskaffning av viss utrustning för budgetåret 1949/50 anvisa ett reservationanslag av 500 000 kronor.

Punkten föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **HJALMARSON**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr **WARD**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på

bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt dels ock på bifall till den vid densamma fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 109—139.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 140.

Lades till handlingarna.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

§ 2.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1949/50 under femte huvudtiteln, avseende anslagen inom socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—74.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 75.

Lades till handlingarna.

§ 3.

Utgifter under riksstatens sjunde huvudtitel.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1949/50 under sjunde huvudtiteln, avseende anslagen inom finansdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—29.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Tullverket: Avlöningar till befattningshavare å tullstaten.*Punkten 30.***Tullverket: Avlöningar till befattningshavare å tullstaten.**

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 under föreliggande huvudtitel, punkt 34, föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att företaga av departementschefen förordade ändringar i den för tullstaten gällande personalförteckningen, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för tullstaten, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1949/50, dels ock till Tullverket: Avlöningar till befattningshavare å tullstaten för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 32 200 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att företaga ändringar i den för tullstaten gällande personalförteckningen, varigenom å förteckningen dels uppfördes ytterligare 3 tullöverkontrollörer (Ca 27), 4 kustdistriktschefer (Ce 27), 1 tullförvaltare av klass 2 (Ca 25), 35 förste tullkontorister (Ca 19), 7 tullöveruppsyningsmän (Ca 16) och 20 tulluppsyningsmän (Ca 12) dels ock avfördes 1 tullkontrollör (Ca 24), 1 tullförvaltare av klass 3 (Ca 23), 3 kamarskrivare (Ca 20) och 27 tullvakter (Ca 9) ävensom följande befattningshavare å övergångsstat, nämligen 1 tullförvaltare av klass 3 (Ca 24), 1 tullkassör (Ca 22) och 2 tillsyningsmän (Ca 10);

b) godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för tullstaten, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1949/50;

c) till Tullverket: Avlöningar till befattningshavare å tullstaten för budgetåret 1949/50 anvisa ett förslagsanslag av 32 200 000 kronor.

Utskottets förslag innebar i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag den änd-

ringen, att av Kungl. Maj:t föreslagen uppflyttning av 40 tullvaktsbefattningar i lönegrad Ca 9 till befattningar som tulluppsyningsmän i lönegrad Ca 12 skulle begränsas till att gälla endast 20 befattningar.

Punkten föredrogs; och anförde därvid

Herr SENANDER: Herr talman! Vid denna punkt har utskottet i ett avseende gjort en avvikelse från Kungl. Maj:ts förslag. Generaltullstyrelsen har i sitt förslag till stat hos Kungl. Maj:t påyrkat, att man skulle göra 80 tullvaktjänster i nionde lönegraden till tulluppsyningsmannatjänster i tolfte lönegraden. Generaltullstyrelsen har motiverat detta med att om det inte sker en sådan förändring komma de vid en tidigare omorganisation förutsatta befordringsmöjligheterna för personalen att allvarligt rubbas. Detta erkännes också av Kungl. Maj:t, som dock, med hänvisning till den nuvarande ekonomiska situationen, inte helt gått med på generaltullstyrelsens förslag utan hemställt, att 40 tullvaktjänster skola omändras till tulluppsyningsmannatjänster.

Utskottet har emellertid ytterligare prutat på förslaget och föreslår endast 20 tjänster. Då en tullvakt under nuvarande förhållanden i regel får vara i tjänst bortåt 17 å 18 år eller mera, innan han kan nå denna första befordran från tullvakt till tulluppsyningsman, betyder det, att vederbörande befinner sig i 40-årsåldern, innan befordran nås. Detta rubbar som jag tidigare sade mycket allvarligt de förutsättningar, på vilka den tidigare omorganisationen byggde och som innebar, att befordran till tulluppsyningsman skulle kunna ske efter högst 14 års tjänst. Därför menar jag, att även om utskottet nu med hänvisning till det ekonomiska läget har prutat på Kungl. Maj:ts förslag måste man anse det synnerligen rimligt, att man i det här fallet i stället bifaller Kungl. Maj:ts förslag, som ju ändå bara

Lokaler i berg för försvarets forskningsanstalt.

utgör 50 % av vad generaltullstyrelsen ansett vara rimligt för att skapa någorlunda ordentliga befodringsförhållanden för tullvakterna, som ju befinna sig i en mycket låg löneställning. Jag skulle därför vilja hemställa om bifall till Kungl. Maj:ts förslag oförändrat i denna punkt.

Vidare yttrades ej. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till Kungl. Maj:ts förslag i ämnet oförändrat; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Senander begärde likväl votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 30:o) i utskottets förevarande utlåtande nr 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit Kungl. Maj:ts förslag i ämnet oförändrat.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes likväl av herr Senander, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 137 ja och 23 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkterna 31—61.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 62.

Lades till handlingarna.

§ 4.

Lokaler i berg för försvarets forskningsanstalt.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1949/50 till lokaler i berg för försvarets forskningsanstalt.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t beträffande kapitalbudgeten under försvarets fastighetsfond, befästningars delfond (bilaga 25, punkt 22, s. 38 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 3 januari 1949), föreslagit riksdagen att till Lokaler i berg för försvarets forskningsanstalt för budgetåret 1949/50 anvisa ett investeringsanslag av 300 000 kronor.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Mannerskantz* och *Andrén* (I: 195) och den andra inom andra kammaren av herrar *Kyling* och *Hjalmarson* (II: 243), hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte besluta att utöver vad av Kungl. Maj:t föreslagits till Lokaler i berg för försvarets forskningsanstalt för budgetåret 1949/50 anvisa ett anslag av 1 200 000 kronor.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 195 och II: 243, såvitt nu vore i fråga, till Lokaler i berg för försvarets forskningsanstalt för budgetåret 1949/50 under försvarets fastighetsfond, befästningars delfond, anvisa ett investeringsanslag av 300 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Johan Bernhard Johansson*, *Lundgren* och *Hjalmarson*, vilka ansett, att utskot-

Lokaler i berg för försvarets forskningsanstalt.

tet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 195 och II: 243, såvitt nu vore i fråga, till Lokaler i berg för försvarets forskningsanstalt för budgetåret 1949/50 under försvarets fastighetsfond, befästningars delfond, anvisa ett investeringsanslag av 1 500 000 kronor.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr **HJALMARSON**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. avgivna reservationen.

Herr **WARD**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets hemställan under hänvisning till vad utskottet skriver i andra stycket i sitt utlåtande.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 5.

Föredrogs vart efter annat:

statsutskottets utlåtanden:

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49 till viss forskningsverksamhet vid försvarets forskningsanstalt;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av vissa medelsbrister, redovisade såsom propriebalanser i försvarets civilförvaltnings räkenskaper;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag; och

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1949/50 till säkerhetsanstalter för sjöfarten;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 11, i anledning av väckta motioner om höjning av tullen på ostron m. m.; och

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vissa ändringar i gällande tulltaxa, m. m.;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående livränta till Anna Söderkvist m. m.; och

nr 8, i anledning av väckta motioner angående tryckning av en förteckning över bondeståndets ledamöter under tiden 1600—1697;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 9, i anledning av väckt motion om en översyn av nuvarande skadeståndsregler avseende ideell skada och hinder eller brist i den skadades näring; och

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket;

andra lagutskottets utlåtande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 10 § 2 mom. lagen den 20 december 1940 (nr 1044) om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus;

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, i anledning av väckt motion angående rikets allmänna flaggdagar;

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 1, över motion om direktiv till arbetstidsutredningen att utreda frågan om 40 timmars arbetsvecka för alla arbetstagare; och

nr 2, över motion angående användningen av fonden för reglering av läkemedelsprisen m. m.; samt

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, i anledning av väckt motion angående bättre tillgodo-seende av landsbygdsbefolkningens in-tressen beträffande postgång och tele-fonförbindelser.

Kammaren biföll vad utskotten i des-sa utlåtanden och betänkanden hem-ställt.

§ 6.

Anmäldes och godkändes utrikesut-skottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 71, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 33 angäen-de godkännande av ett mellan svenska

regeringen och argentinska regeringen träffat handels- och betalningsavtal.

Vidare anmäldes och godkändes be-villningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 69, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vissa ändringar i gäl-lande tulltaxa, m. m.

Slutligen anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag, nr 52—57, ett vart till riksdagens förordnande för en kommitterad för tryckfrihetens vård.

§ 7.

Justerades protokollutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-efter kl. 12.48 på natten.

In fidem

Gunnar Britth.
